

180/
1963/2

საქართველოს
სპორტული

საბოტა
2
1963
სპორტული

საქართველო სულთწინა

თეატრი და მუსიკა
ქილო აკადემიკოსი
ქობინაძე

საქართველოს
ქულტურის
საინფორმაციო
სისტემების
სახელმწიფო

2

საბავშვო ბავშვებისთვის „საბავშვო საბავშვო“

თბილისი

1968

9306

ი. სკრიპკოვი

ინდუსტრია

მთავარი რედაქტორი—ოთარ ეგაძე

სარედაქციო კოლეგია: შალვა ამირანაშვილი,
გელა ბანძელაძე, კარლო გოგოძე, ალექსი მაჭავარიანი,
ნათელა ურუშაძე, გრიგოლ ფოფხაძე, დიმიტრი ჯანელიძე,
ვანო წულუკიძე.

რ. სტურუა

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის
საგარეო ურთიერთობების მინისტრის
სამხრეთი

შემოქმედებითი შრომისა და ბრძოლის

42 წელი

აბჭოთა საქართველოს ორმოცდარი წელი შეუსრულდა. ეს არის წლები შემოქმედებითი შრომისა და ბრძოლის, სიძნელეთა დაძლევისა და ახალი, უფრო მაღალი მიჯნების აღების საამაყო წლები. რამ განაპირობა საბჭოთა საქართველოს, მისი ხალხის ასეთი წარმატებები? რამ უზრუნველყო ჩვენი რესპუბლიკის, მისი მუშების, გლეხებისა და ინტელიგენციის სულიერი და მატერიალური ბაზისის განმტკიცება?

დიდმა სოციალურმა გარდაქმნამ, ოქტომბრის რევოლუციის ძლევათაშორის გააპარჯებამ, ლენინის მიერ შექმნილი პარტიის თავდადებად და ბრძნულმა კურსმა, რამაც ყოველგვარი პირობა შექმნა ყველა ჩაგრულ ხალხებისა და კლასების გასათავისუფლებლად, იმპერიალიზმისა და კოლონიალიზმის უღელქვეშ მგმინავი ქვეყნების მონობისაგან დასაღწევად, მართლაც ტანჯული, დამცირებული და დაბეჩავებული ადამიანების ცხოვრების გარდასაქმნელად, მთელი კონტინენტების აწმყოს და მომაღლის შესაცვლელად, ასაღობინებლად.

მუშების ჭარბები, გლეხების მიწა, ადამიანებს თავისუფლება, ხალხებს მშვიდობა — აი, პირველივე ღირებულებები, რომლითაც იბრძოდა ჩვენი სახელმწიფო პროლეტარიატი, ლენინის მიერ დარაზმული, კაცობრიობის ცივილიზაციის დამცველი და გამაღრმავებელი რუსეთის მუშათა კლასი.

ეს ღირებულებები საფუძვლად დაედო ჩვენი ხალხის შრომისა

და ბრძოლას, მის მისწრაფებს დაენგრია ძველი, ძირმომავალი კაპიტალისტური ურთიერთობა, რომელიც კლასობრივი ანტიგონიზმის, ადამიანი ადამიანისათვის მგელიას პრინციპზე იყო დაფუძნებული, და დამეკიდრებინა ახალი, სრულიად უჩვეულო, ისტორიისათვის ჯერ უხილავი, მაგრამ პროგრესული ადამიანების საცნებო, ბევრი მათგანისათვისაც კი უტოპიად მიჩნეული სოციალისტური ურთიერთობა. ოქტომბრის დიდმა რევოლუციამ საფუძველი ჩაუყარა რუსეთის მეფის იმპერიაში შემავალი ყველა ხალხების, დამშინებულ და დამონებულთა ახლებურ, სოციალისტურ, ლენინურ ურთიერთობას, როცა საძირკველი გამოესალა ველიკოდერჟავულ შოვინიზმსა და ადგილობრივ ნაციონალიზმს, როცა შეიქმნა მადლიანი ნიადაგი ახალი ინტერნაციონალისტური დამოკიდებულებისათვის ერებს შორის, დაფუძნდა ლენინური ძიშბა მთელ ხალხებს შორის. განმტკიცდა კავშირი არამარტო პროლეტარულ, მშრომელ კლასებს შორის, არამედ პროგრესულ გზაზე შემდგარ მთელ ქვეყნებს შორისაც.

მაგრამ ოქტომბრის რევოლუციის არც პირველ დღეებში, არც პირველ წლებში მსოფლიოს ჯერ კიდევ არ წარმოედგინა, თუ რა ძლიერ, კეთილშობილურ და პროგრესულ ძალად იქცეოდა პირველი სოციალისტური სახელმწიფო, რა დიდ საკაცობრიო იდეებსა და პრაქტიკულ მიზნებს დაისახავდა და განახორციელებდა რევოლუციის ქარცეცხლში შობილი ახალი, სოციალისტური საზოგადოება. მაშინ კიდევ იყვნენ პესიმიზტები, იყვნენ მოწინააღმდეგენი, მაგრამ იყვნენ მოკეთებიც, ვინც იქვისა და რწმენის ჭიდილში მიიღტოდნენ წინ დასახული მიზნის გასახორციელებლად, ძალდონეს არ იმურებდნენ სოციალისტური საზოგადოების ასაშენებლად, კომუნისტური სამყაროს საძირკვის ჩასაყრელად, კომუნისტური ყლორტების გასახარებლად.

და ამ საპასუხისმგებლო მომენტში, როცა მოწმდებოდა კომუნისტური მოძღვრებისა და სოციალიზმის მშენებლობის პრინციპის სისწორე და სიმყარე, საქართველომაც თავისი პრაქტიკული მონაწილეობით, შრომითა და ბრძოლით იმთავითვე, უშუალო მონაწილეობა მიიღო ამ საერთო მსოფლიო, კომუნისტურ მოძრაობაში, მის რეალურ ხორცშესხმაში და ამაშია ქართველი ხალხის, მისი მუშათა კლასის და გლეხობის, მისი ინტელიგენციის ღვაწლის ფასი და შინძნეულობა.

ორმოცდარი წელიწადია საქართველოს მშრომელები კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის ავანგარდის დახანა. ამის ნათელი მაგალითია ჩვენი სოფლის მეურნეთა მიწწეები, ის მაღალი, რთული, აქამდე ძნელად წარმოსადგენი, მაგრამ ახლა უკვე გადალახული, ეკონომიური მიჯნების აღება, შემდგენი უფრო მაღალი, საპასუხისმგებლო ამოცანების დასახვა და მის გადასაჭრელად მთელი ძალების დარაზმვა. ამის მკაფიო დადასტურებაა ჩვენი მრეწველობის აარვის მოღვაწეების — მუშებისა და ინჟინერ-ტექნიკური აარმის მორალური ენთუზიაზმი, რომლის წყალობით მტკიცე შეიქმნეულ საფუძველზე დაყრდნობილი მათი ნოვატორული შრომა სასაღლო დოღობას ამრავლებს, საერთო საკავშირო სამრეწველო პოტენციოს კიდევ უფრო ამაღლებს. ამის უტურარი გამოვლინებაა ჩვენი რესპუბლიკის მეცნიერებისა და კულტურის ფრონტის უღიფხი

მიღწევა, ჩვენი ლიტერატურისა და ხელოვნების აყვავება, რაც მოკეთეს ახარებს და მტერს აღონებს.

ვის შეუძლია თვლიდ დახუტოს საქართველოს ხელოვნების ზრდაზე, მისი შემოქმედებით ძალების სიმდიდრეზე. ცოტას რადი ნინუასი ეს ფაქტი, რომ საქართველო თავისი ინტელექტური პოტენციალი, უმაღლესი განათლების მქონე პირების მიხედვით პირველ ადგილზე დგას მსოფლიოში. არის თუ არა ეს ერის აყვავების უმნიშვნელოვანესი საბუთი? რასაკვირველია, არის. განა ცოტას ნინუასი, რომ საქართველოს დედაქალაქს გააჩნია ბრწყინვალე მუსიკალური ინტელიგენცია, მწვენიერი საოპერო თეატრი. არის თუ არა ესეც ერის აყვავების უმნიშვნელოვანი საბუთი? რასაკვირველია, არის. განა ბევრს არ ნინუასი ხალხის ინტელექტურ სამყაროში ისეთი დრამატული თეატრების არსებობა, როგორც არის რუსთაველისა და მარკსანიშვილის სახელობის კოლექტივით თბილისში და ასეთივე კარგი თეატრები ქუთაისში, ბათუმში, სოხუმში, გორში. ან ვის არ დამაწყვეტებდა ჩვენი საბალეტო დასი, რომელი იტყოდა უარს ჩვენს მხატვრობაზე, ქანდაკებაზე, კერამიკაზე, და ბოლოს ჩვენს პოეზიაზე და პროზაზე, ჩვენს მეცნიერებაზე და მედიცინის მონაპოვარზე, ყოველივე იმაზე, და იმაზეც, ვინც ქმნიდა არა მარტო ხალხის, ერის სახეს, არამედ ვინც წარმოადგენდა კომუნისტების შემადგენელ ნაწილს, მის ყველაზე მკაფიო თვისებას.

უჩვეულო ნაბიჯებით იარა ამ თანოვდაორი წლის განმავლობაში ქართულმა ხელოვნებამ — მუსიკამ, სახეობით ხელოვნებამ, თეატრამ და კინოხელოვნებამ. შეიქმნა ბევრი ისეთი მხატვრობის ტილო, რომლებიც ჩვენი გავიწყობის სურთქვით იყო გამართი და თავის მხრივ ადვილებდნენ და ახალისებდნენ სოციალისტების მშენებელ ადამიანებს, რაზმადნენ მათ ერთ მონოლითურ კავშირად, მიმართავდნენ მათ საკავშირობი იდეას. კომუნისტური შრომისა და ყოფის ჩვევების გასამტკიცებლად. განა პატარა როლი შეასრულა ამ ხნის განმავლობაში ქართულმა საოპერო კულტურამ, რომლის დრისაც დაიწერა ფილიპოშვილის უკვდავი „დაისი“, ალ. მაჭავარიანის „ოტელო“, ო. თაბატაძის „ამინდია“, შ. მკვლადის „ამბავი ტარიელისა“, დ. თორაძის „გორდა“, გ. გილაძის „სინალოვი“, როცა შეიქმნა ლაღო ზეღიაშვილისა და ურა ჯაფარიანის ბრწყინვალე ტილოები, დავით კაკაბაძისა და ლენე ახვლედიანის ნახატები, იაკობ ნიკოლაძისა და ნ. კანდელაკის სკულპტურული პორტრეტები, როცა ჩვენს ცხოვრებაში ავლარდნენ სახელოები ს. ქობულაძის, ქ. მაღალაშვილის, ვ. თოფჩუაძის, შ. შიკაძის, რ. სტურუასის, ბ. ბერძენიშვილის, გ. და ი. ორიაშვილის, გ. ონიანის, ნ. იანჭვიშვილის, თარხან-შორაძის, გ. გაბაშვილის, აქტივობების: უ. ჩხეიძის, შ. დამაშვილის, გ. შავგულიძის, ა. ხორავას, ა. ვასაძის, გ. ანჯაფარიძის, გ. გომიაშვილის, ს. თაყაიშვილის, ს. ჟორჟოლიანის, ვ. კვანტალიანის, შ. ჯაფარიძის, შ. ჩახავას, დ. ჭიჭინაძის, გ. გვეგუაშვილის, გ. მანჯავაძის, გ. მანარაძის, რეჟისორების: გ. მარჯანიშვილის, ს. აბექელიანის, დ. აბაქშიძის, ვ. ყუმიშვილის, ა. ჩხარტიშვილის, შ. თუმანიშვილის, გ. ლორთქიფანიძის, გ. ტაბიაშვილის, ბალეტმაისტრების: გ. ჭაბუკიანის, ი. სუხიშვილის, ნ. რამიშვილის, გ. დავითაშვილის, მოცეკვავეების: შ. კაკაბაძის, ვ. წიგნაძის, მომღერლების — დ. ანდლუაძის, პ. ამირანაშვილის, გ. სოხა-

ძის, შ. ანჯაფარიძის, ნ. ანდლუაძის, ლ. გოციოძის, კინორეჟისორების: შ. კვიციანი, ს. დოლიძის, თ. აბულაძის, რ. ჩხეიძის, დირიჟორების: ი. ფალიაშვილის, ე. მიქელაძის, შ. ანჯაფარიძის, ო. დიმიტრიანის, დ. მიჩქვრუაძის, ვ. ფალიაშვილის, შ. ხურციძის, გ. ანჯაფარიძის.

ამ ხნის განმავლობაში კიდევ უფრო იმატა ლიტერატურისა და ხელოვნების ფერხალ-გაზრდების რიცხვმა, გამოცემული წიგნების რაოდენობამ, შეიქმნა და მაღალმხატვრულ პოზიციებზე დადგა ტელევიზია, რესპუბლიკაში დიდსა და ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა სამხატვრო აკადემია, დისსერვატორია, თეატრალური ინსტიტუტი, მრავალი მუსიკალური და სახეობით ხელოვნების სკოლა და ტექნიკუმი, გამრავლდა სახალხო თეატრების რიცხვი, გაიშალა მისათვლითი მხატვრული თეატრთქმედება, ხელოვნება ღრმად შეიჭრა ხალხის გულში, გახდა მასობრივი, ყვემარტივი ხალხური.

ეს კომუნისტური მოქმედების ხალხისა და პარტიის ერთიანობის საფუძველზე, სამჭოური მთავრობისა და კომუნისტური პარტიის მხრუნველობის შედეგად, ჩვენი ნიჭიერი და გამარჯვებული თვალდამღებელი და შემოქმედებითი ენთუზიაზმის წყალობით.

გაკეთდა ბევრი, მაგრამ გასაკეთებელია კიდევ უფრო მეტი. ასეთია ბუნება ახალი საზოგადოების მშენებელი ადამიანებისა. დღეს უკვე ვეღარ დავაკმაყოფილებ, რაც გვაწყობდა გუშინ. იზრდება ხალხის ესთეტიკური მოთხოვნის დონე, უნდა გაიზარდოს ჩვენი მხატვრული ინტელიგენციის ოსტატობა, მისი მუშაობის ინტენსიურობის მხარეც. ამ მხრივ ბევრის გაკეთება შეიძლება ხელოვნების ყველა უბანზე, თეატრი იქნება იგი თუ კინო, მუსიკა თუ სახეობით ხელოვნება.

ახალი ამოცანები, პარტიის XXII ყრილობის მიერ დასახული გეგმები უფრო მეტს მოითხოვენ მხატვრებისაგან, მუსიკოსებისაგან, თეატრისა და კინოს მოღვაწეებისაგან. აშ. ნ. ს. ხრუშჩოვის გამოსვლა საბჭოთა მხატვრებთან შეხვედრის დღის, აგრეთვე საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცხ მიღების ამხ. ლ. ილიჩის მოხსენება ის კონკრეტული სადღისო პროგრამაა, რომლითაც უნდა იხმდებოდნენ ყველა შემოქმედმა, თუ კი მას სურს ღრმად ჩაჟეჟდეს ცხოვრების სულს, სწორად და სისხლსავად ახასის კომუნისტის მშენებელი ადამიანების აზრს, ესთეტიკურ სახეობაში წარმოსახოს კომუნისტის მშენებელი ადამიანების შრომა.

ჩვენი ქვეყნის მშრომლები მაღალი შრომითი ამაჯანებლებით ხელდებიან თავის ერთგულ დღესასწაულს, საბჭოთა საქართველოს 32 წლისთვის, რომელსაც წინ ჩვენი ხალხის მრავალსაუკუნოვანი ისტორია უძღვის, ისტორია მაღალი ჰუმანობისა და პატრიოტიზმისა, შრომისა და შემოქმედების, სიძნელეთა დაძლევისა და გამარჯვებათა მოპოვებისა. დღეს, როცა რესპუბლიკის მუშები, გლეხები და ინტელიგენცია — შიოლი მისხლბოძის, ყოველ სამტეილ ადამიანთან ერთად, ზეიმობს საქართველოში საბჭოთა ხელოვნების 42 წლისთავს, მხატვრული ინტელიგენციის წარმომადგენლები კიდევ ერთხელ ააჟმენენ თავიანთ მუშაობას და დაასვენინან: გაკეთდა ბევრი, მაგრამ გეგავითი უფრო მეტი.

ამ იმედით გადადის ჩვენი ხელოვნება ორმოცდაცხამე წელში და, ეჭვი არ არის, ეს დაპირებულ განადგურებული იქნება.

კომუნისტური

იდეალები

ხელოვნებასთვის

ამბოთა ხელოვნების გამალა-განებითარება
საბჭოთა ხალხის, სოციალისტური საზოგადოე-
ბის ზრდისა და გაფორმების არის გაპირო-
ბებულ.

პარტიის XXII ყრილობის, აგრეთვე ნოემბრის პლენუმის
გადაწყვეტილებები საფუძვლად უდევს ჩვენი ხალხის მატე-
რიალური და სულიერი კეთილდღეობის ამაღლების ამოცანე-
ბის განხორციელებას. ახლა ყველაფერი იქით უნდა წარმარ-
თით, რომ თანმიმდევრულად, შემოქმედებითად ხორცი შევს-
ხათ პარტიის მოთხოვნას — კიდევ უფრო ძლიერი და უხვი
გავხად ჩვენი ქვეყანა, კიდევ უფრო ამაღლდეს ჩვენი ხალხის,
კომუნისტური საზოგადოების მშენებელი საბჭოთა ადამა-
ნების კულტურის დონე, დაიხვეწოს და კიდევ უფრო გაძლიერ-
დეს მისი ესთეტიკური გემოვნება.

მაგების სულიერი საუქნის გამდიდრებაში, შრომობლი ად-
მიანების გემოვნების ამაღლებაში უდიდესი როლის შესრულე-
ბა შეუძლია საბჭოთა ხელოვნებას, ფორმით ნაციონალურს,
შინაარსით სოციალისტურს, ხელოვნებას, რომლის ამოცანას
შეადგინს ხალხის ინტერესების სამსახური, გასწვლილ კომუნის-
ტური მშენებლობის ტემპებისათვის ხელის შეწყობა, საბჭოთა
ხელოვნებამ თავისი ისტორიული განვითარების მანძილზე უკვე
დღეი დღეა დასდო სოციალისტური საზოგადოების ფორმი-
რების კეთილშობილურ საქმეს. კომუნისტური იდეებით შთაგო-
ბილებით საბჭოთა ხელოვნება, სოციალისტური რეალიზმის მე-
თოდით შეიარაღებული ხელოვნება დიდი არამა მალა პატ-
რიოტული გრძობით აყვებდა და აკვირებს დიდ პროგრესულ
საქმეს, სოციალისტური ურთიერთობის საფუძვლებზე დაყა-
რებული საზოგადოების ადამიანებს წარმართავს ერთი მიზნი-

საკენ, კომუნისმის დიდი შენობის ასაგებად, ისეთი წყობილე-
ბის გასამართლებლად, რომლის დროსაც ადამიანები თავისუ-
ფალი იქნებიან კაპიტალიზმის მიერ წარმოშობილი ომის ში-
ნისაგან, მათი ინტელექტუალური და სულიერი ძალები წარ-
მუდგენლად გაიფორმებება, ქვეყნიერება გათავისუფლდება
წარსულის გადაძინათებისაგან.

საბჭოთა ხელოვნება მით უფრო ახალი, ძნელი, მაგრამ უფ-
რო მეტად საბატიო ამოცანების წინაშე დგას ამჟამად, ნოემბ-
რის პლენუმის შემდეგ, როცა თვითივეს ჩვენგანმა ორჯერ
უფრო მეტი მონდობებით უნდა ვიმუშაოთ და გქმნიდეთ, რომ
უფრო დავაჭართო ჩვენი საერთო მიზნის კომუნისმის გამოი-
ლი მშენებლობის წარმატებით დავაგრძელებთ.

ამ საქმეებში ერთობად მეტი მნიშვნელობა ეძლევა საბ-
ჭოური ხელოვნების იდეურობისა და ხალხურობის პოინციების
წმინდად დაცვის მოთხოვნას, სოციალისტური რეალიზმის მე-
თოდით შემდგომი შეიარაღების ამოცანას, ყოველგვარი ფორ-
მალისთვისა და აბსტრაქციონისთვის წინააღმდეგ დაუნდობელი
ბრძოლის გამსებს, ბურჟუაზიული „ნოვატორების“ რეციდი-
ვისის უკუგდებას.

ამხ. ნ. ს. ხრუშჩოვისა, მთავრობისა და პარტიის ხელმძღვა-
ნელობის მიერ საბჭოთა მხატვართა გამოფენის ნახვა, ახმ.
ნ. ს. ხრუშჩოვის გამოთქმები და საბჭოთა კავშირის კომუნის-
ტური პარტიის ცვ-ს მდინის ლ. თ. ილიჩოვის სიტყვა ახალ
წარმართულ ნიშანსეკტად იქცა საბჭოთა ხელოვნების შემ-
დგომი განვითარების გზაზე. მთელი საბჭოური მხატვრული
ინტელიგენცია ღრმა კმაყოფილებით შეხვდა კომუნისტური
პარტიის ამ დროულ და მზრუნველ ხმას, რომლის შემდეგ კი-
დევ უფრო მკაფიოდ ჩნდება სახლურები სოციალისტურ და
ბურჟუაზიულ ხელოვნებას შორის, კიდევ უფრო თვალნათლივ
ჩნდება ჩვენი ხალხის ხელოვნების ფასი და მნიშვნელობა, მი-
სი როლი ადამიანების კომუნისტური შეფენების აღზრდის საქ-
მეში.

„თქვენი ძვირფასი საუბარი მხატვრებთან მოსკოვის ცენ-
ტრალურ საგანმდგენი დარბაზში, თქვენ მიერ მიცემული პრინ-
ციპული შეფასება ფორმალისტური ტენდენციების, რომ-
ლებმაც თავი იჩინა ზოგიერთი მხატვრის შემოქმედებაში —
ეს არის ხელოვნების ლინეური პრინციპების შემდგომი განვი-
თარება და განხტკიცება.“ — ნათქვამია რუსეთის ხელოვნების-
მცოდნეობა და კრიტიკოსთა საერთო წერილობით, რომელიც მათ
გაუგზავნეს ნ. ს. ხრუშჩოვს. ჩვენ ვივით, რომ საბჭოთა ხელო-
ვნების სიდიადე და სილამაზე დანადა ხალხის ცხოვრებასთან
მტკიცე კავშირში, მის მისწრაფებაში ანახვოს ხალხის სული-
ერი სიმდიდრე, მისი შემოქმედებით შრომა, მისი კეთილშობი-
ლური გარჯა. არა ფორმალისტურ მიმბაძელობაში, არა ეგრის-
ბის დატყულობის სულსკვეთებით აღსავსე, ეგრეთ წოდებულ
ხელოვნებაში, უნდა ვიყოთ, არამე კომუნისმის მშენებელ-
თა მდიადი ნილაგაში უნდა ვეცით ნოვატორული შემოქმედ-
ების სათავეში. „თქვენ, ნიკიტა ხრუშის ძე, მოთხოვნის საბ-
ჭოთა მხატვრების ამოცანების, საბჭოთა ხელოვნების განვითარ-
ების შემდგომი გზების შესახებ, პირდაპირი პარტეული სო-
ციალისტური აუცილებლობის მოთხოვნას. ჩვენითვის აქვს უდიდესი
მნიშვნელობა. იგი დავცემამარა ჩვენ ღრმად შევივარდით პასუხის-
მგებლობა, რომლიც გავაგვს მარქსისტულ-ლენინური ესთე-
ტიკის სიმშენისათვის ბრძოლაში, სოციალისტური რეალი-
ზმის მალად პრინციპებისათვის.“

მხატვართა საერთო კრებები ერთხმად უჭერენ მხარს პარ-
ტიის პოლიტკაის ხელოვნებაში, „აბსტრაქტულ ხელოვნებას
არავითარი საერთო არა აქვს საბჭოური სამშობლოს მხატვრულ
კულტურასთან.“ — წერენ რუსეთის მხატვრები.

ასეთსავე ხაზს ადგანან ჩვენი დიდი ქვეყნის ყველა რეს-
პუბლიკის მხატვრებიც. „ფორმალისტური ხელოვნება ხალხს
არ ემისი, არ უყვარს და არასოდეს არ მიიღებს.“ — წერენ
ნ. ს. ხრუშჩოვს უკრაინელი მხატვრები, „ჩვენი გზა პარტიულო-

ს. ართვალაძე

იალაღებზე

ბაში და ხალხურბაშია — ამბობენ ბელორუსები, ამასვე ადასტურებენ აზერბაიჯანელები, სომხები, ქართველები — ყველა, ვინც შემოქმედებითად აშენებს ახალ საზოგადოებას, ისეთს, რომლის ნიადაგში ასე სისხლსასვედ ვითარდება და იფურქვანება ჭეშმარიტად ხალხური, რეალისტური, მრავალფეროვანი ხელოვნება.

ქართველმა მხატვრებმა მთელი გულით შეუერთეს თავიანთი ხმა პარტიისა და მთავრობის მოთხოვნას, ქმნიდნენ და ქმნიან ისეთ რეალისტურ ნაწარმოებებს, რომლებიც სწორად ასახავენ ჩვენს თანამედროვეობას. ამის დამადასტურებელია საქართველოს სურათების გალერეაში მხატვართა რესპუბლიკური გამოფენა. გამოფენაზე წარმოდგენილი ექსპონატების უმრავლესობა შესრულებულია მაღალ იდეურ დონეზე, ღრმა პროფესიული მიდგომით, დასრულებული ოსტატობით. მრავალფეროვნება ძალზე გამოხრჩვევი თვისებაა ამ გამოფენისათვის, რომელშიც კიდევ უფრო მეტად ვლინდება თვითეული მხატვრის ინდივიდუალური სახე, არ ხდება მხატვართა ხელწერის ნივთიერება, მათი ერთ ხმაზე ამბობება. პირიქით, ნიჭიერი და შრომისმოყვარე საქართველოს მხატვრები, მოქანდაკეები, გრაფიკოსები, პოლიფოტოურად ხმაშეწყობილი უძლიერეს შრომას, მარქსისტ-ლენინიზმის იდეებს, სოციალისტურად გარდაქმნილ მიწა-წყალს. ეს არის მთავარი. ამას მოითხოვს ჩვენთან ხალხი, პარტია, ჩვენი სადღესო და სახვადი ამოცანები. მით უფრო მეტად უნდა ვიყიით მომთხოვნი რომ გამოვძვანავ ადგილი არ ჰქონდეს ცრუ ექსპერიმენტულობის რყევადობებს, ფორმით ისეთნაირ გატაცებას, როცა ირღვევა ადამიანის სახის სახეები, გახვიადებულ წარმოსახვევს ნაკეთებს, სინანულისა და გაკვირვების გრანობას შიგნ მხაშველში.

ასეთი ნაშრომები თუცა ძალზე მცირეა, მაგრამ მაინც არის გამოფენაზე და რაც უფრო მცირეა ისინი, მით უფრო თვალთა საცნობარ რეალიზმის პრინციპით შეიარაღებულ მხატვართა აბსოლუტური უმრავლესობის ნაშრომების გვერდით. ამოცანა ახლა მდგომარეობს იმაში, რომ ქართველი მხატვრები

კი არ დამზიდდნენ მიღწეულით, არამედ ერთი შემთხვევაც კი, რომელიც თუხდაც მცირედი მოგავიწყებს ფორმალისმის ელემენტებს, არ გაუფანს კოიტაციის გარეშე. მხოლოდ სადი, მაგრამ ნოვატორული, მხოლოდ ოსტატური, მაგრამ ფართო სუბიექტივი გაკეთებული ტილოები ადვილად ახსნა მათი რეზელს და ამისათვის მზად უნდა იყოს ყოველი მხატვარი და მოქანდაკე.

საბჭოთა ხელოვნება ვერ ურიგდება განწყევლებულობას, აბსტრაქციულობას, ფორმალისმს, ისე, როგორც თვით საბჭოთა ადამიანის ბუნება, კომუნიზმის მშენებლის ბუნება, ვერ ურიგდება არარეალურს. კომუნიზმის მშენებლობა სინამდვილეა. მისი მშენებელი ხალხის ხელოვნებაც უნდა იყოს ცხოვრებისეული, რეალისტური, ისეთივე მრავალფეროვანი და მრავალმეტყველი, როგორც თვით ობიექტური სამყარო, როგორც თვით ბუნება. მაგრამ მხატვრის ამოცანა განა მხოლოდ იმაშია, რომ მის შემოქმედებაში არ იყოს ფოტოგრაფიული ასახვა სინამდვილისა. ეს არა კმარა ხალხისათვის. ხალხი მოითხოვს, რომ ხელოვნება თავისი, მისთვის დამახასიათებელი გრანობებით, უძღვროს სინამდვილეს, თავისი განწყობილებაც ისე განაზოგადოს, რომ პიროვნული ხედვაც ჩანდეს და საზოგადოებრივი მიდგომაც ვლინდებოდეს. ეს ილი ამოცანა არაა, მაგრამ, ვინც ამას ვერ ახერხებს, მას არც მხატვრის, შემოქმედის სახეობის ტარების უფლება აქვს. დიდი მხატვარი მხოლოდ ის არის, ვინც კი არ მიზამავს სხვას, არამედ ხატავს იმას, რაც რეალურია, არსებულია, ხვადიებულია, პროგრესულია.

საქართველოს ხელოვანი — ფორმალის, ქანდაკების, ხელოვნების ყველა დარგის წარმომადგენლები თავიანთი შემოქმედების ამოსავალ წერტილად უნდა ისახავდნენ ხელოვნების მასების სამსახურში ჩაყენებას, იმას, რომ იგი გმსახურებოდეს პარტიის იმ ისტორიული გადაწყვეტილებების ხორცენახსნას, რომლის კონკრეტულ საბრძოლო ამოცანები დასახულია საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ნიებრის პლენუმის გადაწყვეტილებებში.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მიღვისნი ლ. თ. ილიჩოვის სიტყვა
ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეებთან პარტიისა და მთავროვის
ხელმძღვანელთა შეხვედრაზე 1962 წლის 17 დეკემბერს

კვანიდეთ

ხალხისათვის,

კომუნისტებისათვის

პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებთან ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეთა უსაქანსენელი შეხვედრის დროიდან დაახლოებით ორნახევარმა წელმა განვლო.

ბევრმა წყაღმა ჩაიარა მას შემდეგ, ბევრი დიდმნიშვნელოვანი მოვლენა მოხდა ჩვენს ქვეყანაში და საერთაშორისო ასპარეზზე. გაიმართა პარტიის XXII ყრილობა. მიღებულია სკკპ ახალი პროგრამა. ჩვენი პარტია და საბჭოთა ხალხი ლენინური კურსით მიდიან კომუნიზმის გამარჯვებისაკენ. კიდევ უფრო ამაღლდა საბჭოთა კავშირის ავტორიტეტი.

დღეს ჩვენ კვლავ შევიკრიბეთ, რათა ერთმანეთს გავუზიაროთ აზრები სოციალისტური კულტურის განვითარების იმ საკითხებზე, რომლებიც ყველაზე მეტად გვააღივებს ყველას, რა თქმა უნდა, განსაკუთრებული, არაჩვეულებრივი არაფერი მომხდარა. ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტი კმაყოფილია საქმის ვითარებით კულტურის დარგში — იგი ვითარდება ჯანსაღ საფუძველზე, სწორი მიმართულებით, დროის შესაბამისად. ჩვენი ხელოვნება მარჯვედ ურტყამს საჭირო მიზანში.

პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელთა შეხვედრები, ნოდობით აღსასვლელ და გულახდილი საუბრები საბჭოთა კულტურის მოღვაწეებთან უკვე ტრადიციად იქცა, რომელსაც ყველა იწონებს.

წარსული საუბრები, ყველაფრით ჩანს, სასარგებლო იყო. მათ დადებითი როლი შეასრულეს საბჭოთა კულტურის მთელი შემოქმედებითი ძალების კონსოლიდაციაში. დღევანდელი შეხვედრა, რომელიც, იმედი უნდა ვიქონიოთ, აგრეთვე სასარგებლო იქნება, ამ კარგი ტრადიციის განვითარებას ემსახურება. იგი უშეშვლია, ხელს შეუწყობს ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეთა შემდგომ შეკავშირებას კომუნიზმის მშენებლობის კეთილშობილური საქმიანობის სამსახურის ნიადაგზე.

ასეთი საუბარი მომწიფებულად მიიჩნევა პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმაც, ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეებმაც. წამოიჭრა საკმაოდ ბევრი მწვავე იდეოლოგიური საკითხი, რომლებშიც საჭიროა ერთად გავერკვეთ, ცხადვეყოთ თვალსაზრისები, დავაზუსტოთ პოზიციები, რათა კიდევ უფრო წარმატებით ვიაროთ წინ.

ჩვენი მხატვრული ინტელიგენციის იდეური არსენალი უკანასკნელ ხანს შეივსო შემოქმედებითი მარქსიზმ-ლენინიზმის ისეთი შესანიშნავი დოკუმენტებით, როგორც არის XXII ყრილობის მასალები და სკკპ პროგრამა, ნ. ს. ხრუშჩოვის გამოსვლები ლიტერატურისა და ხელოვნების საკითხებზე.

ახლა თვითეულ საბჭოთა მხატვარს შეუძლია უფრო მეტი სიღრმით შევიცნოს ლიტერატურისა და ხელოვნების დიდი დანიშნულება, თავისი ადგილი ხალხის ბრძოლაში კომუნიზმისათვის. ახლა, როცა შევდივით კომუნიზმის გამწვანებულ მშენებლობის ეპოქაში, განუზომლად გაიზარდა მხატვრული ინტელიგენციის პასუხისმგებლობა საბჭოთა საზოგადოების იდეოლოგიური, სულიერი ცხოვრების განვითარებისათვის.

არ შეიძლება არ ვფიქრობდეთ ჩვენი იდეური პოზიციების სიწმინდესა და სიმტკიცეზე, მთავარ მიმართულებაზე, მთავარ ხაზზე საბჭოთა ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში.

I

ნ. ს. ხრუშჩოვმა და პარტიისა და მთავრობის სხვა ხელმძღვანელებმა ამას წინათ დაათვალიერეს მოსკოველ მხატვართა გამოფენა, ისინი გაეცნენ აგრეთვე ასტრატციონისტი მხატვრებისა და მოქანდაკე ე. ნეიშვესტინის ნაწარმოებებს, იქვე, გამოფენაზე, ეს ნაწარმოებები, აგრეთვე ზოგიერთი სხვა მხატვრის ფორმალისტური ნაწარმოებები შეკარდა, მაგრამ სამართლიანად იქნა გაკრიტიკებული. ყოველგვარ სდ აზრს მოკლებულია აბსტრაქციონისტური

ნათუხენი ტილოზე სხვა არაფერია, თუ არა პათოლოგიური უცნაურობა, ბურჟუაზიული დასავლეთის გახრწნილი ფორმალისტური ხელოვნების უხარბუკი მიხატვა.

„ასეთი „შემოქმედება“ — თქვა გამოფენაზე ნ. ს. ხრუშოვმა. — უცხოა ჩვენი ხალხისათვის, ხალხი უარყოფს მას. აი სწორედ ამას უნდა დაუფიქრდნენ დამაინანებნი, რომლებიც თავიანთ თავს მხატვრებს უწოდებენ, თვითონ კი ისეთ „სურათებს“ ქმნიან, რომ ვერ მიხვდები — ისინი ცაცის ხელით არის ნახატო თუ ვიროს კუთხით ნათუხენი. მათ უნდა შეიგონონ თავიანთი შეცდომები და ხალხისათვის იმუშონ“.

ამერიკა, ნ. ს. ხრუშოვმა და სხვა ამხანაგებმა გამოთქვეს უარყოფითი დამოკიდებულება ფორმალნიზმისა და აბსტრაქციონიზმისადმი, საქმიანად და ძალიან დამაჯერებლად გააკრიტიკეს ფორმალისტური ხელოვნება, უწინარეს ყოვლისა იმისათვის, რომ იგი მოწყვეტილია ხალხის ცხოვრების, განზრახ დამახინჯებულად ხატავს სინამდვილეს. პარტიულიობისა და ხალხურობის ღენიწურის პრინციპები ედო და კვლავაც ედება საფუძვლად ჩვენი პარტიის პოლიტიკას სოციალისტური კულტურის განვითარების დარკში.

პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელთა შეხვედრა მოსკოვში მხატვრებთან მხატვრთა კავშირის მისოკიების განყოფილების 30 წლისთავისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე, რა თქმა უნდა, შემთხვევით როდი მომხდარა.

პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოში, ნიკიტა სერგეისძე ხრუშოვის სახელზე უკანსტელად ხანს მიიღოდა წერილები, რომელთა ავტორები — მხატვრული ინტელიგენციის სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენლები — აყენებენ ჩვენი ხელოვნების განვითარების მწვევე, თითქმის ყველაზე ძირეულ საკითხებს.

რა არის, მოკლედ რომ ვთქვათ, ამ წერილების აზრი? მათი ავტორები მტკიცე გამოთქმებით პროტესტს აცხადებენ იმ ფაქტების წინააღმდეგ, რომ ითვლება რეალისტური ტრადიციები, რომლებიც რუსული კლასიკური და საბჭოთა ხელოვნების დიდებს შეადგენენ. ზოგიერთი მხატვარი, მგალთადა, სულ უფრო ცხადად იჩენს მიდრეკილებას აბსტრაქტული ფერწერისადმი, რაც შემოთოვებს იწვევს, აბსტრაქციონისტები აქტიურ მოქმედებაზე გადავიდნენ — მათრავებთ თავიანთ „ნაწარმოებში“ გამოფენებს, თავმომაბუჭრებლად უწევენ მათ რეკლამას ტექვის შიგნით და გარეთ, თავიანთ თავს ასაღებენ ჭეშმარიტი ხელოვნების ერთადერთი წარმომადგენლებად, ხოლო ყველას, ვინც სოციალისტური რეალიზმის პოზიციებზე დგას, აბურხად იგდებენ როგორც „კონსერვატორებს“.

ზოგი ვინმე საუბროდ ხდის იმ მოთხოვნასაც კი, რომ ხელოვნება გასაგები და მისაწვდომი იყოს, ისეთი ხმებიც კი გაისმის, რომ ჭეშმარიტად ნვატორული ხელოვნება მუდამ გაუგებარია, რადგან მასებს თითქოს არ ძალუძთ აღტყვან ხელოვნების თანამედროვე ენა, და რომ მასებისათვის მომუშავე მხატვრების გვერდით შეიძლება იყონ და

კიდევაც უნდა იყონ ცოტათათვის, რჩეულათათვის მომუშავე მხატვრები.

მხატვართა დიდმა ჯგუფმა ცენტრალური კომიტეტის ამასწინანდელი პლენუმის პრეზიდიუმს მიმართა წერილი. ისინი სწერდნენ:

„ამჟამად ფორმალისტები საუბროდ ხდებიან, როგორც მოძველებულს, ე. ი. ლენინის აზრებსა და პარტიის გადაწყვეტილებებს რეალისტური ხელოვნების შესახებ. თავიანთი გამოსვლებსა და პრაქტიკულ საქმიანობას ფორმალისტები წარმართავენ პარტიის გადაწყვეტილებებით დაგმობილი ფორმალისტური ტენდენციების აღორძინებისაკენ.“

ჩვენ მიგმართათ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს და ვთხოვთ გვითხრას, რა მოქმედდა ამ გადაწყვეტილებებში, თუ ისინი არ მოძველებულა, ამ გადაწყვეტილებათა წინააღმდეგ გამოსვლები პრესაში, რადიოთი და ტელევიზიით საჭიროა განხილულ იქნას როგორც რევიზიონისტული, რომლებიც ხელს უწყობენ ჩვენთვის უცხო იდეოლოგიის შემოღწევას“.

ფორმალნიზმის მქადაგებელთა ჯგუფმა, აღნიშნვენი შემდეგ წერილის ავტორები, ისარგებლა რა ისეთი მხატვრების შემოქმედებისადმი არასწორი დამოკიდებულებით წარსულში, როგორც არიან დ. შტერენბერგი, ა. შვერენკო, რ. ფალკი, ა. დრევინი და სხვები, ხელი ჩასჭიდა ახლა მათს ფორმალისტურ პრესაში, რადიოთი და ტელევიზიით. ზოგიერთი მხატვარი ამ დროში ცდილობს გაააპაროს ჩვენს სახეთის ხელოვნებაში ამ უკანასკნელისათვის უცხო იდეოლოგია.

და, მართლაც, მისოვლედ მხატვართა გამოფენაზე ხშირად იმართება გატყობებულნი, როგორც ძალიან მწვევე დისკუსია ისეთ საუბრებთან, როგორც არის რ. ფალკის „კამიშვლბლბლ“ და „ნატურმორტი“, დ. შტერენბერგის „ანისკა“ და „ნატურმორტი. ქაშაყი“, ა. ვანსეკოვის „საუზზე“, პ. ნიკონოვის „გეოლოგები“, ა. მოლოგაის ქანდაკებისათ „ედლობა“ და სხვა ნამუშევრებთან.

არ შეიძლება არ დაგეთანხმით გამოფენის დამთვალეობებებს, რომება დიდი უშარკვესობა გმობს ამ სურათებს, გამოთქვას აღმუთოვებას საბჭოთა ადამიანების, მოლიანად ჩვენი ცხოვრების დამახინჯებულად გამოსახვის გამო.

კიდევ უფრო მძიმე, პირდაპირ აუტანელ შთაბეჭდილებას ახდენენ აბსტრაქციონისტთა „ნაწარმოებები“, მაგალითად: ვ. ჰუტკოვსკის „ავტობორტრეტი“, „ტოლკა“, შ. შორის „კოსმონავტივი“, „ნატორტი“, ლ. გრიზოვის „1917-ე“ და სხვები. პროტესტის გრძნობას იწვევს აგრეთვე ე. ნიევესტინის ნამუშევრები „დანგრეული კლასიკა“, „კიბო“ და ზოგიერთი სხვა.

თუ პ. ნიკონოვის, რ. ფალკის, ა. ვანსეკოვის ნამუშევართა ღირსებებსა თუ ანალიზებებზე კიდევ ასე თუ ისე შეიძლება კამათი, იმ ახალგაზრდა აბსტრაქციონისტთა ეგრეთწოდებულ „ტილოებზე“, რომლებს დაჯგუფებული არიან ე. ბელუტინის გარშემო და თავიანთ თავს „მაძიებლებს“ უწოდებენ, საერთოდ საკამათო არაფერია — ისინი ხელოვნების გარეთ არიან, ნოემბერში ამ ფორმა-

ლისტებმა მოაწყვეს თავიანთ „ნაწარმოებთა“ „გამოფენა“. და, რა თქმა უნდა, იქ მისივე განდგენილ უცხოელი სურნალისტები. ისინი ახაკუნებდნენ ფოტოაპარატებს, ატრიალებდნენ კინოკამერებს (მამასადამე, უნდა ველოდეთ, რომ საზღვარგარეთ მალე „გამოვა“ ვარკვეული შუბლის კიდვე ერთი ფილმი), მართავდნენ ინტერვიუებს, შემდეგ კი გაკერვლებით ასწერეს ყველაფერი ეს ბურჟუაზიულ გაზუთებში. ერთი სიტყვით, ცდილობდნენ მოჩვენებინათ, რომ საბჭოთა დედაქალაქის კულტურულ ცხოვრებაში დიდი „მოვლენა“ მოხდა. მერე რისთვის? ცხადია, მხოლოდ იმისთვის, რომ შეურაცხყოფა მიყენებინათ ნამდვილი საბჭოთა ხელოვნებისათვის, დამცირებინათ იგივე!

— აი, ნახეთ: რუბინის რეალისტური ტრადიციების აღსართული დგემაო.

მაგრამ საქმე არა მარტო ის და არც თუ იმდენად ის არის, რომ მოსკოვდე მხატვართა გამოფენაზე წარმოდგენილია ფორმალისტური სურათები, რომლებზეც გამოსახულია რომელიღაც უიმიოდო დაღვრემილი, პირქუში და მახინჯი ადამიანები, რომ წარმოდგენილია სურათები, რომლებიც შესრულებულია ბურჟუაზიული ხელოვნების დაცემოების პერიოდის აშკარა მიზანით. მთავარი ის არის, რომ ზოგიერთი უპირისპიო საბჭოთა კრიტიკისა და თეორიტიკოსის ხობტას სხვადასხვა ფორმალისტა სურათებს როგორც ნოვატორულ სურათებს, ამტკიცებს, რომ მხოლოდ მათ აქვთ არსებობის უფლება, უპირისპირებს მათ ყოველივე საუკეთესოს, ხალისიანს, რაც კი რეალისტურ ხელოვნებას შეუქმნია. ამით სურთ სოციალისტური ხელოვნების მთავარ გეზად გაასაღონ ფორმალისმი და თვით მისი უკიდურესი გამოხატულება — აბსტრაქციონიზმი.

ასეთი „თეორიტიკოსების“ სტატეგია რომ კითხულობ, რწმუნდები, რომ ხელოვნებაში მრავალფეროვნებისათვის უკიდურესი ბრძოლის ესთი ცილოლები დაამყვიდრონ ფორმალისტურის კართოვრე და მრავალფეროვნების დიქტატი, ყოველი ნორმალური, ჯანსაღი ადამიანისათვის უტო გემოვნების დიქტატი.

არის გულისათვის აცხადებენ „მხატვრული თვალის-ახელის“ უკანასკნელ სიტყვად მუჭუბანი ნახოუხანსაც კი.

ჩვენ გვყავს ცალკეული ხელოვნებათმცოდნენი, რომლებიც მზად არიან ამტკიცონ, რომ ჩვენი ხელოვნების თითქმის მთლიანი უფლებურება არასააკმაო ვარკველბა აბსტრაქციონიზმისა, რომელსაც ძალუმს, მათ აზრით, რაღაც ახალი სიციხებლე შობაგეროს სოციალისტურ ხელოვნებას, აქ მდგომარეობის მთელი კომიზმი სწორედ ის არის, რომ დასავლეთშიც კი აბსტრაქციონიზმი გატაცებებს უკვე მთლიან ედება, აბსტრაქციონისტთა გამოფენები ჩაფლავდება ხოლმე, მათს სურათებს დასცინიან, ახიც არის, ადამიანებს თანდათანობით ენილებათ ვთლელი.

ზოგიერთ მხატვარს ეწყენია, საბჭოთა საზოგადოებრიობამ საპარტიოლიანად რომ ვაკერტიკა აბსტრაქციონიზმი და ფორმალისმი.

კაცმა რომ თქვას, რა არის საწყენი? აბსტრაქციონის ტული და მოდერნისტული „ნოვაკაციონი“ ხომ ის მიმდინარეობაა, რომელიც არასოდეს არ ყოფილა ჯანსაღი ხელოვნების დროშა, ეს არის ჩამოშორება საბჭოთა რეალისტურისა და ხელოვნების განვითარების ძირითადი ხაზიდან, ეს არის უარის თქმა ხალხის ცხოვრებათან, კომუნისტური მშენებლობის პრაქტიკასთან მხატვრული შემოქმედების კავშირზე.

თავისი ხალხის რა უვლუბელყოფამდე უნდა მივიდეს ადამიანი, რომ განაცხადოს, ხალხი უკან გახრდილა? იქამდე, რომ აბსტრაქციონისტთა ზემოქმედებით ესმოდეს!

მაინც სადამდე უნდა გაიზარდოს? ჯანსაღი აზრისა და ნორმალური ადამიანური გემოვნების დაკარგვამდე? როგორ შეიძლება მისეღა ჩვენი ხელოვნების შესანიშნავ სოციალისტურ ტრადიციებზე უარისსამხედვე, რომლებიც ბრძოლაში დამკვიდრებული და ცხოვრებით შემოწმებულია? რატომ ითვლება მოწიფვე ნოვატორულ პოზიციად ქედის მონრა ბურჟუაზიული ხელოვნების წინაშე, რომელიც, ვ. ი. ლენინის სიტყვით, ცდილობს „ჩაკლას“ ადამიანი. მოაღუნოს მისი ნებისყოფა და ენერგია ნათელი მომავლისათვის ბრძოლაში?

ყველაფერი ბოლომდე უნდა ითქვას. ჩვენს, ასე ვთქვათ, შინაზარად აბსტრაქციონისტებსა და ბურჟუაზიული მოღვების თავიანთმცემებს აშკარა წინააღმდეგობა გამოუვლით პარტიის პროგრამასთან, რომელიც მთელმა საბჭოთა ხალხსა მოიწონა.

ჩვენში ზოგჯერ ცდილობენ არა მარტო ა. გ. ლენინარსკი, არამედ ვ. ი. ლენინიც კი წარმოვიდგინონ აბსტრაქციონისტული „ნოვატორიზმი“ თითქმის მომხრე. ასეთი შეხედულება უმართებულოა ა. გ. ლენინარსკის მიმართ, ვ. ი. ლენინის მიმართ კი ეს პირდაპირ მყრხელობაა.

გაისხენეთ, ც. ცეტკინის საუბარში რა მომაკვდენებელი სარკაზმით ლაპარაკობდა ვ. ი. ლენინი აბსტრაქციონისტთა ნოვატორიზმის პრეტენზიებზე:

„ღიას, ძვირფასო კლარა, ჩანს ისა, ჩვენ ორივენი მოვლუბი ვართ. ჩვენთვის ისიც კმარა, რომ რეკლამიკაში მაინც ახალგაზრდებლად ვჩრებთ და პირველ რიგებში ვიმყოფებით. ახალ ხელოვნებას ჩვენ ვერ დავუწყვეთ, კომპლითი ვაკვევითი უკან.“

ვინ არ იგრძნობს აქ ლენინის სიტყვების გესლიან როინისა არა ვ. ი. ლენინი და პარტია, არამედ მოდერნისტული ჯურის ვანიფორტები ყოველთვის კლემს მიჩანაზლებდნენ და მისჩანაზლებენ მასების რეკლამიკორ — ვერ დამქმნელ საქმიანობას და, მამასადამე, ჭეშმარიტად რეკლამიკორ ხელოვნებასაც. ა. გ. ლენინარსკი, როგორც ცნობილია, ყველა ჯურის მოღვრისტებს ხატუნვად უწოდებდა ბიჭუტუმს, რომლებიც ღრინავლით მირბან პირველი ოცეულის წინ და მასხრულად ღამობენ გამოაჯგურან ნამდვილ ჯარისკაცებს.

II

ფორმალისტური ტენდენციების ვავრცელება, სამწუხაროდ, დაიწყო არა მარტო საბჭოთა ხელოვნებაში, არა-

ბედ მუსიკაშიც, ლიტერატურაშიც, კინემატოგრაფიაშიც. მაგალითად, მუსიკაში საერთო წინსვლასთან ერთად ეხეოდნენ ვატკეცებს სხვადასხვა უცხოური, და არა მარტო უცხოური, ჯახების ვეღური დღეულით. ლაპარაკია არა ჯახური მუსიკაზე საერთოდ, არამედ ბერათა კაკოფონიაზე, რომელსაც ზოგჯერ თავს ატყებენ მსმენელებს და რომელსაც მხოლოდ გაუგებრობით ეწოდება მუსიკა.

კინემატოგრაფიაშიც, სადაც შესაინერგია საერთო შემოქმედებით აღმავლობა, გამომწვეული კეთილშეფოცილი გარდაქმნებით ჩვენი ცხოვრების ყველა სფეროში, გამოჩნდება ხოლმე იდეურად მოუწონივედგობი ნაწარმოებები, ფილმები, რომლებსაც ახასიათებს განზრახი დახვანაწელობა, ფორმის გართულებულობა და რომლებსაც ამიტომ მაყურებელი უარყოფს.

ზოგჯერ ქვეყნებმა ლექსები და პროზული ნაწარმოებები, რომლებსაც ფორმის ორიგინალობისადმი გამოდევნების გამო, იმის გამო, რომ ხსებენ არ „წაგავდეს“, არა მარტო აცლიან სიკეთესობის დამამყვედელ შინაარსს, არამედ ზოგჯერ უკარგავენ ყოველ აზრს, ამახინჯებენ და ანაგვიანებენ რუსულ ენას.

ლიტერატურისა და ხელოვნების ზოგიერთი მოღვაწე პირდაპირ შეპყრობილია თინით ჩხირკედლაობადეს უკანა ეკოში და არა სურს ხედავდეს, თუ რა ხდება ჩვენი განვითარების გენერალურ მაგისტრალზე.

ცნობილია, რომ სპეციალური დაწინაურების უსებოლი „ტურისტები“, ზურუთაული განხუგების ზოგიერთი კორსპონდენტი ნაღობებზე ჩვენს ქვეყანაში აღმავანებზე, რომლებიც რამითაც უქმყოფილო არიან და უნარი აქვთ ხელში ფანქარი ეჭიროთ. ისინი ცდლობენ ასეთი მიზნუვლებისაგან შეიძინონ ყოველგვარი პასკივლები, რომლებიც ჩირქს სცებენ ჩვენს ცხოვრებას.

ამ ცოტა ხნის წინათ ნიუ-იორკში გამოიცა და ფართოდ იქნა რეკლამირებული ვინმე ალექსანდრე ესენინოვლის წიგნი „გაზაფხულის ფთოლი“. ამ წიგნში მოთავსებულია პრეტენციოზული და უმეცრული „ფილოსოფიური ტრაქტატი“, აგრეთვე ანტისაბჭოთა კაცთმოძულეობითი ლექსები, თითქმის სულით ავადმყოფის ნაპოღვარი.

„ფილოსოფური ტრაქტატიში“ მოცემულია ავტორის „სრულად“, „ანარქია ჩემი პოლიტიკური იდეალია“. მის ლექსში ეს იდეალიც ასე გამოიყურება:

მე არ ვიცი, რისთვის ცხვოვობ
და რა მიზნა მხეცობსაზე,
რომლებიც სახლობენ პოროტ მისკოვოში!“

აღ. ესენინ-ვოლპინი ზოხლდით წერს ჩვენს ახალგაზრდობაზე, შეწუოდებს მას ყველაზე ხშირი საჭეუბის ჩასადენად. ასაზროვებს მას თავის აზრებს „ნაღვლის ბუშის წვენი“ და სძულს რა ქვეყნად ყველაფერი, იგი იზიდავს კი, ვინც მას გაყვება, კარგს არაფერს პირობდა: „დახოცეთ ყველანი“ — აი მისი მოწოდება.

„ამ ბიჭებს შეუძლიათ შევიანონ, რომ სასაცილოა სიყვარული არ რწმენა, რომ მათი ტირანები არიან დედა და მამა, და დიდი ხანია ისინი დასახოცები არიან! ამ ბიჭების ბოლოა მარწყუი, მე კი არა ვინ არ დამღებს მსჯავრს, —

და ამ ლექსს წაიციხავენ
კრები ასი წლის შემდეგ!“

რა არის ეს, როგორ შეიძლება ნორმალურმა ადამიანმა დაწეროს, ხოლო ვიღაცამ გამოცხადოს ასეთი ლექსები? მაგრამ სწორედ ამ ღვარძლიან ნაჯღაბს, რომელიც ყოველი ჯანსაღი ადამიანის ზონის იწვევს, ჩვენი მტრები ხოტბას ასხამენ. დიხაყც იგი ხომ გამსჭვალულია მხეცური სიძულვილით საბჭოთა საზოგადოებისადმი, საბჭოთა ხალხისადმი. საზღვარგარეთ და ესენინ-ვოლპინის წიგნს „მოჯახანე“ საბჭოთა ახალგაზრდობის ახალი თაობის „მინიფესტად“ ასაღებენ.

რა თქმა უნდა, სისულელე, ეს ვარწუფარი არავის ვარამოდგენელი არ არის. ეს მხოლოდ და მხოლოდ ძირმომპალი შხამიანის სოკოა.

მაგრამ მისი ყოველმხრივ უზადრეკი ნაჯღაბის ვარწმომ ატეხილი ფუსფუსი ფრიად დამახასიათებელი და სიმბოტოტურია. იგი გვიჩვენებს, რომ ჩვენდამი მტრული პროპაგანდა ყველა საშუალებას მიმართავს, ცდლობს დაეთესოს სუბტეტიკის შხამი, თავგზა აუბნისო გაუწაფავადამიანებს, გააჩალოს არაჯანსაღი მოვლენები და ტენდენციები ჩვენს ხელოვნებაში, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის შემოქმედებაში, ერთმანეთს წააკიდოს თაობები, დაუპირისპიროს ერთმანეთს „მამები და შვილები“. ჩვენი იდეური მოწინააღმდეგენი რაც ძალი და ღონე აქვთ გაპყვირან „ახალ ტალღაზე“, „დისონანსის შემტან ხმებზე“, საბჭოთა ხელოვნების „კრიზისზე“.

საბჭოთა კულტურის ახალგაზრდა მოღვაწეები, რომლებიც ამაყად იღებენ უფროს თაობათა ესტაფეტას, უარყოფენ ღვარძლიან მონაქორსა და ინსინუაციებს. მაგრამ საჭიროა ფიხეული და შეურიგებელი ვიყოთ ყოველგვარი არასწორი ტენდენციებისა და იდეური მერყეობისადმი, ვეახსოვდეს, რომ ფორმალისტური ჯამბაზობა უწყინარი ცეკლეობა არა, ხელოვნებაში უცხო იდეოლოგიის წინაშე კაბიტულანტობაა. საჭიროა კვლავაც მაღლა გვეჭიროს სოციალისტური რეალიზმის დროშა.

მთლიანად ჩვენი ლიტერატურა და ხელოვნება სწორი მიმართულებით ვითარდება. ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენცია პარტის ერთგული თანაშემწეა სამყაროს კომუნისტურ გარდაქმნაში, შრომობლთა აღზრდაში. მაგრამ სწორედ ამიტომ შეუწყინებელია ყოველგვარი გადახევა ჩვენი ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარების მთავარი ხაზიდან. მათ პროტეტული ხეზღობა და შეხედება ჩვენი ხალხი, რომელსაც უნარი აქვს ნამდვილი სულიერი ღირებულებანი განასხვავოს იდეური სიყაბლისა და მხატვრული სუროვატებისაგან.

მამ რატომ არის, რომ ჩვენს სახეობს (და განა მარტო სახეობს?) ხელოვნებაში ზოგმა ვინმემ დაიწყოს სოციალისტური რეალიზმის პრინციპული პოზიციებიდან გადახევა და იმ მიზნარეობათა მიზნადა, რომლებიც ვ. ი. ლენინმა დაახასიათა როგორც ყოველდღე უსამი მიწვევა-გრება?

ჩანს, ამგვარი მოვლენები შემთხვევითი არ არის. ისინი მოწმობენ, რომ ზოგიერთ ამზანაკს არასწორად ესმის ბურჟუაზიულ იდეოლოგიასთან ბრძოლის ხასიათი, ზოგ-

ჯერ იფიქრებს ჩვენი იდეური პოზიციების შეფირავლობასა და უკომპრომიზობას.

უნდა გვახსოვდეს როგორც უცილობელი ჭეშმარიტება, რომ ხელოვნების ყოველთვის აქვს იდეურ-პოლიტიკური მიზანდასახულობა, იგი ასე თუ ისე გამიხივებს და იცავს გარკვეული კლასებისა და საზოგადოებრივი ფენების ინტერესებს. და როდესაც ხელოვნებაში ამა თუ იმ მიმდინარეობას ვხვდებით, ბუნებრივია, პირველ კითხვად წამოიჭრება: ვის ინტერესებს ეს სახურება იგი, საით მოუწოდებს, რა სოციალურ იდეალებს ამკვიდრებს?

თუ მივხინჯაობთ აბსტრაქტული ხელოვნების არსს, აქ არ შეიძლება ორი აზრი იყოს: იგი ხალხის ინტერესებს არ ემსახურება, მშრომელთა განწყობილებას არ გამოხატავს, იგი ნაწარაუდევია სიციხეხეივანი მთის მიხინჯი გემოვნების დასატკობად.

მართლაც, შეიძლება თუ არა აბსტრაქციონიზმი, საერთოდ დეკადენტური ხელოვნება იყოს პროგრესული კლასების დროშა, მით უმეტეს კომუნიზმის მშენებელი საბჭოთა ხალხის დროშა? პასუხი აქ მხოლოდ ერთია: ცხოვრებას მოწყვეტილი ხელოვნება არ შეიძლება ემსახურებოდეს ცხოვრების გარდაქმნას, მომავლადეი კლასის სულიერი იარაღი გამარჯვებისაკენ მიმავალი კლასის ბრძოლისუნარიანობას ვერ ამაღლებს; ძველი საზოგადოების დაღმის პოლტეტებისაგან კომუნიზმის კულტურა ვერ შეიქმნება.

ზოგჯერ ამბობენ: განა შეიძლება საბჭოთა წყობილების გრძელვადიანი დადგინა ვუსაყვედურებდეთ სოციალიზმის მიმართ მტრული კლასების ინტერესებისადმი სამსახურის მხოლოდ იმ საფუძველზე, რომ, ვთქვათ, მისი შემოქმედებითი მეთოდი როგორც ორი წვეთი წყალი, ისე ჰკავს ჩვენი თვის უცხო ხელოვნების მეთოდებს? თვითონ მხატვარს ხომ არა სურს ზიანი მიავენოს ჩვენს ქვეყანას, რომლისთვისაც იგი, შესაძლოა, ომში სისხლსა მღვრიდა, იგი საუკეთესო განზრახვებით ხელმძღვანელობს!

პრობლემის სირთულე სწორედ იმაშია, რომ მხატვრის სუბიექტური განზრახვები ყოველთვის იგივე როლია, რაც მისი შემოქმედების ობიექტური აზრი. მხატვრის კეთილი განზრახვები სრულყოფილად არ გამოიყვანება იმას, რომ სინამდვილეში, ობიექტურად მის ნაწარმოებებში მტრული კლასების ინტერესებს ემსახურებოდეს.

გაიხსენეთ, რას სწერდა ვ. ი. ლენინმა ვ. გ. გორკის დიდი პროლეტარული მწერლის იდეური მერყეობის პერიოდში. „თქვენი კეთილი სურვილი. — სწერდა ვლადიმერ ილიან-ძე. — თქვენს პირად კუთვნილებად, სუბიექტური „წყინარ სურვილად“ ჩნება. რაკი დაწერე, იგი მას ახსი წაივია, და მისი მნიშვნელობა თქვენი კეთილი სურვილით კი არ განისაზღვრება, არამედ საზოგადოებრივი ძალებით თან ახლავს და რა თქმაობა, კლასთა ობიექტური თანაფარდობით“.

რა კეთილი განზრახვებითაც უნდა ხელმძღვანელობდნენ ჩვენი ფორმალისტური ხელოვნებაში, ისინი მთავლენი არიან მტკიცედ ახსოვდეთ ლენინის ბრძნული ვაჭრობილებად, ყოველთვის მხედველობაში უნდა ჰქონდეთ, რომ კო-

მუნიზმის იდეურ მოწინააღმდეგეებს შეუძლიათ გამოიყენონ და უკვე იყენებენ მათს შედომებს საბჭოთა ხალხისადმი მტრული მიზნებით.

III

მას შემდეგ, რაც პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებმა დათავალერეს საზოგადოებრივ გამოფენა მანქანი და გამოთქვა კრიტიკული შენიშვნები აბსტრაქციონისტებისა და ფორმალისტების მიმართ, შემოქმედებითი ინტელიგენციის ერთ ნაწილში დაიწყო ხმების გაერკვლება, რომ ის იხვე დაიწყო ლაშქრობა იმ ადამიანების წინააღმდეგ, რომლებიც ხელოვნებაში ახალ ფორმებს, ახალ გზებს ეძებნენ.

ნ. ს. ხრუშჩოვის სახელო შემოვიდა არამდინევი წერილი, რომელშიც გამოთქმულია ასეთი აზრი: გააკეთეთ ყველაფერი, რომ არ გაემორღვს ის, რასაც სტალინის პიროვნების კულტის პერიოდში ჰქონდა ადგილი.

მოვიყვან ზოგიერთ ამონაწერს წერილიდან, რომელიც სკკპ ცენტრალურ კომიტეტში გამოგზავნა ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეთა ჯგუფმა. ავტორები წერენ: „ძვირფასო ნიკიტა სერგის-ძვე!“

მოგმართათ თქვენ როგორც იმ ადამიანს, რომელმაც ყველაზე მეტი გააკეთა ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში სტალინური თვითნებობის აღმოსაფხვრელად.

ჩვენ სხვადასხვა თაობის ადამიანები ვართ. ვმუშაობთ ხელოვნების სხვადასხვა დარგში, თვითელ ჩვენგანს თავისი გემოვნება, თავისი მხატვრული მრწამსი აქვს. თქვენდამი ამ მომართავში ჩვენ გაკვეთილიან საბჭოთა ხელოვნებისა და საბჭოთა კულტურის მომავლისათვის ზრუნვამ“.

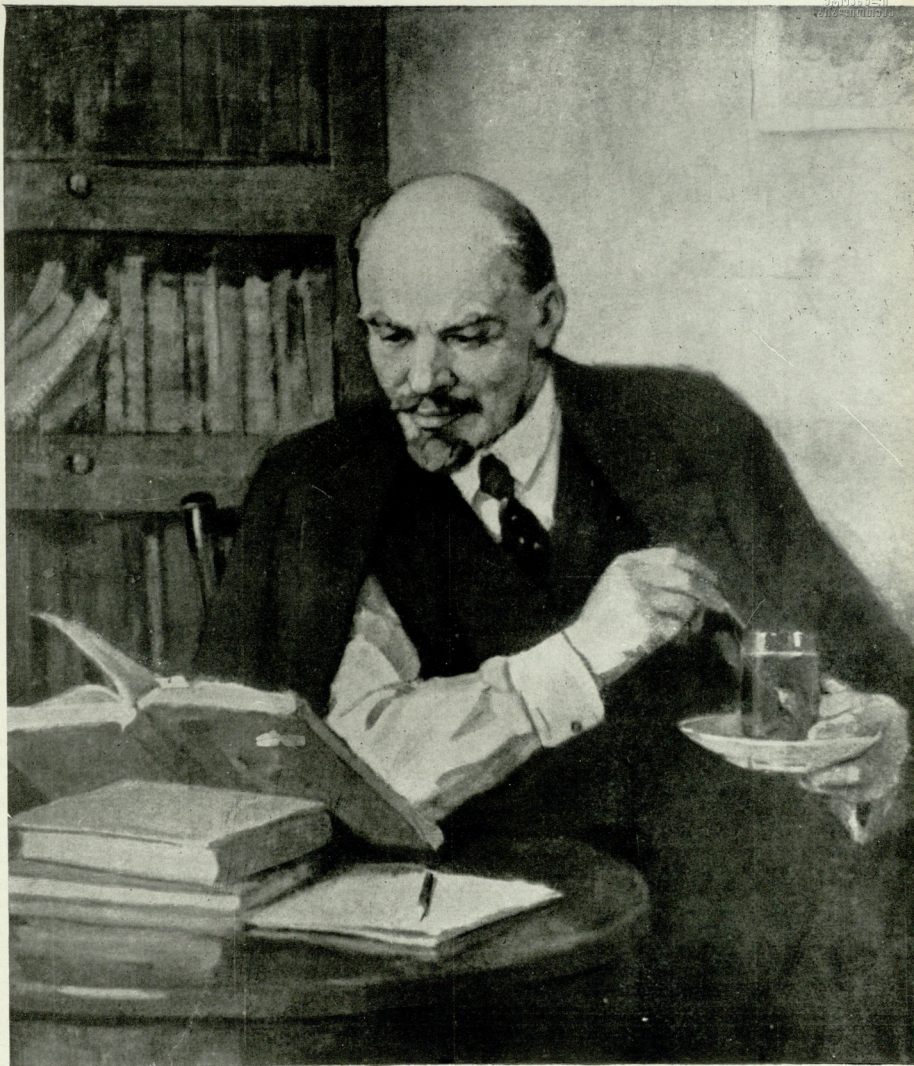
წერილი შემდეგ ნათქვამია:

„ჩვენ სინარულით ვხვდავდით, როგორ ახორციელებს პარტია ლენინის სულისკვებით: თავისუფლებისა და სამართლიანობის აღდგენას. არქიტექტურის ახარებს იმის შესაძლებლობა, რომ აშენონ თანამედროვე სახლები, მწერლებს — იმის შესაძლებლობა, რომ წერონ სიმართლით აღსავსე წიგნები; მუშეობის სუნთქავენ კომპოზიტორები და თეატრის მუშეები; ჩვენი კინემატოგრაფიან ახლა ქმნის სხვადასხვა მხატვრული მიმართულების ფილმებს, ისეთ სურათებს, რომლებსაც გაეცხიბა და აღიარებთ შეხვდნენ ჩვენს ხალხს და საზოგადოებას.“

ცმაყოფილება გამოთქვას რა მოსკოველ მხატვართა გამოფენის გახსნასთან დაკავშირებით, რომელზეც წარმოდგენილია სხვადასხვა მიმართულების მხატვართა ნაწარმოებები, წერილის ავტორები აღნიშნავენ:

„ასეთი გამოფენა შესაძლებელი გახდა მხოლოდ პარტიის XX და XXII ყრილობების შემდეგ. ჩვენ შეიძლება სხვადასხვა მიმართულების მხატვრული გამოფენაზე წარმოდგენა ამა თუ იმ ნაწარმოებს. თუ ყველანი მოგმართათ ამ წერილით, ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ გვირდა მთელი გულწრფელობით ვთქვათ, რომ თუ სხვადასხვა მხატვრული მიმართულების არსებობის შესაძლებლობა არ არის, ისე ხელოვნება განწურდება დასაღუბავად.“

ჩვენ ახლა ვხვდებით, თუ როგორ იწყებენ გამოფენაზე

თქვენ მიერ ნათქვამი სიტყვების განმარტებას მხატვრები სწორედ იმ მიმართულებისა, სტალინის დროს ერთადერთი რომ ჰყვოდა, სხვაზე კი არც მუშაობას ანებებდა და არც თვით სიცოცხლეს.

ჩვენ დრამად ვგვაჩვენ, რომ თქვენ ეს არ გინდოდათ და რომ თქვენ ამის წინააღმდეგ ხართ, ჩვენ მოგმართავთ თხოვნით შეაჩეროთ სახეივო ხელოვნების სფეროში მომხრეება წარსული მეთოდებისაკენ, რომლებიც ჩვენი დროის მივილი სულისკეთების საწინააღმდეგეა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ მიღებულ იქნა დაახლოებით ასეთვე წერილი, ზოგიერთი ვარიანტით, რომელსაც ხელს აწერდა ამხანაგების სხვა ჯგუფი. წერილი, სხვათა შორის, ხელოვნებაში ყველა მიმართულების „შვეიციური თანა-ტრუნობისაკენ“ მოწოდებასაც კი შეიცავდა, რაც ობიექტურად იხე ვაისმის, როგორც მოწოდება მშვიდობიანი თანაარსებობისაკენ იდეოლოგიის სფეროში.

მაგრამ იმ ამხანაგებმა, რომლებმაც ხელი მოაწერეს ამ უთანაცნელ წერილს, აღბათ, ერთხელ კიდევ კარგად რომ აწონ-დაწონეს ყველაფერი, გადაწყვიტეს უკან წაეღოთ ეს წერილი, დაბრუნეს იგი. მათ, ეტყობა, ჯერონად აღ მოუფიქრებიათ თავიანთი წერილის ყველა დებულება, და იგი უნდა მივიჩნიოთ არა დოკუმენტად, არამედ დოკუმენტის შვე მონასხად, ესეივად.

მაგრამ რით არის გამოწვეული ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწეთა ასეთი დოკუმენტად სკაპ ცენტრალური კომიტეტისადმი?

შეგვიძლია ეგვი არ შევიტანოთ — ისინი გამოწვეულია მათ ზრუნავით საქმის დიხარებისათვის ლიტერატურისა და ხელოვნებაში, გულწრფელი სურვილით — ხელი შეუწყონ მათ წარმატებით განვითარებას და აყავიყვან. მაგრამ წერილების ავტორები, როგორც ჩანს, ერთმანეთში ურევენ ორ სხვადასხვა საკითხს: ლიტერატურისა და ხელოვნების იმ მოღვაწეთა შემოქმედებით თანამეგობრობას, რომლებიც მარქსისტულ-ლენინურ პოზიციებზე დგანან და ხელოვნებაში სხვადასხვა უცხო იდეოლოგიური მიმართულებისადმი დამოკიდებულებას.

ერთია ლიტერატურისა და ხელოვნების იმ მოღვაწეთა შემოქმედებით თანამეგობრობა, რომლებიც, თუმცა სხვადასხვა სტილი და შემოქმედებითი მანერა აქვთ, სოციალისტური რეალიზმის ფარგლებში დგანან და სწორი თანაარსებას ახსავენ ცხოვრებას. პარტია მხარს უჭერს ასეთ თანამეგობრობას, უადრესად ამხანაგურ. ნამდვილად ძმურ ურთიერთდამოკიდებულებას ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენციის სხვადასხვა რაზმებს შორის.

სოციალისტური რეალიზმი თანამეგობრობის, შემოქმედებითი შეჯიბრების ფართო შესაძლებლობას უქმნის სულ სხვადასხვა მხატვრებს: ჩვენს ხელოვნებაში განზობილებულ-რომანტიკული მიმართულების მომხრეებსაც და ზუსტ ანალიზურ და სხვა სტილურ მიმდინარეობათა მომხრეებსაც. თუ ასეთი თანამეგობრობა არ იქნა, ისე ვერ განვითარდება ჩვენი საბჭოთა ლიტერატურა, ჩვენი საბჭოთა ხელოვნება.

მაგრამ ნიშნავს თუ არა ეს, რომ ჩვენ მხარს ვუჭერთ

ხელოვნებაში ერთმანეთისადმი ისეთ დაპირისპირებულ იდეოლოგიურ მიმართულებათა თანამეგობრობას, „შვეიციური თანაარსებობას“, როგორც არიან სოციალისტური რეალიზმი და აბსტრაქციონიზმი, რომლებიც ასახევენ საბოლოო ანტიარმით ერთმანეთისადმი დაპირისპირებულ არა მარტო იდეურ-ესთეტიკურ, არამედ პოლიტიკურ, კლასობრივ პოზიციებსაც.

უნდა შევიტანოთ სრული სიყვარული: — სოციალისტური იდეოლოგიისა და ბურჟუაზიული იდეოლოგიის შვეიციური თანაარსებობა არ ყოფილა და არც შეიძლება იყოს. პარტია გამოდიოდა და კვლავაც გამოვა ბურჟუაზიული იდეოლოგიის წინააღმდეგ, ყოველ მისი გამოწვევების წინააღმდეგ. ასრულებს რა ვლადიმერ ილიას-ძე ლენინის მითითებებს, იგი ყოველთვის იცავდა და დაიცავს პარტიულობას ლიტერატურისა და ხელოვნებაში.

პარტია მტკიცედ და შეურყეველად უჭერდა და უჭერს მხარს ლენინურ კურსს ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში.

იდეოლოგიის განაღებულა და წუთითაც არ ყოფილა ბრძოლა ბურჟუაზიულ სამყაროსთან, ბრძოლა ადამიანთა, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის სულისა და გონისათვის, ბრძოლა იმისათვის, თუ როგორი იქნება ისინი, ახალგაზრდები, რას აიღებენ წარსულიდან, რას წაიღებენ მიმავალში. ჩვენ უფლება არა გვაქვს გამოვიჩინოთ შეუფასებლობა ბურჟუაზიული იდეოლოგიის დიარისიების საშინორობისადმი ლიტერატურისა და ხელოვნების სფეროშიც.

იდეოლოგიის სფეროში თანაარსებობის იდეა სინამდვილეში სხვა არ არის არა. თუ არა დაღმტყობი მარქსიზმ-ლენინიზმის ინტერესებისადმი, სოციალისმის ინტერესებისადმი.

ხელოვნებაში კი ზოგჯერ ეხვდებით კლასობრივი, პარტიული პოზიციებიდან გადახვევას, ბურჟუაზიულ იდეოლოგიასთან შერიგების ფაქტებს. ეს თავის ვაშობატულებას პოულობს, ტყობოდ, „საერთოსაკაცობრიო საწყისს“ ყალბ განმარტებით, აბსტრაქტული ჰუმანიზმის, ერთგვარი ქრისტიანული ყოვლისაბიტიების ქადაგებით: ვითომ არც ერთმანეთისადმი მტრული კლასები არიან, ერთ კლასობრივია მსოფლიოში, თითქოს არც კომუნიზმისათვის ბრძოლა!

ჩვენ, კომუნისტები, მემკვიდრეობით ვიღებთ და ვამრავლებთ ყველა ნამდვილ საერთოსაკაცობრიო ფასეულობას, რომელსაც მესაკუთრულ საზოგადოებაში ამხანაგებმდე და ასახირობებდნენ. მაგრამ ჩვენ ვადაპტიოთ წინააღმდეგი ვართ საერთოსაკაცობრიოს არაკლასობრივი განმარტებისა, წინააღმდეგი ვართ იმისა, რომ კომუნისტური პარტიულობა, მებრძოლი სოციალისტური ჰუმანიზმი კლასობრივი ზავისა და ყოვლისაბიტიების ყალბი ქადაგებით შეიცვალოს.

ჩვენს ეპოქაში ნამდვილი საერთოსაკაცობრიო სწორედ კომუნისტურია, ვინაიდან სწორედ კომუნისტურ საზოგადოებაში ყველაზე სრულად ვითარდება პიროვნება, ადამი-

ანის ყველა საუკეთესო თვისება. ამიტომ არ შეიძლება გათქვიფოთ ჩვენი კომუნისტური იდეალები რაღაც აბსტრაქტულ და არაკლასობრივ ცნებებში, ვინაიდან ეს გარდევალად იწვევს ჩვენი იდეური პოზიციების დათმობას.

საკვ ცენტრალურ კომიტეტში გამოგზავნილ წერილში ახლა გვხვდა აბსტრაქციონისტ მხატვართა ჯგუფი ირწმუნება, რომ ისინი თავიანთ ვაზს ეძებენ სოციალისტურ ხელოვნებაში და რომ თუ ისინი ძიება არა, ის თითქმის შეუძლებელია წინსვლა. ასეთი აბტკიცებენ, რომ მათი მისწრაფება სახელე გაუთქვან „რუსი ქალის სისხტაკეცს“, გაამობატონ „კოსმოსის დამპყრობი საბჭოთა დამაინანის სიამაზა“.

რუსი ქალის სისხტაკეცის და სილამაზის გამო უნდა ითქვას, რომ საკმარისია შეხედოთ აბსტრაქციონისტთა ობჟექტს, რომ დარწმუნდეთ, თუ რა უხამსამამდე შეიძლება მივიდეს ადამიანი, რომელიც ჩვენი თვის უცხო მოდის გამოსდევნება, რაც შეეხება „ძიებას“, გვინდა ვთხოვათ აბსტრაქციონისტებს: თქვენ კი არ ეძებთ, არამედ თქვენ მოგებენ და გაკვირდით, სწორედ თქვენს ფორმალისტურ „ნაწარმოებებში“ ცდილობენ ჩვენი მტრები მოიპოვონ პავლადარმი კომუნისტურ იდეოლოგიაზე იერაშების სათვის.

ასეთ რამებზე უნდა ჩაუფიქრდნენ არა მარტო ახალგაზრდა ფორმალისტები, არამედ მათი დამცველები და სულსჩამდგმელებიც.

IV

პარტია ახორციელებს საბჭოთა საზოგადოებაში დემოკრატიის შემდგომი განვითარებისა და გაღრმავების კურსს.

ვის შეუძლია უარყოს, თუ რამდენად უფრო თავისუფალი, უფრო შემოქმედებითი ვახდა ჩვენი ცხოვრების მთელი ატმოსფერო, რა ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა ჩვენი მხატვრული ინტელექციის მუშაობისათვის. მაგ. რამ უნდა არ არიან ხელოვანების მოღვაწეთა შორის, უფრო ზუსტად, ხელოვნების ვარსშემო მოფუსფუსეთა შორის. ისეთი ადამიანები, რომლებსაც უნდათ ისე წარმოადგინონ საქმე, თითქოს დადგა მოაზარების ტი ელემენტების დაუსუჯელი თავნებობის ხანა?

ხომ სწორედ ასეთი ადამიანები, შემოქმედების თავისუფლებაზე რომ ლაყებოდნენ, გამოლიან ხელოვნებისადმი პარტული ხელმძღვანელობის წინააღმდეგ.

შემოქმედების თავისუფლების საკითხში სრული სიცხად უნდა იყოს. გაიხსენეთ, როგორ მოითხოვდა ვ. ი. ლენინი ნამდვილ თავისუფლებას, თავისუფლებას ხალხისათვის, და ამავე დროს როგორ ამხობდა იმის დემავოგორ ცდებს, რომ დავიკიდრდებინათ ანარქიული გაგება თავისუფლებისა. როგორც თავისუფლებებისა საზოგადოებისა ვაგან, ხალხის წინაშე მოვალეობისა ვაგან.

ჩვენში კომუნისტებისათვის ბრძოლის სრული თავისუფლებაა. ჩვენში არ არის და არ შეიძლება იყოს კომუნისტების წინააღმდეგ ბრძოლის თავისუფლება.

უაღრესად მართალი იყო მ. გორკი, როცა მგზავრად გამოდიოდა ანარქიული თავნებობის წინააღმდეგ, „...მე—წერდა ალექსი მაქსიმეს-ძე, — წინააღმდეგი ვარ თავისუფლებისა, იმ მიზეზიდან დაწყებული, რომლის შემდეგაც თავისუფლება იქცევა თავაწყვეტილობად, ხოლო, როგორც ცნობილია, ეს გადაცემა იწვევა იქ, სადაც ადამიანი თავისი ნამდვილი სოციალურ-ეკულტურული ღირებულების შეგნებას კარგავს, ფართო ვასაქანს აძლევს თავისთავში დამალულ მუშაინის ძველ ინდივიდუალიზმს და გაკვირის, მე ასეთი მშვენიერი ორიგინალური, განუყოფელი ვარ, ჩემს ნებაზე ცხოვრებას კი არ მანებებენ, და კიდევ კარგი, თუ ის მხოლოდ ყვირის, იმიტომ რომ როცა იგი თავის ნებაზე მოქმედებს იწყებს, მაშინ იგი ერთ მხარეს კონტრევოლუციონერი ხდება, ხოლო მეორე მხარეს — ხელივანი, რაც თითქმის ენათა ფასისაა — საზოგადოებრივი და მავნეა“.

მსოფლიო რეაქციისა და მის იდეოლოგებს ძალიანაც უნდათ აღადგინონ საბჭოთა კავშირში ექსპლუატაციის „თავისუფლება“, მშრომელთა მოტყუების „თავისუფლება“, თავდაპირველად კი „შემოქმედების თავისუფლების“ ბურჟუაზიული კონცეპციების ანარქიული სახესხვაობა მაინც განახორციელონ.

არიან დადამანები, რომლებსაც საქმე პოლ წარმოადგენიათ: რაჟი ჩვენს ქვეყანაში თვითნებური ხოლო მოელო, ადამიანებს პოლიტიკურად სხვაგვარად აზროვნებისათვის არ აბატობრებენ, — ეს იმას ნიშნავს, რომ ყველაფერი ნებადართულია და ჩემი სურვილის არავიღობა შეზღუდვა არ არსებობსო. შეიძლება არა მარტო ვთხოვნილ მახინჯ სურათებს, არამედ კიდევაც ვაქებ-ვადიდებდ მათ როგორც ნოვატორულ ძიებას. შეიძლება ღანძრავდ ჩვენი ხელოვნების მოწინავე ტრადიციებს, დავცოთ კი თურმე არ შეიძლება იცავდ იმიტომ რომ ეს, თურმე ნუ იტყვი, თავისუფლების „შეზღუდვა“, „ჩანშობა“ და „ადამიანტრიება“.

ასეთი ადამიანების სურვილია, რომ არცინ არ ვაბედლოს სიტყვა შეუბრუნოს მათ, როცა ისინი ცდილობენ გააბიპარონ ყველაფერი, რაც ჩვენს ხალხს შეუქმნია მძიმე, ვაჭირეებით აღსავსე, მაგარა დიად ბრძოლაში სოციალისტური წყობების გამარჯვებისათვის.

ამბობენ, რომ ზოგჯერ ამ თუ იმ კრებაზე შემოქმედების საკითხების განხილვისას ისეთი ვითარება იქმნება, რომ სწორი პარტიული პოზიციების დაცვა უხერხულად, არამოღურად ითვლება, შეიძლება, ასე ვთქვათ, რეტორგრადისა და კონსერვატორის სახელი შეიძინო, დოგმატობა, სექტანტობა, შეზღუდულობა, ჩამორჩენილობა, სტალინიზმი დაგბრადდეს და ა. შ.

ამ დღებში კინოს მუშაეთა კონფერენციავ ცნობილმა რეჟისორმა სერგეი გერასიმოვმა შეშფოთებთ ვანახსადა, რომ ახლა სოციალისტური რეალიზმის პოზიციების დასაცავად სიმაჟვანა საჭირო, რომ რევოლუციური პარკიავდ ჩვენში ზოგჯერ იქცევა უხერხი ობოლდ, რომელმაც ადვილია ვაპრომ-ვაპრომობა.

შეიძლება თუ არა შეშფობარებულად ეკვიდებოდეთ

ასეთ მოვლენებს, რა იშვიათიც უნდა იყოს ისინი, შეიძლება თუ არა კულში მიგრანტლებდეთ ჩამორჩენილ განწყობილებებს?

გეობიდა რა ფორმალისტურ მანქვა-გრებს სახეობს ხელფანტაში რევილუციის პირველ წლებში, ვ. ი. ლენინი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ეს მანქვა-გრება უცხოა ნორ-მალური ადამიანის საღი გემოვნებისათვის. და დამასია-თებელია, რომ ვლადიმერ ილიას-ძეს მეტად მნიშვნელოვ-ნად მიიჩნდა, რომ თვითონ რეალისტურ მხატვრები, პროფე-სიული ცოდნითა და გამოცდილებით სავსებით აღჭურ-ვილი გამოსულიყვნენ თანამედროვე ხელოვნებაში ჩვენ-თვის უცხო, მტრული ზნეჩვეულებებისა და ტრადიციების წინააღმდეგ, ეს იყო საბჭოთა ხელოვნების პირველ წლებში, როცა ახალგაზრდა სოციალისტური ხელოვნების ძალები ჯერ კიდევ ძალიან სუსტი იყო.

მამ როგორ შეუძლიათ იმათ, ვინც შექმნა ხელოვნება, რომელმაც ჩვენს ქვეყანაში და მის ფარგლებს გარეთ მი-ლიონობით ადამიანს სიყვარული და პატივისცემა მოი-პოვა, ურივედროდნენ ფორმალისტური ეკამპაზობის აღორ-ძინებას?!

მინდა კიდევ შევეხო აი რას.

ზოგადი აცხადებენ: დავკანებთ ექვინდეთ ისე, რო-გორც თვითონ გვსურს. თავს ნუ გვახვევთ ნუაივითარ გან-კარგულებას, ნუ გვზღუდავთ. აქედან გამომდინარეობს მოთხოვნები — გამოფენებს ყოფიერ არ ჰყავდეს, წიგნები ურედატოროდ გამოიღოდეს. მხატვრის უფლება ჰქონდეს უშუალოდ გამოიფინოს ყველაფერი, რასაც მოისურვებ-ს. არსებობდა ჩვენს წინაშე იმის იტყა, რომ მიიღონ სრულიად შეზღუდვები შესაძლებლობა თავს ახვედნენ ხალხს გაბერილ სუბიექტივისტურ თავნებობას. ეს ნიშ-ნავს თავისი ინტერესების ხალხის ინტერესებზე, მილია-ნად საზოგადოების ინტერესებზე მაღლა დაყენებას.

შემოქმედების ნამდვილი თავისუფლება და ანარქია შე-უთავსებელია. ვ. ი. ლენინი ანარქიზმს „გადმოზრუნებულ ბურჟუაზიულობას“ უწოდებდა.

ჩვენი ხელოვნების დიდი ბედნიერებაა, რომ პარტია, რომელიც ხალხის ძირეულ ინტერესებს გამოხატავს, რომ-ლის მიელი მოღვაწეობა ყველაზე პროგრესულ მსოფლ-მხედველობას ემყარება, განსაზღვრავს მხატვრული შე-მოქმედების ამოცანებსა და მიმართულებას.

მართლაც, თუ ხალხი არ შევასებს ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებს, მამ ვინ უნდა გამოიღოდეს მათ უფლებს შემფასებლად? და რატომ აისი, რომ ჩვენ-ში ასე ბატონაკაცურად უკუღმებუდყოფენ ნაწარმოებთა სა-ზოგადოებრივ შეფასებას? რატომ არის, რომ საკმაოდ ხშირად საზოგადოებრივ აზრს „მდაბიურობად“ თვლიან, ესთეტთა მცირე ჯგუფის შეფასებანი კი უღაფე ჭეშმარი-ტებთან გამობატლებად მიიჩნათ?

ჩვენი მხატვრული ინტელიგენცია გადაჭრით ილაშქ-რებს ყველა იმათ წინააღმდეგ, ვინც ყოველი საზღიარგა-რეთული მოღის საამებლად მზად არს წყაშლის საბჭოთა კულტურის დიდი მონაპოვარნი. არ შეიძლება მხარის გუ-ჭერდეთ ისეთ ადამიანებს, რომლებიც შეჩდინის „ნე-

უფეატი-კორიტოს“ პოზიციებიდან გამოღიან. ასეთი ად-მანიებე მზად არიან ყველაფერს დასცინონ, უსტინონ, ყველაფერზე აიღონ ხელი.

საბჭოთა ხალხი მზრუნველად ინახავს და ავითარებს სოციალისტური ხელოვნების საუკეთესო ტრადიციებს, ცხოვრების სიმართლის, კომუნისტური პარტიულობისა და ხალხურობის, მაღალი რევილუციურობისა და მოქა-ლეთებორივი პათოსის ტრადიციებს.

როგორია ჩვენი ხელოვნების განვითარების მთავარი ხაზი და მთავარი პათოსი, როგორია დამოკიდებულება გერეთუოდებული „კრიტიკული მიმართულებისადმი“? ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარების მთავა-რი ხაზი განსაზღვრავს ჩვენი პარტიის პროგრამა. იგი მდგომარეობს ხალხის ცხოვრებასთან კავშირის განმტყე-ცებაში, სოციალისტური სინამდვილის სიმდღირისა და მრავალსახეობის სიმართლით და მაღალმხატვრულად ასახვაში, ახლის, ნამდვილად კომუნისტურის შთავონებუ-ლად და მკაფიოდ წარმოსახვაში და ყოველივე იმის მხი-ლებებაში, რაც წინააღმდეგობას უწევს საზოგადოების წინ-სვლას.

პარტია ყველა პირობას ქმნის ლიტერატურისა და ხე-ლოვნების წარმატებულ განვითარებისათვის.

მაგრამ ზოგირით ამხანაგი ცდილობს დაგვარწმუნოს, რომ ჩვენში თითქოს დაბრკოლებებს უქმნიან უზარყოფი თოვლენათა კრიტიკას, რომ პარტია თითქოს მხარს არ უჭერს და წახალისებს არ ძღვეის „კრიტიკული მიმართუ-ლების ნაწარმოებებს. ასეთი მტკიცება სიმართლე არ არის, როგორც სიმართლე არ არის ის მონაპოვანი, რომ სოცია-ლისტური რეალში თითქოს მიითხოვს სინამდვილედ შეღამაზებას, წინააღმდეგობათა მიოღჩერებას, ყველა-ფერის ვარდისფრად დახატებას, მეშინაურ თვითდამწმედ-ბას და ა. შ.

არა, სოციალისტური რეალიზმის უმადესი კრიტიკიუმი, მისისული და გულია მხატვრული და ცხოვრებისეული სიმართლე, რა მკაცრად უნდა იყოს იგი.

ჩვენმა პარტიამ, მისმა ლენინურმა ცენტრალურმა კო-მიტეტმა, და არა სხვა ვინმემ, მამაკურად უთხრეს ხალხს სიმართლე სტალინის პიროვნების კულტის შესახებ. ამხი-ლები მისი დანაშაულებანი პარტიისა და ხალხის წინაშე, გადაჭრით სპობენ პიროვნების კულტის შედგებას ცხოვ-რების ყველა დეფორმას.

ჩვენი პარტია მხარს უჭერს ჯანსაღ, სიყოცხლის დი-მამკვიდრებულ კრიტიკულ მიმართულებას სოციალისტური რეალიზმის ხელოვნებაში. სკკ ცენტრალური კომი-ტეტის მოწოდებებით უქანასებულ, რაც დამოუკიდებლად მხატვ-რული და პოლიტიკური თვალსაზრისით ძლიერი ნა-წარმოებები, რომლებშიც სიმართლით და გაბეღულად მხილბეულია ის თვითნებობა, რაც დამწმედელი იყო პი-როვნების კულტის პერიოდში. საკმარისია დაჯასახელოთ ა. სოლჟენიცინის მოთხრობა „ივან დენისოვიჩის ერთი დღე“.

მამსადაამე, საქმეის კი არ არის, რომ გვერდს ვეღლი-

9046

ე. ზოზერსკაია
მოსკვალი

დედ ცხოვრების უარყოფით მოვლენებს, ასეთი მოვლენები არის, და პარტია ბირველი იძლევა მათი აღმოფხვრის ნიშნებს.

საქმე ის არის, რომ, გაბედულად ვამხილებთ რა ყოველივე იმას, რაც ხელს გვიშლის, დარტყმას არ ვაყენებდეთ თვით საბჭოთა საზოგადოებას. უნდა განვასხვავებდეთ სოციალისტური დაამპყიდლები, მწვავე კრიტიკული მიმოხილვების ნაწარმოებებს, რომლებიც რაზმად და აღაფრთოვანებენ ადამიანებს ნაკლავანებთან საბრძოლველად, დაცემულობის, პანიკორობის, ჩირკის მომცემი ნაწარმოებებისაგან, რომლებიც თესავენ საბჭოთა საზოგადოებისადმი ურწმუნობას, ასუსტებენ ხალხის ძალეხსა და ენერჯიას კომუნისმისათვის ბრძოლაში.

საკვ ცენტრალური კომიტეტისადმი წერილების ავტორებმა კრიტიკული შენიშვნები. ხელოვნებაში ყალიბი და მანერ ტენდენციების გამო მიიჩნის მხატვრული შემოქმედებისადმი ხელმძღვანელობის წინანდელი მეთოდებისაკენ დაბრუნების საშიშროებად. რა დიდი შეცდომაა რა საფუძველზე გააკეთეს ასეთი დასკვნები? თურმე ნუ იტყვი, გააკრიტიკეთ ფორმალისტური სინამიჯნე, და უკვე იძლევიან "უბედურების სიგანას", — ძველ მეთოდებს, პიროვნების კულტის პერიოდში გაბატონებულ მეთოდებს უბრუნდებიანო.

ამ საკითხს ბრინციპული მნიშვნელობა აქვს, და მასში უნდა გავრკევეთ.

სულიერი კულტურის სფეროში პიროვნების კულტის პერიოდში იყო მნიშვნელოვანი არაჯანსაღი დანაშრევეები და დამახინჯებები. პარტია ამხილა და უცუადო ისინი, აღმოფხვრა დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლიდა სოციალისტური რეალიზმის ხელოვნების განვითარებას, მის მოვლას აღმავლობას. გამოასწორა და აღმოფხვრა მას წარსულის შეცდომები და დახმინჯებანი, ჩვენმა პარტიამ თავის ახალ პროგრამაში ჩაწერა, რომ მუდა და ხორუნებს სწორ მიმართულებაზე ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში, მათს მაღალ იდეურ-მხატვრულ დონეზე, განუზრუნელად განახორციელებს ლენინური ანდერძს ხელოვნებისადმი ხელმძღვანელობის შესახებ.

გ. ი. ლენინი დასცინოდა და უარყოფდა სოციალისტური კულტურის განვითარებაში პარტიის ჩაურევლობის პოზიციას.

ზოგიერთი ამხანაგი, ტყუობა, არასწორად, ფრიად ნებისმიერად განმარტავს პარტიის კურსს, რომელიც მიმართულია პიროვნების კულტის შედგენის გაღებობა დაძლევისაკენ, ფართო დემოკრატიის განვითარებისაკენ ჩვენ ცხოვრების ყველა სფეროში.

დაიხ, პარტია ახორციელებდა და კვლავაც აქტიურად და თანმიმდევრულად განახორციელებს ლენინურ კურსს, იგი საიხს ყველა და ყოველგვარ დაბრკოლებას და წინანდემდობას, რომლებიც აფერხებდნენ ხალხის შემოქმედებითი ძალების გაშლას. მხოლოდ ასეთ პირობებში სრულ ძალით ვაძლევს საბჭოთა ადამიანების აქტივობა და ინიციატივა, მათი ნიჭი და უზრუნველყოფს ჩვენი ქვეყნის დაქარებულ წინსვლას კომუნისმის მშენებლობის გზით.

განა თქმა უნდა, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ყოველივე ამას ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებისათვის, რა ღრმა კმაყოფილებით იქნა მიღებული პარტიის ლენინური კურსი ჩვენი კულტურის მუშაკთა წრეში.

აქაც, ისევე როგორც ყველგან, წარმოებს შემოქმედებითი ინიციატივისა და აქტივობის სრული ზრდა, ახალი შემოქმედებითი ძალების დაწინაურება. ხელოვნების მიღგაწევი ისწრაფვიან ლირსეულად წარმოსახონ ძნელი, გმირული, ეროდერიო სწორი ლენინური გზა, რომელიც განვილო ჩვენმა ქვეყანამ ახალი ცხოვრებისაკენ.

მაგრამ სწორი არ იქნებოდა თვალი დაგვეხუტა უარყოფით მოვლენებსა და არასწორ ტენდენციებზე ხელოვნებაში.

ამხილებს რა სტალინის პიროვნების კულტს. პარტია იზორებს ყველაფერს, რაც კი მუხრუტს წარმოადგენს ჩვენს ზაზე. მაგრამ არ შეიძლება ვაფუშვათ, რომ პიროვნების კულტთან ბრძოლის მომიჯნეებით არყედნენ და ასუსტებდნენ სოციალისტურ საზოგადოებას, სოციალისტურ იდეოლოჯიასა და სოციალისტურ კულტურას. პიროვნების კულტის მხილება, მისი შედეგების დაძლევა კი არ უნდა ასუსტებდეს, არამედ უნდა განამტკიცებდეს ჩვენს ძალებს. თუ ჩვენ პიროვნების კულტის შედეგების კრიტიკის სახით დარტყმებს მივაყენებთ ჩვენს საზოგადოებას, ჩვენს იდეოლოჯიას, ამით კომუნისმის დიად ხელოვნებას კი არ შევქმნით, არამედ დავკარგებთ იმას, რაც შევცდებითა.

საბჭოთა ხალხი იცნობს და ხელდას საბჭოთა ხელოვნების დიდ მღწევრს, იმ კეთილყოფილ გაცდენას, რომელიც მოახდინა მასზე ჩვენი ცხოვრების ახალმა ატმოსფერომ. იგი დიდად აფასებს თავისი შემოქმედებითი ინტელიგენციის მუშაობას, ესმის მისი უდიდესი მნიშვნელობა ქვეყნის მთელ სულიერ ცხოვრებაში.

მწვავე კრიტიკული შენიშვნები, რომლებიც პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელებმა მოსკოველ მხატვართა გამოვნის დათვალერების დროს გამოთქვეს, საბჭოთა ხალხმა ჩვენი სოციალისტური ხელოვნებისათვის პარტიის ზრუნვის ახალ გამოვლინებად მიიჩნია და ღრმა კმაყოფილებით შეხვდა მათ.

* * *

როცა გამოქვეყნდა ნ. ს. ხრუშჩოვის შენიშვნები აბსტრაქციონისტების მისამართით, საბჭოთა საზოგადოებრიობამ ისინი მიიჩნია დიდმნიშვნელოვან ნაბიჯად პარტიის ბრძოლაში კომუნისმის კულტურისათვის, მხატვრული შემოქმედების განვითარებისადმი პარტიული ხელმძღვანელობის გაუმჯობესებაში ახალი ეტაპის დასაწყისად. ამბობენ, რომ ზოგიერთმა ამხანაგმა პარტიულ კრიტიკას ცნობილი ანსლოვანი მიხედვით რეზოუმე გაუცუთა სიტყვებით: "არის ასეთი პარტია!"

დაიხ, არის ასეთი პარტია, რომელიც ხელმძღვანელობდა და უხელმძღვანელებს, გ. ი. ლენინის სიტყვებით რომ ვთქვათ, აყალიბებდა და კვლავაც ჩამოყალიბებს ჩვენს ქვეყანაში მხატვრული პროცესის შედეგებს. ეს არის საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია.

მ. გოგოვი

პირველ ცხენოსანთა მებრძოლები

განვლილი ბრძოლები მხატვრულ ტილოებში

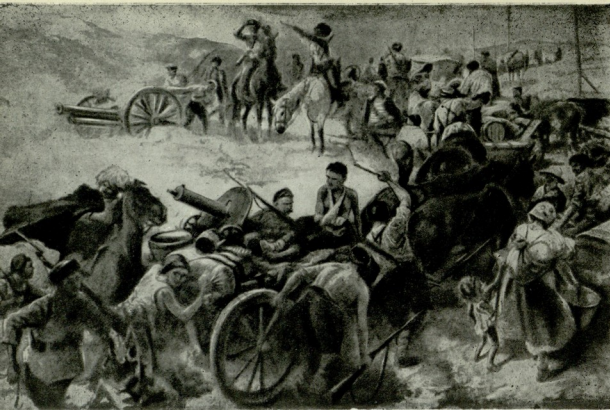

ერ კიდევ არ იყო მიწ-
ყნარებული ქვემეხების
გრიალი, ახალგაზრდა
საბჭოთა სახელმწიფო ის-ის იყო
გაუმკლავდა ანტანტის დაგეშლი შე-
მოსევას, თანამემამულეების საგმირო
საქმეებით შთაგონებული ფუნჯის
ოსტატები ისწრაფოდნენ ტილოზე
აღებულათ ამაღლებული ეპიზოდე-

ბი ამ ცხარე დღეებიდან. მანამდე კი,
სამოქალაქო ომის პერიოდში, მრავა-
ლი მხატვარი ჩაღვა რევოლუციური
აგიტაციის სამსახურში. ვლადიმერ
მაიაკოვსკის თაოსნობით მათ შექმნეს
შესანიშნავი პოლიტიკური სატირა,
რევოლუციური პლაკატი. 1918 წელს,
მონუმენტური პროპაგანდის ლენინ-
ურმა გეგმამ განსაზღვრა ძირითადი

მიმართულება საბჭოთა სახვითი ხე-
ლოვნების განვითარებაში. დაიწყო
ბრძოლა სხვადასხვა რეაქციული მიმ-
დინარეობების წინააღმდეგ, რეალის-
ტური ხელოვნების განმტკიცებისათ-
ვის, რომელიც მოწოდებული იყო შე-
ექმნა ჭეშმარიტად მაღალმხატვრული
ნაწარმოებები, ხალხის ფართო მასე-
ბამდე დაეყვანა დიდი საზოგადოებრი-
ვი იდეები, უბრალო და გასაკები
მხატვრული საშუალებებით აესახა
მართალი და ცხოვრებისეული სახე-
ები.

ამ ბრძოლაში მტიკედ იმარჯვებდა
რეალიზმი. საბჭოთა მხატვრების ტი-
ლოებმა, რომლებშიც სამოქალაქო
ომის ამბები აისახა, დიდი როლი შე-
ასრულა ხალხური, რეალისტური ხე-
ლოვნების განმტკიცებაში. სწორედ
ამ თემატიკაზე შექმნილმა ნაწარმოე-
ბებმა დაიჭირა წამყვანი ადგილი საბ-
ჭოთა ხელოვნების განვითარების
პირველ პერიოდში. სიმახვილითა და
სინამდვილის შეგრძნების ცხოველ-
მყოფელობით იყო აღბეჭდილი ტილო-

ბ. სავსიცი

ები, რომლებშიც ასე იგრძნობოდა განვლილისა და განცდილის ცოცხალი ფეხტაკი. მათი ავტორები ისწრაფვოდნენ, რაც შეიძლება მეტი სიზუსტითა და დამაჯერებლობით მოეხიხრით საკუთარი თვალით ნახულ ამბილებზელ მოვლენებზე.

ასე ვერბოდა საფუძველი საბჭოთა ბატალურ ფერწერას, რომელიც შოამ-ბეჭდავი მატჩიანე გახდა ბრძოლებისა და ლაშქრობების, წითელი არმიის წრთობისა და ყოველდღიური ყოფის. ჯერ კიდევ რევოლუციის წინა წლებში პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიაში შეიქმნა სპეციალური ბატალური სახელოსნო, რომელსაც ხელმძღვანელობდნენ ვილეველდე, კოვალევსკი, რუბო, სამოკინო.

რუსული ბატალური ფერწერა სავსებით განსხვავებულია ყველა სხვა ქვეყნის სკოლებისაგან. იგი გამსჭვალულია თავისი დროის მოწინავე იდეებით. აქ ვერ ნახათ პარადულ ბატალირებასა და მედიდურ პათოსს. უბრალო ადამიანების მართალი, ცოცხალი სახეებია ამ სურათებში წინ წამოწეული. რევოლუციამდელი რუსული რელისტიური სკოლის შესანიშნავი ტრადიციები დაედო საფუძვლად საბჭოთა ბატალურ ფერწერას. მის მიზარამოცანად იმთავითვე იქცა პატრიოტიზმის აღზრდა მასებში, სახეთა ღრმა ეროვნული დახასიათება, რაც ავლენს წითელი არმიის ხალხურობას, სამშობლოსადმი სიყვარული და მის-

თვის თავდადება, საბჭოთა სახელმწიფოს მტრებისადმი სიძულვილი — აი ის ძირითადი ნიშნები და სულისკვეთება, რომლითაც გამსჭვალულია სასუკეთესო საბჭოთა ბატალისტების შემოქმედება.

ოცანა წლებში ამ ქანრის ფერწერულ ტილოებში ძირითადად სამოქალაქო ომის ეპიზოდები იყო ასახული. ამ პერიოდის ბატალურ ფერწერაში წამყვანი ადგილი უჭირავს მიტროფავე გრეკოვს, რომლის შემოქმედება მთლიანად წითელი არმიის მიეძღვნა. გრეკოვი სწავლობდა ჯერ ი. რეპინთან, შემდეგ პროფ. ფ. რუბოს ბატალურ სახელოსნოში. პირველი მსოფლიო ომის დროს მხატვარი რიგჯი კავკასიისტი იყო ფრონტზე, სამოქალაქო ომის პერიოდში წითელი არმიის რიგებშია და მთელი ვატაცეპით აღბეჭდას იმ მოვლენებს, იმ ადამიანებს, რომლებიც ასე ახლობელი და ასე ნაცნობია მისთვის. ღრმა გულწრფეობა და სიპართვე, მხატვრული ოსტატობა, ყოველგვარი გარეგნული ეფექტების გარეშე — აი რით გვხიბლავს დღესაც მხატვრის ტილოები, რომლებსაც უდიდესი ისტორიული დამაჯერებლობა აქვთ. გრეკოვის სურათებში სულ სხვადასხვა საბრძოლო ეპიზოდებს ვხედავთ და ეს ეპიზოდები ასახულია სახასიათოს გრძნობით, მოვლენის არის გამოვლენით. ასეთია „დენიკინის ნაწილების უკანადაცხვა, ნოვოგირეკასკიდან“, „ბრძოლები

ეგორიკიკთან“, „ბრძოლა როსტოვი-სათვის“ და სხვ.

მხატვარს უყვარს, ერთი შეხედვით, უმნიშვნელო ეპიზოდების დახატვაც, მაგრამ მათში ღრმა შინაარსია ჩაქსოვილი. ფართოადა ცნობილი მისი „ბულიონის რაზმში“, „პირველ ცხენოსანთა მეზუეკებში“, „ტანკანა“. ამ სურათში ტანკანაში შემულ ცხენებს მოაგვეღვევენ ჯარისკაცები. ყველაფერი მამფრ მოძრაობას მოუტავს. შეუპოვრობის, გაბედულების, გამარჯვებისკენ მისწრაფების სულისკვეთებითაა აღსავსე ყოველივე.

საკუთარი ძალის რწმენა, გამარჯვების სიხარული იგრძნობა მებრძოლების ფიგურებში პოპულარულ სურათში „პირველ ცხენოსანთა მეზუეკებში“. კავალერიის მარში მგზნებარე პანგები ეფუნება ირგვლევი ვაშლილ, მცხუნვარე მზისაგან გარუჯული მინდვრებს. წითელი ალამი ფრიალბს ბრძოლაგადახდილთა თავზე — ალამი გამარჯვებისა და გმირული დიდების მწკვიპრი რიტმით დინჯად მოაზიჯებენ ცხენებიც, შორს გრძელდება მოხუცი კომპაქტური კოლონა...

გრეკოვი ავტორია პირველი საბჭოთა დროისადა „როსტოვის აღება“ (1929 წ.), რომელსაც დიდი მოწონება ხვდა. მხატვარს დაუშთაგრებელი დარჩა პანორამების რამდენიმე საინტერესო ჩანაფიქრი.

ცნობილი ბატალისტების რუბოსა და სამოკინის მოწაფვა მ. აილოვი, რომლის შემოქმედება მნიშვნელოვანი ყველია საბჭოთა ბატალური ფერწერის განვითარებაში.

1914 წელს მ. აილოვი მოხალისედ მიდის ფრონტზე და სამახუროთან ერთად გაეცხველებით აკროვებს მასადა მისი მამავალი სურათებისათვის. მუშაობს სახუდრო მხატვარ-კორესპონდენტად რამდენიმე ჟურნალში. სამოქალაქო ომის წლებში კომპირში ცხოვრობს. დაკვირვებული და ჩანახატები საფუძვლად დაედო მხატვრის სურათებს, რომლებშიც კოლჩაკის განადგურებაა ასახული.

განსაკუთრებით ვაიშალა აილოვის შემოქმედება 1925 წელს. იგი ზედღუდ კქნის შესანიშნავ ბატალურ

სურათებს წითელი არმიის ლაშქრობების თემაზე. გრეკოვის შემდეგ აგილოვი მიერ დიდი ოსტატია, რომელმაც ბრწყინვალე მხატვრული ოსტატობით ასახავს საბრძოლო მოქმედებებს, სამოქალაქო ომის ბატალიებს. მხატვარი სრულყოფილად ფლობს მხედრის, ცხენის ხატვას ყოველგვარი მოძრაობაში.

საბჭოთა ბატალისტების პირველი თაობის წარმომადგენლების ნ. სამოიკისა და ი. ვლადიმეროვის შემოქმედება ჯერ კიდევ რევოლუციამდე ჩამოყალიბდა და მომწიფდა.

ნ. სამოიკი სამხატვრო აკადემიაში ძველი ოფიციალური აკადემიური სკოლის წარმომადგენლებს, პროფ. სილოვანდესთან სწავლობდა ბატალიურ სახელოსნოში, შემდეგ კი პარიზში, ცნობილ ფრანგ მხატვარ ედუარდთან, მაგრამ თავის შემოქმედებაში მან უარყო ყოველგვარი აკადემიზმი და ცხოვრებისეული სიმართლისკენ სწრაფვას გააყვია. რუსეთ-იაპონიის და პირველი მსოფლიო ომის ფორტებზე ყოფნის დროს სამოიკიმ და დიდი პრაქტიკული გამოცდილება მიიღო და უხეი შემოქმედებითი მასალა დააგროვა. მისი ტილოებიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია „სიკაშუზე გადასვლა“ და მემამულეების წინააღმდეგ უკრაინელი ხალხის ბრძოლის ამსახველი სურათები. ნ. სამოიკი ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობასაც ეწეოდა. მან აღზარდა მრავალი საბჭოთა ბატალისტი.

სურათში „სიკაშუზე გადასვლა“ მაცურებლის თვალწინ ფართოდ გაშლილია ბრძოლის ველი, მტერის კორინთელში ჩანან ყალსზე შემდგარი ცხენები, თოფმოღერებულნი მხედრები. პაერი დაცხრილულია საფანტის ბოლით და თითქოს ხმაც ისმის თოფქვეშების სროლის, ცხენების ტიხვინისა და თქარათურის, ექსპრესიონითა და ცოცხალი მოძრაობითა აღსავსე ირგვლივ ყველაფერი, და როგორც მიმდინარე კინო-კადრებში წარსული ისტორიული დღეების შთამბეჭდავი სურათი იშლება მაცურებლის თვალწინ. ნაწარმოები გვიტაცებს მხატვრის მაღალი კომპოზიციური და

ნახატის ოსტატობით, სინამდვილის შეგრძნების ცხოველყოფილით.

ი. ვლადიმეროვიც თავის თავზე გაშლისადა საომარი ქარტეხილი. 1904 წელს იგი პორტ-არტურში იყო, ბრძოლებში მონაწილეობდა და ჩანახატებს აკრავებდა. ასევე იყო 1912 წელსაც — ბულგარეთ-თურქეთის ომის ფრონტზე, 1914 წელს, როცა იგი შტაბში მუშაობდა მხატვრად. პირველი წლების მის ნამუშევრებს შორის აღსანიშნავია „მეფის გენერლების დაბატმება 1917 წელს“, „თურქების გაქცევა ნოვოროსისკიდან“ და სხვ. დიდი სამამულო ომის პერიოდში ვლადიმეროვმა შექმნა მრავალი საინტერესო ტილო.

ოცდაათიან წლებში შემოქმედებით ასაბრუნებელი გამოდის მხატვართა ახალი ჯგუფი, რომლებიც თავიანთ ტილოებზე შთაგონებით ასახავენ წითელი არმიის მიერ განვლილი ბრძოლების პერიოდს, რევოლუციური ქარტეხილების მძიმე წლებს. მათ შორის არიან პ. კოტოვი, ვ. სვარიდი, ვ. სავიცი, რ. ფრენცი, ბ. იოვანსონი, ს. სოლოვო-სკალია, ა. დენიევა, ი. ბროდსკი და სხვ. 1928 წელს დაწერა ბ. იოვანსონმა თავისი ცნობილი ტილო „რკინიგზის საკვანძო საღვთი 1919 წელს“, რომელშიც დიდი სიმართლითაა დახატული რევოლუციისთვის

თვალდებულნი მებრძოლების და ხალხის სახეები.

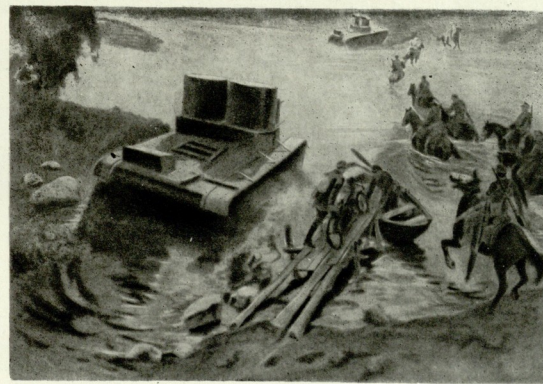
იმ ტილოთა შორის, რომლებზეც ღრმა ასახვა სჭოვან რევოლუციური წარსულის სურათებმა, არის საბჭოთა საზოგადოებრიობისათვის ფართოდ ცნობილი ნაწარმოებები — ბ. იოვანსონის „იომუნისტების დაკითხვა“, ი. ბროდსკის „ოცდაექვსი ბაქოელი კომისრის დახვრება“, გ. სავიციის „ტამანის დასაფრთხილება“ და „სიკაშუზე გადასვლა“, რ. ფრენცის „კიროვი ჩრდილო კავკასიაში“, ვ. კოტოვის „ჩაპაევის სიკვდილი“, „ვანგაში“, ვ. სეროვის „ციმბირელი პარტიზანები“ და მრავალი სხვ.

საბჭოთა სამშობლოსათვის თვალდებულნი, შვიდობისა და ზენდინერებისათვის ბრძოლის დიდ მატინაზედა ქცეული ჩვენი მხატვრების ფერწერული ტილოები, ქანდაკებები, მონუმენტური ხელოვნების ნიმუშები თუ გრაფიკული ფურცლები. მრავალი მათგანი ღრმადაა გასული ხალხში და საყვარელ ქმნილებად ქცეული. ისინი ღრმად აკონებენ ხალხს, რომ საჭიროა სიფხიზლე, ჯერ კიდევ არიან ქვეყანაზე ბოროტი ძალები, რომლებსაც სწურობათ ომი და სისხლისღვრა, სწურობათ კვლავ შემოჭონ ხალხი ბოჭკილებით.

დიდ სამამულო ომში საბჭოთა

მ. აგილოვი

მანერბეგე

პ. სოკოლოვ-სკალია

კალუგის განთავისუფლება

კოვის — „შეზღველთა დესანტურა“
რომისის, კორეგინის, ნისსკის ტი-
ლოგში.

საბრძოლო ოპერაციებიდან დაბრუნება აღებდელი ი. ნებრინცევის ნაწარმოებში „ლაშქრობიდან დაბრუნება“. წყალქვეშა ნავი ნაპირს უახლოვდება. გემბანზე დგანან მუზღვარები. მათ სახეებზე ცოცხლადაა გამოხატული ძნელად მოპოვებული დიდი გამარჯვების სიხარული.

ბევრი მეტყველი ტილო შექმნეს გმირული დღეების თემაზე კუკრი-ნიესებმა. მათ შორის განსაკუთრებით ცნობილია „ტანია“ და „გერმანელუბის გაქცევა ნოვგოროდიდან“.

კუკრინიესებმა ნოვგოროდი ინახა-ულეს, როცა ქალაქი ის-ის იყო განთავისუფლდა ოკუპანტებისაგან. მხატვრებმა თავისი თვალით ნახეს ომის მძიმე ჭრობები, ფაშისტების მიერ მიყენებული ამ მშვენიერი ქალაქისათვის, თოვლზე ეყარა შენობებისა და ძეგლების ნანგრევები, მდუმარება გაშვებულიყო ირგვლივ...

კომპოზიციის მოვლერებისა მხატვრებმა სურათის ცენტრად სოფლის ტაძარი აქციეს — რუსეთის დიდების განსახიერება. მშვენიერი, მიუხედავად ჭრილობებისა. ირგვლივ იცხვლია. განწირული ოკუპანტები ჩინაღდებით დაძრწიან, რათა ბოლო მოეღოს, გადაწვან ყველაფერი, რაც კი ძვირფასია ამ ქალაქში. სქელი შავი ბოლი ადის ჰაერში, ტაძრის თავზე ელავან ცეცხლის ენები, თითქმის შეფას ითხოვს დაწვრთვული მონღოლტის ბრინჯაოს ხელები.

თეთრად ელვარებს თბილი შუქით განათებული სოფლის ტაძარი, ალავალავ ჩამონგრეულ კედელს ჭროლობა. საეით აჩნია წითელი ავტორის ლაქები. ბნელი და ნათელი ძალების ჭინილი მიმდინარეობს ირგვლივ, მაგრამ ბნელი უკვე განწირულია, რკალი შიშა მოქცეული და გასაქცევი არსაით აქვს...

შესანიშნავ გამარჯვებას მიაღწიეს კუკრინიესებმა სურათში „ელასარული“, რომელიც ჰიტლერელთა ხროვის უკანასკნელ დღეს გვიხატავს.

ბერლინსა და ნიურნბერგში ნა-

ხალხის გმირობა ახალი შთაგონების წყაროდ იქცა მხატვრებისათვის. გრცელია სია იმ მაღალმხატვრული ქმნილებებისა, რომლებშიც ამაღლებებისას ხაზგაგმობსა დაღე-
ვების ასახვა ჰპოვა გმირულმა დღე-
ებმა.

ა. დენიკას „სევსტოპოლის დაცვა“ დიდი სამამულო ომის წლებშია დაწერილი. სანაპიროს პეიზაჟის ფონზე ცხარე შერკინებაა საბჭოთა მუზღვარებსა და გერმანულ ფაშისტებს შორის. მოწინააღმდეგე შევ-
ზღველთა უკვე ზღვის ნაპირს მიაკრა. მეზღვარებს უკან დასახვევი გახა-
აღარ აქვთ, მაგრამ უკან დახევას არც ფიქრობენ. ხიმტებითა და ხელ-
ფეშვარებით თავგანწირვით უტყვევ-
მტერს, რათა არ მიუშვან იგი თავი-
ანთი გემებისაკენ, რომლებიც ზღვაში
გაღიან. ხელჩართული ბრძოლის მწვე-
ვე სურათია გადაშლილი ჩვენს წინა-
შე. მზე ანათებს ირგვლივ ყოველივეს
და მის შუქზე კიდევ უფრო ელვარებს
მუზღვარეთა თეთრი ტანსაცმელი. ამ
ნათელ ლაქებთან მხატვრის სიმო-
ლურად დაუპიხარება ბნელი ძა-
ლების — ჰიტლერელების მუქი ფი-
გურები. მაღალი კომპოზიციური ოს-
ტატობა, ნათელი პლასტიკური საშუ-
ალებები, ადამიანის სხეულის მკაცრი
სილამაზის ჩვენება — რაც საერთო-

და დამახასიათებელი დენიკას შე-
მოქმედებისათვის, ამ ნაწარმოებში
კვლავ სრულყოფილადაა გამოვლენი-
ლი.

... შებოლილი საღუმელე მიღები
მოჩანს თოვლით დაფარულ გადამ-
წვარ სოფელში. არაფერი არ დაუნ-
ღიოთ ფაშისტებს, რომლებსაც ამავე
მიწაზე ხივლთო სამაგვირო: ღაღო-
ვის ტბასთან მდებარე პატარა სო-
ფელში ერთმანეთს სხვებიან ლენინ-
გრადის ფრონტის ნაწილები. გამარ-
ჯვების ყიყინას მოუცავე ირგვლივ
პეულაფერი. მებრძოლები ერთმანეთს
ხეხვიან, კოცნიან, ხელს ართმევენ...
შეუბრალებელი მტრის დაძლევის სი-
ხარული მელვარედ დაგვიტყვა მხა-
ტვართა კოლექტივმა (ა. ჯანსაყვი,
ი. სერებრიაინი, ვ. სეროვი) სურათში
„შეხვედრა ნევაზე“.

ლენინგრადის განთავისუფლები-
საღამა მიძღვნილი აგრეთვე ცნობილი
საღამა ლენინგრადის — რ. ფრენციის „ლენ-
ინგრადის ბლოკადის გარღვევა“ და
„პარტიზანული ბილიკები“, ავილოვი-
სა და ვლადიმიროვის ტილოები. დი-
დი სამამულო ომის საბრძოლო პერი-
ოდი მაღალი ოსტატობითაა გამომცე-
მული პ. სოკოლოვ-სკალიას სურათ-
ში „სევსტოპოლის იერიში“ და „კა-
ლუგის განთავისუფლება“, გ. ბუზირ-

ტურიდან მუშაობამ მხატვრებს შესაძლებლობა მისცა მკაფიოდ, მართლად და ძლიერად დეხატათ ფაშისტური რეჟიმის მორალურ-პოლიტიკური და სამხედრო დამარცხება. ამ სურათში საოკარი ძალით გამოვლინდა კუკრი-ნიკსების ტალანტის უძლიერესი მხარეები: მგზნებარე უბოლქო სტილი, ფსიქოლოგიური გამომსახველობა, მძაფრი სოციალური კონფლიქტის დრამატული გახსნა. მხატვრებმა გამოავლინეს ბრწყინვალე ოსტატობა სიუჟეტის მოქმედებასა და მიზანსცენის აგებაში, ფსიქოლოგიურად მოტივირებულია თვითელი პერსონაჟის მოძრაობა, ვესტი, პოზა. იმდენად რელიეფურადაა მოცემული ფაშისტების ამ ხროვის აგონია, რომ მაყურებელი გრძობს მათდამი დახიანისაირებულ გამსრეს ძალას: ნათელია — ბომბსაფარში თავშეფარებული ადამიანების ბედი წყდება გარეთ, მათ ზევიით...

შუქ-ჩრდილის თამაში, ფერადოვანი გამა, შინაგანი დინამიკა ხაზს უსვამს მომენტის დაძაბულობას. სიტუაციის, რომელშიც „ფიურერი“ ჩავარდა, მხატვრებმა ტრაგიკომიკური ელფერი მისცეს. მკაცრმა გროტესკმა მთელ ნაწარმოებს ავტორთათვის

ჩვეული სატირის განუმეორებელი ხასიათი მიანიჭა.

ოქტომბრის რევოლუციის თემას და დიდ სამამულო ომს არაერთი ტილო მიუძღვნეს ქართველმა ფერწერებმა ვ. სიღამონ-ერისთავმა, შ. თოიძემ, ა. ქუთათელაძემ, ირ. თოიძემ, უ. ჯაფარიძემ, ა. ციმაკურიძემ, ი. და ა. ვეფხვაძეებმა და სხვ.

საბჭოთა პანორამული ხელოვნების ფუძემდებლის მიტროფანე გრეკოვის დაწვეული საქმე წარმატებით განაგრძეს მომავალი თაობის ცნობილმა მხატვრებმა და სამხედრო მხატვრების გრეკოვის სახ. სტუდიის ფერმწერლებმა. შეიქმნა მრავალი ნაწარმოები, სადაც აღბეჭდილია საბჭოთა მეომრების გმირული საქმეები. ამ სტუდიის მხატვრებმა ამ ორიოდ წლის წინ დაწერეს უზარმაზარი დიორამა — „ბრძოლა სევსტოპოლისათვის“, დიორამა მოთავსებულია სპეციალურ მომრგვალებულ შენობაში სევსტოპოლთან ახლოს, იმ ადგილზე, სადაც ცხარე ბრძოლები მიმდინარეობდა ქალაქისათვის. დიორამის ავტორია გრეკოვის სახ. სტუდიის მხატვარი პ. მალცევი, მხატვრებთან გ. მარტიკოსთან და ნ. პრისტიკინთან ერთად.

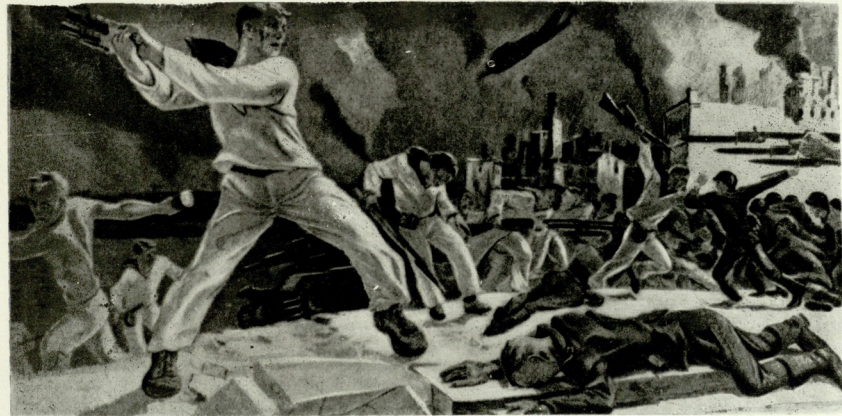
დიორამის სიუჟეტად აღებულია ბრძოლა, რომელიც ყველაზე ცხარედ და შეუპოვრად გაჩაღდა გმირი ქალაქის დაცვის დროს. ნაწარმოების ავტორები შეეცადნენ მოექმნათ ყველაზე მოსახერხებელი ხედვის წერტილი, მათ მაყურებლის თვალწინ გადაშალეს თვალწინდელი ბრძოლის ველი.

გამარჯვებაში დარწმუნებული საბჭოთა მეომრები მედვრად უტევენ ფაშისტ და მპყრობელის სიმაგრეებს, მტრის ცეცხლის ქვეშ წინ მიიწევენ. ქუშპარიტად დიდი სახაზხო გმირების ცოცხალი სახეები მოცემულია ტილოზე. აღამიანებისა, რომლებიც არაფრად აგდებდნენ სიკვდილს სამშობლოს თავისუფლებისა და ბედნიერებისათვის.

რთული, მრავალფეროვანი კომპოზიცია მტკიცედაა შეკრული და გაწონასწორებული. მოძრაობაში, მკვეთრ დინამიკა და სხვადასხვა რაკურსებში დახატული ადამიანების ფსიქოლოგიური დახასიათება მახვილია და ზუსტი. სწორედ ამითაა გახსნილი მებრძოლთა ერთი მთლიანი განწყობა, გამომსახველად არის გამოვლენილი მოვლენის არსი. ამასთან ერთად თვითელი მებრძოლი დახასი-

ა. დენიკვა

სევსტოპოლის დაცვა

ა. ლისენკო

ათას ცხაას ორმოცდარეო წელი

ათეულია ინდივიდუალური ნიშნებით.

ა. დენიკას ბოლოდროის ტილო „დიადი დასაწყისი“ ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვების პირველ დღეებს ეძღვნება. წვეის სანაპიროზე მწყობრად მიაბიჯებენ რევოლუციის შემოქმედნი — უბრალო ადამიანები — ჯარისკაცები და მეწვლეაურები, ხანდაზმულნი და ახალგაზრდები, მამაკაცებთან მხარდამხარ მებრძოლი ქალები, ბრძოლებში გამოწრთობილნი, ისინი ახალი ცხოვრების კარიბჭეს აღებენ. გამარჯვება მოსულაია, ახლა საჭიროა მისი შენარჩუნება, მომავლის საძირკვლის ჩაყრა, შენება — ამას ვითხულობთ ამ უბრალო ადამიანების სახეზე. ამ სახეებზე ერთი საერთო სულისკვეთება, ერთი მისწრაფებაა აღბეჭდილი და ამ მისწრაფებასთან ერთად იგრძნობა საქმის რწმენა, საყოთარი ძალების რწმენა. რიგში დინამიკაა ამ სურათისათვის დამახასიათებელი, ისევე როგორც დენიკას ბევრი სურათისათვის. მაგრამ თუ სხვა სურათებში მოძრაობის სხვადასხვა ხაზები ძლიერი ექსპრესიის შთაბეჭდილებას იძლევა ჩანადრების შესატყვისად, ამ სურათში დინამიკა თავშეკავებული და დიხჯია, როგორც მწვლეარების შემდეგ დამცხარალი, მაგრამ ახალი ძალის მოყრე-

ბის პროცესში ახალი შეტევებისაკენ ნენერგის შემამზადებელი.

მკაცრი, ლითონისფერია სურათის ვამა, აქა-იქ შუქის კონტრასტებით გაცოცხლებული, აკორდით ჟღერს ამ ცივი ფერების გარემოცვაში ამ ადამიანების თავზე აფრიალებული წითელი დროშა...

საბჭოთა არმიის საბრძოლო ეპიზოდებისადმი მიძღვნილ ბოლოდროინდელ ნაწარმოებთა შორის აღსანიშნავია აგრეთვე ე. მოსიენკოს სურათების ციკლი — „პირველი ცხენოსანთა“, „მოლაშქრები“ და „წითლეზი მოვიდნენ“. ბატალისტის მადლი ოსტატობა ჩანს სურათში „წითლეზი მოვიდნენ“, რომელიც წითელი არმიის ერთ-ერთ საბრძოლო ეპიზოდს ასახავს. ცოცხალი ტიპაქი, ადამიანთა განცდის მხვეილი გადმოცემა, დიდი ექსპრესია ცხენებისა და მებრძოლების მოძრაობაში, მუქი, მაგრამ კეთილშობილი კოლორიტი ამ ნაწარმოებს ერთ-ერთ შთაბეჭედად ტილოდ აქცევს საბჭოთა ბატალისური ფერწერის ნაწარმოებებს შორის.

დიდი სამამულო ომის პირველი დღეების ფურცელია გადასული ო. ლისენკოს სურათში „ათას ცხაას ორმოცდარეო წელი“. თოვლზე მწყობრი ნაბიჯით მიდიან თბილ მარზარში გამოწყობილი ჯარისკაცები.

ისინი ფრონტზე მიეშურებიან. მტკიცე, შეურყეველი ნება იხატება მათ სახეებზე. ცოლები, დედები, ბავშვები სევდიან მზერას აყოლებენ მიმავალთ, მაგრამ სჯერათ, რომ ისინი ცოცხალ კედლად აღიმართებიან მტრის წინაშე, არავის მისცემენ ნებას ბოროტად თელის მათი სამშობლოს მიწაწყალა. ეს ტილო ერთხელ კიდევ ცოცხლად ღადაგენს ორი ათეული წლის წინათ განცდილს, იმ შემარწუნებელ წუთებს, როცა ჩვენი დიდი სამშობლოს საზღვრებში მოულოდნელი ომის გრივალმა დაიბეჭა.

ამ წუთების დაეიწყება არ შეიძლება. ამიტომაც, დღესაც ფუნჯისა და საჭრეთლის ოსტატების შემოქმედებაში კვლავ და კვლავ გამოძახლს ჰოვებს იმ მრისხანე დღეების სუნაქვა, საბჭოთა ადამიანების უმაკალოთი ემბრობთ ადსასეც სინამდვიეში. ეს ნაწარმოებები კვლავ მოაკონებენ საბჭოთა ხალხს, რომ საშინელი საფრთხე დღესაც შეიძლება განმეორდეს, რომ ამისათვის საჭიროა შეუნღლებელი ყოველდღიური ზრუნვა და ბრძოლა, რათა ომის გამარადებლებს გზა დაეკეტოთ ახალი ცეცხლის გაჩაღებისათვის, რომ საჭიროა მუდამ გვახსოვდეს: „ადამიანებო, იყავით ფიხილად!“

ქართველი მეომრები უტყვენ სევისტოპოლის მისაღვამებს (ყირობის ფრონტი, 1944 წლის 8 მაისი)

ქართველი კინოოპერატორები დიდ სამაგულო ომში

ასტიონ კობერიძე

ს მოხდა 1944 წლის მარტში, ქერჩის ნახევარკუნძულზე მდებარე სოფელ ბაქსის იმ ნაწილში, სადაც 414-ე ქართული დივიზიის შტაბი იყო მთავსებული. ერთ საღამოს ორი უცხოელი სამხედრო გვეწვია. ისინი სხვებისაგან იმით განსხვავდებოდნენ, რომ ტანთ ეცვათ სადესანტო ჯარის ფორმა და ზურგზე ეკიდათ არაჩვეულებრივი აპარატები. ესენი იყვნენ ქართველი კინოოპერატორები.

ყველას გაუხარდა მათი ჩამოსვლა. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ქართველი კინოოპერატორები პირველად იყვნენ ჩვენს დივიზიაში, ხოლო უფრო მეტად იმიტომ, რომ ეგონათ, საქართველოდან ასალრამოსულები იყვნენ და ახალ ამბებს იტყოდნენ.

კინოოპერატორები ყველას დროებითი სტუმრები ეგონა. დივიზიაში ხშირად მოდიოდნენ: მწერლები, ჟურნალისტები, მსახიობები, ფოტოკორესპონდენტები, ლექტორები, ჩვენთან რამდენიმე დღით ჩერდებოდნენ, ძირითადად დივიზიის შტაბის განლაგებაში მუშაობდნენ და უკან ბრუნდებოდნენ. ზოგიერთ ოფიცერსა და მებრძოლს მცდარი შეხედულება ჰქონდა კინოოპერატორებზე. „თეთრხელეთამიანიანი ინტელიგენციის“ წარმომადგენლებს უწოდებდნენ და ვერ წარმოედგინათ, თუ ისინი საბრძოლო პოზიციებზე მოსვლას გაემდგინებენ.

მესამე დღეს ქართველი კინოოპერატორები ვლადიმერ (ვალოდია) კილოსანიძე და ოთარ დეკანოსიძე მოვიდნენ კონტრდაზვერვის განყოფილებაში და მთხოვეს:

— ჩვენ გაგივით, რომ ამაღამ მოწინავე ხაზზე აპირებთ წასვლას დივიზიის ლეგიონებში, გვინდა თან გამოგვეყვით, ლეგიონის მეთაურები გავიცნოთ, მათთან დავჩრეთ რამდენიმე დღით და შესაძლებლობის ფარგლებში, გადავიღოთ რამდენიმე საბრძოლო მომენტა.

მეორე დღეს ქართველ სტუმრებთან ერთად გავუდგით გზას სოფელ აჯიმუშკაის მიწისქვეშა ქვის სამტახლო გვირაბებისაკენ. გაცნობისთანავე ვლადიმერ კილოსანიძემ და ოთარ დეკანოსიძემ საუკეთესო შთაბეჭდილება დატოვეს.

დივიზიის სამტახლო დანაყოფების განლაგებას რომ გავგორდით და სოფელი ბაქსი უკან ჩამოვიტოვეთ, ძლიერი დაბომბვის ქვეშ მოვხვდით, ხოლო მიწისქვეშა სიმაგრეში ჩაყვლის წინ კი გემანელთა ნაღმმტყორცნების ცეცხლში გავუხვიეთ. ქართველი კინოოპერატორები არ დაიბნენ. გაეკაცურად ეჭირათ თავი და სამხედრო წესებს სისუსტით იცავდნენ. უვნებლად გადავჩრით.

— ესეც ასე, — ვუთხარი, — უკვე მიიღეთ პირველი საბრძოლო „ნათლობა“...

მეორე დღეს მივედით ლეგიონში, რომელიც სოფელ აჯიმუშკაის ნანგრევებში იყო განლაგებული. კინოოპერატორებს მოეწონათ საბრძოლო პოზიციები და გადაწყვიტეს იქ დაჩრენა ზოგიერთი ეპიზოდის გადასაღებად.

კინოოპერატორების დანახვაზე ლეგიონის პარტიურის მდივანს არჩულ მულაშვილს გაეღიმა და ხუმრობით მითხრა: „თუ ძმა ხარ, როგორ მოიყვანე, ისე წაიყვანე აქედან. ამათ ბრძოლებში გამოცდილება აკლიათ, თავს რუსთაველის პრესპექტზე წარმოიდგენენ, შენიღბვის წესებს არ დიაცვენ, გერმანულ სნაიპერთა მსხვერპლი გახდებიან და საბრძოლო დანაკარგი ჩაგვეუფლება“.

— ცდები, — ეუბასუბი, — უკვე შეგამოწმე, ისეთები არიან, შენ რომ გაგეხარდება, — და მოუყვებო წინა ღამის ამბავი. რამდენიმე დღის შემდეგ ვ. კილოსანიძე და ო. დეკანოსიძე გვიან ღამით ჩემთან მოვიდნენ მიწურში სოფელ ბაქსში.

აღტროვანებით მიყვებოდნენ იმ საბრძოლო მომენტებზე, იმ ჯარისკაცებისა და მეთაურების გმირულ საქმიანობაზე, რომლებიც კინოფიჩზე გადაიღეს.

ყირიმის ფრონტზე

მეორე დღეს 1371 ლეგიონის პარტიზეროს მდივანი არჩილ ძუღიაშვილი შტაბის პოლიტგანყოფილებაში აღტაცებით უყვებოდა მეთაურებსა და მებრძოლებს ქართველი კინოოპერატორების მამაკობის ამბავს, იმ დღის შემდეგ კინოოპერატორებზე აღარავინ ლაზღანდარობდა. თანამემამულენი, თანამოსაკმენი ერთმანეთისა და საჭმის მიყვარული კინოოპერატორები დღე და დღემს ასწორებდნენ შრომაში. სად არ შესვდებოდათ მათ შტრებზე კინოაპარატებით, ხელში ავტომატომარჯვებლებს: მათ არ იცოდნენ რა იყო შიში, შიშმილი, დაღლა, სიძინელისადმი თავის არიდება. ისინი მოქმედებდნენ მხოლოდ ერთი გრძობით — სამშობლოს სიყვარულისა და თავდაღების გრძობით.

1944 წლის აპრილში ვ. კილოსანიძეს და ო. დეკანოსიძეს შეხვედრი მიწისქვეშა ქვის სამტყელოში განლაგებულ ერთ-ერთ საარტილერიო ლეგიონის შტაბში; მათ გაუშვედაცენ სასახარული საიდუმლო ამბავი იმის შესახებ, რომ გერმანელებზე გამანადგურებელი შეტევების დღე ახლოვდებოდა, მაგრამ ეს საიდუმლოება მათაც გავეით პოლიტგანყოფილების უფროსისაგან. აღტაცებულნი იყვნენ ამ ამბით, დიდი ბრძოლების კინოაპარატები გადაღების გეგმებს აწყობდნენ.

მეორე დღეს თეთიული ჩვენთაგანი დავაღების შესასრულებლად მოვეშუადით. კინოოპერატორები შეტევის დაწყებამდე ოცნებობდნენ. კინო და ფოტოაპარატებს ხშირად ამზაკუნებდნენ და სრულ მზადყოფნაში ჰქონდათ.

ნეტაკე ჩვენი შეტევის დაწყების დღეს გერმანელების ზურგში დავგება 30-40 კილომეტრის სიღრმეში, გადავადვებინა მათი ქერჩის ნახევარკუნძულიდან კისრისტებით გაქცევათ, — ნატრობდნენ ისინი.

1944 წლის 11 აპრილს დაიწყო ჩვენი ნაწილების თავზარდამცემი შეტევა გერმანელებზე. ქერჩის ნახევარკუნძულიდან ბრძოლებით მივიწვედით წინ დასავლეთისაკენ. ჩვენი განყოფილების თანამშრომლები დავიფანჯეთ, ყველას თავისი კონკრეტული ამოცანა ჰქონდა შესასრულებელი. შევერდიით მხოლოდ ქ. სიმფეროპოლის გარეუბანში შეტევის დაწყებიდან მეათე დღეს. არაფერი ვიცოდით კინოოპერატორების შესახებ. ვუწოდ: იყვნენ თუ არა ცოცხლები, როგორ შესებდნენ შემტეგ ბრძოლებს, რა მიღწევები აქეთ?

დავაღების შესასრულებლად მივიდი მოწინავე ხაზზე განლაგებულ ასულში. მე არც კი დამიყოფნებია, ხელიწამორთმევისთანავე ვვითხვ ამხეთველი ქართველი კინოოპერატორების ამბავი.

5 კაცი, რომლებიც ვიწრო მიწურში ძლივს ეტეოდნენ, ხარხარებდნენ, ტაშს უკრავდნენ და „გაიზარდონ, გაიზარდინო“ — გაიხზოდნენ. სუფრის „სიმიდრეს“ წარმოადგენდა ქალაღის ნახევზე დაღაცებული პური, გერმანული კონსერვები და ღვინით სავსე სამი მომიმანკრებული ჭიქა.

— ოჸო! თქვენ აღარ ხუმრობთ. როგორც გეტყობათ, გამარჯვებას წინაწარ ზეიმობთ — სიცილით ვთქვი ყველას გასავინად.

ითარ დეკანოსიძემ ღვინით სავსე ჭიქა მომწოდა და მითხრა: დღეს ჩვენ სასიხარულო ამბავი გავიგეთ, ვალოღიას ტყუპი ქალ-ვაგი შევიძინა თბილისში და მათ სადღვეგრძელის, რა თქმა უნდა, თქვენც მაიღებთ.

— „ტყუპები მე და ჩემმა ცოლმა ქალაქ სიმფეროპოლის გერმანელებისაგან განთავისუფლებას მივეძღვევითო“ — გაიხუმრა ვალოღიამ.

ზეიმი დაღვადვამთავრეთ. ვალოღიამ ბოღინი მოხადა და შეგვიპირა მტერზე საბოლოო გამარჯვების შემდეგ თბილისში აღვინშნით დღევანდელი შესხვედრათ. წასასვლელად მოვეშუადეთ. დილაადრიან, გათენებამდე გავუღვეით გზას საუწვგორის მთისაკენ სატვირთო მანქანით. საუწვგორის სიმაღლეს 20-25 კილომეტრით რომ მივესალოდით, გზები ისე იყო გადატკეირთული, რომ მოძრაობა შეუძლებელი ხდებოდა. გამთვხარული მანქანის სიმაღლის დიდი მიწური და დროებით დავინავადით. დაძინებამდე დანაყოფებისაკენ გავიარეთ.

გათენებისას გავუმეურეთ დივიზიის საკომანდო პუნქტისაკენ, მაგრამ სამანქანო გზით გერმანელებმა არ გავიგვეს, სრლო ავეტეტეს. მე, ვალოღია და ითარი ფხვით გავემურეთ დანიშნულ ადგილისაკენ.

პირველი დამე საკომანდო პუნქტში სამთავემ ერთი დიდი კლდის ძირში გავათეთ, დიღით ადრე კი შეუღვექით მანქანისათვის მიწურის კეფებს. იმ დამეს დავიძინეთ არა მიწაზე, არამედ მანქანის ძარში და აპრილის დღის სიცივე მაღალ მთებში აღარ გავაწყობდით.

ყველას წინაშე ნდობით ატყურვილი იყვნენ კინოოპერატორები. სხვისი მითითების გარეშე იცოდნენ რა უნდა გაეკეთებინათ. დრის უქმად არ კარგავდნენ, მუშაობდნენ დღე და დამ ნაყოფივრად.

დივიზიის პოლიტგანყოფილების მუშაკებმა დივიზიის ახალი გაზვით „სამშობლოს დამცველი“ მოიტანეს. 21 აპრილის ნომერში მოთავსებული იყო წერილი სათაურით: „თბილისის კინოტვირთვის ბრიგადის ჩვენს შენაერთში“. მასში წერდნენ:

„ჩვენს შენაერთში სამშობლოს დავაღებით ჩამოვიდა და კარგა ხანია მუშაობს შეუგადა თბილისის კინოტვირთვის ბრიგადა. ამ ბრიგადის მისაზანია ფორტე აღბუღლის ქართველი მემორების მონაწილეობა ყირიმის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში.

მიუხედავად რთული საბრძოლო პირობებისა და უამინდობისა, ბრიგადის კინოოპერატორებმა ვ. კილოსანიძემ და ო. დეკანოსიძემ მტედად ნაყოფიერი მუშაობა ჩაატარეს.

ჯერ კიდევ ქერჩის მისადგომებთან მტრის თავდაცვის გარღვევამდე დიდი ხნით ადრე ვ. კილოსანიძემ და ო. დეკანოსიძემ გადაღლეს ჩვენი ქვეგანაყოფების ატკიური საბრძოლო მოქმედების ცალკე ეპიზოდები ცეცხლის ხაზზე. ხლო მას შემდეგ,

როდესაც ფრონტის ჩვენს უბანზე დაიწყო წითელი არმიის ძლევამოსილი შეტევა და გატეხილ იქნა მტრის წინააღმდეგობა, კინოოპერატორები მხარდამხარ მისდევდნენ ჩვენს შემტევე ქვეანაკოფებს და საინტერესო დოკუმენტურ ეპიზოდებს აღმუშავდნენ. — ჩვენი მიზანია, — აცხადებენ ამხ. კილოსანიძე და დევანოსიძე, — საბჭოთა მაყურებელს დოკუმენტურად ვუჩვენოთ წითელი არმიის ქართველი მეთომრების გმირობისა და ვაგაკობის მაგალითები ვერმანელ ფაშისტ დამპყრობთა წინააღმდეგ საბჭოთა კავშირის ხალხთა დიდ სამამულო ომში.

ყირიმის განთავისუფლებისათვის ბრძოლაში ქართველი მეთომრების აქტიურმა მონაწილეობამ საუკეთესო პირობა შევქმნა ჩვენი მიზნის მისაღწევად*.

საუნგორის მთიდან გერმანელი ფაშისტები აქტიურად უტყვევდნენ ჩვენს დანაკოფებს.

ჩვენი ავტომანქანა მიწურში იმყოფებოდა, მაგრამ ვერმანელების განუწყვეტელი შრანკლების ნამსვრევები სახურავს აზიანებდა, მე და კინოოპერატორებმა შეტდა ძნელი, თავაუღებელი მუშაობით გავაკეთეთ შედარებით უფრო საიმედო თავშესაფარი, რომელიც სქელი მიწის ფენით გადაცხურეთ.

ვალდია კილოსანიძე და თორ დევანოსიძე ჩვენს მიწურში იმყოფებოდნენ 3 დღე და შემდეგ, როდესაც დივიზიის ყველა ნაწილმა საბრძოლო პოზიციები დაიკავა საუნგორის მისაღობებზე, ისინი ხან ერთ და ხან მეორე ნაწილში მუშაობდნენ.

თორ დევანოსიძესთან ამხანაგურ საუბარში გამოირკვა, რომ ის ფრონტზე 1942 წლიდან იმყოფებოდა და წითელი არმიის გმირობისა და მამაცობის ამსახველი მრავალი მომენტი გადაუღია რუს კინოოპერატორებთან ერთად. მას უმსახურია იმ არმიამ, რომელიც სახელოვანი ლესელიძე მეთაურობდა კ. ნოვოროსიისკთან.

გუმინდელ დღესავით მასსოს როგორი გატაცებით იგონებდა თორი იქ გადაღებულ ცალკეულ გმირულ ეპიზოდებს და როგორი გულსტიკვილი აღნიშნავდა, რომ მრავალი მისი საგულისხმო და საინტერესო გადაღება დაიკარგა.

ურთხელე დივიზიის პოლიტგანყოფილების უფროსი ვალერიან ჯანჭღავა ჩვენი კონტრდასწევრის უფროსს ვიქტორ მანჯალაძეს კინოოპერატორების კარგი მუშაობის შესახებ ესაუბრებოდა:

— საკვირველი ენერჯიისა და გაბედული ადამიანები არიან ჩვენი კინოოპერატორები ვლადიმერ კილოსანიძე და თორ დევანოსიძე. წარმოგიდგინათ? კინოოპერატორებს ყოველდღე-ღამე ვუდგენთ საშუალო გვერებს, მაგრამ ისინი ყოველთვის საგრძნობი გადაჭარბებით ასრულებენ მათ, ბევრ გაუთვალისწინებელ და საინტერესო გადაღებას აწარმოებენ.

მოწინავე ხაზისაკენ მივეშურებოდით, სადაც ლევიონის კომისარი ამბერჯი ლორია უნდა მენახსა. აღმართში ოდნავ შესამჩნევი ბილიკით მივდიოდით, ჯარისკაცების განლაგებაში მიზნებს, ამხანაგი ლორია სულ წინა ხაზისაკენ წავიდაო. მალე შეფერდებამ იკო და მთის მწვერვალზე გამოჩნდა. საჭირო იყო მტერი სიფრთხილით სვლა. საფრთხე ახლოდებოდა. მშორ ბუჩქნარებს მივედგა. განლაგების ვითარებებიდან, მიხედვით, წინ წასვლა არ შეიძლებოდა, იწყებოდა ნეიტრალური ზონა. რამდენიმე ათეული მტრის შემდეგ კი გერმანელები

ვლადიმერ კილოსანიძე

წინა საბრძოლო პოზიცია იყო. ჩემი შემობრუნება, ფეხის გადადგმა და ნაღმტყორცნის ჭურვის იქვე ახლოს გასვლა ერთი იყო. მიწას გავეკარი. ცეცხლის შეწყვეტის შემდეგ ხოხეთი, ზიგზაგურად დავეშვი ძირს. მებრძოლები ქვების ძირას გამოთხრილ მიწურებში იყვნენ ჩასაფრებულები. მივადწიე ლევიონის სათვალავო მიწურს და ვნახე ამბერჯი ლორია. სველ მიწაზე დავეო საწვიმარი, საფრად დიდი ქვების ლოდები ჩამეშვარებინა, იქვე წამოწოლილიყო და შტაბის მწერალს საბუთებს აფორმებინებდა. შევნიშნე — ამ მოწინავე ხაზზე ლორიას მწერალს იარაღ არ ჰქონდა.

— სადა გვქვთ ავტომატი? — გაკვირვებით შევეკითხე მას. მან გაიღმა და ლორიას შეხედა.

— კინოოპერატორები მოვიდნენ ამ დილით, ჩვენთან, ორივეს იარაღი აგვეარეს, შეიარაღდნენ და ცეცხლის წინა ხაზზე წავიდნენ, — მისთვის ჩრველი კილოთი თქვა და მხრები აიჩჩა ლორიამ.

ვალდია კილოსანიძეს და თორ დევანოსიძეს ნისლიანი ამინდი შერჩიათ. ავტომატით, ფოტო და კინოაპარატებით შეიარაღებულნი ნეიტრალურ ზონაში გადასულან და ჩასაფრებულან.

ლორია სწულდა, იმ ბუჩქნარში, სადაც კინოოპერატორები იყვნენ ჩასაფრებულნი, გერმანელების ნაღმტყორცნი ჭურვები გასცა და ხომ არ დაიღუპეთო. დაღამების წინ კი ლევიონის შტაბიდან ჯარისკაცი მოვიდა და განაცხადა, კინოოპერატორებს დივიზიის შტაბში იბარებნენ.

კარგად რომ დაღამდა, კინოოპერატორებმა მოახერხეს ჩასაფრებიდან გამოსვლა. როდესაც ვაგვეს, რომ დივიზიის შტაბში იბარებდნენ — არ ვსამომართო, რადგან მეორე დღესაც ისევ იმ ბუჩქნარში ჩასაფრება სურდათ.

მე და კინოოპერატორები ერთად წამოვდით. როდესაც შტაბში მივედი გავივთ, რომ დივიზიის მეთაურს და პოლიტგანყოფილების უფროსს ყირიბის ტყვეობად გამოსული ქართველი პარტიზანები მოეწვიათ ქართველ მებრძოლებს შესახებ რადა.

კინოოპერატორებისათვის გასატრია იყო დავალება. ქართული პარტიზანების შესვენდა ქართველ მებრძოლებს უნდა აღესტყდათ ფირზე. სამზადისი შეუდგინე. შეარჩიეს სხვა-სხვა და დანაყოფებიდან წარჩინებული მებრძოლები და მეთაურები.

გადიდება კარგად ჩატარდა და ყველა თავის საბრძოლო პოზიციას დაუბრუნდა. ქართველი პარტიზანები გულთბილად მოიგვეშვიდობენ და ქალკე სიმფეროპოლისაკენ გაემგზავრენ შტაბში.

ის დამე კინოოპერატორებმა ჩემს მიწურში გაატარეს, მეორე დღეს კი გაემუხრენ საბრძოლო პოზიციების დანაყოფების განდევნისაკენ.

საუნჯოროს მთას ქალკე სვესტოპოლის გასაღებს უწოდებდნენ და არც ცდებოდნენ. მართლაც, სტრატეგიულად ის დიდ ბუნებრივ სიმაგრეს წარმოადგენდა ქალკეს დასაცავად. და აი, დაიწყო დიდი წაშლება ყირიბის ნახევარკუნძულის ტერიტორიაზე გერმანელების უკანასკნელი სიმაგრის — საუნჯოროსის საშლად. ისიც გასაყვი იყო, რომ გერმანელები საუნჯოროსის სიმაგრეს აფეილად არ დაიშინებდნენ. საუნჯოროსის სიმაგრეზე შეტევა უნდა მომზადებულიყო ორი ძირითადი მიმართულებით:

სვესტოპოლი — სიმფეროპოლისა და სვესტოპოლი — იალტის გზაზე ციკლოების მხრიდან. პირველ მიმართულებით შეტევას უკრაინის მეთოხე ფრონტის ჯარები, ხოლო მეორეს ცალკე ზღვისპირეთის არმია უძღვებოდა.

ჩვენი კინოოპერატორებიც დიდ სამაზღვროს იყვნენ და ცდილობდნენ შესაძლებლობაში მაქსიმალურად გამოეყენებინათ მოებრძვინებთან შეტევების დღეებში ყველა საინტერესო მომენტის გადაღება. ეს, რა თქმა უნდა, ძნელი იყო, მაგრამ, როგორც დივიზიაში ამბობდნენ — „კინოოპერატორები ყოველთვის ყველგან ასწრებდნენ“.

მართლაც, ვალოდიას და ოთარს სად არ შეხვდებოდით ზურგზე კინოაპარატი: სულ წინა ციცილის ხაზზე, საბრძოლო დანაყოფების მიწურებში, ტრანშეებში, ლეგიონების ზურგში, არტილერიის ტების განაღებაში, შტაბში და სხვ.

1944 წლის 7 მაისს დილაადრიანად დაიწყო შეტევათი ბრძოლები საუნჯოროსზე. ქართული დივიზიის ლეგიონებიც, სხვა სამხედრო ნაწილებთან ერთად, მედგრად უტეოდნენ. გაიმართა ხელჩართული ბრძოლა, რომელზეც შეადგომდნენ გასტანა. ხელჩართულ მძიმე ბრძოლებში ქართველი ხალხის ბევრი საამაყო შვილი გმირულად დაეცა, ბევრმაც სისხლი დაღვარა. მტერი შედრკა. მისი წინააღმდეგობა წინა ხაზზე გარდევულ იქნა. ჩვენი ჯარების შეტევის შეჩერება არავითარ ძალას არ შეეძლო.

ამ გააფთრებულ ბრძოლებში კინოოპერატორები მამაცურად მოქმედებდნენ. სამამულე ომის გმირული ბრძოლების მნიშვნელოვანი მომენტების გადაღებას ასწრებდნენ სწრაფად და კარგად. ისინი ხან იარაღით ხელში იბრძოდნენ, ხან თავი-

ანთი კინოაპარატით ჩვენების წინსვლასა და გერმანელების გაქცევას აღმუშავებდნენ.

შესტაბიკურების ალების დროს ფაშისტებმა ჩვენს ჯარებს დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს, მაგრამ 1367-ე ლეგიონის ნაცლამ ხელმძღვანელმა ენუქი ქინათრამ და მისი შტაბის უფროსმა მიხეილ ზურცილავამ გააძლიერეს სამხედრო სკაპის დიდი ცოდნა, ოსტატურად გაუძღნენ წინ ლეგიონის პირად შემადგენლობას, გვერდიანდ შემოურაეს მტრის სიმაგრეებს, შეტევის ფლანგობიდან და სხვა სამხედრო ნაწილებთან მტკიცე კავშირში, დიდი სიმძლეების შემდეგ, საღამოს ჟამს სოფელი შესტაბიკურტა განათავისუფლებულ იქნა გერმანელებისაგან.

კინოოპერატორები ვალოდია კილოსანიძე და ოთარ დეკანოსიძე ამ გააფთრებული ბრძოლების აქტიური მონაწილენი იყვნენ. სოფელ შესტაბიკურტის განათავისუფლებისათვის ხელჩართულ ბრძოლებში ბევრი მებრძოლი გამოაყვდა ლეგიონის მდგომარეობა გართულდა. ცოცხალი ძალით ლეგიონის სასწრაფოდ შევება შეუძლებელი იყო. ამ დროს ყოველი მებრძოლი დიდ ძალას წარმოადგენს სამხედრო ნაწილისათვის. ყოველივე ეს კარგად ესმოდათ კინოოპერატორებს და ორივენი ერთად შევიდნენ ლეგიონის შტაბის უფროსთან და განუცხადეს:

— მდგომარეობას რომ ვეკვირდებით, ამხანაგო შტაბის უფროსო, დროებით ავტომატით ბრძოლა უფრო საჭიროა, ვიდრე აპარატით ვთხოვთ მოგვეყვი ავტომატები და მოწინავე ხაზზე ბრძოლის უფლება.

შტაბის უფროსის მიხეილ ზურცილავას მოეწონა კინოოპერატორების გავეაკურე გადაწყვეტილება.

— ყილი, ხელოვანი ვაჭაყცები! დაგავსებთ სამშობლო! თქვენ მართალი ხართ.

ვალოდია კილოსანიძე და ოთარ დეკანოსიძე გამართლეს იმედები. მეორე დღიდანვე მამაცურად ეკვირდნენ მტერს. შტაბში შედივდნენ მოდიოდა ახალი ამბები კინოოპერატორების მრავალი საგნობი, სასახელო ბრძოლის შესახებ.

ლეგიონი მედგარი ბრძოლით მიიწვედა წინ. გაბორტებულ ი მტერი უკან იხევდა. ლეგიონს შემოაკლდა ტყვია-წამალი. ტყვია-წამლის სამაქანო ზინად მოსაზიდადა საჭირო იყვნენ ადამიანები, ისეთი მამაცი ადამიანები, რომლებიც განუწყვეტელი ბრძოლის დროს შესარულდებდნენ დავალებას: ტყვია-წამლით მოამარაგებდნენ მებრძოლებს. შტაბის უფროსმა გამოიძახა რამდენიმე მამაცი მებრძოლი, მათ შორის იყვნენ კინოოპერატორები.

— ვინ გამოიჩინე მამაცობას, ვინ იკისრებს ტყვია-წამლის მოტანას? — შევიკითხა მოწვეულთ შტაბის უფროსი მიხეილ ზურცილავა.

— მე, ამხანაგო შტაბის უფროსო, — პირველი გამოვიდა წრიდან ვალოდია კილოსანიძე.

— მეც, ამხანაგო შტაბის უფროსო, — წამოიძახა ოთარ დეკანოსიძე და ვალოდიას ამოუდგა მხარში.

— მეც, მეც... — გაიხსა ხმები.

1944 წლის 7 მაისს დილით დაიწვებული გააფთრებული შეტევათი ბრძოლები ფაშისტ დამპყრობლების წინააღმდეგ ჩვენი ჯარის ბრწყინვალე გამარჯვებით დათოვრდა. საუნჯო-

რის სიმაგრის დაკარგვის შემდეგ გერმანელები ქალაქ სევასტოპოლის ერთადერთ სიმაგრეს შეეფარნენ. მათი მიზანი იყო ზარმანივით დღით შეგვეგებინათ ჩვენი ჯარი, რომ მოესწროთ ყირიმთან გაქცევა ზღვით და ჰართი.

1944 წლის 8 მაისს, დილით ადრე დაიწყო ქალაქ სევასტოპოლის გარეუბნებში გააფრთხილები ბრძოლები. საღამოს გასს ხელჩართული ბრძოლები მიუღო სევასტოპოლის ქუჩებს და კვარტალებს. აქ კი ვაღლიდა და თითარი ფოტო და კინო-აპარატებით აქტიურობდნენ. მათ გამოუშვეს ისეთი ღირსშესაძენი მოკლემეტრებიანი კინოფილმი, როგორც არის „სევასტოპოლის განთავისუფლება“. ამ დოკუმენტურ კინოფილმში ნათლად არის ასახული ქართველი მეომრების გმირობა და გაუცაკობა.

ქალაქი სევასტოპოლი ბლოკირებული იყო ჩვენი ჯარის ნაწილებით, შავი ზღვის ფლოტით და ავიაციით. სამკვეთი-სასივლითელი ბრძოლების შედეგად მტერი განდევნილი იქნა სევასტოპოლიდან. ქალაქის ალუბის შემდეგ ბრძოლის ტემპი არ შენეებულა.

1944 წლის 10 მაისს დაიწყო ჩვენი ჯარების მიერ ძლიერი შტეტვა კონცხ ხერსონესში ვაგარეულ გერმანელებზე.

მაღლა თავის აწვივს საშალეობა არ იყო. ვისრული და ვონებობდა ხვალნიველ დღეზე, ვინაიდან ეს დღე უკანასკნელი უნდა ყოფილიყო ყირიმის ტერიტორიაზე გერმანელ დამპყრობთა პარანაისა. ტაობრათულ რეკის ხმირად ვატრილებდი ხელში და ვაკვირდებოდი. ბერ-ლინამდე მანძილს ვზომავდი. ღრმა ფიქრებში ვიყავი გართული, რომ უკნიდან ვიღაცამ ჯობის ფარანი მომანათა. იგი თხრობდა ჩვენსკენ მღიღიდა. მე კვლავს მივეკვიარი, რომ მგზავრი გამეტარებინა, ამ ღრის ახლოს ჭურვი გასკდა და მიწა გადმოგვყარა თავზე. ფარინაი უცხად დღეცა, მას მეორე წამოეღო. ვიცანი კინოოპერატორები იყვნენ. ერთმანეთის ნახვამ გავგვარა. ცეცხლის ხაზზეც სევასტოპოლში გადაღებულ კინოსურათებზე შესაუბრობდნენ. ისეთი აღტაცებულები იყვნენ მიღწევები, რომ საუბარში ერთმანეთს ეცლებოდნენ. დამამახსოვრდა ერთი მნიშვნელოვანი მომენტი კინოოპერატორების ნაამობიდან: ქალაქ სევასტოპოლის ცენტრში მიმდინარეობდა მძიმე ბრძოლები. ჩვენები უტვედნენ, გერმანელები თავს იცავდნენ. იმ უბანში, სადაც ქართული დივიზიის მეომრები მტერს უტვედნენ, წააწუნდნენ ერთ დიდ კაპიტალურ სიმაგრეს. დიდად გაუძნელდათ მისი ალბა. ჩვენებს მტერი ივერებდა ტანსაწინააღმდეგო და სააკტომატო იარაღებით, ავიაციის დარჩენილი მთელი რეზერვებით. ჩვენი რამდენიმე ტანკი გამოიყვანეს წყობილებიდან. ამ სიმაგრის მეორე ქუჩიდან დივიზიის შემტევი ნაწილების თავდასხმაც შეაფრეს. აღნიშნული სიმაგრე საკვანძო გზაჯვარედინზე იყო მოთავსებული და მისი პირვილ რიგში აღება აუცილებლობას წარმოადგენდა შემდგომი წინსვლისათვის. დივიზიის მეთაურმა და შტაბის უფროსმა გადაწყვიტეს სიმაგრე-ვიარაზში შეჭრა და ხელნართული ბრძოლებით გერმანელების განადგურება. ამოცანა ერთული და საშიში იყო, ამავე ღრის მეტად დროული და აუცილებელი.

ქართული დივიზიის ერთ-ერთი საბრძოლო დანაკარგიდან ირმა ასაფლავრდა ქართველი ზაბუცმა (სამწუხაროდ, გვარები

ვერ გავისსენე) ივისრა სიმაგრეში შეჭრა. წინასწარ შესწავილეს სარდაფში შესასვლელი მისაღობები. გადაწყვიტეს სარდაფის სიმაგრის ადგმა ზურგიდან შემოეღლით, მეზობელი ტერიტორიიდან ხვრელის გადაყვანიით, შიგ შეჭრით, პანიკის შექმნით. ასეც მოხდა. რეკული მებრძოლების დახმარებით, ერთ-ერთი დახარვეული შერობის ქვედა საბოთლიდან გაიყვანეს ხვრელი მტრის სარდაფის მისადგომამდე. ატომატებით, ხელუყმარებითა და რეოლვერებით შეიარაღებულებს გაურღვევიათ კედელი, შემჭრალან მტრის ზურგში და აუტეხიათ განუწყვეტელი სროლა. მოულოდნელმა თავდასხმამ ზურგიდან, მტერი დაახნია. შიშმა შეიპყრო და საცეცხლე წირტებით და ცეცხლი შენელდა. მიზანი განხორციელდა. შეტევა გაძლიერდა. მებრძოლებმა მოახერხეს სარდაფთან მისახლება. ორ მოწინავე და მამაც ქართველ მებრძოლს მიემატა სხვა ჯგუფიც. შეიტრნენ სიმაგრეების ფანჯრებში ცეცხლგამსნელი ატომატებით. უნებლად დარჩენილი ფაშისტები გონს ვერ მოსულოყვნენ, რომ ჩვენმა ორმა მამაცმა და ათამდე სხვა მებრძოლმა ყველა აიძულა იარაღი დაეყარათ.

კინოოპერატორები სულმოუთქმელად და მთელი მონდომებით იღებდნენ ყველა ასეთ მნიშვნელოვან მომენტს. განსაკუთრებით სასიხარულო იყო ვაღლიდას და თითარის მიერ ორი ქართველი მამაცი ახალგაზრდის გადაღება კინოფირზე.

კინოოპერატორების აღწერით ერთი მათგანი მაღალი, კუნთმაკარი, შავულაშა, შხიარული და მიმუხიდეული სახის გაქვაცი იყო, მეორე კი შაქრისფერი, საშუალო ტანისა და მხარმეტიანი.

სევასტოპოლის შემდეგ კინოოპერატორებს სურდათ გადაღეთ საბრძოლო მოქმედებები ხერსონესის კონცხზე. ყირიმის ფრონტიდან განდევნილი და გადარჩენილი ცოცხალი ძალა და ტექნიკა ხერსონესის კონცხზე იყო თავმოყრილი. გათუნებისას გერმანელებმა ისევ ატეხეს სროლა. მტრის ჭურვები თითქმის ყოველ მტრზე ეცემოდა. სანგრებიდან თავის ამოყოფა არ შეუძლებოდა. ეს იყო ფაშისტური არმიის უკანასკნელი ამოსუნთქვა ხერსონესის კონცხზე.

საბრძოლო დანაკარგის თავიდან ასაცილებლად ორმხრივი საპასუხო ცეცხლი გახსნა ჩვენი არტილერიამ. სატანკო შენაერთებმა და ავიაციამ. მტრის მხრიდან ცეცხლი შენელდა.

კინოოპერატორი ოთარ დეკანოზიძე, კონტრდაზვერვის მუსიკოსი ასტონ კობეჭიძე და სამხედრო ემიზი კუბაბაძე

ხიხვით გავემართეთ სათვალთვლო პუნქტისაკენ, სადაც პატარა მიწურში შტაბის უფროსი პოდპოლკოვნიკი კილურაძე მიეკულებოდა. მას გაესარდა კინოოპერატორების ნახვა. კამკოფილი იყო კინოოპერატორების მუშაობით, იმ ბრძოლებით, რომლებიც ქართული დივიზიის მებრძოლებმა აწარმოეს: „ჩვენი დივიზიის ყოველი მესამე კაცი რომ წარგადგინოთ სამჭოთა კავშირის გმირის წოდებაზე, თანახმა ვარ, რადგან ეს მათ ნამდვილად დაიმსახურეს“. თანაც იგი ყველას გვაფრთხილებდა: მაქსიმალურად ერიდეთ საბრძოლო დანაკარგებს, მოუარეთ აღმანიშნები.

მივიწვევდი წინ, ვუახლოვდებოდი ყირიმის უკანასკნელ სასაზღვრო ქალაქ ხერსონესის სიმაგრეს. გზები, მიწდებები, ტყე და მიდამო მოფენილი იყო გერმანელთა მიერ მიტოვებული ტექნიკით. ვუბანში, ტანანის ნახევარკუნძულზე და ყირიმში (საბუნფორსმდე) ასე არ იყო. იქ ჩვენი ვხვდებოდი ფაშისტური ჯარის ნაწილების მიერ მიტოვებულ ტექნიკას, წყობილებიდან გამოყვანილს, განადგურებულს. ხერსონესისაკენ კი პირქით — ტექნიკა ხელუხლებელი და დაუზიანებელი იყო. მიზუზი იყო ჩვენი ჯარის თავზარდაცემები დარტყმები, მტერი გაქცევაზე უფრო ფიქრობდა, ვიდრე ტექნიკაზე.

1944 წლის 11 მაისს ხერსონესის კონცხზე მომწვედელი ფაშისტური ჯარის ნაწილები უკვე ალყაშემორტყმულნი იყვნენ ხმელეთიდან, ზღვიდან და ჰაერიდან. გრძობდნენ რა მძიმე მდგომარეობას, სასტიკ წინააღმდეგობას ვეწვედნენ, განუწყვიტელი სროლა გააჩაღეს ყველა სახეობის იარაღებიდან. წინსვლით აღფრთოვანებულნი ჩვენი ნაწილები მტერს ძლიერად უტყდნენ.

საგანგებო დაგალებით გადაწყვიტე სათვალთვლო პუნქტზე მისვლა. საიარებში ლეგიონის მუვარაგებს წავაწყდი. მაცნობეს, რომ გერმანელი ოფიცრების ჯგუფად აყვანისას ხელთ იგდეს საინჟინერო საბუთები და საჭირო იყო მათი გარჩევა. ტყვეებს, საბუთებს და მრავალგვარ ტაბოფარდოულ რუკებს სიხარულით ვაგაჩვენებდა ოცემთაურის თანაშემწე გიორგაძე. გადათვლიერებისას თვალში მომხვდა სისხლში და ტალახში ამოსურული კომკავშირის ბილეთები და სამჭოთა ორდენებითა და მედლებით სავსე კოლოფი.

ჭაბოკული შემოღობის შეხვედრა ჭაბოკულ პარტიზანებთან

ყველა საბუთის გარჩევა ვერ მოვასწარი, რადგან გერმანელებმა სროლა გააძლიერეს.

— ფრთხილად, ბებო, ტელეზონი სატელეფონო კავშირი გაწყდა, — დაიხას მორიგე ტელეფონისტმა და ხიხვით ხაზის გასასწორებლად წვიდა. იგი მალე დაბრუნდა, მაგრამ ცუდი ამბავი მოიტანა. დივიზიის შტაბის სათვალთვლო პუნქტის მიწურში გერმანელების ტური აფეთქებულა, კილურაძე, მისი მდივანი და რამდენიმე მებრძოლი დაღუპულან.

სურქანტ გიორგაძეს დაავალა მივიქ, ტყვედ ჩავარდნილი გერმანელი ოფიცრებისადმი ჩამონართმევი საბუთები დივიზიის შტაბში წავდი. მე კი ხიხვით სათვალთვლო პუნქტში წავედი, რომელიც მთავარსებული იყო დაბომბვის შედეგად გაკეთებული ორბოში. იქ იყვნენ ვლადიმერ კილოსანიძე და ოთარ დეკანოსიძე.

ჩვენს იხრელივ გერმანელთა ტურების აფეთქების გამაგრებებში ხმა ოდნავ რომ მიმწუნარდა, ოპერატორები აპარატ-მომარჯვებულები ზეზე წამოიჭრნენ, დაწინაურდნენ, მოხრებულ ადგილებში ჩასაფრებულებმა შესანიშნავად აღტყდეს კინოფირზე გერმანელთა მიწურებიდან გამოშვებული, კოხხუზე დამაგრებული თეთრი ნაჭრები, რაც იმის მასწავლებელი იყო, რომ გერმანელები ჯგუფდ გვენდობდნენ, იარაღი დაეყარათ და არ აპირებდნენ ბრძოლას. გერმანელთა ჯგუფდ ჩაბარების რამდენიმე მომენტის გადაღების შემდეგ ვლადიმერი, ოთარი და მე მიწურდან კმაყოფილი ამოვიდით და ადგილის გამოცვლა განვირახეთ. წინ უვლიდით კილოსანიძე მიდიოდა, უკან კი ოთარ დეკანოსიძე და მე.

როგორც კი ვ. კილოსანიძემ მიწურიდან თავი ამოკაო და ერთი ფეხი წინ გადაგდა, აფეთქობან ტური აფეთქდა. მიწა თავზე დაგვეყარა. ძლიერი აფეთქების ხმაურმა მასწავლა დაგვიხშო და წაგაეპტია. გინს რომ მოვიქი, კვნესის ხმა მომესმა. თავს ძალა დავატარე და წამოვდექი, ვლადიმერი და ოთარი მოვებინე, ოთარი უნებინო იყო, ვლადიმერი, კი დაჭრილი, მს თითქმის რადიკის თქმა უნდოდა, მაგრამ...

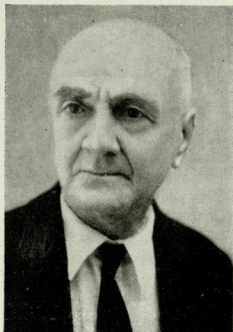
ცხარე ტრეშლებით დასტორდა ოთარი თავის განუყრელ, ბრძოლებში გამოწრთობილ საყვარელ მეგობარს.

ასე დალოტუნენ პოდპოლკოვნიკი კილურაძე და სახელოვანი კინოოპერატორი ვლადიმერ კილოსანიძე, რომლებმაც სიცოცხელი შესწირეს ჩვენი საშობოლოს ნათელ მომავალს.

1944 წლის 12 მაისს, დღის 4 საათზე, ქალაქ სევასტოპოლის ცენტრის ერთ პატარა ბაღში, დავასვლავეთ სახელოვანი ადამიანები — კილურაძე და კილოსანიძე. მათ დასაფლავებას დაესწრო და ვლოვობდა ქართული დივიზიის ყველა ნაწილისა და დანაყოფის წარმომადგენელი.

სასიხარულოა, რომ ვლადიმერ კილოსანიძის ქალიშვილი მამის კვალს გაჰყვა, პროფესიად აირჩია კინოხელოვნება.

სამამული ომგადახდილი ოთარ დეკანოსიძე ერთგულად განაგრძობს თავის საქმეს — კინოოპერატორობას. სამამული ომის, ცხოვრების დიდი გამოცდილებით შეიარაღებული ადამიანი ეწვევა შემოქმედებით მუშაობას. იგი ამ რამდენიმე ხნის წინათ მოგზაურობდა ინდოეთში, ალჟირში, ნეპალში, ტუნისში, იღებდა კინოსურათებს ხალხთა მეგობრობაზე.

კატარა თეატრის ღიღი მოკავავე

ალა გაჩეჩილაძე

ოსებ დავითის ძე მეზურიშვილმა 30 წელი იმოღვაწა კახეთის თეატრებში, ხოლო მთლიანად კი — 45 წელიწადია ემსახურება რუსეთსა და საქართველოს თეატრალურ ხელოვნებას და, მიუხედავად იმისა, რომ მან 75 წელს გადაბიჯა, კვლავ ახალგაზრდული ენერჯით განაგრძობს ქართული ეროვნული კულტურის აყვავებისათვის ზრუნვას.

ოსებ დავითის ძე მეზურიშვილი დაიბადა 1887 წლის 3 იანვარს, ქ. ხაშურში. ოსების მამა — დავით თომაძე —

მოსამსახურე იყო, ხოლო დედა — ოლა დიმიტრის ასული აბაშიძე, ფრიად განათლებული ქალი, თვალე ბაგრატიონისა და ლევან აბაშიძის შვილიშვილი, რომელმაც მცხეთის ქალთა მონასტერთან არსებული ქართული სკოლა დაამთავრა (განსწავლული იღუმენის — ამილახვრის ქალის ხელმძღვანელობით რომ არსებობდა).

შემდეგ კი მან სწავლა თბილისის თავდა-ზნაურთა ქართულ გიმნაზიაში განაგრძო. ამ სსწავლებელს სათავეში ედგა ცნობილი პედაგოგი, ისტორიკოსი, დიდი არქეოლოგი და ეთნოგრაფი ექვთიმე თაყაიშვილი. 1898 წელს, იოსები შშობ-ლებმა ქუთაისის რეალურ სასწავლებელში გადაიყვანეს. 1908 წელს იგი გაემგზავრა ხარკოვში, რათა სამედიცინო ფაკულტეტზე შესულიყო, მაგრამ ლათინური და ბერძნული ენების უცოდნარობის გამო, ეს მან ვერ შესძლო და, ამხანაგების რჩევით, შევიდა ისტორიულ ფაკულტეტზე. თეატრალური ხელოვნებით გატაცებულმა ყმაწვილმა გადაწყვიტა შესულიყო ხარკოვის კერძო თეატრალურ სასწავლებელში, რომელსაც ადგილობრივი მცხოვრებნი, მსახიობები: ვერა მიხეილის ასული იანუშევა და ნიკოლოზ ალექსანდრეს ძე ფედოტოვი ხელმძღვანელობდნენ. 1913 წელს, სოსომ ერთდროულად დაამთავრა უნივერსიტეტი და სათეატრო სასწავლებელი. მაგრამ ისტორიკოსობას რეჟისორობა აშჯობინა და ნიკოლოზ ფედოტოვისა და ვერა იანუშევის დახმარებით, ხარკოვის რუსულ თეატრში მოეწყო რეჟისორის თანამუშევრე. ხოლო მცირე ხნის შემდეგ იგი დამდგმულ რეჟისორად გადაიყვანეს.

1914 წელს, თეატრის მთავარ რეჟისორთან ნიკოლოზ ფედოტოვთან ერთად, სოსომ დატოვა ლეონიდ ანდრეევის პიესა „დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“. შემდეგ კი, გადავიდა პოლტავის თეატრში და იქ დამოუკიდებლად დადგა ალ. ოსტროვსკის „ტყე“. ამ თეატრში იგი 1916 წლამდე დარჩა.

1917 წლის დამლევს, სოსო სამშობლოში დაბრუნდა, მაგრამ იმ დროს ქართულ თეატრს, ჯერ კიდევ არ გაჩნდა თავისი საკუთარი ბინა. არტისტულ საზოგადოებაში კი, (ახლანდელი რუსთაველის თეატრი) საზოგადოების მოიჯარადრე ტყუანოვი, შენიზობას უთმობდა მხოლოდ რუსულ და სომხურ სპექტაკლებს. ერთადერთი თეატრი, საიდანაც ქართული სიტყვა იმოდია, მხოლოდ ძმები ზუბალაშვილების სახალხო სახლი იყო (ახლანდელი მარჯანიშვილის სახ. თეატრი) და სოსომაც ამ თეატრში დაიწყო მუშაობა დამდგმულ რეჟისორად (1918 წელი). აქ მუშაობდა თ. თქემის ყველა ქართველი გამოჩენილი მსახიობი, რეჟისორი და დრამატურგი. სოსო, ამ თეატრში დიდხანს იყო დამხმარე რეჟისორად, — რადგან ახალგაზრდა ვიყავი და დადგმებს არ მანდობდნენთ, — ამბობს იგი, პირველად, თანარეჟისორად აუყვანია ნიკო გოცირიძეს, რომელსაც შიორის „ყაჩაღები“ დაუდგამს. შემდეგ ვალ. შალიკაშვილთან ერთად უმუშავია ლეონიდ ანდრეევის პიესის დადგმაც: „დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“. ხოლო ამის შემდეგ, დამოუკიდებლად განუხორციელებია ან ეკალაძის პიესა „№ 21 ჯვრით“ და ნიკო შიუკაშვილის ორი პიესა: „მეგობრობა“ და „სიმამინჯი“, რომელიც დიდი მოწონება დაუმსახურებიათ.

1921 წელს, სოსო ხაშურის თეატრში მოიწვიეს რეჟისორად, სადაც რამდენიმე პიესა დადგა: ია ეკალაძის „№ 21 ჯვრით“, ვალ. გუნიას „და-ძმა“, დ. ერთისაყვის „სამშობლო“,

ი. ჭავჭავაძის „კაცია-ადამიანი?“ ირეთელის „მეზობლები“, რამიშვილის „სტუმარ-მასპინძლობა“ და სხვ. აქვე ჩამოაყალიბა ბავშვთა თვითმომწევი წერ, სადაც დიდი მონაწილეობითა და გულსუფრით მუშაობდა.

1922 წლის 1 ივნისიდან, სოსო გაღაღის თბილისის ცენტრალური კლუბის ქართული და რუსული წრეების ხელმძღვანელად და დგამს მჭიდრო ფორმის წარმოდგენებს.

1925 წელს, იოსებ მებურიშვილი მჭიდრო რეჟისორად წყვილდა ჭიათურის სახ. თეატრში, სადაც მთავარ რეჟისორად მუშაობდა ხელოვნების სახ. მოღვაწე მიხეილ ქორელი, ხოლო დამდგმელ რეჟისორად ნინო გამრეველი-თორელი. აქ, სოსომ დადგა მხოლოდ ორი პიესა: ერგატის „თავისუფლება“ და „პეპელათა ბრძოლა“ და იმავე 1925 წლის 10 ოქტომბერიდან, მთავარ რეჟისორად გადავიდა თბილისში პლესანოვის სახ. კლუბთან არსებულ ქართულ დასში, სადაც მოღვაწეობდნენ, როგორც პროფესიული მსახიობები, აგრეთვე რკინიგზის დგამის ახალგაზრდა მუშები და თბილისის რჩეული ახალგაზრდები. ნაპალადევის კლუბის ქართულ დასში, მებურიშვილმა განახორცილა მრავალი თანამედროვე და კლასიკური პიესა. დ. ერისთავის „სამშობლო“, ერთაწმინდელის „ცეკვა ბებუთით“, გუნის „და-ძმა“, რამიშვილის „სტუმარ-მასპინძლობა“, სუნდუკიანის „პეპო“, ცვაკარის „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ და „ხანუშა“, შილერის „ყარალები“ და სხვ.

იოსებ მებურიშვილის დადგმით, ნაპალადევის სცენაზე მიწერილის „ყარალები“ ნახეს და მოიწონეს კოვე მარჯანიშვილმა, სანდრო ახმეტელმა, ვახტანგ გარიკმა და ვახტანგ აბაშიძემ.

იოსებ მებურიშვილი ასლო მეგობრობდა კოვე მარჯანიშვილს, რადგან კარგა ხანს, ისინი ერთ სასაბუცო ცხოვრობდნენ (ძარქიანის ქუჩაზე) და ხელოვნების საჭიროებები საკუთონებზე საუბარში გართულებს, ხშირად თავზე დაგვეთენებია ხოლმე — იგონებს იოსები.

1929 წელს, იოსებ მებურიშვილი მიწვეული იქნა სოფელ ველისციხეში იმ მიზნით, რომ შეექმნა ახალი მუდმივი თეატრი. დასში გამოვიდლი და ნიჭიერი მსახიობები იყვნენ, მათ დაუმატა ახალგაზრდა ძალები, სულ 50 კაცი და გაანაწილა ალ. შანშიაშვილის პიესა „სპარტაკი“. ასეთი დიდი პიესის დადგმა ყოვლად შეუძლებელი იყო ველისციხის პაწაწინა სცენაზე. სოსომ, მაშინ ხერხს მიიპოვა: სცენა გადმოიტანა პარტკრში, ღია ცის ქვეშ, ძველი თეატრის მსგავსად და 50 კაციანი მასა, კარგი მხედართმთავარივით გაშალა ზედა...

სპექტაკლმა იმდენად კარგად ჩაიარა, რომ ალტკაცხაში მოსული მაყურებელი შინ წაყვალს ადარ აპირებდა, მაგრამ სოსომ ქუდი დაიხურა და თელავის თეატრში გადავიდა სამუშაოდ იმ იმედით, რომ ველისციხეებში ვერ შეძლებდნენ პირიბის შესრულებას. მაგრამ მიხეილ ჩხეიძემ დაიბარა სოფლის კულტურული საქმიანობის ინიციატორები და მათი დახმარებით მალე შეძლეს სათანადო თანხის გამოზნახვა. ქვის მთელსადაც, ხუროთბძა, მღვანეებმა, მუშუმიშვილმა და სხვა ხელისუფლებმა, უსასყიდლოდ მუშაობის სურვილი გამოთქვეს და თავად იყვნენ ჯანდიერის ბინა, რომელიც მეპატრონის ნება

სურვილით ერთ დროს თეატრის მაგივრობას სწევდა, ახალ დიდ თეატრად გადააკეთეს.

ველისციხეებმა, მებურიშვილი უკანვე დააბრუნეს და 1931 წელს გაიხსნა პირველი სუბორი ლაგერნების პიესით „რდევია“-თი, რომელშიაც გაუნის როლს ასრულებდა ახალგაზრდა მსახიობი ჭაბუკ (ალექსანდრე) მესხი, ხოლო კტაიანას როლს — მარიამ მესხი. სპექტაკლმა მოლოდინს გადაატარა. ველისციხელთა სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, რომ მათმა დრამატულმა წრემ, ნამდვილი თეატრის სახე მიიღო. 1936 წელს ამ თეატრს სახელმწიფო თეატრის სახელწოდება მიანიჭეს და მთელ საბჭოთა კავშირში ველისციხე იყო ერთადერთი სოფელი, რომელსაც ასეთი თეატრი ჰქონდა. აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ ველისციხე, დღესაც ერთადერთი სოფელია მთელ საქართველოში, რომელსაც სახალხო თეატრი აქვს.

1952 წლიდან იოსებ გურჯაანის თეატრშია. აქ ბევრი ღირსშესანიშნავი დადგმა განახორციელა: „მზე პარალელი“, „და-ძმა“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“, „გზაბანუელი შვილი“, „პირიშვი“, „ორი ჯიბიანი“, „გოთრე საცაქე“, „ყვარყვარე თუთაბერი“, „სურამის ციხე“, „იხუანა“, „მუხთან ახლოს“, „ახალგაზრდა მასწავლებელი“, „ლევან ბატონიშვილი“, „მუნწა“ და მრავალი სხვა. ხოლო 1960 წლის საკ. სახალხო თეატრების დეთვლიერებზე, მებურიშვილის მიერ დადგმულმა დიქციონარს იქსამ „მეუღლენი“, პირველი ჯილი მიიღო. მას ქა, სელიფების დამსახურებელი მოღვაწის საპატიო წოდება მიენიჭა.

გურჯაანის სახალხო თეატრს აწვევებენ ნიჭიერი მსახიობები: თამარ გოგუარი, ციციანი აკოვრი, მიხეილ თაქთაშვილი, ლაგერნტი უტაშვილი, ალექსანდრე გრაქულოვი, ხვედელიძე, გზირიშვილი, გოგოლი, ჩუგოშვილი, ბაკაშვილი, გოგიაშვილი, მესაგოშვილი, მეთუფეშვილი და სხვანი.

გურჯაანის სახალხო თეატრის მსატრები არიან: ირაკლი ხუროთბძე, დავით მირიანაშვილი და მიხეილ უტაშვილი, კომპოზიტორები: ხელოვნების დამს. მოღვაწე ქ. ანდრიაშვილი და გურჯაანის მუსიკალური სკოლის დირექტორი ვახტანგ კობინაშვილი.

გურჯაანის მკვიდრს აბო ზარდიაშვილს საზოგადოება იცნობს, როგორც ბუღალაშვილის სქელტანიანი წიგნის „ბესიანის“ რუსულ ენაზე მთარგმნელს. ამავე დროს, იგი პიესებსაც წერს. 1956 წელს, გურჯაანის სახალხო თეატრში პირველად დაიდგა აბო ზარდიაშვილის ისტორიული პიესა: „ლევან ბატონიშვილი“, შემდეგ დაიდგა მისივე პიესები: „პირიშვი“, „ჩუგუტები“ და პატარა იუმორისტული სცენები.

იოსებ მებურიშვილის გვერდით შეუძლებელია არ მოვიხსენიოთ, გურჯაანის სახალხო თეატრის დიდი მოამავე მსახიობი-რეჟისორი მიხეილ ციციშვილი, რომელსაც მრავალი შესანიშნავი დადგმით და როლებით საუკეთესო მსერულეობით მრავალჯერ მოუხიბლავს გურჯაანის მაყურებელი. 1959 წელს მისი უშუალო ინიციატორთა და რეჟისორობით, გურჯაანის სახალხო თეატრთან, ჩამოყალიბდა თოჯინების თეატრი.

გურჯაანის მშრომლები სიყვარულითა და პატივისცემით გაყვრიბიან თავიანთი ქალბის კულტურის აღმავლობას და მის უხევედს მესაგოშვილს — რეჟისორ იოსებ დაჯიოს ძე მებურიშვილს.

ერევნის მოედანი ვ. ი. ლენინის საგლოვარიო დღეებში 1924 წ.

ეკიზოლი კოტა მარჯანიშვილის ცხოვრებიდან

ვლადიმერ მაჭავარიანი

აღკა 1924 წლის
21 იანვრის დაისის
ყამი. საქართველოს

ახალგაზრდათა კომუნისტური კავშირის თბილისის კომიტეტში, მგონი საღამოს 7 საათზე, მარტოდ ვიყავი. პარტიის ცენტრალური კომიტეტიდან

ამხანაგ მინა კახიანის მდივანმა დამირაკა, დაუყოვნებლივ გამოიქეცი, შენ გეჭებენო; იმ დროს საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი რუსთაველის პროსპექტისა და ალ. ჭავჭავაძის ქუჩის კუთხეში მდებარე შენობაში იყო მოთავსებული.

ლი. კომკავშირის ცენტრალური და თბილისის კომიტეტები — იქმ გვერდით შენობაში.

მდივანმა მ. კახიანის ოთახში შემიყვანა. იქ თავი მოეყარა საქართველოს კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობას. შიშვე სიჩუმე იდგა. მინა ცხაკაია კუთხეში იჯდა და ქვითინებდა. ფილიპე მახარაძე ბოლთას სცემდა, ღვარივით მომდინარე ცრემლებს იმშრალებდა, წვერებს წერვიულად ქვევით ექაჩებოდა. შალვა ელიავა გარინდულიყო. სხვებიც აქ იყვნენ. მ. კახიანი ჩაფიქრებული იჯდა ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის საფარქელში.

მ. კახიანმა მითხრა: „თქვენ ხომ იცით რაკ მოხდა, ლენინი აღარ არის“. წესიერად ვერ გავიგე რა მიხხრა, თვალებს ვაცეცემდი. მ. კახიანმა გამიფორა, — „ვლადიმერ ილიას ძე გარდაიცვალა“. სხვა რამ ვერ მოვახერხე, იქვე სკამზე დავეშვი.

— აი რა, — მითხრა მ. კახიანმა —

ჩვენ დიდი ვალი ვაძეხვს. საჭიროა ქალაქმა ისეთი სახე მიიღოს, რომ შექმნილი მდგომარეობის გლოვაც გამოიხატოს, მაგრამ ისე კი არა, თითქოს ჩვენ სასოწარკვეთილებმაში ჩაგვარდით... ახლავე გაიქცით კოტე მარჯანიშვილთან, იქვე მოვლაპარაკეთ, რომ მან თავის მთელი სამგლოვიარო ცერემონილის ხელმძღვანელობა, თუ დალდილი არ არის და არ შეწუხდება, აქ მოვიდეს.

გავიშურე კოტესკენ. მაშინ ის პეროვსკიას ქუჩაზე ცხოვრობდა, ბირველ სართულში, ბინის კარი პირდაპირ ქუჩაზე გამოდიოდა. დავრეკე, არავინ მიპასუხა. ძლიერ მიფუტაკუნე კარებს, ორიოდ წამი და კარი თვითონ კოტემ გაშიღო. „Ты что комсомолец, так неожиданно нагрянул, уже отобедали, угощать тебя хотели, прикуриул я малость, ну заходи, чего остолбелел?“

მივხედი, რომ კოტემ არა იცოდა რა. დერეფანში შევედი და იქვე ვუთხარი: „ამხანაგო კოტე, ლენინი აღარ არის!“ კოტემ მხრებში ჩამავლო ხელი, შემარხბია, ამღვრეული თვალებით

შემომხედა, ამოიყენესა: „Что ты, что ты, не может быть, не может быть! Ой, какое несчастье, что теперь делать!“

კოტე ღელავდა, დერეფანში დარბოდა. გადავეცი მ. კახიანის დავალება. „Безим в ЦК“ — წამოიძახა და ისევ, როგორც იყო, რაღაც პიჯამოს-მაგვარ ტანსაცმელში, ქუჩაში გამოვარდა, იქვე თავისუფალი ეტლი აღმოჩნდა და ორიოდ წუთის შემდეგ ცენტრალურ კომიტეტში ვიყავით.

კოტეს დანახვაზე მ. კახიანი ფეხზე წამოვდგა და შეეგება მას. კოტე, სამიხმრის ემოციის გამო, კახიანს გადაეხვია, უცებ სკამზე ჩამოვდა, მაგიდაზე შუბლი დასდო, კარგა ხანს ასე იყო, მერე თვალცრემლიანი წამოვდგა, იტიხა: „Чем могу служить? Я полностью в вашем распоряжении!“ მ. კახიანმა მიმართა: „გუხოვო, ამხანაგო კოტე, ისე შორთეთ ქალაქი, სამგლოვიარო სხდომა თეატრში, რომ გლოვაც იყოს და მომავლის დიდი რწმენაც.“

კოტეს ხელმძღვანელობით ირაკლი გამრეკელმა, თუ არ ცვდები, მხატვარ-

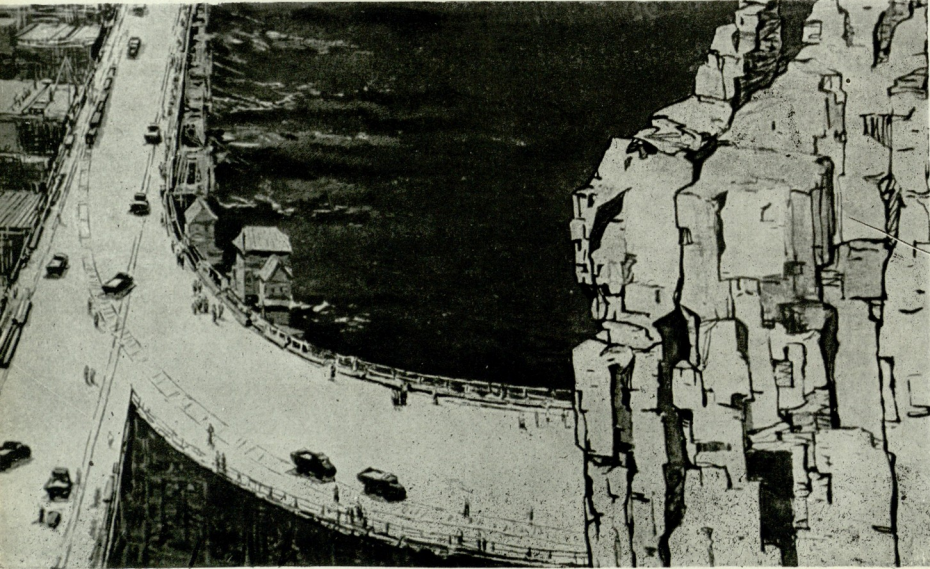
მა პეტრე ოცხელმა და სხვებმა ცხელი თბილისის განსაცვიფრებელი იერი მისცეს. დედაქალაქის ცენტრალური ქუჩებში, ახლანდელი ლენინის მოედანი კოტემ დიდი ტრაგედისათვის შესაფერ დეკორაციად აქცია, თბილისის მოსახლეობა კი მე ანტიკურ ტრაგედიაში მოქმედ პირებად, მძლავრ ქორად მეჩვენებოდა. ასეთი რამ შეეძლო გაეკეთებინა მხოლოდ იმ ადამიანს, რომელმაც სულის, გულის სიღრმეში უშფავესად განიცადა ვ. ი. ლენინის გარდაცვალება.

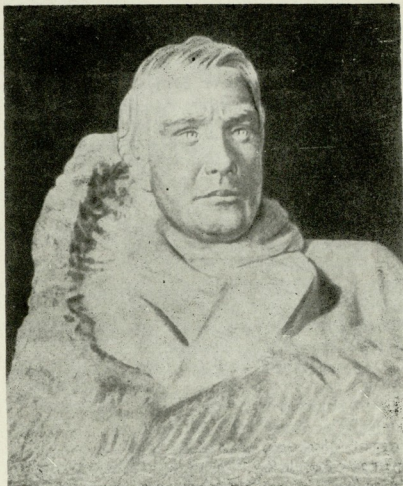
კოტე მარჯანიშვილს ბევრჯერ შევხვედრივარ. 1927 წელს შევებულბა მასთან ვავატარე მწვანე კონცხზე. სადაც ის სტუფან ცვაიკის ნოევის „ამოკის“ მიხევით კინოსურათს იღებდა. იქ მთავარ როლს ნატო ვაჩნაძე ასრულებდა.

ჩემს მეხსიერებაში კოტე დარჩა, როგორც უმწიკლო დიდი ბაღი, სიხარულსაც და სიმწარესაც უშუალოდ რომ აღიქვამს და განიცდის. ის ხომ სავეირველად ემოციური და ამავე დროს ღრმად ინტელექტუალური ადამიანი იყო.

ს. კუბრინაივი

ბესის მშენებლობა

ფურცლები კოეხის ცხოვრებიდან

(ტ. ტაბიძის დაბადებიდან 70 წლისთავის გამო)

გიორგი ჩიქობავა

აკი უნდა წაახალისო, გაამხნევოს ეს ყველას მოვალეობა. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს. იცი, ბაბუაჩემს ეუყვარები ძლიერ, უღვაწუხ ხელს გადაისვამდა და იტყოდა ხოლმე:

„ყველა კაცი კაცია, გალა სულ სხვა კაცია“.

უკეთესად ვერ გალექსავდა, მაგრამ ამას მაინც ხშირად იტყოდა საწყალი. მასსოფს, სიამაყით ავიყვებოდი სულ პატარა ბიჭი... მინარეები ახლაც გალას მეზიანა, ბავშვობიდან მომწონდა ჩემი სახელი „გალაკტიონი“ და აკი ერთხანს ჩემს ლექსებს მხოლოდ სახელს ვაწერდი. ზოგს არ მოეწონა ეს —

შოთას, ილიას, ავაკის და ვაჟას ბაძავსო... რა ცუდი პოეტებისთვის მიმიბაძავს?! კაცო, ახა ვის მივბაძო მეტი, ვეკითხებოდი. ახლა სახელსაც ვაწერ, გვარსაც, სახალხო პოეტობასაც — ერთიმ ეს უფრო თავმდაბლობაა? ქართველი მკითხველი თავისას მაინც არ იშლის — მხოლოდ სახელით მახსენებს...

ერთხელ მის კაბინეტში რამდენიმე აგონა ვნახე. ზედ დიდი ასოებით ეწერა: „გალაკტიონოლოგია“. ჩვენსას რომ მიზარდნადა, შევეკითხე თუ რას ნიშნავდა.

— ეს, ხომ გასსოფთ, ჩვენი ბესო ქვინტის შექმნილი ტერმინია. გზაზე შემხვდა, გადაგკოცნა და მიიზრა. დადგება დრო და შეიქმნება ლიტერატურის ახალი დარგი — გალაკტიონოლოგია. ეს სიტყვები გულწრფელად იყო თქმული. ერთხელ სტამბის მუშებთან გავისხენე, ერთმა მათგანმა კი დიდ ქაღალდზე დაბეჭდა: „გალაკტიონოლოგია“ და მომართვა.

— წინასწარმეტყველური ნათქვამია. ასეთი დარგი მომავალში მართლაც იქნება. ამის საფუძველია ის თეორიული ხასიათის სტატიები და სადისერტაკიო ნაშრომები, სადაც შენი პოეზიის გამუქებაა მოცემული — უთხრა მამაჩემმა.

გალაკტიონი წამოდგა, ჩვეულებისამებრ გაიარ-გამოიარა ჩვენს ოთახში, წვივნების კარადაზე მიგვივითო:

— თუ აქ ჩემი ლექსების ძველი გამოცემებიცაა, ზოგს ჩემი სახელი სწორად არ აწერია და ახლაც დასანახად შეჯავრება... „იკ“-ს მაგივრად „ქ“-ს დაუბეჭდიათ ჩემს სახელში!

მართლაც, ამ საუბრიდან რამდენიმე ხნის შემდეგ 1953 წ. 1 ნოემბერს სტუდენტებმა უნივერსიტეტში საიურიდიკო საღამო გაუმართეს. გალაკტიონის ბინაზე მოვიდა ერთი სტუდენტი და მოსაწვევე ბარათები მოიტანა. ზედ „გალაკტიონი“ ეწერა.

— არ წაგაო! — ყრუდ, სინანულით თქვა გალაკტიონმა და შეწყვეტილი მუშაობა განვაგრძეთ, მაგრამ როდესაც შეხვედრის დრო მოახლოვდა, თავისი შეუღლისა და ჩემი დაძინებული თხოვნისა და დაყვავების შემდეგ ჩაგმა დაიწყო. თან ბუტბუტებდა: — სახელი დამიმხანცურს... ალბათ ვიღაცამ უხეშად იხუმრა, მაიურჩუტა და... ასე დაბეჭდეს! — მერე ხმა-მალა მომიბრუნდა — კი, მაგრამ, შენ ხომ იუბილეებს „ცუმ-პა-ცუმპას“ უწოდებ... თან აქ ასეთ საინტერესო სამუშაოს გტოვებთ და... რატომ მაძალბებ უნივერსიტეტში წასუღს?... — ჩემ გთხოვთ, თორემ ძალას ვინ გატანთ? თანაც ახლა იქ სტუდენტები გელიან. ალბათ დარბაზი უკვე სავსეა. თქვენი არმისვლა უხერხულია — ვეუბნებოდი, როდესაც გტოვებდით მის ბინას.

უნივერსიტეტის სტუდენტებმა გულთბილი შესვედრა გაუმართეს. გალაკტიონმა წაიკითხა ლექსი „განჭვრეტა ოცდაათი წლის“.

მართლაც-და, სიტყვამტკიცე იყო გალაკტიონი! იტყოდა რამეს და შემდეგ ცხრაკლტკლივით შეუვლი იყო. ეს კაცო, როგორც იტყვიან, ბუხსაც არ დაიფრენდა, თუ საქმე მის პიროვნებას ან მის საკუთარ აზრს შეეხებოდა.

— ასე მუსრს და ასე იქნება! — ამბობდა მისი თვითუღო მოძრაობა, მზრანებლური გამომხდვა თუ სიტყვა და ამას ვერაინ შელახავდა, ვერც მახლობელი და ვერც გარეუ-

საზოგადოებაში სახდლობას იყო მიჩვეული — და ეს ჩვეულებრივად მიაჩნდა.

მაგონებდა, გალაკტიონმა თავისი მოსაწვევე ბარათი მომცა და მიიხრა.

— შენ წაიდი. მე პატარა საქმე მაქვს და, ალბათ, დავგაინებთი მივალ!..

მარტინომ-ლენინისის ინსტიტუტის თბილისის ფილიალის დარბაზში გაიმართა დისკუსია გრ. აბაშიძის „ლაშარელას“ კახეთში. ხაზმა დაძაბულად უსმენდა გაქსარებულ კამათს. ტრიუნფანე ერთ-ერთი ჩვენი მსოფლიანი მწერალი იდგა.

მთელდღეულად პრესდღივში შევიდა გალაკტიონი და ფესბარეფოვი მიამუსრა სკამს. დარბაზი აშრიალდა.

— გაუმარჯოს გალაკტიონს! — წამოიძახა აუდიტორიიდან ვიღაცამ და საერთო ტანის გრიალში პოეტის იძულებული გახდა ყოველი მხრისკენ თავსიანად მისალმებოდა ხალხს, რომლის გავა პრეზიდენტს და ტრიუნფანეს მდგარ ორატორსაც მიიღო.

* * *

ლირიკოსთა ლირიკოსი, პოეტთა მეფე, პოეტიკ-აკადემიკოსი, საქართველოს სახალხო პოეტი — ასე ასხენებდნენ ძველი და ახალი ტრიტიკოსები გალაკტიონს, რომელსაც, ცხადია, ეამაყებოდა თავისი სასოფადობრივი მდგომარეობა და მუდამ ურყევად იდგა ამ პოზიციასზე. მაგრამ პირად ცხოვრებაში მის ნამაგალწახანაგვან ხასიათს ახლდა ერთი დიდი და განუყრელი ნიშანი — უბრალოება... უყვარდა, როდესაც ასხენებდნენ მხოლოდ სახელით — გალაკტიონს.

მთელი თბილისი იცნობდა გალაკტიონს, თვითონაც უამრავს იცნობდა პირად: მწერლებს თუ მეცნიერებს, სკამის მუშებს თუ ჟურნალისტებს, არქისტებს თუ ინჟინრებს, სამხედრო ოფიცრებს, ლიდრის მუშებს, მუჰაპირისებს, მყვან-ვილხებს, სტუდენტებს, მწაფეებს, ექიმებს თუ მილიციის მუშაკებს, შოფრებსა და ქარხნის მუშებს, აგრონომებსა და სხვ. უამრავი მოქალაქის ბიოგრაფია იცოდა და ყველა მათგანს სახელით და გვარით იცნობდა. ხოლო განურჩევლად პროფესიისა აფასებდა მათ პატიოსანი შრომისა და პატრიოტული სურლის მიხედვით. იცოდა მათი სევდა-სიხარული და ოჯახური მდგომარეობაც ეიცო.

მაგრამ საკუთრად მისგან არ უყვარდა. ხშირად იტყობდა: — სხვის სახელი ყოფნა არ მიყვარს. ჩემი მახლობლებიდან თქვენთან, კორნელი კეკელიძესთან და ფედა რევიციასთან დავდივარ ხშირად... განსაკუთრებით ფაქიზად ქალებს ექცეოდა.

1952 წლის 11 მაისს გალაკტიონი დაქვწრო დიდუბის პანთეონში იოსებ იმედაშვილის დაკრძალვას... შემდეგ ჯადრის უბო დათავაღირა. მე კინებებს ვაყრებდა ჯადრის უბანს კედელზე, გალაკტიონმა ორობილი დიმილით მომზადა. მერე ჩაიციანა: — გავცალათ აქაურობას, თორემ აქ შეიძლება სასწაული მოხდეს! — სიტყვა აჩქარებთ. უცებ ორმა მანდილოსანმა მიაბარუნეს თავისკენ. ისეთი დიდი სიყვარულად მიხალმა ორივეს, ისე ძმურად მიუაღერსა, როგორც ფაქმანს — ტარი-ელმა.

— ესენი ჩემი ყრობის მგობრებია — გამამცნო უკვე ჭაღარა, მაგრამ მეტად ლამაზი დები მარო და ჯასო ციციშვილები.

— მაგონობა თქვენი მწვენიერი დაბურული ბაღი. რამდენი კარგი საღამო გამიტარებია იქ! — იგონებდა გალაკტიონი.

ნანოტი ქალიშვილებს შეხვედრისას უბოლზე აყოფოდა, ხოლო ასაკიან ქალებს რომ შეხვდებოდა, სამხედრო კაცივით ქუსლს ქუსლზე მიიღამდა, ქუდს მიიხიდა, ოდნავ მიიხრდა და მოკრძალებით შეუქებდა სილამაზის (თუნდაც გარეგნულად შეუხვდებოდა ყოფილიყო). მანდილოსნებთან საუბარში ოჯახის მოყვარული კაცის ქალებულბების ავლენად მუდამ და, ამრიგად, ვერცერთი მათ ვერ დაიტრახებდა გალაკტიონისაგან განსაკუთრებულ ყურადღებას.

მუდამ გამხრდადგავდა იცნობდა, როცა მოხვდებოდა ისეთი, ნაწარმოები, სადაც ავტორები თვითმამყოფილი პრანჭებით აღწერენ თავიანთ საკუთარ დონეწუნურ ამბებს.

— ნახე, რა დაუწერია ამ უსირცხვილი — მიიხრა ერთ-ხელ და ვიღაცის მემუარებიდან წამოიხიდა ვისრამიანული ეპი-ზოდი, თან ამბობდა: — ეს კაცი იაფუფსიანი სახელისაჟვის ყველაფერში შრომისმოყვარე ხასიათი ვერ ევგუებოდა უსამსობას. ზოგს არ ესმოდან ეს და ცუდად სარგებლობდა მისგან თავის გაყადრებით.

მაგონებდა, ერთი დრამაპოეტის მუდამ ცდილობდა „შინა-ურულად“ შეხვედროდა გალაკტიონს. ხელს პირველი თვითონ გაუწვდოდა, მორის მხარზე დაკრავდა და რაიმე უაზროს იტყობდა ხოლმე ორიგინალურის თქმას მოწყურებულთ. ერთხელ რუსეთისთვის პრისაქტზე შეხვებდა. გალაკტიონს ბებებზე დაპატარა ხელი და მიიხრა:

— როგორ ხარ, ჩემო გალაკტიონე? ჰა, ხომ ხარ კარგად?! ერთ ანეკდოტს ვიგამობ. ერთი კაცი მივიდა ექიმთან და... — მოყვა რაღაც უტყობო სკაბრეზულ ამბავს და ხითხითებდა. გალაკტიონი გრ არ უსმენდა და ქუჩას გასცვივროდა. როცა დაე-შორდით, პოეტმა თქვა: — ვერ ვიტან მკერ ჩიტრეკიას ხით-ხითს და ნუთუ თქვანო!

ველარული ყველაფერი სძულდა — ლაყობაც, სიმღერაც და ტანისმოსოც.

ერთხელ მის კაბინეტში ახალაზრდა კაცი შემოვიდა და გალაკტიონს ბარათი გადასცა. სანამ პოეტის პასუხს მისცემდა, ჭბაუკი ჩამოჯდა, ბრილიანით გასლქვილ თმებზე ვერცხლის ბიჭდინი თითბით მოითათუნა და ფეხი ფეხზე გადადო. სა-მაჯურის სიგანის მარჯლის ტოტებიდან მოჩანდა ჭყეტელა ფერის წინდები, მკერდი ჩაფელდა.

როდესაც მისული გალაკტიონმა ჩვეული თავსიანობით გააცილა, ჯერ ჩაიციანა, მერე ჩაიჭირდა და სიტყვა:

— მძულს, როცა მამაკაცი უშნო დედაცაცივით ივლაცუნება. ბებებ... დედალბებ... ფუ, რა ვაჟაკის საქმეს!

გალაკტიონს გასაგონად სძულდა უფერო სიტყვა. ამ მხრივ მიუკარგებელი იყო. თვითონ არასოდეს იტყობდა რაიმე უსიამო-ვად სპეკაცი ცნებებით აზროვნებდა და მიტაკვილობდა.

მუდამ უბრალოდ იცავდა. შინაურები ამაღ ცდილობდ-ნენ, რომ პოეტი ეფიგანაზურად ყოფილიყო ჩამცული. არემბე-ულად უყვარდა ერთი რიბოლიში პალკო ან ოსკოში. როცა 'სკოოს გამოცვლას შეასხენებდნენ, ისე შეუწუდებოდა, რომ შეეცდილობდა.

ერთ მწვენიერ დღეს, როცა ჩვეულებრივად ვადარებდით

გამოსაცემად გამზადებული ერთომეული ტექსტებს, ოთხ-ში ქ-ნი ნინო და ნუნუ შემოვიდნენ და გალაკტიონს ორი ახალი კოსტუმი მოუტანეს — ლურჯი და ნაცრისფერი.

— ოჰ, რა მშვენიერად გივაჭირათ! — შესცინა გალაკტიონმა.

— უნივერსალში მიიხრეს, დაიხომოს და თუ არ გამოადგება, გამოვიცლითო... დაიხომეთ რაა! — სთხოვა ნუნუ.

— ჩემი ნუნუსკა, ახლა მე ვმუშაობ... ხი-და, უნდა გავიხადო, ჩავიცვა... შერე უნდა მატრიალთ აქეთ-იქით. თანაც მე ხომ ვერ დავინახავ, როგორც მომერგება. თუ არ უხარება, გოგემ დაიხომოს.

— მოიტათ! — წამოვიძახე სიცილით და წამოვიჭერე.

— ჩააცვი, მაგას ჩააცვი! — იცინოდა გალაკტიონი.

ყველაზე მეორე ოთახში გავედით და სიცილით მოვარგეთ პოეტს ტანსაცმელი.

სამუშაოს რომ მივებურუნდით, გალაკტიონმა ღიმილით მიხმარა:

— მოდი და ელაპარაკე ქალბებ...ეგ მინდა ახლა მე? ჭინჭები უყვითაო და, ხედავ, როგორ უხარიათ?! გუნებაში კი უხაროდა ცოლ-შვილის ყველდღიური ზრუნვა და ოჯახური სითბო. თუმცა იმ კოსტუმებს ხშირად არ ეღირსებოდა გალაკტიონის მხრებზე მორგება, თუ შეხვედრას-სადამოებზე არ მიიწვევდნენ მეოსანს და თუ არ გასჭირდა მისი მეუღლის დაუღალავი შვებობა.

საათის ტარებასაც ვერ ეგუებოდა. რამდენიმეჯერ იცადა მაჯის საათი. ან ხშირად უჭერდებოდა და გადაადგებდა, ან ეკარგებოდა, რადგან წამდაუწუმ იხსნიდა და მიაგებდა სადმე. ერთი ძველი პალტო უყვარდა.ახლის ყიდვაზე კატეგორიულ უარს აცხადებდა.

ერსებულ, ჩვენი სახლიდან რომ გადიოდა, პალტო ჩავაცვი და ქუდი მივაწოდე.

— ახალ პალტო უნდა გაყიდინო, ეს მთლად გაცრცილა! მიმართა მამარჯემმა.

— ეჰ, ჩემო ბენო, როგორც გიჭირდეს — ისე გიღირდესო, ხომ გაგიკვირია?! — ჩაიქილივა პოეტმა, — როგორ თქვა ვაჟამ?

ოღონდ ვაჟაკი ვარგოდას, რა უშუაგ ჩოხის ძველას!

— ვიცი, ორივენი ჩემი ნინას დარიცხვული იქნებით და რადგან ყველანი ერთი აზრის ხართ, ვიყიდი ახალ პალტოს! — ამოცხვება უკვე კიბიზე ჩამავალმა.

* * *

როგორ უყვარდა ხალხში ყოფნა! მას ნანავდით ყველა ბაზარზე, კოლმეგრელებთან მოსაუფრეს. გააჩერებდა თავის მანქანას წყნეთის გზაზე. გვისპირას არხთან ჩამომჯდარი მუსიაფს გაუბ:მდა ჩანთიან მოწაფეს თუ ჩიზუსთან ბერიკაცს. წვეროსანი ვაჭი რომ ენახა, გააჩერებდა, მხიარულად შეესიტყვებოდა, ვინაობას გამოჰკითხავდა და ალერსიანად შეახებდა ხელს წვეროსანს.

განსაკუთრებული ყურადღებით ავირდებოდა ხალხის მეტყველებას. ხშირად იტყოდა: — ბაზარში სიარული საჭიროა, თანახმი გამოთქმას გაიკონებს იქ კაცი.

სხვადასხვა ხალხია ჩაყნოსობის, ქვეყის, ადამ-წესების

დაკვირვება და შესწავლა მისი ნამდვილი სტიქია იყო და ყველა კურის მოქალაქეს გულბოლით უხარბოვით თავისადუმ მგობრულად განაწყობდა, გულწრფელად მოაქცევდა, სულის სიღრმეიდან ნათქვამს მოუსმენდა და ნათესაურად გაიზიარებდა.

აუღირობის წინაშე ყოფნა, აქტიური მონაწილეობის მიღება საზოგადოებრივ ღონისძიებებში, ლიტერატურული საუბრები, შეხვედრები, გამოყვენები, დღლა-სადამოები პოეტს ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად ჰქონდა წარმოდგენილი. მუდამ ხალისით მიდიოდა და ყოველთვის მზად ჰქონდა ახალი ლექსი.

პოეტის სახლის წინ პატარა სკვერში რამდენიმე წიწვიანი ხეა. ერთი მათგანი, ყველაზე მომცრო ნაძვი, გალაკტიონის ხეღითაა დაზღული.

— ისე ვეღლიდი, როგორც პატარა ბავშვს, მაგრამ მაინც დამარგული ტანისაა! — შემომიღოდა ერთხელ.

მეორე სართულზე გალაკტიონის ბინის კარზე მხოლოდ ელექტროზარის თეთრი ღლივა გამოირჩეოდა, არავითარი წარწერა არ იყო.

აქედან შეიძლებოდა შესვლა პოეტის ბინაში. მეუღრო კაბინებს ამწვენებდა უხარბო სწუერი მაგიდა, ლითონის რეფლექტორიანი მოძიებულეფი ფორმის, ხანაც პლასტმასის მქრქულ საბურავიანი ლამპით.

პალეფელი ოსტატების ნახულები ორიგინალურ საწერ მოწყობილობაზე, რომელიც ობილისის ერთ-ერთი სკოლის მოსწველებდა უსახსოვრეს, გამოსახული იყო ბუშქინის „ჭინჭე-ბი“.

მაგიდაზე, ტელეფონთან, ელაგა: ხელის ფარანი (სტუდენტ კ. პოპიძის ნაწექური), ფაიფურის ოთხკუთხედი საფერფლე, რომელზეც აღბეჭდილი იყო ვაჭუთ „იუვესტიის“ ერთ-ერთი ნომრის სათაურა და რამდენიმე სტრიქონი. ეს საფერფლე პოეტისთვის რუსეთში უჩქებიათ. იქვე იდო ტარიანი გამადიდებელი შუმა, რომელსაც პოეტი ძველი ხელნაწერების ან გეოგრაფიული ატლასის ამოკითხვისას ხშირბდა.

იტაცაზე იდო გელათის ტაძრის სვეტისთავი, დამწვენებელი ვაზის მტვერების ორნამენტები. ეს ჩუქურთმა პოეტს თავისი „პობილი“ ჩამოუტანია ქუთაისიდან. დღვის ნასხეპივით გაღურსულეფი იგი და თითქოს ბუტბუტებადა გალაკტიონის უკვდავ ლექსებს:

„ნახე ნანგრეფთა ქვები დლიაო:
რა სიმარგვა მასში ჩართლიო.
ო, ეს ჩექურბობა, ეს იფიათიო
შვენიემა, სიგრციოთ უმშოკაბოლოო“.
(„სიძიეღენი“, 1947)

ქვა, ვანა ქვაჟა ეს რთული
ნიშნები, ჩემთვის ნათელი —
წილმეცობულო ქვის ვულე
ელქის, როგორც კორინდიელი.
ქვა, მოწვეატბილ აქ კლდეებს,
ქვა კი არ არის — სიზია.
გარდასულ საუწუნეებს
იტყვი: ეს თქვენი ღიბა.
აქ ბეჭვი სისხლს დღლაგრეს,
მეგრბოლი ბეგრბგრე მინახავს,

ჩუქურთმის ნატვის საყვარელს
ომის დროს უბით ინახავს
(„ქართული ორნამენტი“, 1941).

იატაკიანე ჭერამდე აღმართული თაროები სავსე იყო საქალადღებით. აქ დაცული იყო გალაკტიონის ხელნაწერთა ფასდაუდებელი კოლექცია: ლექსები, მოგონებები, შთაბეჭდილებები, ფოტოსურათები, პოეტისა და მხატვრების ჩანასახები, ექსიზები, ეტიუდები, ციტატები და სხვა ჩანაწერები. გალაკტიონის სიტყვით, ქართული კულტურის ამ განსა უზარლოდ „მასალები“ ერქვა.

ერთ კედელზე გაკრული იყო ორი ჭრთის სივანის სახაზავი ჭაღალდი, რომელიც გამოსაცემად წარადგინო ლექსების მდგომარეობის ერთგვარ კარტოთეკას წარმოადგენდა.

გალაკტიონის დედის სურათი მუდამ ამვენებდა პოეტის კაბინეტს. სხვა სურათები კი იცვლებოდა. პოეტის შთაბეჭდილება მუდამ საიზღუს მოითხოვდა და მისი კაბინეტის კედლებს სხვადასხვა დროს ახალსებდა სურათები: „დროშები ჩქარა“ — ალისფერ-წითლი დროშების ფონზე ფერწერით ესატარელოციური სულსკვეთებით გაიცხროვებული გალაკტიონის სახე... გალაკტიონის პორტრეტი, გრაფიკა — პოეტს დონჯან აქვს შემორჩენული და ყელზე კანზე უკეთია — ხშირად ღიჯურია, ამის დამხატვე კარგი მხატვარია, მაგრამ ამ სურათში ყაჩაღ ვგავარო. ავევ იყო ევატერული გაბაშვილისა და პოეტის ოჯახის წევრთა ფოტოსურათები.

წიგნების პატარა კარადსზე იდგა თაბაშირის თეთრი ბიუსტი გალაკტიონი საშუალო ასაკში.

მართალია, გალაკტიონს ბიბლიოთეკა არ ჰქონდა მდიდარი, მაგრამ ჰქონდა მთელი რიგი უნიკალური წიგნები, მათ შორის მაგონებდა აკად. კონრელი კვკელიძისგან ნასახსოვარი ძველი ქართული წიგნი, ნუსხაშუკური ხელნაწერი, რომელიც ხშირად მინახავს პოეტის სწრაფად.

დალაგებდა ამ ოთახს ქ-ნი ნინო, ყველა ნივთს დააკრიალებდა, თავის ადგილს მიუჩრდიდა.

— ვილაფერი მოვაწესრიგა, შეილო! დაჯდეს ახლა და მყუდროდ იმუშაოს, მაგრამ...

მაგრამ რამდენიმე დღის შემდეგ გალაკტიონის სამუშაო ოთახი პირველყოფილ ქაოსს დემსგავსებოდა. ყველა ნივთი გასაქცევად ამხერხებულს, ომად გაბურთლს ჰგავდა. ქალაქი და შუკაო, წვიმ და სურათი, სათვალე და მკარტალი, ფანქრები და ბლოკნოტები ერთმანეთში აირიოდა, „აყვირდებოდა“ და ეწეო, ვყარა მაგიდაზე, სკამებზე, იატაკზე, როგორც ძველ გერმანულ გრაფურებზე აღბეჭდილ დოქტორ ფაუსტის ლაბორატორიაში.

ყველაფერი ხელთან ახლოს უნდა ჰქონოდა პოეტს, ყველაფერი „მოძებნილი“ უნდა ყოფილიყო, მისი არჩევის ყოველი სტრიქონი ხელქვეით უნდა ჰქულებოდა. მერე ჩაიძირებოდა ამ ორობიერალობაში, ჩაიფლბობდა ქალადღებში, შუბლზე ნათელი მოფინებოდა და წერდა... წერდა...

ბუმბერაზული შემართებით იჯდა მაგიდასთან, უბრალოდ ჩაყუდო, ზაფხულში — ზოლიან პიკამში, ზამთარში მოყვითალო სვიტარში (და არა ისე, როგორც ჩვენმა კინოოპერატორებმა გადაიღეს ერთხელ, როგორც თვითონ იტყობდა ხოლმე, „ჩაპოვაკებლი“!) დინჯად მუშაობდა. უცებ თავს ასწევ-

და აღელდებოდა, წვერწახტებულ ფანქარს ან დაცული ავტოკალმას მიაგებდა:

— რა იქნა... აქ ერთი წესიერი კარნაშში მქონდა! — დაუწყებდებოდა (ფანქარს და კალამს ორივეს ასე უწოდებდა)... იპიონდა.

— ო, ეს მშვენიერია! — იტყობდა დიმილით რომელიმე უნო ფანქარზე და წერას განაგრძობდა.

— ნინა! — გაძახებდა მერე ოთახში მუდღულეს — შენი ჭირივი, ერთი მის მასალა მომიძებნე, იმ დღეს რომ...

და ნინო ნახევარ სიტყვაზე გაუგებდა, მშინავე უპოვინდა, მიაწოდებდა. მან ხომ ზეპირად იცოდა, სად რა ინახებოდა პოეტის დაწყოილსა თუ აწწვილ არქივში, რადგან თვითონ უვლიდა იქნაოვად და დაულაავად თავს ევლებოდა თვითველ ფურცელს.

* * *

მხოლოდ კაბინეტში როდი მუშაობდა გალაკტიონი. ის წერდა თავისი ბინის ყველა ოთახში, ყველა მაგიდასთან.

მუშაბანდში ერთი მაგიდა ედგა, ძველისძველი, ჩაშვებული და მოფანდებულელი. თითებს დაჰკრავდა მასზე გადაკრულ მუშაბას, იტყობდა: რამდენი კარგი ლექსი დაწწწერია ამ საცოდავ მაგიდაზე, ძალიან მიყვარს.

პოეტის საწოლის თავზე მსხვილი ძაფით ფანქარი იყო მიბმული, ივევ სკამზე რამდენიმე ბლოკნოტი ედღო. გალაკტიონი მწოლიარცე წერდა.

ქრამში, ბაღში, მატარებლის ვაგონში, ვაგნალოში, ტყეში თუ ვეღვლ პოეტს მუდამ თან ჰქონდა ბლოკნოტი და ფანქარი და ყველგან წერდა.

თუ დიდ თემაზე აპირებდა მუშაობას, წინა დღეებში აღელდებოდა, ერთ ადგილას ვერ ისვენებდა, შფოთავდა. მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის თემაზე გალაკტიონს ბევრი ლექსი შეუქმნია, მაინც 1958 წელს 1500 წლის იუბილარი ქალაქისათვის უნდოდა ორიგინალური ნაწარმოები მიეღობა და მეტად თავისებურად ემზადებოდა ასალი ლექსის (თუ ლექსების ციკლის) დასაწერად. დაიჭირებდა ავტოს და საოპოთი სვირნობდა ქალაქის ძველ ნაწილში ე. წ. ნაკრძალში. ალაგალაგ არერებდა მანქანას და აკვირდებოდა ქუჩებს, შენობებს, ხელებს...

ზოგადად თუ იტყობა, ამა და ამ თემაზე ვწერო, თორემ ნაწარმოების დასრულებამდე არავის წაავთხებდა ხელნაწერს.

ხშირად პოეტს „ისე უსამად ფანქარს“ ქალადსუ და წერდა მხოლოდ რითმებს ან ხატავდა (საკმაოდ კარგად!). იმ წუთებში იგი ფიქრობდა და თან ღიღინებდა ან ესაუბრებოდა ვინმეს... ესეც ერთგვარი საშუადისი იყო ახალი ლექსის შესაქმნელად.

* * *

წერა-კითხვაში გალაკტიონი სათვალეს ხმარობდა. შორ მანძილზე კი უსათვალადე კარგად ხელავდა. შაპიროსს, საერთოდ, ეწეოდა („ყუზბუგის“, „საკურორტის“ ან „რეკორდის“), მაგრამ ხანდახან ორ-სამ კვირაობით შესვენებას გამოცახადებდა და თამაშის არ გაიკარებდა. პოეტს ძალიან მახვილი სმენა ჰქონდა, ჩურჩულით ნათქვამიც კი მკაფიოდ ესმოდა.

დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა გალაკტიონის ხელები.

ბევრი მუსიკოსი ინატრებდა მისებრ ჩამოქნილ თითებს. ვაე-
კაცურა ძალა და ძველართული ფრესკის პატივთმება იყო შე-
ზავებული მისი ხელის მტკვენი. იმ დროგამოშვებით
მორთოლავრ თითებში კი იმდენი გრძობა-განცდა მეტყვე-
ლებდა, რომ დიდი სიმფონიის ელვრა იკმარება... და ვინც
ერთხელ მანვე მისაღმებია ხელის ჩამორთმევით, არასოდეს
დააწვივდება გალაკტიონის ოდნავ დაძარღვეული, მშრალი და
თბილი ხელი.

გალაკტიონი საშუალოზე მაღალი ტანის კაცი იყო. წარ-
მოსადგე შესახებობა ჰქონდა და ყველგან ყურადღებას იპ-
ყობდა თავისი ორიგინალი ხელმოწერის სიარულითა და
მხარა-მოხარით. მიუხედავად ხანდახმულობისა, საკმაოდ
კარგად შენახულ მუქ წაბლისფერ თმში მხოლოდ აქა-იქ
ქონდა გამოჩენილი ჭიკაძე. ოდნავ ვალო და წყისათვისთან
ჭიკაძეანარევი წვერი მოხდენილად ფარავდა მის სახეზე ნაყ-
ვაგილარის ნაშთებს და პატრიარქალურ შესხედულებას აძლევდა
პოეტს. წვერ-ულვაში პირველად მაშინ მოუშვა, როდესაც ძმა
პროკოპ გარდაიცვალა (1947 წ.) და მას შემდეგ სულ ასე
ატარებდა ფართო წვერსა და თამბაქოსაგან შეწილილებულ და-
ფანულ ულვაშებს.

ღრმა, მუქიანი და ბრძნული თვალები ავივრგვინებდა გა-
ლაკტიონის ღვათებრივ სახეს, მოხდენილ წარბ-წამწამითა ჩე-
როდნად გამოშრილი მუქი თაფლისფერი თვალები... თუ თვა-
ლები სათაურია იმ წივინისა, რომელსაც ჰქვია ადამიანი, ეს ან-
სონი განსაკუთრებულად იყო შეზავებული გალაკტიონის პი-
როვნებაში. სიხარულის წუთებში მისი თვალები ისე ანებოდი-
ნენ, როგორც მოვივჩიე კიციანი და ცისარტყელად მოვიფი-
ბოდნენ სახეს, ხოლო სვედიანობისს მიილულებოდნენ, მი-
ინსლებოდნენ, და ისეთი ზღვა-კავშიანი დასადგურებდა
მათში, რომ მზერას ვეგობა გაუჩერებდა. ხოლო აღმფთვითი-
სა ან გაჯაფრებისას ასპარეზზე გასული რაინდის გულის-
წყრომა იფეთქებდა მათში და გამარჯვებას ჩვეული სარდლის
მნუსხველი ძალა.

თუ ჩუმად კითხულობდა, ტუჩებს ოდნავ ამოძრავებდა. უქ-
ვარად დაბალი ხმით კითხვაც, ყოველი ათი-თხუთმეტი
სტრიქონის შემდეგ შეჩერდებოდა, ჩაფიქრდებოდა და ისევ
განაგრძობდა. საოცარი სიღნაჯით და დაკვირვებით იცოდა
წიგნზე მუშაობა.

დეკლამაციის იშვიათად მიმართავდა. თავისი ლექსებიდან
ძალიან უყვარდა: „მოაწმიდის მთარაე“, „ლურჯა ცხენები“,
„მერი“, „მშობლიური ჩემო მიწაე“, „ქებათა ქება ნიკორ-
წმიდის... ამ ლექსებს ორიგინალურად კითხულობდა და
მისმენელს ღრმად აგრძობინებდა.

რბილი, ხვედროვანი და გულში ჩამწვდომი ხმა ჰქონდა.
მისი ორიგინალური სინტაქსით მეტყველება მკაფიოდ რჩებო-
და მესმირებამი. რამდენჯერ გვიფიქრია მე და ჩემს მეგობ-
რებს, მაგნიტოფონის ფირზე ჩაგვეწერა მისი ხმა, მაგრამ ეს
ოცნება განუხორციელებელი დარჩა.

საერთოდ, გალაკტიონი არ იყო ცნობილი პოეტ-დეკლამა-
ტორად, მაგრამ მუდამ თავის მოვალეობად მიანდა აუდიტორ-
იებში მასზეთან გამოსვლა, საუბოს წინაშე მხატვრული
სიტყვის ილუსტრირება, ამ მხრივ იგი ქართული პოეზიის
დადასტავა ტრიბუნი იყო.

* * *

თუ სცენაზე ან ტრიბუნაზე არ იდგა, გალაკტიონს არ უყ-
ვარდა თავისი ლექსებიდან ამოკრებილი ფრაზების წამოთა-
ხება. მასზღობლებთან არასოდეს „დაიღრებოდა ლექსად“, მ-
ირ-ლექსება, საერთოდ, არ ახასიათებდა. სხვათა ლექსებს კი
ხშირად მომხარჯვდა მაგალითობების, ხშირად გამოიგონა
მისგან ხალისიანად თქმული ი. ევდომილის ცნობილი ლექ-
სის დასაწვივის:

„მეორებო, წინ, წინ გასწით,
ნუ შედრკება თქვენი გული!“

ამ ლექსის ხასიათი, ძმობისა და წინსვლის ჰაენი, მაღალი
იდეალებისათვის სიბრძნული ბრძოლის ამ მთლიანად ემ-
თხვევოდა გალაკტიონის სიტბაუკის წლებში რევოლუციურად
მოზობიურ ხალხის სულს და პოეტის მამინდელ გუნებ-გან-
წყობილებას.

განსაკუთრებით უყვარდა აგრეთვე რუსთაველის აფორიზმე-
ბის თქმა და ძალიან ბევრად ასხოვდა ზეპირად.

X X საუკუნის რუსული პოეზიიდან უამრავი ლექსი იცი-
ნად ზეპირად. კარგად ასხოვდა: კ. ბალომონტი, ა. ბელი, ა. ბლო-
კი, ი. ანენსკი, ნ. გუმილვი, გ. მაიაკოვსკი, ნ. ასევი, გ. შენ-
გელი, ს. ესენინი, დ. ბდენი და სხვ.

რადა თქმა უნდა, XIX საუკუნისა და ძველ კლასიკურ
მსოფლიო პოეზიას ძალიან კარგად იცნობდა და ზეპირად ას-
ხოვდა უთავაზვი ლექსი.

რუსული ენა გალაკტიონმა ბრწყინვალედ იცოდა და რი-
დესაც მსაგონის ენებოდა ლექსის თვითისა, რომელსაც იგი
შესანიშნავად ფლობდა, უმეტესად რუსულად სარგობდა (თუ
უშუალოდ ქართულ ლექსზე არ იყო ლაპარაკი). თუ თანამო-
საზურე რუსულში მოიკოვლებდა, ბოდიშით ეტყობა: „რა
გქნა, რუსულ გულად ვსწავლობდი და ასე შემარჯვება!“

გალაკტიონმა საკმაოდ კარგად იცოდა ფრანგული ენა. შე-
ინსმნავად იცნობდა საფრანგეთის ისტორიას და ხშირადც
უამინია ჩემთვის საფრანგეთის რევოლუციისა და ლუდოვიკე-
ბის ცხოვრების შესახებ. ყოველთვის იცინოდა, როდესაც გე-
ტყოდი, ფინომენალური მესმირება გავტე, რომ იმ ლუდოვი-
კების ნუმერაცია ასე გასსოფი შეთქი.

სცენიდან ან ვიწრო წრეში საუბრის დროს გალაკტიონი
ლიტერატურული ქართული მეტყველებდა. მოხდენილად და
ზომიერად ხმარობდა ნარ-თანინი მრავლობის ფორმას.

შინაურულ „საყველპურო“ საუბარში კი პოეტი არ პურის-
ტობდა. თბილურად მოქვეყვდა სიტყვას, ხანაც იმერულ
ლიალექტს მოიმარჯვებდა. ასეთ მიმენტებში მის ხმას განუ-
შეორებელი იუმორი და ხშირად წინააღმდეგობით სასვე
ფრაზები ახასიათებდა. აი, ეს გამოთქმინი:

„მე, ბიძიკო, ერთი საწყალი პოეტი ვარ!“

„ზოგიერთი საწყალი პოეტი კი არ გვეიონო!“

„ჯანმრთელობა არა მაქვს, თორემ...“

„რაცხა გრიბი დამეტყვა, თვარა ჩემისთანა ჯანმრთელი
კაცი არ მინახავს!“

„გული არ მაკატხე... მაი აფერი—სიტყვა გურულმა.“

„პოეტტი განდიდების მინის გარეშე არ ვარაჲ“.
 „ეს თხეაი, ყველამ კი არ უნდა წეროს ლექსი“.
 „ლექსი ყველამ უნდა წეროს, ვისაც ეწერება“.
 „ყველა პოეტტი საბატიო კაცია — ერის განძია“

* * *

— გალაკტიონი გეძებდა... როგრე შემოიარა... აუცი-
 ლებლად დამირეგოსო, გთხოვათ — გაზრწინებულთ თვალე-
 ლით მუხუნებოდნენ ჩემი თანაშრომლები რკინიგზელის სახლ-
 ში *.

სასწრაფოდ გავემზავრე.

ტროლეიბუსიდანვე დაივანებე, გალაკტიონი თავის სახლის
 შესართავიან გასცქეროდა ქუჩას.

პოეტის ბინაში ქაოსი სუფევდა. დიქტის დიდი ფურცლები,
 სქელი ქვალდები, სასურათი ჩარჩოები, სტენდები და სხვა
 საგომეფო უქსონატების მოსაწყობი მასალა ერთმანეთში
 იყო არეული და აფორიაქებული. მათი მფლობელიც აფორია-
 ქებულიყო — სოჭის მატარებლით აპირებდა გამზავრებას
 სოხუმში და თუმცა მხნედ და მინარჯლად გამოიციკრებოდა,
 მინც ღელავდა, რადგან ოჯახი წყნეთში ჰყავდა და ყველაფ-
 რის თადარიგს ვეღარ იტყარა.

— როგორ გამეზარდა შენი მოსვლა. ბევრი რამ უნდა
 დაგავალო — მითხრა და საკამი შემოთავაზა, მაგრამ მალე
 ისევე აღვალა, აპოთქრდა. მივხვდი, მოთმინება არ ჰყოფნი-
 და — ადრე უყვარდა სადღურზე გასვლა, როცა სადმე მიემ-
 გზავრებოდა.

— გასადაგზა ვილაპარაკებ — ვუთხარი.

ხუთი წუთის შემდეგ ტროლეიბუსში ვისხვებოდა და ხმადაბ-
 ლა ვსაუბრობდი. ყველა თანამგზავრი სიყვარულით და
 მიწოწებით გასცქეროდა გალაკტიონს. მებადლებოდა სურ-
 ვილი, მეთქვა:

— მოდით, დაეღაპარაკეთ, ეს კაცი ხომ უბრალოებაშიც
 ისეთივე დიადია, როგორც — პოეზიაში!

სადგურის ბაქანზე რომ გავდეთი, მორიგე ქალს ძველი
 ნაწინიბივით მხარზე ხელი დაჰკრა და შეესიტყვა:

— Ну, как живёте, припеваючи? А? — მერე მითხრა,
 ასეთი შეკითხვა ძალიან მიეკარსო, ისევე ქალს მიუბრუნდა და
 მატარებლის გასვლის დრო ჰკითხა. შემდეგ კი მეორე რკი-
 ნიგულე ქალსაც გაუგებრა იგივე შეკითხვა და მხიარული სა-
 უბარი გაუბა.

სადგურის მოსაცდელ დარბაზში ვიცდიდით.

— ეჰ, ეს ათი წელიწადია, მოუსვენრობას ვგრძნობ —
 ამბობდა წყნარად გალაკტიონი — მყუდროდ სამუშაო პირო-
 ბები არა მაქვს... მართალია, ნინა ხელს მიწყობს, მაგრამ...
 როცა ახალგაზრდა ვიყავი და დიდა ცოცხალი მყავდა, მეტი შე-
 მოწყობილობა სისარული და აღტაცება ჰქონდა. როცა ვმეცა-
 დინებოდი, დგაჩემი ფესკარეფით სიარულს აიძულებდა ყვე-
 ლს და სტუმრებს იმ თოხანში, სადაც ვწვარი, არ უშვებდა...
 ცხადია, პოეტის აბ სიტყვებში მოავარი იყო: „როცა ვა-
 ხ ა ხ ა ლ გ ა ზ რ და ვ ი ყ ვ ა ი“, თუმცა ზოგიერთივით არ
 სწელობდა თავის ხანდაზმულობაზე წუწუნი, რადგან, საერთოდ,
 არ იყო წუწუნი.

* 1955 წ. სექ.

თვალწინ წარმომიბოდა გალაკტიონის დედის მკარნეჯედი
 იშვილის სურათი, რომელიც წარბის სიმაღლის შავ ხის ჩარ-
 ჩოში ჩასმული იდგა პოეტის კაბინეტში კარადზე. ძაბებში
 შემოსილი სუტტი მანდილონის სახე ჰქვიანი და ნაწილიანი
 თვალებით იმზირებოდა მძიმე ლუჩაქიდან. ვარდასულ ეკაშია
 დიდი ზრუნვისა და ქვირე-ობლობის მიმიე ბეჭდად გაწოლი-
 ლიყვანე შუბლზე მტრთალი ნაოჭები.

— თბილისში ჩვენი ბინა არ არის სამუშაოდ მარჯვე —
 წუსდა პოეტტი — მასალები ვერ დამიკრეფებია წესიერად. ხომ
 ნახე, რა არეულობა იყო დღეს. რუსეთიდან ჩემი მეგობარი
 მწერლები ჩამოვიან... სახლში ვერ მიმიპატიათა, შერიდება...
 — ახალ ბინაზე იზრუნეთ, თქვენთვის არ იქნება ძნელი...
 — დრო და ზღაფორითი უნდა... ისე კი მაინც ვფიქრობ...
 მატარებელში მგზავრების ჩასხდობა დაიწყო. გალაკტი-
 ონს რბილ გავიწიმი ავეყვი, კარგახანს მესაუბრა, რამდენიმე
 დავალება მომიცა და მითხრა:

— ახლა გული მწვიდად მაქვს... დაბრუნდი შინ. აბა, გა-
 მარჯვებითი გნახე!

გადავკოცნე და კითლი მგზავრობა ვუსურვე.

* * *

ვასუშტი ბაგრატიონის ქუჩაზე ცხოვრობდა ძველი სახო-
 გადო მოღვაწისა და მწიგნობრის შვილი მძებდაგი-მგზანქანე
 ნინო მელიტონის ასული კვლენჯერეძე. ეს იყო განათლებული
 მანდილოსანი, რომელიც მშვენიერად ბეჭდავდა ქართულად
 გალაკტიონის ხელნაწერებს თუ რუსულად — პუკადიდებს.
 პოეტტი კარგად იცნობდა ნინოს ოჯახს და ნინოს გადაბეჭდი-
 ლი ტექსტები მოსწონდა.

კარგად უბეჭდავდა აგრეთვე ქართულ ნაწერებს მარინე
 ტრონიძე (ქურნალ „საქთოთა ხელოვნების“ რედაქციაში),
 რომელთანაც სასწრაფოდ გადასახტედ მასალას გამატანდა
 ხოლმე. იცოდა, რომ ახალგაზრდა ქალი ყველა სამუშაოს გა-
 დასდებდა და პირველ რიგში გალაკტიონის ლექსებს მოე-
 ლიდა.

— ახლა ჩავუსდეთ და ჩავასწოროთ!.. მერე ნიყო მშვე-
 ლიძეს ჩავაბაროთ — მეტყოდა პოეტტი, როდესაც გადაბეჭდილ
 „ხელნაწერს“ მივეტანიდი შინ და ჩავუსდებოდიდი ხოლმე...
 გადიოდა დღეები, საღამოები და ერთ მშვენიერ დღეს მას
 ხელმწიფო გამომეცემლობაში შევივლიდით. მსატერული ლი-
 ტერატურის რედაქციის გაბეჭ (ამჟამად ქურნალ „ნინანის“
 რედაქტორი) ნიყო მშველიძე მუდამ გულითმიად მითვებდა
 გალაკტიონს, დასაბეჭდად გამზადებულ მის წიგნს ჩაიბარებდა,
 კარადში დააბინავებდა და ღიმილით ეტყოდა: „პატრცემე-
 ლო გალაკტიონი, არ მოვაკლებ ცდას, რომ თქვენი წიგნი დრო-
 ზე გამოვიდეს“.

— ნიკოს ტბიბური ქართული სახე აქვს, აბა, დააკვირ-
 დი!.. საქმითაც კარგი ქართველია, ღირსეული და საიმედო
 კაცია — მეტყოდა, ქუჩაზე რომ გამოვიდიდით.

კაცის ვიწებამი გალაკტიონი ტუნწი იყო. იშვიათად მოეს-
 წინებოდა შინზე, უფრო იშვიათად დაუასლოვებოდა. პოეტის
 მოღვაწეებთან ახლო დამოკიდებულებაში იყო აგრეთვე „ზა-
 რია ვოსტოკას“ გამომცემლობის მუშაკ მარკ ზღატკინთან.
 პატრცისცემით ასხენებდა და მჭეობობდა. ამავე გამომცემლო-

ბაში რუსულ პწკარედებთან დაკავშირებით რამდენიმეჯერ მო-
მიხდა შეხვედრა და საუბარი ჩვენს ცნობილ კრიტიკოს ბესა-
რიოს ქლუბთან. გალაკტიონი მისი სიტაბუკის მეგობარი იყო
და ბესარიონი განსაკუთრებული ყურადღებით ეკიდებოდა პო-
ეტის ლექსების რუსულად გამოცემას.

საქართველოს მწერლების კავშირში გალაკტიონს, რა თქმა
უნდა, ჰყავდა მეგობრები. მათგან შედარებით ახლოს გაცნო-
ბა შომიხბა ლიტერატურულ კონსულტანტ თამარ ანდლუ-
ლაძესთან. მასთან მიმავალს პოეტი გულთიად მოეოთხვას და-
მაგალენდა და ყოველთვის მოწიწებით ახსენებდა, როგორც
საქმის მცოდნესა და პოეზიის პატრიოტ მანდილოსანს.

ახალგაზრდებიდან გალაკტიონთან ახლო დამოკიდებულე-
ბაში იყვნენ ფ. ნიშნიანიძე, ვ. გურგენიძე და რამდენიმე პოეტი
და მწერალი. ნიშნიანიძის ქალი ხშირად გამოდიოდა გალაკ-
ტიონის შეხვედრა-სადამოებზე და კითხულობდა მოხსენებას
თემაზე — „ცნობილი ადამიანები გ. ტაბიძის შესახებ“, ხოლო
ვახტანგ გურგენიძე საქართველოს რამდენიმე კუთხეში მოგზა-
ურობისას თანახლდა პოეტს და უამრავი ფოტოსურათი გადა-
უღო.

გალაკტიონის თავისებურ ხასიათს შეიძლება მივაწეროთ
ის გარემოება, რომ ზოგ რედაქციაში არასოდეს შეუვლია, ბევრ
რედაქტორს არც იცნობდა პირადად. მაგრამ რედაქტორებს
შორის მეგობრებიც ჰყავდა. მათდან უბრალო და გულახ-
დილი იყო, ყველაფერზე საუბრობდა და რჩევასაც ეკითხე-
ბოდა.

შორეული მეგობრებიც ჰყავდა ჩვენს გალაკტიონს. მახ-
სოვს, 1957 წლის ზაფხულში ავტოთი მოქროლდა ჩვენსას და
სწრაფად ამოვიდა კიბეზე. მთელ ოჯახს გვავარა, ჩეხოსლოვა-
კიის რესპუბლიკის პრეზიდენტის ანტონინ ზაპოტოკის (აწ
განხვანებული) წერილი გადმომცესო ჩვენმა ტურისტებმა. ეს
იყო საპასუხო წერილი გალაკტიონის ბარათზე, რომელიც თან

ახლდა პრეზიდენტისათვის გაგზავნილ ლექსების კრებულს.
გალაკტიონმა გვიამბო, თუ როგორ გაიცნეს ერთმანეთი მან და
ა. ზაპოტოკიმ მოსკოვში 1929 წელს კომინტერნის მეექვსე
კონგრესზე, როგორ დამეგობრდნენ და ერთად იმოგზაურეს
საბჭოთა კავშირის შინაშენლოვან რაიონებში, ხოლო შემდეგ,
გალაკტიონის თხოვნით, პრეზიდენტი მეუღლითურთ ჩამოვიდა
საქართველოში და პოეტის თანხლებით დათვალიერა თბილი-
ისის მიდ-მოიები (დაწერილებით იხ. „მნათობი“, 1960 წ.,
№ 3, ფ. ნიშნიანიძის — გ. ტაბიძე და ა. ზაპოტოკი“).

* * *

სიტაბუკის წლების მეგობრებიდან გალაკტიონს აფონდებო-
და ხოლმე თავისი პირველი კრებულის რედაქტორი პუტკუ
გვარამია, რომელმაც 1914 წ., ქალაქ ქუთაისში, გა-
მოსცა ეს წიგნი. გალაკტიონის გადმოცემით, დასაბეჭდოდ
გამზადებული ხელნაწერები მოპარეს პოეტს და ორ-სამ დღეში
ჩაეუჯექო და ახალი ვარიანტებით წარედგინეთ. პ. გვარამიას
მოწიწებით ახსენებდა, როგორც მისი გზის პირველ გამკვლე-
სა და დიდ მოამბაგეს.

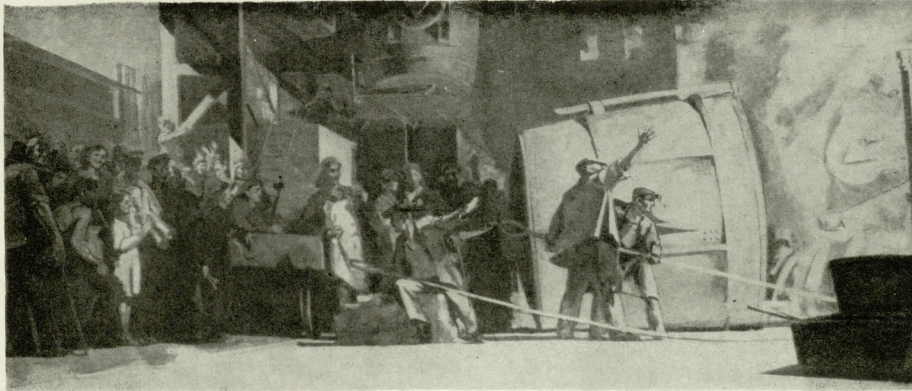
პოეტის მოგონებათა არეს არ სცილდებოდა ქუჩუ ქავთა-
რადისა და თელი სახოკიას სახეები. ეს უკანასკნელი, უკვე
დრმად მოხუცებული მწერალი, გალაკტიონმა პოეტ იასამა-
ნის — მიხეილ კინწურაშვილის — დაკარღლისას გამაცნო,
მკერღთან იხუტებდა და ეფერებოდა.

მომქმ ერების პოეზიას გალაკტიონი მუღამ თვალს ადევ-
ნებდა. სომეხი პოეტებიდან საამაყო მეგობრად მიაჩნდა ავეტი
ისააკიანი.

ს. ესენინი, მ. გორკი, მ. პასტერნაკი — აი, გალაკტიონის
რუს მეგობრების არასრული სია. აქვე უნდა ვახსენოთ ნ. ტი-
ხონოვი და ი. ერენბურგი, რომლებთანაც პოეტს ხშირი შეხ-
ვედრები და ამზანაგური მიწერ-მოწერა ჰქონდა.

მ. გაბუნია

პირველი ფოლადი

ს. ხომასურიძე

მანდილოსნის პორტრეტი

გამოუმჯობესებელი სურათები

ეთერ ლორთქიფანიძე

ეს იყო თვითმპყრობელობის მძიმე წლებში, იმ წელსაც მოუსავლანობა დაღვრა რაჭაში, სეტყვამ გაანადგურა ადამიანების ნაოფლარ-ნაამბარი. ჯერ ისედაც გაჭირვებული გლეხობა შიშით ძრწოდა იმშვილის მომლოდინე.

გამოსავალი არ იყო. არჩევანი არ ხერხდებოდა... და აი, მეწყერივით დაეშვა ბარში ლომბული და

მკლავმავარი რაჭველობა, რომელიც შვიერ-მწყურვალნი მოეფინენ ქალაქის ხალხმრავალ ქუჩებს... მაგრამ არც ქალაქი შეხვდა მათ მეგობრულად, ქალაქსაც თავისი ხარები აწუხებდა.

სამუშაოს შოვნა ძნელი გახდა, ათავდა მუშახელი.

ოქტომბრის სასიამოვნო დილას უხალისოდ მომავალ ვაკეებს დარდი აწუხებდა. მეორე დღეა სიკო

ხომასურიძეს პირში ლუცმა არ ჩაუდგია, კაბიცი ფული არ გააჩნია... შორს, ზემო რაჭაში, სოფელ ქრისტისში კი მიტოვებულია ცოლი, პატარა ბავშვები, ისინიც მშვიერ-მწყურვალნი, ნახევრად შიშველ-ტიტველნი, მისი მიომედენი და მისგან დახმარების მომლოდინენი. რა ქნას საბრალომ, როგორ იშოვოს სამუშაო და თავშესაფარი?!

სავაჭრო უბანში დარაბები იხსნებოდა, მაღაზიებში პირველი მყიდველები შედიოდნენ.

ბაზართან სიკოს ვიღაცა დაეჯახა, ვიღაცამ შეაგინა, მაგრამ ფიქრებში გართული იგი მთვრალივით იდგა და ვერ გაეგო რა ხდებოდა მის ირგვლივ.

— შენ ეი, რას უდგახარ მანდ, მოდი, მომხმარე — მოესმა ბედის მაძიებელს, მაგრამ სიკო არც განძრეულა, იგი ზეზულად მიძინარეს ჰგავდა.

ვიღაცამ სახელო ჩამოსწია, ვაკეცატი გამოირკვა. მის წინ შუახნის, ჩასტეხული მზარეული იდგა, სანოვაგით დატვირთული უზარმაზარი კალათით. მან თითქმის ძალათი შეაჩეჩა ხელში სიკოს მიმე ტვირთი. მზარეულის თანხლებით კალათი სოლოლაკში მიიტანა, პირველი პილდის ვაჭარ დურმიშხან აბესალომოვის ოჯახში.

სიკო ხომასურიძეს მოულოდნელად გაუღმა ბეღმა. იგი აბესალომოვის ოჯახში დარჩა სამუშაოდ, მათი ორი პატარა ვაყის — გურგენისა და გრიგოლის გამცილებლად და შეთვალყურედ.

შრომაში დღეები ელვის სისწრაფით გადიოდა, იწურებოდა კვირეები, ილეოდა თვეები და წლები. ვაკეებს გული მიტოვებული ოჯახისათვის უკნესიდა, თორემ სხვაფრივ თავს ცუდად არ გრძნობდა, თუმცა მისი ჯამაგირი, რომელსაც იგი მთლიანად სოფელში ავზავნიდა, ძალიან მცირე აღმოჩნდა ამ სიძვირის დროს წვირილშვილის შესანახად.

სურგენს, გრიგოლსა და პატარა გაიანს ძალიან შეუთვისა და შეეწყო. მთელ თავისუფალ დროს

მათთან ატარებდა, ხან სათამაშოებს უთლიდა, ხან სოფლის აზებებს უამბობდა. საღამოს, როცა ბავშვები დაიძინებდნენ, სიკო იჯდა და ციხუბობდა. ყოველ დღით იგი გურგენსა და გრიგოლს სასწავლებელში აცილებდა, ხოლო გაკეთილების დამთავრებამდე ბავშვები მოლოდინში სკოლის ეზოში იჯდა და ფიქრობდა.

მისი გონება და აზრები შორს მივირინავდა. მოკონებათა ცოცხალი სურათები ერთმანეთს ცვლიდა და თითქოს ხორცი შეისხმა ოცნების მიმჭრალმა ჩრდილებმა.

აი ახალგაზრდა ქალი, ბავშვით ხელში, ორღობეში გამობეზარი, უთოოდ მის დაბრუნებას ელოდა. პატარა ნოე და გიორგი მამის შესახებდრად გამოზიანან... რა ემართება სიკოს? იგი ყველაფერს გარეკეულად ხედავს. ნაცნობი სახლი, საყვარელი და ძვირფასი სახეები... ნუთუ ყველაფერი ზმანებაა მხოლოდ წარმავალი და ეგვიპტური? გული აუტოვდა, მამას შვილების აღერსი მოენატრა, მიუახლოვდა კიდევ სკოლის კედელს, მაგრამ უეტრად გონს მოვიდა, შეგონა, შეუნდა, რომ უცნობით დანახული სილუეტები არ დაჰკარგადა.

მაშ რა ქნას ახლა, რა იღონოს, როგორ შეინარჩუნოს ძვირფასი ხატი?.. და აი, ბედნიერმა აზრმა გაუფლდა, გაახსენდა ამ რამდენიმე დღის წინათ გზაზე ნაპოვნი და უშიზოდ ჯიბეში შენახული, ალბათ ოქროყენელ მწანაშორე ბიჭვის დაწვეული ნახშირი.

იგი სკოლის კედელს მოუახლოვდა, ავითოლებული ხელით სასურაფოდ მოხატა ანაზღად დანახული თითოეული სახე და აღტაცებამ შეიკარი. ახლა ხომ აღარ გაიქცევიან და გაჰკრებიან, ახლა ხომ შეუდამ შეიძინებ მათი დანახვა, მათთან მისაღმება და საუბარი?

გამოყოცხლდა ვაკეცი, სინარული თოვლიდა ყოველ გათენებას, სკოლის კედლები მისთვის ახლო-ბელი და ძვირფასი გახდა, ბავშვების მოლოდინი — სასიამოვნო. აქ იგი თავის ხელით შექმნილ

სურათებს ეფერებოდა, ეაღერსებოდა. თითოეულ მათგანს ხან ღიმილს მოჰკვირდა, ხან მწუხარე ელფერს მისცემდა, ან რომელიმე ნაკეთსა და ტანისამოსს შეუსწორებდა.

რა გრუზა თმები აქვს პატარა ნოეს, თვალები როგორი ცოცხალი და ეშმაკური. სიკო თითქმის ოდნავ ეხება შვილის ლოყებს, თითქოს მათ სიბოხსა და სირბილესაც კი ამჩნევს...

ხატვით გართულმა მხარზე ხელის სიმძიმე იგრძნო. მის წინ მდგარი უცნობი დაკვირვებით სინჯავდა მასაც და მის მიერ შექმნილ სურათსაც.

— ვინ ხარ, ყმაწვილო — შეეკითხა იგი უცნაური ქართულით, — კარგია, ძალიან კარგი შენი ნახატები, მოდი ჩემთან, უსასყიდლოდ გასწავლი ჩატვას, ჩემი გვარი ღონევა, მამადავითზე სამხატვრო სასწავლებელი მაქვს, ხელოვნებას დები აუცილებლად... — და პასუხისთვის არ დაუცდია, ისე ჩაუდო ხელში სიკოს თავისი სადარბაზო ბარათი.

მამადავითზე სამხატვრო სასწავლებელში ფრანგი პედაგოგები ღონევა და კიუვე ასწავლიდნენ. აქ სიკომ გაიცნო მასზე ბევრად უმცირეს მსოქ თოიძე და ვალიკო ჯაფარიძე. მოსე რამდენიმე დღის შემდეგ უკვე პეტერბურგს გაემგზავრა ცნობილ რუს მხატვარ რეპინთან სწავლის გასაგრძელებლად.

სიკო და ვალიკო კი ერთმანეთს ძალიან დაუმეგობრდნენ. მათ აკავშირებდათ საერთო მოკონებანი მშობლიურ რაჭაზე.

ღლით, როცა სიკო ბავშვებს სკოლაში მიიყვანდა, თვითონაც გაემორბოდა სასწავლებელში. თავისი საშუაოთი გატაცებულ დროს სრულიად ვეღარ უწყვედა ანგარიშს და ხშირად თავქუდმოგლეჯით უხედებოდა სირბილი, რათა გურგენისა და გრიგოლის სკოლიდან წამოყვანა არ დაგვიანებოდა, მაგრამ ხიფათი მაინც მოხდა.

ახსალალოფებმა ისიც კი არ იცოდნენ, რომ სიკო სამხატვრო

სასწავლებელში დადიოდა და ამ დროის დასმავლობაში მათი შვილები დასწავლბზე სრულიად უშეფაღყუროდ ერთობოდნენ. მაგრამ როცა გაკეთილების შემდეგ ხანგრძლივი მოლოდინითა და თამაშით დაღლილი ბავშვები სახლში ყვეთან მოვიდნენ, მოულოდნელად ყველაფერი გაირკვა. საშინელი ქარიშხალი დატრიალდა ოჯახში და დღრმიზან აქსალალომაც ახა რა-ღა ვაკეცი და იტყობოდა, თუ კიდევ გააჩერებდა თავის სახლში ისეთ კაცს, რომელიც უფრო მეტი უღირად, ვიდრე მისგან სარგებლობას ხედავდა...

ღონეგს რკომენადიით, სიკო თავადაზნაურობის მარშალ, ქართული ახალგაზრდობის მფარველ და მეცნატ, დიმიტრი ჩოლოყაშვილთან მოეწყო ხელზე მოსამსახურედ. ჩოლოყაშვილის ოჯახში თავს იყრდა მოწინავე ქართველი ინტელიგენცია, წერა-კითხვის გაპარცელებული და სხვა ქველმოქმედი საზოგადოების წევრები; ილია ჭავჭავაძე, გრიგოლ ცხვედაძე და სხვანი...

სიკო ხომასტრიძემ თავისი მშვიდი ხასიათით და გამარჯელობით საერთო სიყვარული და თანაკრძნობა დაიმსახურა.

სასწავლებელში გულდასმით შეცადინებოდა, მუყუასად ხატვად და კარ შედებებსაც აღწევდა.

ღონეგს და კიუვეს მოსწონდათ მისი სამუშევრები, კმაყოფილი იყვნენ მოწვევით, დიდ მომავალს უწინასწარმეტყველებდნენ. ილია ჭავჭავაძე ძალიან დაინტერესდა მისმაგალი მხატვრის ბედით. მისი უშუალო ინიციატივით, საქველმოქმედო ორგანიზაციის ხარჯით, ორი ნიჭიერი ქართველი ახალგაზრდა სამშობლოდან გაემგზავრა სწავლის გასაგრძელებლად — სიკო ხომასტრიძე — პეტერბურგში, ვარლამ ჯაფარიძე — მიუნჰენში.

პეტერბურგი. უზარმაზარი, მოსუენვარი, ცივი, ფერმკრთალი... ო, როგორ განსხვავდება იგი მისი ფერდობზე მიმაღული პატარა

სოფლისაგან. დიდი ქალაქის ხმაური უნაურად ღლის მიუჩვეველ კბაქუს.

ზინას დაექმება სიკო, ვადადიოდა უზნიდან უზნში, ქურიდან ქუჩაში, სახლიდან სახლში. დაღლილ-დაქანცულმა ვასილევსკის კუნძულზე განაპირა ეკლესია შეინიშნა და ვინაიდან ძალა აღარ ეყო გზა გაეგრძელებინა, ეზოში პატარა სკამზე ჩამოჯდა. და, პოი საკვირველებზე, ამ ცივ, შორეულ რუსეთში ყველასაგან მივიწყებულ საფლავის ქვას ქართული წარწერა ჰქონდა!

სიკომ ერთდროულად უკიდურესი მწუხარება და განუსაზღვრელი სიხარული იგრძნო. როგორც ძალიან ახლოდელი და შშობლიური გახდა მისთვის ამ დიდი ღლიის ქვეშ დაკრძალული ადამიანის ნეშ-

ტი... და ვინ იცის, უკვე რამდენი ხანია არავის უთქვამს მიცვალებულისათვის შენდობის სიტყვა... დაზინანებული მემორიალური დაფა იუწყებოდა, რომ ტაძარი იგი აუგია ვინმე დიდ სარდალს ამილახვარს. ნეტავ რომელსა და როდის?!

* * *

ამ ცივ და მიუქარებელ ქალაქში სტუდენტთა ქართული სათვისტომო იყო დაარსებული, სადაც ახალგაზრდა ვანო ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით მიმდინარეობდა გაცხოველებული სავანმანათლებლო მუშაობა. აქ იმართებოდა ლექციები და დისკუსიები ფილოსოფიის, შშობლიური ლიტერატურის, ისტორიისა და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით. მოწინავე ქართველ სტუდენტებთან ურთიერთობით სი-

კომ ბევრი რამ გაიკო და შეითვისა.

სიკოს, როგორც მომავალ მხატვარს, თბილისიდან წერაკიძეების გამარჯვლებული საზოგადოება ემხარებოდა, მაგრამ ღარიბი საზოგადოების ზრუნვა ნუგეში იყო მხოლოდ. პეტერბურგში ყოფნის მთელი 17 თვის განმავლობაში თავისუფალ დროს ლუკმა პურისათვის შრომობდა, დღეიდან დაკვეთით სატაგედა პორტრეტებს, ხატედა ვაჭრებს, მეშჩანებს, რუსი ინტელიგენციის წარმომადგენლებს, მაგრამ ასეთი მუშაობა ბევრ დროს ართმევდა, ხოლო მიღებული მცირედენი გასამრჯელი კი ანა რას გაუხდებოდა შოის, რაქაში მიტოვებულ წერილშვის?

მოულოდნელად თვალი მოჰკრა ქუჩაში გაკრულ განცხადებას, რომელსაც მოზღვეებული ხალხი ადღელებით კითხულობდა. სიკო დაინტერესდა შინაარსით, გაარღვია ბიბო, მიუახლოვდა, წაიკითხა...

მწუხარე გარინდებამ დაისადგურა ვაკეკაცის სულში, მაგრამ მხოლოდ ერთი წამით, მას არ სჩვევია შეუშინდეს დაბრკოლებას, გამოსავალი მოძებნილია. იგი ახლა რუსეთის უმაღლესი საყდრის სახურავს შეაკეთებს. თუმცა ხიფათი უსაზღვროა, რადგან ტაძრის გუმბათზე ასვლა და მუშაობა სახელდახელოდ შეკრული კიბების საშუალებით უნდა მოხდეს.

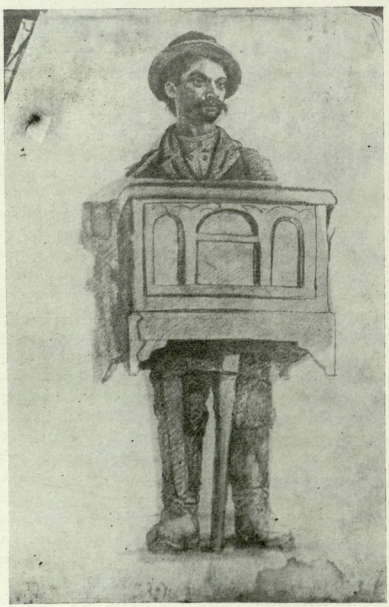
ხარაჩოების აგება დიდ დროსა და თანხას მოითხოვს... წვიმა კი არ იცდის, დაზინანებული ადგილიდან წყალი გონავს და ძვირფას ფრესკებს განადგურება მოელის. მაგრამ სწორედ ამიტომ არის განსაზღვრული ასეთი დიდი გასამრჯელო მამაცისათვის.

სატანის გამბედაობა რამდენიმე საათით, და თუ ბედმა გაგიღიმა, თითქმის ერთი წლით შენი ოჯახითურთ უზრუნველყოფილი ხარ ყოველივე აუცილებლით...

და რა გრძელია ეს ერთი წელიწადი, რამდენ სარგებლობას მოუტანს მომავალ მხატვარს? ახლა

ს. ხომსპურიძე

მეჩარღე

იგი შეძლებს დღიდან საღამომდე თავაუღებლად იმუშაოს რეპისის სახელოსნოში.

შემდეგ... სამშობლოში დაბრუნება, მისი სასმასური, სახელი...

საპირო ხელნაწყოებით შეიარაღებული სიკო ხომასურძემ ასასველელ კიბესთან შეჩერდა, საყდრის გუმბათს თვლი შეველო... უნებურმა კრეოლამ აიტანა, გული შეეკუმშა.

ნუთუ შეშინდა... ხუმრობა ხომ არ არის, მის წინ დრუბლებში ამაართულა ოქროს ჯვრით დაკვირგვინებული ისაკი ტაძარი.

მაგრამ გადაწყვეტილება მიღებულია, თავგანწირვა მომავლისთვის ფრთებს ასახამს მას, მოსწონს კიდეც განსაცდელთან თამაში... ოო, როგორ ჰგავს ხელოვნებისადმი დაუშვრეტელი ლტოლვა უსაზღვრო სივრცეში აზიდულ ამ სახიფათო კიბეებს.

ჰმაუკი ატაყებულებით დაიძრა ზევით. მის ფეხქვეშ თითქოს იზნიქებოდნენ სახელდახელოდ გაკეთებული საფეხურები. სიკო უკვე აღარაფერს გრძნობდა, არაფერს ფიქრობდა, მას აწვალბდა მხოლოდ ერთი უსაზღვრო სურვილი, მალე, სულ მალე მიეღწია ტაძრის მწვერვალისათვის... გამხდარიყო ცველაზე უშორესი და უმაღლესი.

გაინაბა. ქუჩაში შეკრებილი უსაქმურთა და ცნობისმოყვარეთა ბრბო, გაკვირვებით, სულმოუთქმელად ადევნებდა თვალს უცნობის მარდ და გაბედულ მოძრაობას... სიკომ უკვე მიაღწია გუმბათს, მოხერხებული მოძრაობით გამოსდო თოკი იქვე გამოშვრილ ქიშხ და მფორე ბოლო წელზე დაიმკარა. მიზანი მიღწეული იყო, მთავარი დაბრკოლება გადალახული.

დინჯი მოძრაობით, გულდასმითა და აუჩქარებლოდ მუშაობდა სიკო და სრულიად ვერ გრძნობდა იმ საშიშროებას, რომელსაც ეთამაშებოდა ასეთი უზარმაზარი მანძილით დაშორებული დედამიწიდან.

წამებს წუთები მისდევდა, წუთებს — საათები. ამ სანახაობით მოჯადოებული ბრბო კი კვლავ ქუ-

ჩაში იდგა და ადგილიდან არ იძროდა.

მუშაობა დამთავრდა, ის-ის იყო სიკომ წელიდან თოკი მოიხსნა და კიბეებზე უნდა დაშვებულყო, რომ უნებურად შემობრუნდა, მწერა ძირს გაექცა... ოო!! რა იგრძნო მაშინ?! თავისი სიდიადე თუ უკიდურესი საბრალეობა?! მისი თვლები ცველაფერს წვდებოდნენ, გონება სწრაფად მუშაობდა, უცნაური აზრები ცვლიდნენ ერთმანეთს. სიკო ახლა ცველაფერს სხვაგვარად განიცდიდა. იგი ხედავდა, რომ უზარმაზარი შენობები დაემსგავსნენ ასანთის ყუთებს, მდინარე ნენა ფერი დაკარგა და თითქოს შიშით გაქვავდა კიდეც, მაგრამ უფრო საბრალოდ მაინც ადამიანები მოეჩვენებნენ. ბედშავნი და სუსტნი, უსუსუ-

რად განბნეული უსაზღვრო სივრცეში.

უკრებ წონასწორობა დაკარგა და ტაძრის სახურავზე ჩაიკეცა ღონე მიხილილი. ძირს მაყურებელს გმინვა აღმობდა, მაგრამ მხსნელი აბა სად იყო. ვინ გამოიჩინეს უჩვეულო გამბედაობას და გადარჩენს უცხო ჰაბაუკს განსაცდელისაგან?!

გაგრძელდა წაში, გამოსავალი კი არ ჩანდა. უიფლებამ მოიცვა ბრბო, და, როგორც ერთმა, მუხლმოდრეკით ლოცვა დაიწყო.

წვიმა დაიწყო, დიდი წვიმა შემოდგომისა... სიკოს მკერდი დაუსველა, თმა დაუნამა, მოსულერსა, უკვადების მალამო მისცხო, გულშემოყრილი შეიმშენა, თვლები გახსნა, მიმოიხედა. მაგრამ მაინც

ლ. ხომასურძე

ჩანახატი

ს. ხომასურდი ახალგაზრდა ვეის პორტრეტი

გონს ვერ მოვიდა. ნეტავ რა მოხდა, რა დაემართა?...

მაგრამ არა, მას ჯერ სიკვდილი არ უწყურია. წინ გრძელი გზაა, ბრძოლა დაუმთავრებელი, განვედ ჩემგან, უიმედობა! — გაიფიქრა სიკომ და წამოიჩნია, მაგრამ უჩვეული სისუსტე იგრძნო, კინაღამ სასოწარკვეთილებამ შეიპყრო. განსაკვდილის შიშმა დაუბრუნა გამბედაობა, გაჭირვებით წამოიღა, კიბესთან მიიკოცა, და როცა სახელურს ხელი ჩაავლო, განსაკუთრებული ძალა იგრძნო განწირულისა, სწრაფი ნაბიჯით ძირს დაეშვა, ჩამოათავა საფეხურები და კვლავ უგონოდ დაეანარცხა დედამიწეზე.

აღარაფერი ახსოვდა, მაგრამ როცა გონს მოვიდა, დაინახა, რომ ნათოს ლამით განათებულ პატარა ოთახში იწვა, მაკიდაზა წაწლის ბოთლები ელაკა, სავარძელზე კი გაშლილი წიგნებისა და რვეულების მახლობლად, ალბათ ავადმყოფ-

თან ღამენათვეი, ვანო ნიყარაძე თევღემდა.

მეგობრების მზრუნველობამ და ყურადღებამ მალე მოამჯობინა, მაგრამ არ იქნა და არა მისი საბოლოო განკურნება...

ამ შემთხვევის შემდეგ სიკო უნებურად ესტუმრებოდა ხოლმე ისაკის ტაძარს. დიდებული ტაძარი, როგორც სიმბოლო მარადისობისა, აზინებდა და აჯადოებდა.

მატყვარი ხან საოცარ აღმაფრენას განიცდიდა, ხან კი, დაუკმაყოფილებელი სურვილი და სწრაფვა წარმატებისაკენ აგრძნობინებდა, რომ საჭიროა შრომა, მოქმედება, თორემ ახლო მარცხი სასტიკი...

შემდეგ კი ყველაფერი აირღვინა, ავადმყოფმა მიატოვა რუსეთი და 1898 წელს სამშობლოში დაბრუნდა.

თბილისში გამოჩენა ერიდებოდა. რატომი გაემგზავრა.

თავისუფლად დროს სიკო ხომა-

სურიძე ბევრს ხატავდა. ხატავდა ნაცნობებს, მეგობრებს, ნათესაებს, მაგრამ მხოლოდ საკუთარი სურვილის დასაკმაყოფილებლად. კვლავ გულუხავის შრომა, გაჭირვება, ზრუნვა ლუგმა პურის საშოვნელად...

დადგა მძიმე წლები. დიდ ოჯახს უჭირდა და ფულის საშოვნელად სიკო იძულებული გახდა მოეხატა ონის, ბოყვის, გომის, წყნარის, ქრისტისის, ჯვარცმის, მრავალძლის, მთის კალთისა და სხვა ეკლესიები.

ოქტომბრის რევოლუციამ გვიან მოუსწრო. იგი უკვე სამოც წელს იყო მიღწეული. მისი მრავალი სურათი რუსეთსა და საქართველოში გაიფანტა უგზოუკვლოდ.

სიკო ხომასურიძე ახლა ას წელსაა მიღწეული. იგი ისევ ჭარბად გრძნობს თავს. მშობლიურმა პავამ და ღამაზმა ბუნებამ საბოლოოდ გამოაჯანსაღა ავადმყოფი. ახლა იგი საათობით ზის თავის შვილიშვილის შვილებთან, და როგორც ოდესღაც აბესალომობის ზაფხულისათვის, ქართულად მოჩუქრთმებულ სათამაშო ხანჯლებს, ჯამჭურჭელსა და ჩოგნებს აშხადებს.

საოცარი ამბების თხრობა იცის დიდმა ბაბუამ... უფროს-უმცროსნი ყველა გატაკებით უსმენს მის ნაამბობს.

მსმენელთა წარმოდგანაში ნათლად იხატება თბილისისა და პეტერბურგის ქუჩები, მიუდნებე, შესწონიშნავი ნავებთან, მდინარეები, პარკები. ცოცხლებიან და შინარავანდელი იმოსიბიან იმ პერიოდის ქართული მოწინავე საზოგადოების წარმომადგენელთა და ნაცნობ-მეგობართა — ილია ჭავჭავაძის, ნიკო ცხეველიანის, დიმიტრი ჩოლოყაშვილის, ვანო ჯავახიშვილის, მოსე თოიძის, ვარლამ ჯაფარიძის, ვანო ნიყარაძის და სხვათა სახეები.

მხოლოც ყმაწვილებს ყველაფერს თანდათანობით უაბობს: თავის პირველი მასწავლებლის ლონგეს შესახებ, რომელმაც თბილისის

სამხატვრო სასწავლებელში გაუ-
ზიარა მას გრაფიკული ხელოვნე-
ბისა და ფერწერის საიდუმლოება,
აღწერს აგრეთვე პეტერბურგში
სწავლის პერიოდს, გამოჩენილი
მხატვრის რეპინის სახელოსნოს,
მის შესანიშნავ ტილოებს...

სიკო ხომასურძემ იხსენიებს სხვა-
დასხვა ადამიანებს, რომელთა
პორტრეტი დაუწერია თბილისსა
და პეტერბურგში... მას ახლაც
თვალწინ უდგას წარმოსადგვი,
მშვენიერი შესახედაობის ვეკაცკი,
სამხედრო პირი, ვინმე გვიე ამი-
ლხეგარი, რომელიც დიდად ეხმა-
რებოდა პეტერბურგში მოსწავლე
თანამემამულეებს.

რეპინის რეკომენდაციით, ქართ-
ველმა მხატვარმა ამ გენერლის
პორტრეტი დახატა, ხოლო შემდეგ
წაიყვანა იგი ვასილევის კუნძულ-
ზე. უცნობი და მიტოვებული ქარ-
თული სამლოცველოს სანახავად...
ან კი როგორ დაავიწყდება სიკოს
ის ფარული სევდა და მწუხარება,
რომელიც განიცადა ამილახვრების
ნაშიერმა წინაპართა სამარხის და-
თვალერების დროს... ამილახვარ-
მა დაქვეული ტაძრის შეკეთება
ბრძანა და ქართული წირვა დააწე-
სებინა მასში.

სულს დაფავს გაფერინლ დღე-
ებზე ფიქრი, მაგრამ ცხოვრების
გზაჯვარედინზე — როგორც ავი

ს. ხომასურძე

კახეთის პორტრეტი

ზმანება, დიდი მარცხის უნებური
მიზეზი — მოჩანს ისაკის ტაძარი,
გაძარცული ოცნება, დამსხვრეული
იმიდი — მოულოდნელი დასწე-
ლება. ამ შემთხვევას მოხუცი მუ-
დამ შეუცნობელი გულსწყრომითა
და გამწვარებით გადმოგვეცემს... და

ვინ იცის, კიდევ რამდენი საინტე-
რესო ამბის თბობა შეუძლია დიდ
ბაბუას თავისი უფროსა და უმცროს
თანამედროვეთა ძველი და ახალი
ეპოქის ადამიანების შესახებ. მო-
დელი, გვეყვით მას ზემო რაჭაში და
პირადად მოვუსმინოთ.

საქართველოს თეატრალური სახოგადობა 1962 წელს

ნიკო კეკელიძე

საქართველოს თეატრალური სახოგადობა, ისე როგორც წინა
წლებში, თავის შემოქმედებით მოღვაწეობს წინასწარ დასახული
გეგმის მიხედვით აწარმოებდა.

პირველი დიდი ღონისძიება, რომელიც სახოგადობამ შარშან
ჩაატარა, იყო საქართველოს თეატრალური სახოგადობის V ყრილო-
ბა. (16—17 აპრილი).

ჩატარდა აგრეთვე სახოგადობის მორიგი, მეექვსე პლენუმი,
რომელიც სკკპ XXII ყრილობის გადაწყვეტილებებს მიეძღვნა. პლენ-
უმმა მოუწოდა ხელოვნების უკვალა მუშა ავადანუგეობებისა
განუხრავად განზრცილებდა.

დღი ზემოთ ჩატარდა გამოჩენილი ქართველი რეჟისორის კოტე
მარჯანიშვილის დაბადებიდან 90 წლისთავი. თეატრალურმა სახოგა-
დობამ ამ მნიშვნელოვან თარიღს მიუძღვნა სპეციალური საენცი-

რო სესია, რომელიც შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს თეატ-
რალური სახოგადობის თავმჯდომარემ, რესპუბლიკის სახალხო არ-
ტისტთა დრო ანთაქმე. მარჯანიშვილის ცხოვრებასა და მოღვაწეო-
ბის შესახებ მოხსენებები წაიკითხეს: ბ. ელენტი, გ. კირიციანი (მოს-
კოვი), ე. გავუშვილი, ა. ვახუშვილი, ა. ვასაძე, ალ. ფეცვალი-
სკიძე (მოსკოვი) და კ. გოგოძე. მოგონებებით გამოვიდნენ მარჯა-
ნიშვილის მეგობრები და მოწაფეები — ვ. ანჯაფაროვი, ვ. გომიაშვი-
ლი, ნ. ვოლკოვი და კ. კასტროვი (მოსკოვი), თ. ჭავჭავაძე, ვ. ფერი-
მანი (ირაკა).

კ. მარჯანიშვილის საიუბილეო დღეები ჩატარდა აგრეთვე უკარ-
გელში, (მომხ. საქ. კვ უფროსი რაიკომის პირველი მდივანი ახმ.
გ. ზუტაშვილი), ქუთაისში (მომხ. დ. ჯანელიძე), სოხუმში (მომხ.
დ. ანთაქე), ბათუმში (მომხ. გ. ტორდანი), კ. მარჯანიშვილის
საიუბილეო საღამო გამართა კიევიში.

დიდი ქართველი კლასიკოსის დავით კლდიაშვილის დაბადებიდან
ასი წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო დღეებში მოეწყო საღა-
მო, რომელზეც მოხსენებები — დ. კლდიაშვილი და ქართული თეატ-
რი“ გამოვიდა ახმ. გ. ციციშვილი, მოგონებებით გამოვიდნენ აქ ვა-
საძე, პ. ფარეშვილი და დ. ჩხეიძე.

დიდი ესპანელი დრამატურგის ლოპე დე ვეგას დაბადებიდან

400 წლისათვის სათბილო თარღს მიეძღვნა სპეციალური საღამო. ჩატარდა რეს. სახალხო არტისტის დღით ანაზღაურებული სათბილო საღამო. (შესავალი სიტყვა — გრ. ფოფხიასი, მომხ. ბესარიძის უძენ-ტი). რეს. სახალხო არტისტის ე. სტანის სახელობის საღამო (შესავალი სიტყვა — ვ. ანჯაფრედიასი, მომხ. ნ. შულტაშვილი). გარდა ამისა, მოეწყო შემოქმედებითი საღამოები — რეს. სახალხო არტისტის ა. ფადავის (მომხ. ნ. შვანიძის), თ. ბაქრაძის (მომხ. ვ. ქვიციანი), ნ. ჯალაღანისის (ბათუმში, მომხ. ვ. ნინიძე), ქვეყნის კულტურის (მომხ. ბ. ფრანკოვილი, თელავში), ა. როგავასი (მომხ. კ. გაწერელია, ზუგდიდი), მახლობლის ვლ. დოლიძის (მომხ. კ. გაწერელია, მამაკაძის) და ალ. ბენაშვილის მომხ. თ. ბაქრაძის თბილისში).

საქონალში მიძღვნილ საღამოების ციკლიდან ჩატარდა გამოჩენილი ქართული მხატვრობის იმედპედიის საღამო (შესავალი სიტყვა — ა. ანაძე, მომხ. ალ. ბურთიაშვილი), ნინო დავითაშვილის (მომხ. ნ. შვანიძის), ვასო არაბიძის (მომხ. გ. ჩხეიძე) და ნიკო ქუშინაშვილის (შესავალი სიტყვა საქ. კომ. თანხმობის რაიკომის მდივანი ანხ. ნ. გორჯიშვილისა, მომხ. პირო. გრ. ჩხეიძე, თბილისში). ქართული თეატრის გამოჩენილი მხატვრ-დირიჟორების ნამუშევრების გამოჩენა ციკლიდან პირველი გამოჩენა მოეწყო მისკოცა და დღინგრადში ირალე ვარტყელის ნამუშევრების, ხოლო 1968 წ. იანვრის პირველ რაზმებში აგრეთვე ცნობილ მხატვრებს ა. ბუბლის ნამუშევრებს გამოჩენა.

1962 წლის ზაფხულში ჩვენს რესპუბლიკის დედაქალაქ თბილისს საგანგებოდ ეწვივნენ მომხდ რესპუბლიკების თეატრებს, მათ შორის მოსკოვის თეატრი „სოვრენნიკი“, გ. ჯვარიანის სა. კიროვადისა ზურბაჯანული დრამატული თეატრი. აბღლანის სახ. კიროვასის დრამატული თეატრი და ჩრდილო-ოსეთის მუსიკალურ-დრამატული თეატრი.

აღნიშნულმა თეატრებმა თბილისელ მაყურებლებს თავიანთი რეპერტუარით და უჩვენეს 5—10 სპექტაკლი, ხოლო თვითონ თეატრის განტარების დამატარების შემდეგ თეატრალურმა საზოგადოებამ მოწიკო მათი სახალხო კონტაქტების განსაზღვრა-დისკუსიები. „სოვრენნიკის“ სპექტაკლების შესახებ მოხსენიებენ წაიკობეს ნ. ურუშაძის, ბ. ოლშიანიკაი და თ. ანდრონიასვილი, კიროვადისა ანხ. რ. ალიბეი, ნ. გომიაშვილი და ვ. ფრანკოვილი. კიროვასისა და იაქაშვილი, ს. აგინასა და ნ. გომიაშვილი, ხოლო ჩრდილო-ოსეთის ნ. გოგოლაშვილი, ი. კვაცაშვილი და თ. ჩიჯავაძე.

დისკუსიო მოეწყო აგრეთვე მარჯანიშვილის სახ. თეატრის სპექტაკლზე „მედვი“ (შესავალი სიტყვა ნ. მრეველშვილისა, მომხ. ნ. გურამიანი).

გარდა ამისა, საზოგადოებამ აქტიური მონაწილეობა მიიღო ჩვენს დღევანდელ თეატრების განტარების ჩატარებაში. რუსთაველი თეატრი საპარტოლოდ ეწვია — ზესტაურის, მაჩარის, ბათუმს, სოხუმს და ქუთაისს, ვანობოდოცის—სომხეთს და აგრეთვე ანხ. მუსკოვიდამ შემოიარა დავსაუბრო საქართველოს მიმდინარე სარაიოში ქაქავიში და სოფელში, ხოლო მოზარდ მაყურებელთა ქართული თეატრი მიწვეული იყო მოსკოვში მოზარდ მაყურებელთა თეატრის საკავშირო დათავიერებაზე, სადაც მან სპექტაკლებით: „ციციკი“ და „წერეთელი“ დიდი მოწონება დაიმსახურა.

ქართული საზოგადოება სისტემატურ დახმარებას უწევს სახალხო თეატრების შემოქმედებით კოლექტივებს და კულტურის სახელმწიფო არსებულ თვითმომხდელ დაწესებულებებს. საზოგადოებამ 84 სახალხო თეატრში მათური ბრავადების მიღწერა და სპექტაკლების დათავიერება-შემოქმედა, ან შემოქმედის შესახებ მოხსენიებები იქნება წაითხილეს სახალხო თეატრების მომხდელ რესპუბლიკურ თეატრებზე. აღნიშნულ ბრავადები, როგორც წესი, დაიკონტაქტებული იყო რეჟისორის, გრაზიონის, მხატვრის, თეატრკადრის, სასცენო მხატვრობისა და სხვა სპეციალისტებისაგან.

გარდა ამისა, თეატრალურმა საზოგადოებამ, საქ. სსრ კულტურის სამინისტროს, სახლური შემოქმედების რესპუბლიკურ სახლთან და კულტურის მუშაობა რესპუბლიკური კომიტეტთან ერთად, სახალხო თეატრების მუშაობისთვის მოწიკო აგრეთვე მოყვებულაღიანი სე-

მინარი-თავიბი, სემინარი გახსნა საქ. სსრ კულტურის მინისტრის მოადგილემ ანხ. ა. დავლთაშვილმა. მოხსენება: „სახალხო თეატრების მუშაობა ამოცანებს სსკკ XXII ყრილობის გადაწყვეტილებითა საფუძვლზე“ წაიკითხა ანხ. ა. კლანდროვილი. წაითხილ იქნა აგრეთვე თეატრული მოხსენებები: 1. „რეჟისორის საკითხი სახალხო თეატრში“ მომხ. ბ. გიგინეიძე; 2. „სასცენო მუშაობების ძირითადი საკითხები“ ნ. ნიკოლაშვილი, მ. სპექტაკლის რეჟისორი ანხ. სახალხო თეატრებში“ — რე. თ. ანდრონიასვილი და 4. „გრაიო სპექტაკლი“ — მ. დედანაშვილი.

ამვე პერიოდში სახლმწიფო თეატრების კოლექტივებში სახალხო თეატრებში და კულტურის მინისტრის წაითხილ იქნა მოხსენებები:

1. „საქართველოს თეატრალური საზოგადოების მუშაობა და ამოცანები“ (გრაიო და სიტყვები, მომხ. ბ. კანდელია). სახ. ოქრავი, რუსთაველის სახ. თეატრში (მომხ. ნ. შვანიძის), მარჯანიშვილის, ვიბოდიძის, თბილისის სომხურ და მუსკოლმების თეატრებში (მომხ. დ. ჩხეიძე); თელავის სახლმწიფო, გურჯაანის და ვლიცის სახალხო თეატრებში (მომხ. გ. იაქაშვილი) და სხვ.

ამვე კოლექტივებში იკითხებოდა აგრეთვე მოხსენებები: „რეჟისორის მუშაობა სპექტაკლის შემსწავლ.“, „რეჟისორის მუშაობა მხატვრობისა“, „რეჟისორისა და მხატვრობის ურთიერთდაპირისმართულება“ (მომხ.სპექტაკლის ბ. ფრანკოვილი, ვ. ნინიძე, ვ. გომიაშვილი, ვ. მურთულა, თ. ანდრონიასვილი, ბ. გიგინეიძე, ვლ. მოღვენი და სხვ.), გრაიოს სპექტაკლი“ მომხ. მ. დედანაშვილი, „სასცენო მუშაობები“ (მომხ. ბ. ნიკოლაშვილი და 4. კანდელია), „სახალხო თეატრის რეპერტუარი“ (მომხ. შ. შავერაიანი, კ. გაწერელია და ტ. იაქაშვილი).

წაითხილ იქნა სახ. თეატრების კოლექტივებში მოხსენებები: „ქართული თეატრის დღე“ (მომხ. ნ. შვანიძის) „ალ. ამბოცილის შემოქმედება“ (მომხ. ნ. კლიაშვილი), „ქართული სახეობა დრამატურა“ (მომხ. ალ. ადამია), „ქართული ხელოვნების მოღვაწეები უცხოეთში“ (მომხ. ა. ცაიციანი). თბილისელ ლექსითა კიკლდელ წაითხილ იქნა სლექციები: „არსებობის პირობები უცხოეთში“, „გრაიო“ (მომხ. ა. ბოჭორიანი), „ესტრადის საფუძვლები“ (მომხ. ვლ. შაფიაკი), „ქართული კლასიკური მუსიკის ფუნქციონირება“ (მომხ. ნ. ფინაგი, რუსთაველის კულტურის უნივერსიტეტი) და სხვ. გარდა ამისა, თეატრალური საზოგადოება სისტემატურად დეპუტატების სახლმწიფო და სახალხო თეატრების ახალ სპექტაკლებზე-პრეზენტაციას, რისთვისაც ახალგაზრდულ ჯგუფებს თავის წარმომადგენლებს.

საქ. თეატრალური საზოგადოებისათვის არსებულმა გამოიკვლიო-ბა „ხელოვნების“ 1962 წლის მინდელ გეგმის 27 დასახილვის წინაი. მათ შორის კარგული „ოცნებ მარჯანიშვილი“, შ. აგინასი — „აგაი ხორაია“, ა. ცაიციანისი — „ქართული ხელოვნების მოღვაწეები უცხოეთში“, დ. ვარაშაძის „მოაწიწილი მოიკავია“, თ. ივანისი — „ქართული ბალეტი“, შ. შავერაიანი — „ქართული სპეობა თეატრი“ (მომხ. ა. ბოჭორიანი) და ბალეტის თეატრი“ და სხვ. მიმდინარე წლებშივე კარგაბოში შეიქმნა სასცენო მუშაობების მითითური საბჭო, რომელშიც შეიან ჩვენი რესპუბლიკის გამოჩენილი ენაშემოებები და თეატრის მოღვაწეობა, აკადემიკოსი ანხ. შამიძე, გ. აბლოდიანი და ვ. თოფურია. პირო. ს. ედენტი, რეს. სახალხო არტისტები: დ. ანაძე, ვ. გომიაშვილი და თ. ალი-სიძე, ხელოვნების დამხ. მოღვაწე ბ. მრეველშვილი და სხვ.

აღნიშნულმა საბჭომ მიზანდ სახალხო თეატრების სასცენო მუშაობების დამატარების შესწავლას და პრაქტიკულ დახმარებას ქართული თეატრებში ქართული ენით სწრაფ მათეკონსტრუქციისთვის.

ვათავისებოდა აგრეთვე პრეპარატივები არსებულ ახალ სპექტაკლებში მიღების კომისია, სარდაციკო კლდეგია, საიფიციატორებო კომისია, ამაი დროს შეიქმნა სახალხო თეატრებისა და კულტ. სახლმწიფო არსებულ თვითმომხდელ თეატრალური კოლექტივების მომხიბა და თეატრალური საზოგადოების წერტობა რწმუნებულთა საბჭო. ეტივი არს. საქ. თეატრ. საზოგადოება უფრო მტრ შემოქმედებით მუშაობის გავლის 1963 წელს სსკკ XXII ყრილობისა და 1962 წლის ნოემბრის პლენუმის გადაწყვეტილებითა განხორციელდა გატარებისათვის.

ქრისტიანობის დასაწყისი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამაში ნათქვამია, რომ მშრომელთა შემდგომი კულტურული განვითარება კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში წარმოადგენს დიადი კულტურული რევოლუციის დამამთავრებელ ეტაპს.

მშრომელთა კულტურული ზრდა, სოციალიზმის, შემდგომ კი კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მშენებლობა და განვითარება ურთიერთკავშირშია და წარმოადგენს დიალექტიკურ ერთიანობას.

სოციალიზმის თანდათანობითი გადაზრდა კომუნიზმში ითვალისწინებს არა მარტო მწარმოებლური ძალების მძლავრ განვითარებას ჩვენს ქვეყანაში, არამედ აგრეთვე კომუნისტურად შეგნებულ და მაღალგანათლებული ადამიანების აღზრდას და მოზადებას, რომლებსაც უნარი ექნებათ როგორც ფიზიკური აგრეთვე გონებრივი შრომისათვის, საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ, მეცნიერებისა და კულტურის სხვადასხვა დარგებში აქტიური მონაწილეობისათვის.

კაპიტალიზმი, რომელმაც გვიანტურად განვითარა მწარმოებლური ძალები, საბოლოოდ გადაიქცა საზოგადოებრივი პროგრესის უდიდეს დამაბრკოლებელ ძალად. თუ XX საუკუნეში — მწარმოებლური ძალების და მეცნიერების განვითარების უდიდესმა საუკუნეში — ჯერ ვერ შესძლო ასეული მილიონი ხალხის სიღატაკის მოსპობა, ვერ მოუტანა დღემდეაწუხ ყველა ხალხს მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილების სიუხვე, ამაში დამნაშავეა მხოლოდ კაპიტალიზმი.

მხოლოდ სოციალიზმის პირობებში, რომელიც რეალურ სინამდვილედ გახდა, განხორციელებულიან ძირფესვიანი გარდაქმნები. ვ. ი. ლენინის მიერ შემუშავებული, მეცნიერულად დასაბუთებული პროგრამა ჩვენი ქვეყნის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ეკონომიკური გარდაქმნებისათვის განხორციელებული იყო ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის შემოღების გზით, ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის, სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზების, კულტურული რევოლუციის გზით. ეს იყო სოციალიზმის მშენებლობის ლენინური გეგმის ძირითადი რგოლები.

სოციალიზმის მშენებლობა განსაკუთრებით გართულებული იყო ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური ტექნიკური და კულტურული ჩამორჩენილობის გამო.

რევოლუციური გამარჯვებულ მუშებს და გლეხებს არ ჰქონდათ სახელმწიფოებრივი ხელმძღვანელობის, ახალი საზოგადოების მშენებლობის გამოცდილება. უდიდესი დაძაბულობის პირობებში კამარჯვა მშრომელთა კლასების რწმუნებს, მათმა მოუღრვეკმა სიმტიციემ და ორგანიზებულობამ, რთული საერთაშორისო ვითარების პირობებში, როცა მრეწველური ბაზა შედარებით სუსტი იყო და წინაშეუწყობიული წარმოები ჭარბობდა, საჭირო იყო დასახულიყო სოციალიზმის მშენებლობის სწორი კურსი და უზრუნველგვეყო მისი მთლიანი და საბოლოო გამარჯვება.

სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მშენებლობასთან, დიად ეკონომიკურ გარდაქმნებთან ერთად ჩვენს ქვეყანაში განხორციელებული იყო კულტურული რევოლუცია, „იმისათვის, რომ კულტურული განვითარება, საჭიროა წარმოების მატერიალურ საფუძვლამათა ერთგვარი განვითარება, საჭი-

კომუნიზმის

მშენებლობა და

მშრომელთა სულიერი

სიმდიდრის ზრდა

ათანადილ გუნია

ომუნიზმზე გადასვლის პროცესში უფრო მეტად იზრდება ზნობრივი საწყისების როლი საზოგადოების ცხოვრებაში. რაც უფრო მაღალი იქნება საზოგადოების წყვერთა შეგნება, მით უფრო სწრაფად და წარმატებით გადაწყდება კომუნიზმის მშენებლობის ამოცანები. შეიქმნება შესაძლებლობა აღიზარდოს ახალი ადამიანი, რომელიც პარმონიულად იქნება შესამებული სულიერი სიმდიდრე, მორალური სიწმინდე და ფიზიკური სრულყოფა. ყოველივე ამისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ექნება სათანადო კულტურული საფუძვლების შექმნას, ახალ, კომუნიზმის კულტურის განვითარებას. მით უმეტეს, რომ კომუნიზმის მშენებლობის პროცესში შექმნილი იქნება კომუნიზმის კულტურის შესაბამისი მატერიალური პირობები.

ამ მხრივ უდიდესი ამოცანებია დასმული სკკპ XXII ყრილობის და 1962 წ. ნოემბრის პლენუმის დადგენილებებში.

ქ. უსიკოვა

ილიჩინა

როა ერთგვარი მატერიალური ბაზა¹ — ამბობდა ვ. ი. ლენინი. მართლაც და, ამ გვიგანტური ღონისძიებების შედეგად მშრომელი მასები განათავისუფლდნენ სინთელსისაგან და სულოური მონობისაგან, ეზიარნენ კულტურის იმ სიმდიდრეს, რომელიც დაგროვილი იყო კაპიტალიზმის მიერ საუკუნეების განმავლობაში. ქვეყანამ, რომლის მისახლოების უმრავლესობა უწინური იყო, გვიანტური ნახტომი გააკეთა მეცნიერებისა და კულტურის განვითარების უმაღლესი მწვერვალებისაკენ. ამაზე მშრომელ ადამიანს ოცნებაც კი არ შეეძლო წარსულში. XIX საუკუნის, ეპოქალურ დოკუმენტში, კომუნისტური პარტიის მანიფესტში, კ. მარქსმა და ფ. ენგელსმა საზოგადოების განვითარების ისტორიის გენიალური ანალიზი მოკვეს. მათ გვიჩვენეს კაპიტალისტური წარმოების წესის როგორც პროგრესული აგრეთვე რეაქციული მხარე. მათ დაასახლეს მუშათა კლასის ბრძოლის გზები ბურჟუაზიის წინააღმდეგ, პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარებისათვის.

როგორც კ. მარქსი და ფ. ენგელსი გვასწავლიდნენ, ბურჟუაზია მყრად მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ისტორიაში. მას არ შეეძლო ვერსება ისე, რომ მუდმივად არ გამოეწვია გადატრიალებული წარმოების საშუალებებში და წარმოებრივ ურთიერთობებში.

საქვეყნოდ გამოაცხადა რა თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპი, ბურჟუაზიამ გაათავისუფლა ექსპლოატაცია რელიგიურ და პოლიტიკურ საბურჟუაზიო გახეილი ილუზიებისაგან, შეცვალა იგი ღია და უსიარცხილო ექსპლოატაციით. ინტელექტუალური შრომის მუშაკები კი გახადა გაბატონებული კლასის დაქირავებული მუშაკებად. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი საგანძური ხელოვნებაში შექმნილი იყო მშრომელი ადამიანის მიერ, სულიერი განვითარების ყველა საშუალება ემსახურებოდა დაკრძობულ, ექსპლოატატორული კლასის ინტერესებს. მაქსიმ ვიკრი ამბობდა, რომ ხელოვნების ფუქემდეგობები იყვნენ მყედლები და ოქრომყედლები, მერკურთომები, მქსოველები, კალატოზები, მღებავები, მეყრავები, ხუროები და საერთოდ — ხელისნები, ის ხალხი, ვის მიერ არტისტულად გაკეთებული საგნები, გვასარებენ ჩვენ — და რომლებითაც შევსებულია მუხუეები. მიუხედავად ამისა, ბურჟუაზია არასოდეს მისულა იმ გავებამდე, რომ კულტურის განვითარების პროცესის შინაარსი უკლისმიზნის მთელი კაპიტალიზმის კულტურის ზრდას, პირველ რიგში, მშრომელ მასების კულტურის ზრდას. კომუნისტური მანიფესტში, პროლეტარიატის ამ დიდ ქარტულს, ნათქვამია, რომ „პირველ ნაბიჯს მუშათა რევოლუციაში წარმოადგენს პროლეტარიატის გადაქცევა გაბატონებულ კლასად, დემოკრატიის მოპოვება ბრძოლით. პროლეტარიატი თავის პოლიტიკურ ბატონობას გამოიხატავს, რომ თანდათან ათავსოვლიანობს ბურჟუაზიას მიმდებარე კაპიტალი, მოახდინებს წარმოების ყველა იარაღის ცენტრალიზაციას სახელმწიფოს, ე. ი. გაბატონებულ კლასად ორგანიზებული პროლეტარიატის ხელში და რაც შეიძლება სწრაფად გაამრავლოს საწარმო ძალთა რაში². ეს აუცილებელი იყო მშრომელთა ფართო მასე-

ბის კულტურული განვითარებისათვის. მარქსისა და ენგელსის იდეებმა პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარების აუცილებლობის შესახებ კონკრეტული გამოხატვა პოვეს რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა პარტიის პროგრამაში, რომელიც მიღებულ იქნა პარტიის მთლიან ყრილობაზე 1903 წ. ეს იყო ჩვენი პარტიის პირველი პროგრამა. უახლოეს ამოცანას, რომელიც დასმული იყო პარტიის პირველ პროგრამაში, წარმოადგენდა ფემპრობლობის ამშოვნა და მისი შეცვლა დემოკრატიული რეჟიმით. ამ ამოცანას განასახიერებდა პროგრამის მიერ დასახულ კონკრეტულ ღონისძიებებში, რომლებიც წარმოადგენდა იყო ქვეყნის სოციალ-დემოკრატიული და ეკონომიკური გარდაქმნებისაკენ. მხოლოდ მუშავედ, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისას, პარტიის მერვე ყრილობაზე მიღებულ პროგრამაში, რომელიც წარმოადგენდა პარტიის მერვე პროგრამას, დასახული იყო სოციალისტური საზოგადოების მშენებლობის გზები.

ეკონომიკურ დარგში პროგრამა ითვალისწინებდა ბურჟუაზიის ექსპროპრიაციის ბოლომდე მიყვანას, წარმოების საშუალებების საერთო სახალხო საკუთრებად გარდაქმნას. საბჭოთა ხელისუფლების მთავარ, მეურნეობრივ პოლიტიკის განსახლავრებულ ამოცანას წარმოადგენდა ქვეყნის შწარმოებლური ძალეების ყოველმხრივი ამაღლება, უახლოეს პრაქტიკულ ამოცანას კი — მოსახლობისათვის აუცილებელი საბირო პროდუქტების რაოდენობის დაუყოვნებლივ ზრდა. სხვა ყველაფერი კი ამ ამოცანის შესრულებას ექვემდებარებოდა.

ეკონომიკური მდომარეობის ასეთ პირობებში, როდესაც პირველი ნაბიჯები იყო გადადგმული სოციალისტური ეკონომიკის საფუძვლის ჩასაყრელად, პარტიამ საზოგადოების მშრომელი ფენების სულიერი განვითარებისათვის აუცილებლად მათვალა, პირველ რიგში „გაიხსნას და მშრომელთათვის ხელმისაწვდომი გახდეს ხელოვნების ყველა საუწავი, რომელიც შექმნილია მათი შრომის ექსპლოატაციის საფუძველზე, და რომელიც აქამდე ექსპლოატატორთა განსაკუთრებულ განკარგულებაში იმყოფებოდა“³.

ამის შედეგად ადამიანის სულიერი განვითარების ყველა ფასეულებანი გამოეყრებოდა უნდა ყოფილიყო მუშათა კლასის, მშრომელი ვლეობისა და სახალხო ინტელიგენციის კულტურული ღონის ამაღლების მიზნებისათვის. იქმნებოდა პირობები, რომ მშრომელთა ფენები მასობრივად ჩამბოლყვნენ კულტურული რევოლუციის საერთო სახელმწიფოებრივი საქმის განხორციელებაში. ამ მხრივ საქართველოში გატარდა რიგი ღონისძიებებისა. ასე, მაგალითად, საქართველოს რევოლუციური კომიტეტის 1921 წ. 28 ივნისის დეკრეტის საფუძველზე განათლების სახალხო კომისარიატს გადაეცა ყველა სასწავლო-საგანმანათლებლო დაწესებულება, კერძოდ, ყველა საბის დაწესებოთი, დაბალი, საშუალო ღია და დახურული ზოგადსაგანმანათლებლო და სპეციალური სასწავლებლები. 1921 წ. 5 ივლისის დეკრეტის საფუძველზე ნაციონალიზებული საცამებები და ლითოგრაფიები ყველა დანდა-

¹ ვ. ი. ლენინი „კომპარტიის შესახებ“, ოსხ. ტ. 33, გვ. 561.

² კ. მარქსი და ფ. ენგელსი „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“, 1949, გვ. 76.

³ „საკვანძო რეზოლუციებსა და გადაწყვეტილებებში...“ ნაწ. I, 1954, გვ. 535.

გარეთა და მასალათა. 1921 წ. 11 ივლისს დეკრეტის საფუძველზე ყველა კინოფაქტორი მთელი თავისი ქონებით და გაწყობილობით გამოცხადებული იყო საბჭოთა სახელმწიფოს საკუთრებად. ამგვარი ღონისძიებები იყო განხორციელებული ინდოეთშიც და მუსულმანების სახით, კინოჩემუკლების განვითარების მიზნით და სხვ. გარდა ამისა, 1921 წ. 11 ივლისის დეკრეტის საფუძველზე აგრძალებული იყო საქართველოს ფარგლებს გარეთ კულტურისა და განათლების საგნების გატანა, რათა დაეცული ყოფილიყო ხალხის მრავალსაუკუნოვანი კულტურული საუნჯე, რასაც განსაკუთრებული მხატვრული, ისტორიული და საგანმანათლებლო მნიშვნელობა ქონდა⁴. ამრიგად, ხორციელდებოდა ვ. ი. ლენინის მითითება იმის შესახებ, რომ „აუცილებელია გამოვიყენო ყოველივე ის, რაც ჩვენს წინააღმდეგ მუშაობდა კაპიტალისტურ კულტურულ ღირებულებათა არჩილად“⁵. ამის გარეშე, ვეგანგლიდა ლენინმა, შეუძლებელია სოციალისტური კულტურის განვითარება.

აღნიშნულმა ღონისძიებებმა დიდი როლი შეასრულა ნაციონალური კულტურის განვითარებაში მისი სოციალისტური მიზნების გაღრმავების საფუძველზე. სოციალიზმის გამარჯვების ფორმით ნაციონალური კულტურის განვითარების დიდმნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენდა ეროვნული საკითხის გადაჭრა. მხოლოდ სოციალიზმის დროს გახდა შესაძლებელი ერების ყოველმხრივი გვიწინაგვიანი და კულტურული განვითარება. სოციალისტური საზოგადოებაში უზრუნველყოფილია ერების პოლიტიკური თანასწორუფლებიანობა, ლეგიტიმებულია ძველი წყობილების მიერ დატოვებული როგორც მეციკედრობა, მათი ეკონომიკური და კულტურული არათანაბრობა. საბჭოთა შექმნა თავის ქვეყანაში თანამედროვე მრეწველობა და მხარეების შედეგად ყველა საბჭოთა ნაციონალურმა რესპუბლიკამ შექმნა თავის ქვეყანაში თანამედროვე მრეწველობა, მუშებისა და ინტელიგენციის ნაციონალური ადრები, განავითარეს ფორმით ნაციონალური და შინაარსით სოციალისტური კულტურა. მართლაც და „ნებაყოფილობით საწყისებზე ერთიან მრავალწიფოვან სახელმწიფოში — საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკების კავშირში თანასწორუფლებიან სახლთა გაერთიანება და შეკავშირება, მათი მჭიდრო თანამშრომლობა, სახელმწიფო, სამეურნეო და კულტურის აყვავება ლენინური ერთეული პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი შედეგია“⁶. „ეროვნული საკითხის გადაჭრა სოციალიზმის დროს მტკიცედ იყო დაკავშირებული ერის ეკონომიკურ და კულტურულ ზრდასთან, რომელიც ხორციელდებოდა საზოგადოებრივი საკუთრების, სოციალისტურ წარმომრეხი ურთიერთობათა გაბატონებული მდგომარეობის, ადამიანის მიერ ადამიანის ეპაქსოლატაციის არ არსებობის საფუძველზე. „ერის შიგნით კლასთა წინააღმდეგობის დაცემასთან ერთად დაეცემა ეროვნებათა მტრუ-

ლი დამოკიდებულება ერთმანეთში“⁷, ასე წერდნენ კ. მარსი, და ფ. ენგელსი კომუნისტურ მანიფესტში. მაშინ საკითხი იდგა იმის შესახებ, რომ პროლეტარიატმა აუცილებლად უნდა მიიპოვოს პოლიტიკური ძალაუფლება, რათა „ამაღლებს ნაციონალური კლასის მდგომარეობამდე, ჩამოაყალიბოს თავისი თავი ერთად“⁸.

ჩვენი პარტიის პირველ პროგრამაში სპეციფიკურად გამოცხადებული იყო, ყოველგვარი წარმოდგენი ყოველგვარი მოქალაქის მილიანი თანასწორუფლებიანობა, მიუხედავად მისი სქესისა, რელიგიური რწმენისა, რასობრივი და ნაციონალური წარმომადგენლობისა, უფლება ყველა მოქალაქისა — ილაპარაკოს მშობლიურ ენაზე. მშობლიური ენის შემოღებ: ყველა ადგილობრივ საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ დაწესებულებაში, ყველა ერის მიმართ, რომელიც უნდა იქნას ხელმწიფოს შემადგენლობაში, წარმოდგენდა თვითგამორკვევის უფლებას.

პარტიის მეორე პროგრამაში, გამომდინარე ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამოცდილებიდან, მთავარი ყურადღება ნაციონალური პოლიტიკის განხორციელებაში ექცეოდა სხვადასხვა ერების პროლეტარიატის და ნახევრად პროლეტარიატის დაახლოებას შემავსებლებისა და ბურჟუაზიის დამშობისათვის ერთობლივ ბრძოლაში, აგრეთვე დამონებული ქვეყნების მშრომელთა მიერ დამონებული ქვეყნების პროლეტარიატის მიმართ უფლებობის გადაღებას. ამისათვის აუცილებელი იყო ყოველგვარი უპირატესობის მოსპობა ცალკეული ნაციონალური ჯგუფებისათვის, ერების მილიანი თანასწორუფლებიანობა, კოლონალურ და არათანაბრუფლებიან ერებისათვის სახელმწიფოებრივი გამოყოფის უფლების აღიარება.

ეროვნული პოლიტიკის აღნიშნული საკითხების გადაწყვეტის მავალის წარმოადგენდა და წარმოადგენს სახელმწიფოს ფედერაციული გაერთიანებები საბჭოების სახით, რომელიც ერთ-ერთი გადამამავალი ფორმაა მილიან ერთიანობის გზაზე.

სოციალისტური საზოგადოების მშენებლობის პროცესში ჩამოყალიბდა სოციალისტური ერები. ჩამოყალიბდა სოციალისტური ერების მუშათა კლასი, კოლმეურნეობრივი გლეხობა და საბჭოთა ინტელიგენცია.

მ. გორკი ამბობდა, რომ იქ, სადაც უძველესი ტომების კულტურა ჩახშობილი იყო მღვდლებებისა და მეფის კოლონალური პოლიტიკით, ამგავად ჩინებულად მგლავდებოდა მათათვის უფლებული ხალხის ტლანტები და საუნჯეები. ასეთ ქვეყანაში ხელოვანი და მეცნიერი განსაზღვრულია მხოლოდ მშრომელი ხალხის სურვილი, — იმ სურვილი, რომელიც მისწრაფვის ათვისის კაცობრიობის ქაზმიზირებად კულტურული განძეულობა⁹.

სოციალიზმის მატერიალური ტექნიკური ბაზის მშენებლობა, სოციალისტური კულტურის განვითარება და სოციალისტური ერების ჩამოყალიბება წარმოადგენდა სოციალისტური მწარმოებლური ძალების და სოციალისტურ წარმომრეხი

⁴ Борьба за упрочение Советской власти в Грузии, сб. док. ум. и материалов (1921—1925 гг.), Тбл., 1959, стр. 500—507, 513—525.

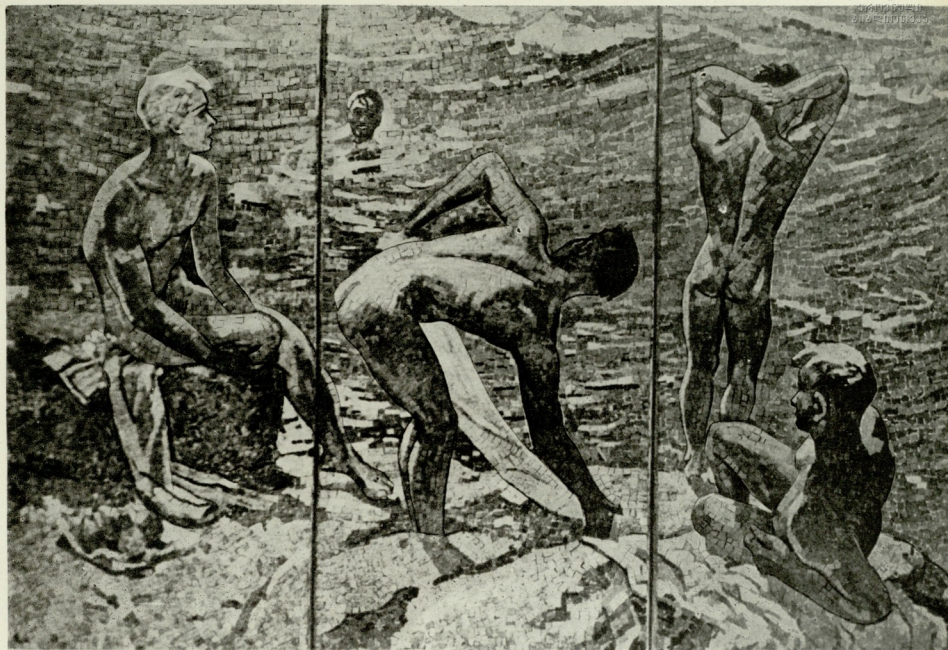
⁵ ვ. ი. ლენინი, „სიბუჯე სტალიად რუსეთის ცაის გიერათანჯებულ სტალიანზე“, თბ., ტ. 28 გვ. 505.

⁶ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამა, 1961, გვ. 18.

⁷ კ. მარსი, და ფ. ენგელსი, კომუნისტურ პარტიის მანიფესტი, 1949, გვ. 74.

⁸ იქვე, გვ. 73.

⁹ М. Горький, О литературе, стр. 836.

ა. დეინეკა

კარტი დილა

საქართველს
სლოვანს

ურთიერთობათა ერთობლივ პროცესს, სოციალისტური წარმოების წესის განვითარებას.

ყოველთვის, როდესაც მხედველობაში გვაქვს სულიერ და მატერიალურ წარმოებას შორის კავშირი, უპირველეს ყოვლითა — გვასწავლიდა კ. მარქსი, — საჭიროა თვით მატერიალური წარმოების არა როგორც საყოველთაო კატეგორიის განხილვა, არამედ მისი განხილვა გარკვეულ ისტორიულ ფორმის მიხედვით¹⁰.

კომუნისტური მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მშენებლობა მწარმოებლური ძალებისა და წარმოებრივ ურთიერთობათა განვითარებასთან ერთად, კომუნისტური წარმოების წესის ფორმირებასთან ერთად იწვევს საბჭოთა ხალხების კიდევ უფრო მჭიდრო განვითარებას. სულ უფრო ინტენსიური გახდება ერებს შორის მატერიალური და სულიერი სიმდიდრის გაცვლა, გაიზარდება თვითეული ერის წვლილი კომუნისტური მშენებლობის საერთო საქმეში. თვითეული ერის კულტურული საგანძური სულ უფრო მეტად გამდიდრდება ქმნილებებით, რომლებიც ინტერნაციონალურ ბასისათ იძენენ. სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზის და სოციალისტური კულტურის განვითარების, საბჭოთა კავშირის ყველა ხალხის, მთელი სოციალისტური ბანაკის მწარმოებლური ძალების განვითარებაში ერთი ერთგვობის ინტერესების შეხამების მაგალითს საზოგადოებრივ ინტერესებისადმი წარმოადგენს სოციალისტური საქართველოს ეკონომიკისა და კულტურის განვითარება. მხოლოდ 41 წელსა განვლო იმ დროიდან, როდესაც საქართველოს სახალხო მუერნობა ჩამოირჩინო კოლხიურ მუერნობის ქვეყანას წარმოადგენდა, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იყო მრეწველობის განვითარების დასუსტებული და წერილობითი გულსური მუერნობის აბსოლუტური სიჭარბე სოფლად. 1913 წ. მრეწველური პროდუქციის საერთო ღირებულებიდან მოსახლეობის ერთ სულზე მოდიოდა რუბელი 78 მან; საქართველოში კი 19 მან. ანუ ოთხჯერ ნაკლები. მექანიკური ძრავების საერთო სიმძლავრე კი 10 ჯერ ნაკლები.

საქართველოს სახალხო მუერნობა განსაკუთრებულად დაზიანდა პირველი იმპერიალისტური ომის წლებში და მენშევიკური მთავრობის დროს. უკანასკნელმა ქვეყნის ეკონომიკა მიიყვანა მთლიან დევრადაციაში.

საქართველოს ეკონომიკური ჩამორჩენილობა წარმოადგენდა მისი განვითარების ძირითად თავისებულებას, ამ ჩამორჩენილობის გაღალახვის გარეშე არ შეიძლებოდა სერიოზული ფიქრიც კი მწარმოებლური ძალების და სოციალისტური კულტურის განვითარებაზე. ეკონომიკური და კულტურული განვითარების, მშრომელთა ფენების მდგომარეობის სერიოზული გაუმჯობესების, მათი მატერიალური კეთილდღეობის და კულტურული ღირის ზრდის, აგრეთვე არამშრომელი კლასების ნაშთების მთლიანად ლიკვიდაციის, მოსახლეობის საზოგადოებრივ-სასარგებლო შრომაში ჩაბმის ერთადერთ პირობას წარმოადგენდა მუერნობის სოციალისტური სექტორის განმტკიცება, მწარმოებლური ძალების განვითარება, სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა.

სოციალისტური მშენებლობის წლები უმაგალითოდ მძიმე, მაგრამ შემოქმედებითი შრომის წლები იყო. ეს იყო ის პე-

რიოდი, როდესაც ვ. ი. ლენინის მიერ დასახული გეგმით, საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის და საბჭოთა მთავრობის ხელმძღვანელობით, საბჭოთა ხალხი თანამედვერულად ახორციელებდა პარტიის მიერ დასახულ სახალხო მუერნობის აღდგენის, ქვეყნის ინდუსტრიალიზაციის, წვრილგულსური მუერნობის კულტურულიზაციის და კულტურული რევოლუციის გენერალურ ხელს.

საჭირო იყო დამსხრევა ძველი ეკონომიკური ურთიერთობისა და შექმნა ახალი, სოციალისტური ურთიერთობისა. საქართველოში, ისე როგორც რუსეთში, კაპიტალიზმიდან სოციალიზმში გარდამავალი პერიოდი ხასიათდებოდა საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ცხოვრებაში მრავალწობიანობით.

იმის გამო, რომ სახელმწიფოებრივი ძალაუფლება მუშათა და გლეხთა მთავრობის ხელში იყო თავმოყრილი და დამყარებული იყო პროლეტარიატის დიქტატურა, სოციალისტური წყობა წარმოადგენდა უმაღლეს, მუერნობრივ და კულტურულ ცხოვრების განსახლებურელ წყობას და საბჭოთა ხელისუფლების ძირითად დასაყრდენს ეკონომიკისა და კულტურის განვითარებაში. ხორციელდებოდა მურეუზიული მუერნობის ფორმებისა და მმართველობის მსხრევა, მუერნობის სოციალისტური სექტორის უპირატესი განვითარება.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე საქართველო მტკიცედ დაადგა სოციალისტური მშენებლობის იეს. ამ ისტორიული ამოცანის შესრულებისათვის საჭირო იყო სოციალისტური სახალხო მუერნობის ეკონომიკური საფუძველი შექმნილიყო, საბოლოოდ მოეციებინებოდა ფეოდალური და კაპიტალისტური წარმოების ურთიერთობათა ნაშთები სახალხო მუერნობაში და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, განმტკიცებოდა პროლეტარიატის დიქტატურის ბაზა.

ქართული ხალხის წინაშე, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ, დაისვა ამოცანა ახა იმდენად სახალხო მუერნობის დარგების აღდგენისა, რამდენადაც ახალი ფაბრიკებისა და ქარხნების, რკინიგზებისა და ვაგატკეცილების, ახალი ელსადგომებისა და სარწყავი არხების მშენებლობისა, კულტურის განვითარებისათვის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნისა. ამ ამოცანის შესრულება შეიძლებოდა მხოლოდ იმ ჭრილობების განკურნების შემდეგ, რომელიც მიყენებული ჰქონდა სახალხო მუერნობის იმპერიალისტური და სამოქალაქო ომებით და მენშევიკური მთავრობის არსებობით.

სახალხო მუერნობის რეკონსტრუქციის, საქართველოს აგრარული რესპუბლიკიდან ინდუსტრიულ-აგრარულ რესპუბლიკად გარდაქმნის დიდი ამოცანებში გადჭრილი იყო პირველი სოციალისტური განმაჯობაში. თუ 1913 წ. მრეწველობისა და სოფლის მუერნობის ერთობლივ პროდუქტში სოფლის მუერნობის პროდუქტის ხვედრი წონა შეადგენდა 90%, მრეწველობის კი მხოლოდ 10%, უკვე 1933 წ. მრეწველური პროდუქციის ხვედრი წონა გაიზარდა 60,0%-მდე, სოფლის მუერნობისა კი შემცირდა 40,0%-მდე. სოციალისტური მუერნობის არნახულმა ზრდამ, ელექტრისადგურების ქსელის გაშლამ, ახალი ინდუსტრიული კერების, მრეწველობის ახალი დარგების შექმნამ საქართველო გამოიყვანა მრეწველობის მხრივ განვითარებულ რესპუბლიკათა მოწინავე რიგებში. მრეწველობის წამყვანი როლის გაძლიერებამ რესპუბლი-

¹⁰ K. Маркс. Теория прибавочной стоимости, 1954, стр. 263.

კის სახალხო მუერნობაში, საქართველო გარდაქმნა წარსულში მევის რუსეთის განაპირა ნედლეულის მომწოდებელი ქვეყნიდან ინდუსტრიულად განვითარებულ რესპუბლიკად. მომზადებული იყო ყველა აუცილებელი პირობა შემდგომი ეკონომიკური და კულტურულ-ტექნიკური პროგრესისათვის.

ომამდელი ხუთწლებების წლები საქართველოში, ისე როგორც მთელ სამბჭოთა კავშირში, სახალხო მუერნობის რეკონსტრუქციის დამთავრების, სოციალისტური სისტემის მუერნობრივი და კულტურული მშენებლობის განვითარების წლები იყო. ამ წლებში, ჩვენს ქვეყანაში, როგორც ეკონომიკაში, აგრეთვე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში სიღრმისეული თვისობებით ცვლილებები მოხდა. ეს იყო წოდებითაბრტალისტური ელემენტების მთლიანი ლიკვიდაციისა და სოციალისტური საზოგადოების მშენებლობისა, რის შედეგად ჩვენი ქვეყანა შევიდა განვითარების ახალ პერიოდში — სოციალიზმთან კომუნისში თანდათანობით გადასვლის პერიოდში.

საგარეო მხარეებში გაიზარდა მრეწველური განვითარების ტემპები. თუ ცარიზმის დროს 12 წლის (1900—1912 წ.წ.) განვითარებაში მრეწველური პროდუქციის მოცულობა გაიზარდა მხოლოდ 3-ჯერ, 1923—1935 წ.წ. ანუ სამბჭოთა ხელისუფლების არსებობის 12 წლის განმავლობაში იგი გაიზარდა 18 ჯერ, 1960 წელს კი 1913 წლის მიმართ 40-ჯერ.

სამბჭოთა საქართველოში შეიქმნა მრეწველობის 30-მდე ახალი დარგი. საქართველო გარდაქმნა ეკონომიკურად ჩამორჩენილ აგრარულ ქვეყნიდან მოწინავე ინდუსტრიულ და მაღალანვითარებულ მრავალდარგიან სოფლის მეურნეობის რესპუბლიკად. სამბჭოთა კავშირის ერთ-ერთ მოწინავე რესპუბლიკად. ამ შექმნილია მრეწველობის ისეთი მაღალტექნიკური დარგები, როგორცაა მეტალურგია, ქიმიკ, ელექტროტექნიკური სატვირთო მანქანების, ელექტროძრავების, ხელსაწყობის მშენებლობა, მანქანათმშენებლობა და სხვა, რომლებმაც შესვალის რესპუბლიკის ინდუსტრიული სახე და მაღალ დონეზე აიყვანეს საქართველოს მრეწველობის წარმოებრივ-ტექნიკური კულტურა.

მრეწველური წარმოების მაღალ ტემპებთან ერთად მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა მწარმოებლური ძალების განვითარებაში.

საქართველოს მრეწველობის და კულტურის ძირითად კერებად თბილისთან ერთად გახდნენ ქუთაისი, ჭიათურა, ფოთი, სოხუმი, ბათუმი, ცხინვალი და სხვა.

განვითარდა საქართველოს მრავალდარგიობრივი სოფლის მეურნეობა. ცნობილია, რომ მრეწველურმა „აგრარულმა რეფორმამ“ ვერავითარი არსებითი ცვლილება ვერ შეიტანა დატაკ გლეხთა ფენების მდგომარეობაში, საუკეთესო მიწების მეტაკ ნაწილი დარჩათ მიწათმფლობელებს. ამ რეფორმის შედეგად უფრო ხელსაყრელ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ მსხვილი მემამულეები და კულაკობა. გლეხთა მუერნობის საერთო რაოდენობის 70,8% ფლობდნენ მთელი მიწის მხოლოდ 37,4%. მიწა მუშავდებოდა სოფლის მეურნეობის ჩამორჩენილი იარაღებით, რის შედეგად სოფლის მეურნეობის წარმოების მაჩვენებლებზე დასუსტებულად დარჩა დონეზე იყო. როგორც

რეგოლუციაამდე ისე მრეწველური საქართველოში სოფლის მეურნეობის ძირითადი წარმოების იარაღ წარმოადგენდა — კავი, თხიბ, ხის გუნათი და ფარცხი. გლეხური მუერნობის უმეტეს ნაწილ სოფლებით არ ქონდა სახნავი იარაღი, 60% — სკი არ ქონდა სატრანსპორტო ინვენტარი.

უდღესი როლი სოფლის განვითარებაში, მისი მწარმოებელურ-ტექნიკური კულტურის ამაღლებაში, საქართველოს გლეხობის მატერიალური კეთილდღეობის და კულტურული დონის ამაღლებაში შესურდა კოლმუერნობრივმა მშენებლობამ. უკვე 1953 წლისათვის გლეხური მუერნობის 99,9% კოლექტივიზებული იყო. მსხვილ სოფლის მეურნეობრივ წარმოებაში გაერთიანებამ მტკიცე საფუძველი შექმნა სოფლის მეურნეობრივ წარმოების კულტურის ამაღლებისათვის, სოფლის მეურნეობრივი ტექნიკის უფრო რაციონალური გამოყენებისათვის. 1960 წ. რესპუბლიკაში ირიცხებოდა 12.300 ტრაქტორი და 1700 მარცვლეული კომბაინი, ამ დროისათვის ელექტროფიკრებული იყო კოლმუერნობების 54% და სამბჭოთა მეურნეობების 93%.

რესპუბლიკაში შექმნილი იყო და განვითარდა სოფლის მეურნეობის ახალი დარგები. საქართველო გახდა სუბტროპიკული კულტურების და ჩაის, მალაგანავითარებული მღვიმეობის, მებაღეობის და თამბაქოს პროდუქციის წარმოების მხრე წყაყენა რაიონად სამბჭოთა კავშირში.

ამრიგად, სამბჭოთა ხელისუფლების წლებში საქართველოს კოლმუერნო გლეხობამ მიადწია დიდ გამაგრებების მეურნეობრივ და კულტურულ მშენებლობაში, რის შედეგად საქართველოს სოფელი მოხდა ძირეული თვისობებით ცვლილებები. განხორციელებული იყო ცხოვრებაში ვ. ი. ლენინის მიითებება პარტიის X ყრილობაზე იმის შესახებ, რომ „წერილი მიწათმომქმედის გარდაქმნის, მთელი მისი ფსიქოლოგის და ჩვევათა განდამუშავების საქმე მთელი თაობათა საქმეა. წერილი მიწათმომქმედის მიმართ ამ საკითხის გადაწყვეტა, მთელი მისი ფსიქოლოგის, ასე ვთქვათ გაჯანსაღება შეუძლია მხოლოდ მატერიალურ ბაზას, ტექნიკას, მიწათმომქმედებაში ტრაქტორებისა და მანქანების მასობრივ მასშტაბით გამოყენებას, მასობრივი მასშტაბით მოწყობილ ელექტროფიკაციას. აი რა გარდაქმნა ძირფესვიანად და უდღესი სისწრაფით წერილი მიწათმომქმედს“¹¹. მართლაც და, როგორც ამბობდა ლენინი, გლეხებისათვის უნდა გვეჩვენებინა, რომ მხოლოდ მრეწველობის ორგანიზაცია თანამედროვე მაღალ ტექნიკურ ბაზაზე, ელექტროფიკაციის ბაზაზე, შექმნიდა პირობებს ქალაქისა და სოფლის დაკავშირებისათვის, მათი დაპირისპირებულობის ლიკვიდაციისათვის, სოფლის კულტურული აღმავლობისათვის.

სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მშენებლობის, მშრომელთა კულტურული დონის და მწარმოებლური ძალების ზრდის ხარისხობრივი მაჩვენებლები ის ცვლილებებში, რომელიც მოხდა რესპუბლიკის მოსახლეობის სტრუქტურაში. საქართველოში საგრანობლად გაიზარდა ქალაქის მოსახლეობის ხვედრიწონა რესპუბლიკის საერთო მოსახლეობაში და შესამწინევი ცვლილებები მოხდა სახალხო მუერნობის დარგებში

¹¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 32, გვ. 263.

დასაქმებელი მოსახლეობის პროპორციებში, როგორც წარმოებდა ისე არამწარმოებრივ სფეროში.

კაპიტალიზმის დროსაც უღებია მოსახლეობის სტრუქტურულ-ცვლილებები, განვითარებულ კაპიტალისტური ქვეყნებისათვის დამახასიათებელია ქალაქის მოსახლეობის უფრო დიდი ხვედრითაა სოფლის მოსახლეობისთან შედარებით. მაგრამ ამ პროცესს წინააღმდეგობრივი ხასიათი აქვს, რადგან ის მიმდინარეობს კაპიტალიზმის დროს არსებულ ქალაქსა და სოფელ შორის დაპირისპირებულობისა და საერთოდ კაპიტალისტური წარმოების წესის წინააღმდეგობის გადრმავეების ვითარებაში.

კაპიტალიზმის დროს სოფლის მოსახლეთა ხვედრითობის შემცირება მიმდინარეობს სტიქიურად, გლეხურ და წარულო ფერმერულ მეურნეობათა გადატაკების და მათი სოფლიდან გაშორების შედეგად, რადგან ისინი არა მარტო ვერ უძლებენ მსხვილ მემამულეთა კონკურენციას, არამედ მსხვილი მემამულეობის შთანთქმენ მათ, რის შედეგად ისინი იძულებული ხდებიან ან მათ კაბალისში მოხდენენ ან კიდევ წაყიდენ ქალაქს სამუშაოს საძებრად.

ქალაქსა და სოფლის შორის მოსახლეობის ადვილი სტიქიური გადაადგილება წარმოადგენს კაპიტალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონის მოქმედების გამოხატულებას, რომლის ერთ-ერთ პირობას წარმოადგენს მრეწველობაში დასაქმებულ მშრომელთა ექსპლუატაციის გაძლიერება და ნაკლებად შეძლებულ გლეხთა მეურნეობების გადატაკება.

სოციალიზმის დროს მოსახლეობის სტრუქტურული ცვლილებები სტიქიურად არ მიმდინარეობს, იგი ხორციელდება გეგმაზომიერად მწარმოებლური ძალების გადაადგილების სოციალისტური კანონის მოქმედების თანახმად. სოფელსა და ქალაქს შორის ურთიერობის კი ყალიბდება მეშაბა კლასის და კომუნურნობრივი გლეხობის ამხანაგური, მეგობრული ურთიერთდახმარების საფუძველზე, რადგან მათი მოღვაწეობა მიმართულია საერთო-საზოგადოებრივი ამოცანის — კომუნისტურ საზოგადოების მშენებლობის ამოცანის შესასრულებლად. მუშათა კლასის და გლეხობის კავშირის გაძლიერება და გააღრმავება, ამ კავშირის გაძარდა მუშებსა და გლეხებს შორის მეგობრობაში, თანდათანობით მივიყვანს მათ შორის კომუნობრივი განსხვავების მოსპობად, რაც განხორციელდება კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის პროცესში. სოფელთან წარმოებრივი კავშირის გაფართოება-განვითარებასთან ერთად, მუშათა კლასი, როგორც საზოგადოებრიობის მოწინავე კლასი, სოციალისტური მშენებლობის ხელმძღვანელი ძალა ახორციელებს დიდ დახმარებას კომუნურნობრივი გლეხობის კულტურული დონის ამაღლებისათვის, სოფლისმეურნეობრივ შრომის ინდუსტრიული შრომის სახესვავაობად გარდაქმნისათვის.

ამრიგად, მოსახლეობის სტრუქტურული ცვლილებები სოციალისტური საზოგადოების პირობებში მარეწებელია სოციალიზმის მწარმოებლური ძალების ზრდისა და ხორციელდება სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში გეგმაზომიერი, პროპორციული განვითარების კანონის მოქმედების საფუძველზე.

საქართველოში მოსახლეობის საერთო რიცხვი 1959 წ. 1913 წ. შედარებით გაიზარდა 61,0%, ქალაქის მოსახლეობა

კი ამავე წლებში გაიზარდა 3,5 ჯერ. მილიანად ქალაქის მოსახლეობის ხვედრითაა რესპუბლიკის საერთო მოსახლეობაში ამაღლდა 19,3%-დან 1913 წ. 42,0%-მდე 1959 წ. ქალაქის მოსახლეობის აბსოლუტურ და შეფარდებით ზრდასთან ერთად საგრძობლად გაიზარდა სახალხო მეურნეობაში დასაქმებულ მუშა-მოსამსახურეთა რიცხვი. 1959 წ. მათი რიცხვი გაიზარდა 1921 წ. შედარებით 9-ჯერ, მათი ხვედრითაა კი ამაღლდა მოსახლეობის საერთო რიცხვი 3,8%-დან 1921 წ. 20,9%-მდე 1959 წ.

საქართველოს მწარმოებლური ძალების ჩქარი ზრდის ნათელი მაჩვენებელია მრეწველობაში დასაქმებულ მუშათა რიცხვის ზრდასთან ერთად. ასე 1959 წ. მრეწველობაში დასაქმებულ მუშათა რიცხვი 1913 წ. შედარებით გაიზარდა 12,5-ჯერ, მათი ხვედრითაა კი რესპუბლიკის მოსახლეობის საერთო რიცხვი ამაღლდა 0,7%-დან 1913 წ. 5,7%-მდე 1959 წ.

მწარმოებლური ძალების განვითარებასთან ერთად მუდმივად იზრდება მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობა და კულტურა. მაღლებდა მუშების, კოლმურნეების, ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალის და მოსამსახურეთა კვალიფიკაცია და კულტურულ-ტექნიკური დონე.

სოციალისტური ეკონომიკის განვითარებასთან ერთად საგრძობლად გაიზარდა მოსახლეობის ზოგადსაგანმანათლებლო დონე.

ჯერ კიდევ მეორე ხუთწლიდის პერიოდში საქართველო წერა-კითხვის საყოველთაო ცოდნის რესპუბლიკად გადაიქცა. განხორციელებული იყო საავადმებლო საერთო საყოველთაო სწავლება დაწყებითი სკოლის ფარგლებში. ამაშიად საქართველოში განხორციელებულია საყოველთაო საავადმებლო სწავლება შეიდწლიანი სკოლის ფარგლებში. ფართოდ გაიშალა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების ქსელი, 1960/61 სასწავლო წელს რესპუბლიკაში იყო 4665 ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა, რომელშიც სწავლობდა 700 ათასზე მეტი მოწაფე, მასწავლებელია რაოდენობა კი ამ სკოლებში შეადგენდა 58 ათას კაცს.

ვ. ი. ილინის ხშირად აღნიშნავდა, რომ შრომის მწარმოებლურობის ზრდის აუცილებელი პირობაა წარმოადგენს მოსახლეობის ზოგადსაგანმანათლებლო და კულტურული დონის ზრდა. მართლაც, და, სამტოთა ხელისუფლების წლებში საქართველოს ეკონომიკურ და კულტურულ განვითარებაში გამჭრეტილი როლი შეასრულა ამ ორმა ფაქტორმა — შრომის მწარმოებლურობის ზრდამ და მოსახლეობის ზოგადსაგანმანათლებლო და კულტურული დონის ამაღლებამ...

საქართველო ჯერ კიდევ იმის წინა წლებში ერთ-ერთ პირველთაგანი იყო სამტოთა კავშირის სახალხო მეურნეობაში დასაქმებული საშუალო და უმაღლესი განათლების მქონე სპეციალისტებით უზრუნველყოფის მხრივ.

სამტოთა ხელისუფლების წლებში რესპუბლიკაში შედგენილია უმაღლესი სასწავლებლების ფართო ქსელი, სადაც აღიზარდა ათასობით მაღალკვალიფიციური სპეციალისტი სახალხო მეურნეობის ყველა დარგისათვის. 1960 წლისათვის საქართველოში, რველუკისადმი პერიოდთან შედარებით, უმაღლესი სასწავლებლების რაოდენობა გაიზარდა 19-ჯერ. საშუალო და არსრული საშუალო განათლების მქონეთა რაოდენობა

მზაბაძის სარაიონო კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი. ცეკვა ფერხული — ფარცაყვეთა

მარნეულის კულტურის სახლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი.
მუსიკალურ-პორეორგადიული კომპოზიცია. „ზემი კოლმეტრენობა“

საქართველო
საქართველო

დენობა მოსახლეობის 1000 სულზე გაიზარდა 113-დან 1933 წ. 315-მდე, 1959 წ. უმაღლესი განათლების მქონეთა რაოდენობა კი შესაბამისად 11-დან 38-მდე.

საქართველოში ყოველ ათას მოსახლეს სწავლობს 3-ჯერ მეტი ვიდრე საფრანგეთში, 3,6-ჯერ მეტი ვიდრე იტალიაში, 8-ჯერ მეტი ვიდრე თურქეთში და 18-ჯერ მეტი ვიდრე ირანში. ამგვამად საქართველომ კულტურულ-ტექნიკური განვითარების მხრივ გაასწრო არა მარტო ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა თურქეთი და ირანი, არამედ ისეთ განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებსაც, როგორიცაა საფრანგეთი, იტალია, ინგლისი და სხვ.

რესპუბლიკის ეკონომიკური და კულტურული განვითარების მთელი მსვლელობა სოციალისტური საზოგადოების მშენებლობის პროცესში წარმოადგენს სოციალისტური ერების ჩამოყალიბების ნათელ მაგალიტს. საბჭოთა ხელისუფლების წლებში საქართველოში ჩამოყალიბდა ქართული სოციალისტური ერის მუშათა კლასი, კომუნურ-ეზობრივი გლხობა და ნაციონალური ინტელიგენცია, რომელიც განაგრძობენ და ავითარებენ საქართველოს პროლეტარიატის, გლეხობის, რეპრულეციაზმული ქართველი ინტელიგენციის პროგრესულ ტრადიციებს.

მშრომელთა კულტურულ-ტექნიკური ღონის ამაღლება კონკრეტულ გამოხატულებას პოულობს მასების შრომითი თაოსნობის განვითარებაშიც, შრომისადმი კომუნისტურ დამოკიდებულებაში. შემთხვევითი არ არის, რომ შრომისადმი კომუნისტური დამოკიდებულების პირველი ნაბიჯები მაშინ იყო გადადგმული, როდესაც საბჭოთა ხელისუფლებამ ძირეული ღონისძიებები ჩაატარა კერძო საკუთრების და ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლუატაციის მოსაპოვებლად, როდესაც ძირითად წარმოების საშუალებებზე დამყარებულ იქნა საზოგადოებრივი საკუთრება.

სწორედ მაშინ ჩაიყარა საფუძველი იმისათვის, რომ მოსაბოლიყო შრომისადმი მტრული დამოკიდებულება, ქალაქის და სოფლის დაპირისპირებულობა, ფიზიკური და გონებრივი შრომას შორის წინააღმდეგობა, დამყარებულყოფი გლხებსა და მუშებს შორის მეგობრობა და მშრომელთა მასების კულტურულ-ტექნიკური ღონე მაღალ კვალიფიკაციებულ შემოქმედებითი შრომის დონემდე ამაღლებულიყო.

მშრომისადმი კომუნისტური დამოკიდებულების პირველი წარმართვი გამოვლინების, საქართველოს მემუშების მიერ გლეხობისადმი ძმური დამოკიდებულების მაგალიტის 1921 წ. წიაღისეულის არხის მშენებლობაზე მოწყობილი შაბათობა წარმოადგენდა. უფრო ფართო და მასობრივი ხასიათი მიიღო შაბათობამ 1922 წელს საქართველოში პირველი ჰიდროელექტროსადგურის — ზაქაისის მშენებლობაზე. ეს შაბათობები წარმოადგენდნენ რუსეთის მუშათა კლასის „დაიდი თაოსნობის“ განვითარების ნაციონალურ რესპუბლიკებში.

შემდგომ რესპუბლიკის ეკონომიკისა და მუშათა კლასის და გლეხობის კულტურულ-ტექნიკური ღონის ზრდასთან ერთად, მშრომელთა შემოქმედებითი თაოსნობა სულ უფრო ფართოვდებოდა და ვითარდებოდა. საქართველოს მუშათა კლასმა და გლეხობამ გაიარეს შემოქმედებითი შრომის განვითარების სახელოვანი გზა პირველი კომუნისტური შაბათობე-

ბიდან მასობრივ ნოვატორულ მოძრაობამდე და ამით დადიწლილი შეიტანეს სახალხო მეურნეობის სოციალისტური სისტემის განმტკიცება-განვითარებასა და გამარჯვების, სოციალისტური კულტურის დიდ ზეიშში. მშრომელთა შემოქმედებითი შრომის აღმაშენებელი ნათელ გვიგენსა, რომ სოციალისტური ინდივიდუალიზმის განვითარება ხდება მხოლოდ კოლექტიური შრომის პირობებში.

მ. კარკი შედგმით ღირებულების თეორიების განხილვისას ამბობდა, რომ მატერიალური წარმოების გარკვეული ფორმიდან გამომდინარეობს საზოგადოების გარკვეული სტრუქტურა, ადამიანების გარკვეული დამოკიდებულება ბუნებისადმი. მათი სახელმწიფოებრივი წყობილება და მათი სულიერი ცხოვრება განისაზღვრება როგორც პირველით აგრეთვე მეორით. მასმასამდე, ამითვე განისაზღვრება მათი სულიერი წარმოების ხასიათი.¹²

კულტურული რევოლუცია ვერ მოხდებოდა მტკიცე მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გარეშე. სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა წარმოადგენდა კულტურული რევოლუციის აუცილებელ წინაპირობას, მაგრამ ეს პროცესი ე. ი. მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა და კულტურული განვითარება, არ მიიღოდა ერთმანეთისაგან მიწყვეტილად, არამედ ხასიათდებოდა მათი დიალექტიკური ერთიანობით და ურთიერთკავშირით.

სწორედ მტკიცე ეკონომიკური ბაზის შექმნამ განაპირობა განათლების და კულტურის განვითარების მასობრივი საშუალებების, ყველა მატერიალური პირობების უზრუნველყოფა, მათი გაფართოება და გაფორმება. ჩვენ ხომ ვხედავთ, იმის შესახებ, რომ წარსული კულტურული ღონისძიებებისათვის მატერიალური საშუალებების გამოხსნა ხშირად იყო დაკავშირებული კეთილშობილურ მიზნებით, რომელიც ხორციელდებოდა მოსახლეობისაგან თანხების შეგროვების საშუალებით ანდა ზოგიერთი მეცენატის კეთილგანწყობილების გამოყენებით.

აი რას სწავდა ი. ჭავჭავაძე პროფესორ ილია ოქრომჭედ-ლიშვილს ქართული თეატრის ეკონომიკური მდგომარეობის შესახებ: „ყოფიდა, ღმერთმან იცის, მომაკვინებელი ცოდვება, რომ უღონოთი და უილაჯობით ჩვენი თეატრი გაუქმდეს. წელიწადში ერთი საბამი თუშანი რომ გარდადნა როგორმე მოგავშველებინა, თეატრის საქმე გაიჩარხებოდა და ფესი მოიმაგრებდა... შენ იცი ძმო, თუ შენ უნეს და მოწყალე ხელს გამოუწვდი ამ სულმოიღუდლს საქმეს, რომელსაც უილაჯობის სულთა მშუთავი თავს ადგას და დღეს თუ ხვალ სულს ამოართმეს!“¹³

საბჭოთა სინამდვილის პირობებში სახელმწიფო მთლიანად უზრუნველყოფს ყველა მასობრივ კულტურულ ღონისძიებას საჭირო თანხებით. ფართოდანა გაშლილი სკოლები, ბიბლიოთეკები, კლუბების და სხვა კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების მშენებლობა. მათი მშენებლობის ტემპები და რაოდენობა კი განსაზღვრულია სახელმწიფოს ეკონომიკური საშუალებების ზრდით. მხოლოდ სახელმწიფოებრივი ღონისძიებების შედეგად შეიძლება ზოგადსაგანმანათლებ-

¹² K. Маркс, Теория прибавочной стоимости. Москва, стр. 260—263.
¹³ ილია ჭავჭავაძე, თეატრის შესახებ, 1955, გვ. 138.

ლო სკოლებში მოწოდების რაოდენობის გაზრდა 1960/1961 სასწავლო წლის 1914/1915 სასწავლო წელთან შედარებით 4-ჯერ და უფრო მეტად, უმაღლეს სასწავლებლებში მყოფ სტუდენტთა რაოდენობის — 170-ჯერ, მასობრივი ბიბლიოთეკების რაოდენობის ზრდა 1959 წ. 1913 წ. შედარებით 125-ჯერ და უფრო მეტად, მუზეუმების 21-ჯერ, კინოდაანადგარების 41-ჯერ და უფრო მეტად, წიგნების ტირაჟის გადიდება კი თითქმის 22-ჯერ.

კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულების ზრდას ადგილი აქვს კაპიტალისტურ ქვეყნებშიც, ეს აუცილებელია, რადგან დაკავშირებულია საზოგადოების განვითარებასთან საერთოდ, და კერძოდ კი — კაპიტალის ინტერესებთან. მაგრამ არცერთ განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყანაში კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების ზრდის ტემპები იგივე ვერ შეედრება ჩვენს ქვეყანაში ამ დაწესებულებების ზრდის ტემპებს. ამის გარდა, რაც მთავარია, ჩვენთან კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები ასრულებენ დიდ როლს მშრომელთა ფართო მასებში სოციალისტური მსოფლმხედველობის გამომუშავებაში, ხელს უწყობენ მუშების, გლეხების და ინტელიგენციის კულტურულ-ტექნიკური დონის ამაღლებას, ახალი საზოგადოების, კომუნისტური მშენებელი ადამიანის ფორმირებას.

კულტურულმა რევოლუციამ ჩვენში ადამიანის არა ერთ-მხრივ განვითარებაში კპოვა გამოხატულება, არამედ მის მრავალმხრივ მოღვაწეობაში. ექვს გარეგან, რომ სოციალისტურ სინამდვილეში განათლებული, კულტურული ადამიანი წარმოადგენს ახალი, მოწინავე ტრადიციების გამტარებელ ძალას, მისი დამოკიდებულება შრომისადმი, წარმოებისადმი არ იფარგლება პირადი ინტერესებით, არამედ ის გამსჭვალულია საზოგადოებრივი, სახელმწიფოებრივი ინტერესებით და ამ თვისანგულს უშორილეს თვის პირად ინტერესებს.

მ. გორკი ამბობდა, რაც უფრო განათლებულია ადამიანი, მით უფრო ძლიერია იგი, ეს უდავოა, მაგრამ როდესაც იცის ადამიანმა, როგორი იდებულება ის მიზანი, რომელიც დასმულია მის წინაშე, იგი ხდება უფრო ძლიერი¹⁴.

რაც უფრო ვუახლოვდებით კომუნისტურ, უფრო შესაძრევად იხრება მშრომლების შეგნების დამოკიდებულება შრომისადმი. სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება მშრომელთა კვალიფიკაციის, გონებრივი შრომის წინსვლის ამაღლების ამოცანა, რადგან ტექნიკური პროგრესი საგრძნობლად გადაიღებს მოთხოვნილებას წარმოების კულტურისადმი, ყველა მშრომელის სპეციალურად და ზოგადი განათლებისადმი. უკვე ამჟამად ბევრი მუშისა და კოლმურების კვალიფიკაცია იმდენად ამაღლდა, რომ მათ ყოველდღიურ მოღვაწეობაში სულ უფრო მეტად შეძლებენ გონებრივი შრომის, ანუ მაღალკვალიფიკაციური შრომის ელემენტებს.

მშრომლების კულტურული დონის ამაღლება წარმოადგენს აუცილებელ პირობას, როგორც შრომის მწარმოებლურობის ზრდისათვის, აგრეთვე მრეწველობის და სოფლის მეურნეობის ახალი, უფრო კვალიფიციური დარგების შექმნისათვის,

რომლებიც მიითხოვენ როგორც შრომის მაღალ კვალიფიკაციას, აგრეთვე — მაღალ წარმოებრივ კულტურას.

საქართველოში, განსაკუთრებით იმისმომდომ პერიოდში, განვითარდა წარმოების ახალი, მაღალტექნიკური დარგები, რომლებსაც დიდი განვითარების პერსპექტივები აქვთ. აღსანიშნავია, რომ ამ დარგების ათვისება ახალგაზრდა კვალიფიციური მუშებისა და ინჟინერ-ტექნიკური კადრების მიერ წარმატებით მიმდინარეობს. უკანასკნელ წლებში მათი ხვედრის წონა მრეწველურ საწარმოებში, კოლმურებოებში და საბჭოთა მეურნეობებში, მეცნიერულ კვლევით ინსტიტუტებში საგრძნობლად ამაღლდა.

კომუნისტური მშენებლობის მთავარი ეკონომიკური ამოცანის განხორციელება ე. ი. კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მშენებლობა განაპირობებს კულტურის მატერიალური ბაზის შემდგომ მძლავრ აღმავლობას. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამაში გათვალისწინებულია განმარტებული და ბეჭდვითი სიტყვის ყოველმხრივი განვითარება და მის შესაბამისად პოლიგრაფიული მრეწველობის და ქაღალდის წარმოების გაძლიერება; ბიბლიოთეკების, კლუბების, კულტურის სახლების, კინოსადგომების, სალექციო და სამკითხველო დარბაზების, თეატრების ქსელის გადიდება; ტექნიკის რადიოფიზიკების დამთავრება, სატელევიზიო ცენტრების მშენებლობა, რაც მოემსახურება ტექნიკის ყველა რაიონს, სახალხო უნივერსიტეტების, თეატრალური კოლეჯების და სხვა თვითნებულ კულტურულ ორგანიზაციების ფართო განვითარება; კინოსტუდიების, სამხატვრო სახელოსნოების და მეცნიერულ-ტექნიკური ლაბორატორიების ფართო ქსელის ორგანიზაცია, სადაც ყველა მოყვარულს საშუალება ექნება გამოამყვანოს თავისი ნიჭი და მისწავლანა. კულტურის ბაზის ამგვარი ფართო მშენებლობა და განვითარება შეიძლება უზრუნველყოფილი იქნეს მხოლოდ კომუნისტური ეკონომიკის შექმნის შედეგად.

საგმარისა ითქვას, რომ რადიომაუწყებლობის სადგურების სიძლიერის მიხედვით ჩვენს ქვეყანას ამჟამად პირველი ადგილი უკავია ევროპაში და მეორე — მსოფლიოში. ჩვენ გვაქვს 31 მლნ. რადიოსატრანსლაციო წერტილი და 30 მლნ.-მდე რადიომიმბები. რადიოგადამცემის ისმება თითქმის ქაღალდის ყველა და 90%-დე სოფლის მოსახლეობა. 1950 წ. სსრკ-ში იყო სულ 15 ათასი ტელევიზიონი და ორი ტელევიზიონის ცენტრი — მოსკოვი და ლინინგრადი. ამჟამად კი ჩვენ გვაქვს 6 მლნ.-მდე ტელევიზიონი 100-ზე მეტი მძლავრი სატელევიზიო და 200 სატრანსლაციო სადგური. შეიძლევის დასარსულს კი ჩვენს ქვეყანაში იმუქმებენ 160-ზე მეტი სატელევიზიონი ცენტრი და სატელევიზიო სადგური, ტელევიზორების რაოდენობა კი გაიზარდა 15 მლნ.-მდე. ამრიგად, რადიო და ტელევიზია უსაზღვროდ საშუალებებს ქმნის როგორც პროფესიული და ზოგადგანათლებისათვის, აგრეთვე მშრომელთა კულტურული დონის ამაღლებისათვის.

ამის გარდა, რამდენი ახალი ტექნიკური საშუალება შეიქმნება თეატრებში, კინემატოგრაფიაში, არქიტექტურაში და ხელოვნებისა და კულტურის სხვა დარგებში, რომლებიც შექმნიან ხელოვნების, კულტურის ყველა მუშაკისათვის შეუზღუდავ პირობებს მათი ხელოვნების განვითარებისათვის.

¹⁴ М. Горький. О литературе, стр. 283.

მწერლების, მხატვრების, მუსიკოსების, თეატრისა და კინოს მოღვაწეების წინაშე ისახება ფართო ასპარეზი პირადი შემოქმედებითი ინიციატივის, მაღალი ოსტატობის გამოვლინებისათვის, შემოქმედებითი ფორმების, სტილისა და ჟანრის მრავალფეროვნებისათვის.

კულტურისათვის ბაზის შექმნის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს კულტურული დაწესებულებების თანაბარი ტერიტორიული გაადგილება იმ ვარაუდით, რომ სოფლის მოსახლეობის კულტურული დონე თანდათანობით აყვანილ იქნეს ქალაქის მოსახლეობის კულტურულ დონემდე, რაც მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს ქალაქსა და სოფელს შორის არსებითი განსხვავების ლიკვიდაციის პროცესის დაჩქარებისათვის, კომუნისტური საზოგადოების ყველა მუშაკთა ყოველმხრივი განვითარებისათვის.

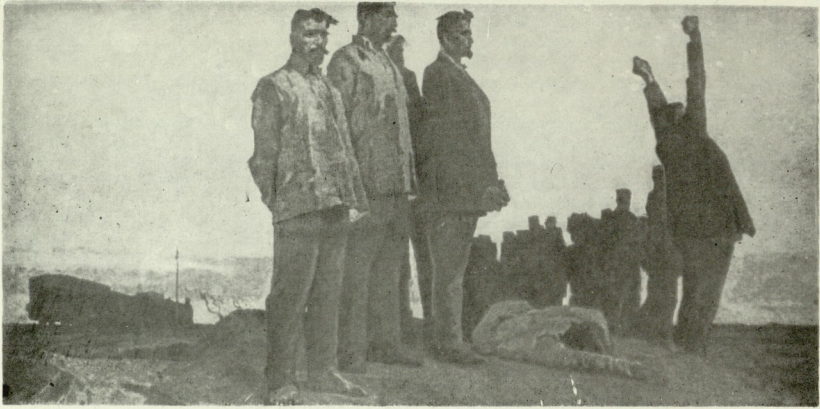
ქვემოთაღებულ მწარმოებლური ძალებისა და მშრომელთა

კულტურული დონის განვითარების ამგვარი ურთიერთდამოკიდებულება და დიალექტიკური ერთიანობა წარმოადგენს საწინდარს ახალი კომუნისტური კულტურის შექმნისათვის. „კომუნისტური კულტურა, — ნათქვამია საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამაში, — რომელმაც შეიწოვა და ავითარებს ყოველივე საუკეთესოს, რაც მსოფლიო კულტურას შეუქმნია, ახალი უმაღლესი საფეხურია კაცობრიობის კულტურულ განვითარებაში. იგი განასხივრებს საზოგადოების სულიერი ცხოვრების მთელ მრავალფეროვნებასა და სიმდიდრეს, ახალი სამყაროს მაღალ იდეურობასა და ჭეშანიშს. ეს იქნება უკლასო საზოგადოების, საერთო-სახალხო, საერთო-საკაცობრიო კულტურა“¹⁵.

¹⁵ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამა, 1961, გვ. 144.

ა. პაპიკიანი

ბაჭოილო კომისრები

„ივანეს ბავშვობა“

ალექსანდრე კოკია

ადიგრიალა ომის მრისხანე დღეებმა. გავიდნენ წლები, მაგრამ საბჭოთა ხალხის გმირული ბრძოლის მოსაგონარი ეხო დღესაც მკაფიოდ გაისმის. არ შეიძლება წარსულის დაიწყება. ომმა ძლიერი ღრმა ჭრილობა მოგვყენა, რომელიც თითქოს ღიძინებდა მოვიშუშეთ, მაგრამ დედას რა დაეიწყებს თავის პირმშოს, ცოლს რა დაეიწყებს ქმარს, ბავშვებს — მამას, რა ვაში წაშლის ჩვენი მოკონებიდან ნაცნობ-მეგობრებს, რომლებიც თუ არა ომი, დღესაც ჩვენსავე თმა-შვეერცხლილი ადამიანები იქნებოდნენ. რამდენი ნიჭი შთანთქმა მტრის ულმოზელმა ტყვიამ ან ფაშისტთა სიკვდილის ბანაკებმა. ომის გრაალი მიყურდა, მისი ნაკვალევის დაეიწყება კი შეუძლებელია.

ღიდი სამამულო ომის თემა კიდევ დიდხანს დარჩება ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკთა შემოქმედების ერთ-ერთ წყაროდ განსაკუთრებით კინემატოგრაფიაში ომის თემას ვარკვეული ადვილი უჭირავს. ომზე ახლებურად გააზრებულ და გადაღებულ სურათებს არა ერთი მაყურებელი მოუხიბლავს. მათი სახელები გასცდა საბჭოთა ქვეყნის საზღვრებს. ამის ნათელი დადასტურებაა „ბედი კაცისა“, „მიფრინავენ წეროები“, „ბალადა ჯარისკაცზე“, „ამაზი მგზნებარე წლებისა“.

და როცა უყურებთ „ივანეს ბავშვობას“ ძალაუნებურად გახსენდებათ გ. ჩხურაის „ბალადა ჯარისკაცზე“. მათ რაღაც საერთო აკავშირებთ ერთმანეთთან. პირველ რიგში ეს გამოიხატება რეჟისურის ახლებური გააზრებით. მრავალი კინოსურათი გვინახავს ომის თემაზე, ზოგიერთი ტყუბი ძმებოვით გვანდნენ ერთმანეთს, ბევრი მესხიერებიდანაც წაიშალა, მაგრამ ღიდი სამამულო ომის თემაზე არის ფილმები, რომელთა დაიწყება არ შეიძლება. ამ სურათებში ომის თემა გადაწყვეტილია ღრმა ადამიანურობით, მათში მოქმედების ძირითადი პრინციპები გამომდინარებენ მთავარ გმირთა სულიერი სამყაროს ფართო გაანალიზებიდან, მახვილი ვადატანილია ფსიქოლოგიურ განცდებზე, ხასიათები სრულად არის გამოკვეთილი.

„ივანეს ბავშვობა“ მოსფილმის ერთ-ერთი უკანასკნელი ნაწარმოებია. იგი შექმნილია გ. ზოგომოლოვის მოთხრობა „ივანეს“ მიხედვით, თუმცა ავტორმა და სცენარის თანაავტორმა მ. პაპაევამ ბევრი რამ ისე გააკეთეს, რომ რეჟისორ-დამამდელ ა. ტარკოვსკის მეტი ფანტაზიისა და მოქმედების ერთგვარი თავისუფლება ჰქონოდა. ყოველივე კარგად გამოიყენა, ახალგაზრდა რეჟისორმა და მაყურებელს მიაწოდა პოეტური, ერთი შეხედვით რომანტიკული კინოსურათი პატარა ბიჭუნა ივანეზე — ამ ფილმში მთელი სიცხადით გამოვლინდა ნიჭიერი რეჟისორის ინდივიდუალური ხმა კინოხელოვნებაში. ღირიზმი, პოეზია, უშუალობა — წითელი ხაზოვით გასდევს ფილმის დინამიურ მსვლელობას. ამაში ვარკვეული წვლილი მიუძღვის ოპერატორ გ. იუსოს.

თითქოს წარმოუდგენელია ომი და პოეზია ერთ სიბრტყეზე განვალაგოთ, ორივე ერთდროულად ადვიცეთა, მაგრამ „ივანეს ბავშვობაში“ ომი ეს მარტო ფონი როდია, რომელზედაც ასახულია კეთილბუნა და ბოროტის ბრძოლა. ომი მასში გამოყენებულია გმირული სულისა და მტიკივე ხასიათის გამოსაკვეთად. თორმეტი წლის ბიჭუნა — ივანე, რომელმაც გამოიარა ომისა და მტრის ბანაკების მთელი საშინელება, ეუბნება უფროს ამხანაგს: „ჯერ ხომ ომია. და იცი გინ ისვენებს ახლა? ვისკანაც არაფერი არ გამოვა“. ამას სცენარისტის როდი ათქმევინებს პატარა გმირს, ეს სიტყვები თვით ნორჩი ყმაწვილის გულიდან მომდინარეობს, იგი უარს აცხადებს წაივიდეს სუვოროვის სასწავლებელში. „ახლა ხომ ომია“. ეს სიტყვები ნადრეველ დაკაც-

ბული ბავშვის სიტყვები როდია, ეს არის ბუნების ამბოხი უღიღეს ძალადობაზე და უსამართლობაზე. ეს არის აჯანყებული სულის ამოძახილი საერთოდ ომზე, რომელმაც სოფიანი უბედურება მოუტანა მილიონობით მის თანატოლს. ივანემ დაკარგა დედ, მამა, სახელ-ყარი, ბავშვობა. ყოველივე ეს ომმა წაართვა. სიკვდილის ბანაკებში თავისი თვალთი ნახა ფაშისტთა მცენებანი. გამოვლილმა ქართველმა არც დაეაყვას ბიჭუნა. ომი შემოიტარა მის ოჯახში, როგორც ბოროტი სული, როგორც ზღაპრული სიმინელება.

...ტყე, ქალები, ზავხულის მაკოცხლებელი მზე, სადღაც გუგული „გუგუს“ ძიახის; ამ ბუნებაში ხაროს ივანე, მისი დედაც. პოეზია დაუფლებია მიდამოს. მყუდროება დასადურებულა მოწმენდილ ცაზე. ივანე დედას უღიღეს, წყალს ეწაფება — და უღრბლო იცნა მეზი ჩამოყარდება. ყველაფერი ბრუნავს, თვალდათრია დგება. იწყება ომი. ამ დღეზე კარგად ამბობს ილია ერენბურგი: — „ეს იყო წელიწადის ყველაზე გრძელი დღე. და იგი გრძელდებოდა დიდხანს, ძალიან დიდხანს, თითქმის მთელი ოთხი წელიწადი. ეს იყო დღე დიდი გამოცდილება, დიდი მამაკობისა, დიდი უბედურებისა, რომელიც საბჭოთა ხალხმა აჩვენა თავისი სულიერი სიძლიერე“. ამ დღეებმა მოიხიზოვა ივანე სიცოცხლეც. ამ აღრე დაეაყვაცებულ ყმაწვილის ძვალ-რიზობი გამჯდარია საბჭოთა ადამიანისათვის დიდახასიათებელი პატრიოტიზმი და მშობლიურ მიწა-წყალზე მობოიანე მტრისადმი უსაზღვრო სიძულვილი.

ივანე ბონდარევი, რომლის როლს ანსახიერებს კ. ბურელიავე — მოქმედების ცენტრშია. მისი სახის დახატვაში არაფერია ხელოვნური. ყმაწვილ ბიჭუნას ისე ძალუმად აღუქვამს სცენარისტებისა და დამდგმულ-რეჟისორის ჩანაფიქრი, რომ მიზანს აღწევს: არაფერი დარჩენია ივანეს ქვეყანაზე გარდა ერთი სურვილისა: შური იძიოს მტერზე იგი ჩადის გმირობას, რომელზედაც არც ერთ ყმაწვილს უოცნებია ბავშვობაში. მაგრამ ნამდვილი ომი როდია ისეთი, ბავშვობის წლებში რომ „ომობანა“ ან „ყაჩაღობანა“ სურათშია, როცა ყველას უტარდა ყოფილიყო ამ ვიორივი სააკაძე და ან არსება ოქელაშვილი. იგი სიკვდილს არაერთხელ ესტერა თვალბები. ვაჟთმშობელმა ფიფრეებმა დაეაყვაცა იგი. ყმაწვილობაში ომი უტარაფრადება ადამიანს, მაგრამ ივანე ბონდარევი — გამხდარს, ქერა ყმაწვილს გაუტარაფრად სული. ეს იფრინება ივანეს ყველ მოქმედებებში და ეს არის ყველაზე საშინელი, რაღვენადღაც ივანეში არაფერი დარჩა ბავშვური. ყოველ საკითხს ისე უდგება როგორც დიდი, გამოცდილი კაცი. იგი შეუბრალდება ივანეს. მაგრამ დამდგმული ყოველთვის ასე როდი გვიხატავს ივანეს. იგი იყენებს სიზმარს (ღიან, უკვე სიზმრად და მოგონებად იქცა მშვიდობიანი ცის ქვეშ ცხოვრება, დედის გაღიშებული სახისა და სიყვარულით ანთებული თვალბების ხილვა) და დაუშთავრებელი ბავშვობის წლები აქ ისახება. ივანე სინამდვილეში და ივანე ძილში საწინამდგომე სახეებია გარემოც, ბუნებაც, სიცოცხლეც სრულ კონტრასტში არიან ერთმანეთთან.

დასამახსოვრებელია ეპიზოდი ქვანთს. ივანე და მისი დედა ჭაში იყურებიან. წყალზე აირეკლება მათი სახეები: ივანე ეძებს ბედნიერების ვარსკვლავს, რომელიც დიდის თქმით, დღისითაც მოჩანს ცაზე. ბიჭუნა ეძებს ამ ვარსკვლავს, ბოლოს მიაკვლევს და ის არის ხელი უნდა წაატანოს, რომ ჭაში გულისწამლები გრიალით ეცემა მეზი — სიკვდილი, რომლის პირველი მსხვერპლი ივანეს დედა. გაქრა ყოველივე — თაყარა მზე და მოწმენდილი ცი, ტან-ყერილი ვერხხენარები და ჩიტუნების საამო კლურტული. რა შორსაა ყოველივე ეს დაბალი და ბნელი მიწურიდან. წარსულის მხოლოდ მოგონება დარჩა. უკან დარჩა განუმეორებელი ბავშვობა. ივანეს ძილის წუთებში ნანახსა და განცდილში, რეჟისორის თვალსაზრისით, არაფერია ახალი. მაგრამ მასში შერწყმულა ცხოვრების ფილოსოფიური კანონები: ასეთია ცხოვრება, იგი სასცა მოუღონდელიობით. ბუნებაში ყველაფერი იცვლება. სწორედ ბუნების ამ ფაქტურების გამოყენება მხატვრული სახეების და ხასიათების გამოყენებაში, შურისძიების მომწოდებელი ღრმა სულიერი ჭილით აძლევს სურათს დიდ ემოციურ ძალას.

ერთი შეხვედრით სურათი არ ჰგავს ჩვენს პირთ ათასობით ნანახ კინოფილმს ომის თემაზე. ამ ფილმში არ იმის დაუსრულებელი „გაშა“, ტანკებისა და თვითმფრინავების ყურის წამლები ღრიალი. თუ შეიძლება თითქმის ფილმი უტყვია, მასში ძალიან ცოტაა დილოგი, მაყურებელი მოქმედებაში ხედავს ყველაფერს. ხოლო რასაც ვერ ხედავს, მას თავად გაიაზრებს. უბრალო მაკალე: ჩვენი გმირები მიწურიდან გადაინაცვლებენ ველისის შენობაში. კედლებზე არის წარწერები: „სიკვდილი გერმანულ სხუ-პანტებს“, „ჩვენ ვერ დაგვიმონებთ“, „შური იძიეთ“ და ოც-აქ გერმანელთა სიკვდილის ბანაკი იყო, ამ ბანაკში იყო ივანე ბონდარევიც. მან აქ საკუთარი თვალთ დახა ომის მთელი საშინელება. იატაკზე ვლია ზარი, ის ზარი სკოლას გაკონებთ. კვლავ სიზმარი, ივანე რეკავს ზარს, მუსიკა და ზარის ხმა გაკრძნობინებთ, რომ იგი ნაბათია, — ბროლისაკენ, შურისძიებისაკენ მომწოდებელი. ამ საერთო ხმად ურში პატარა ივანე მაყურებლის წინაშე წარმოსდგება, როგორც დევგირი — ილია მოწმენდილი მსგავსი.

სიზმრებს ფილმში გარკვეული მისია აქვს. ისინი ყოველთვის მუნჯად მიმდინარეობენ. ხანდისხან მუსიკა გაილეება აქ-აქ და გინდა, რომ მან დიდხანს გასტანოს. გინდა, რომ ეკრანთან მშვიდობა და სიცოცხლე იტურბოდეს. ივანესთან ერთად „ილიძიქმს“ მაყურებელიც. და სინამდვილე წარმოსდგება, როგორც საშინელი კონტრასტი. ზარი კვლავ იატაკზე ვლია. ივანე კი თვალბებს ისრებს. კედლებიდან კვლავ გაღმობეკტერის განწირულ ადამიანთა მოწოდება „შური იძიეთ“...

„შური იძიეთ!“ — ეს ორი სიტყვა ისე ძალუმად არის გამჯდარი ივანეში, რომ იგი არაფრად ადგებს საფრთხეს. იცის, რამდენი განსაცდელი გააძახებდა მტრის ზურგში, ხოლო მტრის ზურგში რომ მიხვდებოდა, უნდა დაეღალაო მიეინარე. დატაობებული ტყე, ამ მანძილის ყოველ კუნძულში სიკვდილი ჩასაშობელი ამ ანაზრუნ სურათს აძლიერებს მიწარის ნაბირს ხეზე დაკიდებულ ორი საბჭოთა

მეომრის გვაში. მათ აქვთ წარწერა ცინიკური და დამამინებელი — „კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება“. ეს წარწერა კარგი რეჟისორული მიგნებაა. წარწერა გვეუბნება, ვინც გაბედავს ამ ნაპირზე გადმოსვლას, ასეთივე ბედი მოელოს. ივანე და მისი მეგობრები არც ამას უშინდებიან ივანე გადღვას მტრის ზურგში. მტერი არ ჩანს. მხოლოდ მის ყოფნას გვაგრძობინებს ცაზე აკიაფებული შუშუნებები. შიში ისადგურებს მაყურებლის გულში. რა გრძელი და უღვიძარ ეს გზა მდინარესა და ქვაბზე რომ გადის.

ამ მრისხანე ფონზე თითქოს კონტრასტშია კაპიტან ხოლონისა და ტქემის თანაშემწე მამას გასურჩენება არყის ტყეში. ასეთი ტყე ძალზე ნაცნობაა მაყურებლისათვის. რომელიღაც რუსი მხატვრის სურათში გვიჩანავს ტანყარილი არყის ხეების ასეთი ხეივანი. ხეებზე აქა-იქ თოვლის ფთოლები შემორჩენილია. ბუნების ამ წიაღში არ იგრძობა ომის სუნთქვა. მხოლოდ სამხედრო ფორმა, რომელიც ამ ორ გმირს აცვია, გაგვახსენებს, რომ ომი საღდაფ ახლთა. ქალისა და ვაჟის ურთიერთობის ეს სცენა ერთობ რომანტიკულია, თითქოს მას არა აქვს კავშირი მოქმედების მთავარ ღერძთან. დაშორებულია მოქმედებას. მაგრამ ეს კადრი დასმუკაღვლია ადამიანობით. ეს ტყე დასველებს ბის პარკს გავგონებთ. თუ არა ომი, ეს ორი წყვილი კარგი მეგობრებიც და შობილებიც იქნებოდნენ. კაპიტანი ხოლონი (სახელი იგი ვერსიკოვი) ვაჟაკური, ტიპიური საბჭოთა ოფიცერია. იგი ძალზე ახალგაზრდაა. ისარგებლა ფრანტზე დროებითი სიწყინარით და, თუ შეიძლება ასე თქვას, ექთან იმამს (მსახობი ე. მალიაჟინა) „აკიტყუა“ ბუნების წიაღში გულში დაგუბებულ გრძნობათა გადმოსაფრქვევად. მერე რა არის აქ ისეთი: სიყვარული გაჩენილია სიკოცხლისათვის და არა ომისათვის. მამა სულ რაღაცნიმე სიტყვას წარმოიტყვას მთელი სურათის მანძილზე. იგი უწყინარი, ჩუმი გოგონაა, გრძნობთ, რომ მის ომმა სკოლასა თუ სამედიცინო სასწავლებელში მოუსწრო. ამ შავთვალა გოგონას არაფერი აქვს საერთო მომთან. მისი თვალები შეღალავებდ მინამის: მომეცით სიყვარულისა და მოქმედების თავისუფლება. სამხედრო ფორმა — ხომ ბევრ რამეს ავალებს ადამიანს. სამხედრო ფორმა — დისციპლინისა და მორჩილების სინონიმი. მამა ბავშვური მორჩილებით შეჰყურებს ხოლონს, რომელიც ცენტრულდება ქალიშვილს: „მამა, აბა, მოდი ჩემთან“.— და გოგონა მიდის მასთან და თავს მის მხარეზე დასდებს. კვლავ ისმის კაპიტანის ჩურჩული — „კარგი ახლა, წადი, წადი მამა, გეძისმ? მალე წადი, მალე“. და მამა მიდის. თითქოს ახლა გამოკრავა მაყურებელი, ახლა შენიშნა ხეივანში გათხრილი ახანარი. იგი ისე გამოიყურება, როგორც მომაკვინებული ჭრილობა ადამიანის სხეულზე. მაყურებელი სცილდება წუთიერი რომანტიკას და რეალობას უბრუნდება.

დაიხ, კარგი რეჟისორული ჩანაფიქრი კარგადაა ხორცილსხმული. როცა დამდგმელისა და ოპერატორის შემოქმედებითი სული ერთიმეორეს ეთხვევა, შედეგიც ასეთია. ფილმში არ არის ზოგადი, მიტმასნილი ადგილები, ცალკეული დეტალები თავისებური წარმოსახვა, კადრი-ოდნ კადრში გადასვლა ისე ბუნებრივად მიმდინარეობს,

რომ მაყურებელი გულს ფანქცალით ელოდება თბრობის მსვლელობას, ფილმის ავტორებმა შეგნებულად აუარეს გვერდი მასობრივ სცენებს, რომელიც ეგზომ დამახასიათებელია ომის თემაზე გადაღებულ სხვა ფილმებში. ავტორებმა მთელი ყურადღება მიმართეს მთავარსახე — ივანეს ფსიქოლოგიური განცდებისა და სულიერ სამყაროს წარმოსახვის რეალისტურ ფორმებში გადმოცემისაკენ. სცენაზე არ ჩანს ივანეს დაღუბა მაყურებელი არ ხედავს რა ვითარებაში დევდა პატარა გმირი. მაგრამ ფილმის ფინალი ბევრ რამეს გვეუბნება. რაისტკაის შენიშნა ამ შემთხვევაში გამოყენილია, როგორც ბუდე და წარმომშობი ყოველი ბოროტებისა. მილიონობით ადამიანის ხოცვა-ჟლეტის გეგმები აქედან მოედინებოდა. აქ ივანეს უფროსი ამხანაგები პოლუბოდე პირად საქმეს ივანეს ფოტოსურათით: საქმეს აწერია: „დახვრტლილი“.

წუთიერი დუმილი დისაღვურებს დარბაზში. მაყურებელს არ უნდა დაეკეროს ივანეს სიკვდილი... ეგრანზე კვლავ ისახება ზღვხელის მიმზღველი დღე. ტანყარილი, შეფოთლილი ხეები, ზღვის უსაზღვრო სივრცე და ბუნების ამ შვენიერ ფონზე კვლავ ხედავთ ივანეს, რომელიც დარბაზის, იცინის, ტყბება სიყოცხლითა და მშვიდობიანი ცნის ცქერით. ეს სიხმარია როდია, ეს ფილმის ლოკაციური დამთავრება. ასეთი უნდა ყოფილიყო ივანეს ბავშვობა.

იქნება ასეთი ბავშვობაზე ოცნებობდა ივანე სიკვდილის წინ? დიახ, გვეუბნება ფილმი. ასეთი ბედნიერი უნდა იყოს ყველას ბავშვობა. დაე, ომი ისტორიის ყველაზე საზოადარ მოკონებად დარჩეს: დაე, არ განმეორდეს წარსული ომის საშინელება! და მშვიდობისა და განიარაღების მოსკოვის მსოფლიო კონგრესმა ერთხელ კიდევ გაუსვა ხაზი ხალხის ამ მოთხოვნასა და სურვილს.

ძირს ომი! ასეთი შთაბეჭდილებით გამოიხიარ კინო-თეატრიდან.

ეს წერილი აწყობილი იყო, როდესაც მოვიდა ცნობა: წელს ენეციაში, საერთაშორისო კინოფესტივალზე საბჭოთა ფილმის „ივანეს ბავშვობა“ აღინიშნა მთავარი პრიზით. ენეციის უსუტესი კინოფესტივალის „ოქროს ლომი“ ამ შესანიშნავი სურათისათვის დამსახურებული ჯილდოა.

კადრი ფილმიდან „ივანეს ბავშვობა“

წელს ლომონოსოვი არჩეულ იქნა პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიის წევრად. მან შეადგინა რუსული ეროვნული სამხატვრო კულტურის განვითარების პროგრამა, რომელშიც განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობოდა ეროვნული ისტორიის ასახვას. თავის სტატიაში „იდეები ფერწერითი სურათებისათვის რუსეთის ისტორიიდან“, მან წარმოადგინა ისტორიული სიუჟეტების სანიმუშო სია.

ლომონოსოვი დიდად უყვებოდა ხელს რუსი მხატვრების აღზრდასა და დაწინაურებას (ისევე, როგორც მშობლიური სამეცნიერო კადრებისა).

დიდად ლომონოსოვის დამსახურება სახეთი ხელოვნებაში, კერძოდ მხატვრული მოზაიკის დარგში და ამ მხრივ რუსულ მონუმენტურ მხატვრობაში. ლომონოსოვმა ადადგინა რუსეთში XII საუკუნიდან მივიწყებული მოზაიკის ხელოვნება. როგორც ჭიმოქოსი, იგი იკვლევდა მოზაიკური მიწების შეფერადების ტექნიკას. ამასთან დაკავშირებით, მან ჩაატარა 3000-ზე მეტი ცდა, რასაც თითქმის სამი წელიწადი მოანდომა. ამ ცდების წარმატებით დამოაგრების შემდეგ დედოფალ ელისაბედს მან მიუძღვნა პირველი მოზაიკური პანი, რომელიც 4.000-ზე მეტი ფერადი მიწის ნაჭრისაგან შედგებოდა.

ლომონოსოვი ცდილობდა ფერადი მიწების ფაბრიკისა და მოზაიკების ქარხნის დაარსებას. 1753 წელს მას გამოუყვეს მიწის ნაკვეთი და 212 მუშა ფაბრიკის მოწყობისათვის. ეს საქმე ბევრ დროსა და სახარებას ართმევდა ლომონოსოვს. გამოიგონა დაზეგები, არჩედა ხელსაწყოებს, ასწავლიდა მუშებს. 1755 წ. ქარხანა მზად იყო და ექსპლუატაციაში შევიდა, როგორც უსტრუდცივის ქარხანა. ლომონოსოვი სიცოცხლის უკანასკნელ დღემამდე ზრუნავდა ამ ქარხნისთვის. საჭირო ხდებოდა ვალების აღება, მაგრამ მუშაობა მაინც არ შეწყვეტილა. მხატვრულ ნაკეთობათა ეს ქარხანა დღემდე არსებობს და მან სახელი გაითქვა ჩვენი ქვეყნის საზღვრებს გარეთაც.

ლომონოსოვის მოზაიკებში მკაფიოდ ჩანს შესანიშნავი მხატვრული ნიჭი. მოზაიკის დარგში გამოკვლევებისათვის იგი არჩეულ იქნა ბოლთონის მეცნიერებათა აკადემიის წევრად. მის მოზაიკებს შორის საუკეთესოა პეტრე პირველის პორტრეტი (შესრულებული 1754 წ. ინახება ლენინგრადში, სახელმწიფო ერბიტაკში). ლომონოსოვის მონაწილეობით და ხელმძღვანელობით შესრულებული იქნა 40-მდე მოზაიკა, რომელთაგან შემორჩენილია 23. მისი მოზაიკები ხასიათდება მონუმენტურობით, ფერების ძალით და მკაფიოდ, ლაკონურ გამომხატველობით. ლომონოსოვის ჩაფიქრებული ჰქონდა პეტერბურგის ცნობილი პეტრე-პავლეს ტაძრის შიდა კედლებისთვის თორმეტი მონუმენტური კომპოზიცია. ამათგან, 1762-64 წლებში მისი ხელმძღვანელობით შესრულებულ იქნა განადიოშული პანი „პოლტავის ლაშქრობა“.

ლომონოსოვი ცნობილია როგორც პოეტიც, მისი ოდები გამოირჩეოდნენ მრავალთემიანობით და პატრიოტული სულისკვეთებით. იგი ადიდებდა თავის ხალხსა და ბუნებას, ადამიანს, შრომას, მეცნიერებას და გონიერებას. ლომონოსოვის დრამატულ ნაწარმოებებშიც აქვს. მისი ტრაგედია „ოამირი და ელსიმი“ იმით არის საყურადღებო, რომ ამ თხზულებაში იგი იბრძვის მტაცებლური ომების წინააღმდეგ, გამოდის, როგორც ხალხთა შორის მშვიდობის მტყადაგებელი.

ლომონოსოვი

და

ხელოვნება

გიორგი ჩიტაია

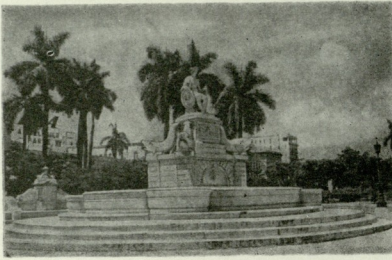
ინგილ ვასილის-ძე ლომონოსოვი რომლის დაბადებიდან ახლახან 250 წელი აღინიშნა, ახლაც გვანცვიფრებს შემოქმედებისა და მოღვაწეობის მრავალმხრივობით (დაიბადა 1711 წელს, 19 ნოემბერს ჩრდილოეთ ზღვისპირეთში, არხანგელსკის გუბერნიის სოფელ მიზნინსკოში). იგი გვხვბილავს ნათელი იდეებით და ძლიერი გონებით, კოლოსალური ენერჯით და ღრმა პატრიოტიზმით, დიდი ნებისყოფითა და მაღალი კეთილშობილებით.

მ. ლომონოსოვი თავადღებით იბრძოდა მშობლიური რუსული მეცნიერების აყვავებისათვის, იბრძოდა პეტერბურგის აკადემიაში მოღვაწე გერმანელ სწავლულთა რუტინის წინააღმდეგ, რუს მეცნიერთა აღზრდისათვის, მოსკოვის უნივერსიტეტის შექმნისათვის (რომელიც მისი ინიციატივითა და პროექტით დაარსდა 1755 წელს), ცდილობდა მეცნიერების მიღწევების დანერგვას ცხოვრებაში და მშობლიური ბუნების წიაღის სიმდიდრეების ათვისებას. ცნობილია მისი შრომები ქიმიასა და ფიზიკაში, ასტრონომიასა და გეოლოგიაში, ისტორიასა და გეოგრაფიაში.

გ. გამსახურდია

სეესურთა ღრეობა

პეანას ერთ-ერთი კუბო

ლის მხარედ აქცია და მის საინტერესო ისტორიას ფართო გზა გაუფარა ბრწყინვალე მომავლისაკენ.

ამჟამად საქართველოში 5 ათასი სკოლა, მეცნიერებათა ორი აკადემია და 50-ზე მეტი სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტია. ყოველი 1000 ქართველიდან 38 უმაღლესი განათლებულია, ეს ციფრი აღემატება დასავლეთ ევროპის ყველა კაპიტალისტური ქვეყნის მაჩვენებლებს. სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლების — რუსების, უკრაინელების და სხვათა მეგობრობა შეადგენს ქვეყნის სიმდიდრეს.

15 მომზე რესპუბლიკის ომანიანი ხმა ადსტრუბებს, თუ როგორი სიმტკიცით მიაბიჯებს წინ მრავალეროვანი ქვეყანა. ჩამორჩენილი ქვეყანა გადაიქცა ინდუსტრიულ, აგრარულ და სამთაბანო ქვეყნად. ჩვენ გვაქვს ლოკომოტივმშენებელი, ავტომანქანების წარმოებელი, ქიმიური ინდუსტრია. იმეტა ახალი ეკონომიური ცხოვრების მაჯისცემამ. საქართველოს ინდუსტრიული ნაწარმი ერთ-ერთ საუკეთესოდ ითვლება კავშირში. აქედან სასულვარგარეთ გააქვთ ღვინო, ჩაი, თამბაქო, ციტრუსები, დასუგები და მანქანები. ჩვენს მინდვრებსა და ბარქიან მიწაზე შესანიშნავად ხარობს ყველა სუბტროპიკული პროდუქტი, გარდა ბანანისა. (ეკვადორის უხესილესი კომპანიები, რომლებიც ამუშავებენ ბანანის პლანტაციებს, ცდილობენ ფასების აწევას ჩვენს ბაზრებზე. ისინი ფუჭად ყრან ზღვაში იმ პროდუქტებს, რომელთა გატანაც შეუძლებელია სასულვარგარეთ. ჩვენ ვფიქრობთ იმ სარგებლობაზე, რომლის მოცემა შეუძლო კომერციულ გაცვლა-გამოცვლას სოციალისტურ ქვეყნებთან. მათ შეუძლიათ შექმნან მანქანათმშენებელი ინდუსტრიის მუდმივი ბაზარი, რომელიც ხელს შეუწყობდა ჩვენი, ეკვადორის ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას).

— საქართველო თავისი მინდვრების დასამუშავებლად იყენებს მოწინავე სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკას. მან მიაღწია იმას, რომ მისი მევენახეობის ნაწარმს ისევე, როგორც საფრანგეთისას, აქვს მაღალი ხარისხი. მისი ღვინოები, კონიაკი და მამხანური წარმატებას იმსახურებენ საერთაშორისო გამოფენაზე. მრავალენობის საბადოები, რომლებსაც მეფის რუსეთის დროს ინტელისტები ფლობდნენ, ამჟამად იძლევიან ხარისხითა და რაოდენობით მსოფლიოში საუკეთესო მინერალებს. ქვანახშირი საესებით აკმაყოფილებს შინაგან (საკუთარ) მოთხოვნებს და გაგვაქვს კიდევაც. საქართველოს ენერგეტიკული რესურსები,

აურაცხელია. აქ ყველაფერი იმისათვის კეთდება, რომ ხალხის ცხოვრება იყოს უფრო ლამაზი და მდიდარი, უფრო პარნიონული და ნათელი.

ბუნებრივი პრივილეგიებით დაჯილდოებული ქვეყანა მუშათა კლასის ხელში გადაიქცა წარმატებულ ბაღნარად, რომლის სანატორიუმები და ბალნეოლოგიური კურორტები მაგნიტებით იზიდავს ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეებსა და უსოილ ტურისტებს.

კითხვაზე, როგორია მათი დამოკიდებულება ამ ხანგრძლივ მოგზაურობაზე სხვადასხვა ქვეყნებში, გ. სისხარულიძემ ცოცხლად უპასუხა:

— ჩვენი მოგზაურობა მიზნად ისახავს ამ ქვეყნის ხალხებთან მეგობრული ურთიერთობის განმტკიცებას, ეს არის გულითადად გვგმა, რომელიც ჩვენ მიგვაქვს ყველა ქვეყანაში. ამიტომ, რომ ყველგან, სადაც ჩვენ ვივლით, სიმშაითურად და კეთილგანწყობილად გვეპაობოდნენ.

— რა შთაბეჭდილებას ხართ, ჩვენს ქვეყანაზე?

— კარგია ეკვადორის ხალხი. ესარგებლობთ შემოხვევით, გულითად სალამს გადაცემით მას და უსურვებთ დიდ, ნამდვილ ბედნიერებას. ჩვენ ძალზე მოგვიწონს გუაიკილი, მაგრამ ვისურვებთ მეტ სისუფთავს აქ, რადგან იგი ეკვადორის მთავარი ნავსადგურია. მავალითად, ჩვენს ქვეყანაში ასეთივე პორტი — ბათუმი ვაქციეთ ნამდვილ ბოტანიკურ ბაღად. ჩვენ ვალამაზებთ ჩვენს ქალაქს და ვჭმით აუცილებელ სანიტარულ პირობებს. სისუფთავე ჯანმრთელობისა და ბედნიერების საწინდარია.

— კიტი ცოტათი უფრო სუფთაა, აქ ბევრი სიმწვანე და შესანიშნავი სახლებია. რასაკვირველია, კარგად ცხოვრობენ მდიდრები, მაგრამ როგორ ცხოვრობენ ისინი, ვინც ეს სიმიდრე შექმნა? ჩვენზე შესაბარისი შთაბეჭდილება დასტოვებს ღარიბმა, ფეხმთშველა ბავშვებმა, რომლებიც ყველგან ვხვდებით. სიღარიბე რრდილავს ლათინური ამერიკის სახეს.

— ნება მიბოძეთ გისურვით, რომ ლათინურ ამერიკასა და ეკვადორის ჭჭონდეს უკეთესი მომავალი. მე მგონია, რომ წერაკითხვის უყვლადარობის მოსპობამ ამ ხალხს უკეთეს გზაზე დააყენებს. ყველა ქვეყნის კულტურული ხალხისათვის სახალხო საქმეა ბოლო მოიღოს ამ ჩამორჩენილობას.

ჩვენ ვაძლევთ არც თუ ეს თაგმდამლობე შეკითხვას იმის გამო, რომ საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკის სპორტის მინისტრს არ მისალმებია მისი ეკვადორელი კოლეგა.

— ჩვენ მივსალმებთ ეკვადორის შტატის თავმჯდომარეს, მიკვილო ბატონმა პრეზიდენტმა და სახელმწიფო მოღვაწეთა ჯგუფმა, რომლებთანაც გვერინდა მეგობრული საუბარი. მადლობელი ვართ, რომ პრეზიდენტმა გამონახა თავისუფალი დრო ჩვენთან შესახვედრად, კმაყოფილი ვართ ამით.

დრო ძალიან მალე გადის და გხედავთ სასტუმროს დერეფნებში მიმავალ დელეგაციის წევრებს, რომლებიც გასამზავარებლად ემზადებიან.

მადლობას ვუხდით ბატონ მინისტრს ჩვენი ცნობისმოყვარეობის დაკმაყოფილებისათვის და ვუსურვებთ მას მშვიდობის გზას. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ თბილისში, შესანიშნავი ქვეყნის დელეგატოში, სიმშაითითა და მეგობრულად მოგვიგონებენ.

გ. სიხარულით თან წაიღებს სასოფრად ჩვენი ხალხის მის ქვოს, რომელმაც მას უთხრა: „ვესურვებთ ბედნიერებას შორეულ ქართველ ხალხს და მის მთავრობას“.

ნელოლა მარტინეზი

ცნობილი ივეადორელი პუბლიცისტის წერილმა სრული სიცხადით წამოაბრკოდა მესხეთერბაში მიყურებელი მოგონებები და თავსუწინ კინოკადრებით გაიზიარებს ლათინური ამერიკის ქვეყნებში გატარებულმა დღეებმა.

„280 ათასი არგენტინელი რეინგრესული მოითხოვს ხელფასის მიმატებას“, „ივეადორელი ხალხი მხარს უჭერს ახალ პრეზიდენტს აროსემენსის“ — „პრადის“ ფურცლებზე ამოკითხულ ამ პატარა ცნობებს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა უკვე პოლანდიის თავზე თეთმფრინავეში მსხდომ ქართველ ეგზემპლართლთა დელეგაციასთვის, რომლის მარშრუტი თითქმის ამ ქვეყნებზე გადიოდა.

განსაკუთრებით გვიანტრესებდა სამხრეთ ამერიკის ქვეყნების სამინიო მდგომარეობა, რადგან საბჭოთა კავშირიდან გასვლამდე რამდენიმე დღით ადრე უარი გვითხრეს ივეადორში გაჩერებაზე, მთავრობაში მომხდარ გადატრიალებასთან დაკავშირებით.

ამსტერდამის მისადგომებთან გაგვაცა ქალაქის ირგვლივ ასეულ ჰექტარზე გადაჭიმულმა ორანჟერებმა — სათურებმა და ყვავილანობმა. მაინის ფრაგმენტურში გაფრინამდე რამდენიმე საათი დრო გვეწოდებდა და პოლანდიის ავიოლმონაინამ საშუალება მოგვცა, დაგვეთვლიერებინა ჩრდილოეთის ვენეციად მონათლული ქალაქი.

ეს სახელი ნამდვილად შეფუფრებოდა ქალაქს. ამსტერდამი დიდი და მცირე ზომის სამოცდაათზე მეტი არხითა გადასერილი, რომელთა სიგრძე საერთო ჯამში 100 კილომეტრს ტარობს. ჩვენი ყურადღება მიიპყრო თითქმის ყოველი სახლის ფანჯრებთან მიმაგრებულმა ჭოჭონაქებმა, რომლებიც ოთახებში აფეხის შესატანად იხმარება კიბის საფეხურების სიფიჭოების გამო. ქალაქში 60.000 ადგილიანი კეიოლომწიფობილი ოლიმპიური სტადიონის გარდა ფეხბურთის მრავალი მოედანი. ქალაქის ცენტრალურ მოედანზე აღმართული უკვდავი რემბლანდის ძეგლი. ვნახეთ ტივებზე და ბარევეზე გაშენებული მთელი საცხოვრებელი კვარტალები. ისინი აღჭურვილინი არიან თანამედროვე ბინებისათვის საჭირო: წყლით, ელექტრობით, გაზით, კანალიზაციით. აკლათ მარტოოდენ სახლის საძირკველი და ამის გამო პოლანდიელები ყოველდღიურად ებრძვიან ზღვას მტკაველი მიწის წასართყვად.

თბილისის დროით ღამის ორი საათი იყო, როცა მაინის ფრანგფურტში ჩავყვით. ყველა ფეხსივლილმა, მაგრამ თეთმფრინავედან გადმოსვლის ნება არ მოგვცეს. მალე ციურებისა-კენ გავემჯარებთ და გათენებისას უკვე გამოვლევდით ღისა-ბენში, რომელსაც სპორტული ტერმინი რომ ეიხმაროთ, ოყენაწუხე გადასასტრომი ტრამპლინი უნდა ვუწოდოთ.

ცრის... საკმაოდ სიმპატიური სტიუარდესა ინსტრუქციას გავნებობს, ავარიისა და წყალზე დაშვების შემთხვევაში როგორ

ფსალდე კასტო საკიოტელის სპორტული დელეგაციის წევრთა შორის

გამოვიყენეთ გასაბერი წინასწარი, ზვიგენტო დასაფრთხობი ხელსაწყოები და სხვა საშუალებანი. არასასაიმოვნო შეგრძნებას იწვევს მშვენიერი „ლეტორის“ სიტყვა.

დაშვების პირველი წერტილი — კუმბული სანტა-მარია (პორტუგალიის კოლონია), შემდეგ კი პარა-მარბო, რომელშიც ყველაზე მეტად შეგავსება სიტყვებში. 28-30 გრადუსი სიბოლო და 75-80 პროცენტია სინესტრე აუტანელი იყო ჩვენითვის, რომლებმაც ერთი დღის წინ შერეშეტევის აეროდრომი თოვლში გახვეული დაგვტყვეთ. ვერ ვიტყვით, რომ კლიმატის შეცვლას სუნიონური ტანსაცმლით შევხვდით.

ასლომასლო რამდენიმე ათეული სახლისა და ქოხის მეტი არაფერია. თავისუფლად ამოისუნთქეთ, როცა ამ მოსაწყენ ადგილს გავშროდით.

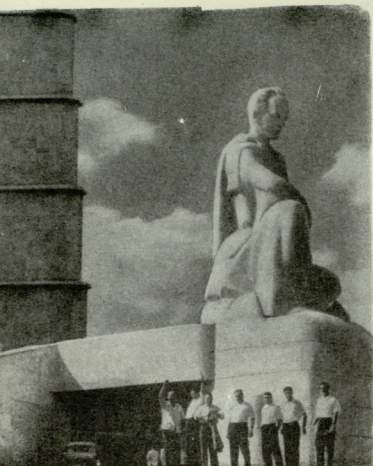
ჰავანა — კარიბის ზღვის მარგალიტი და რეგულიკური კუხის დედაქალაქი, თავიუღიანი ბავშვები, ვიზუალტურის მუშაგათა მისალმებანი, რეპორტიორები და გიტარაზე კუბური სიმღერების შემსრულებელი ორი დამხდური მუსიკოსის აკომპანემენტი. აქ შუადღეა, თბილისში — შუადღე.

კარგი შეხვედრა სცოდნათ კუბელ მეგობრებს. ვერც ქალაქის ცენტრში გამწვანებულ სასტუმრო „ჰავანა ლობრეს“ უბოფის კაკი ხინჯს. პირველი დღე და პირველი ნაცნობების შეხვედრა. ისენი არიან ჩები მძღოლენი და და ემლო ზატაკვეტი, რომლებიც კუბაში რამდენიმე თვით ჩამოსულან სპორტის საყვარელი სახეობის წამოსაწყვად.

ქალაქის გაცნობა „ლატინო ამერიკის“ სტადიონით დაევიწყეთ. აუცილებელი იყო შევჩვიოდით მოედანსა და განათებას, რადგან სამი თამაშიდან ორი მატჩი (15-სა და 22 ნომბერს) საღამოს ცხრა საათზე უნდა ჩავეტარებინა.

საწყურთლმა ვარჯიშმა კარგად ჩაიარა, მაგრამ სტადიონი, რომელიც ბესიბოლის სათამაშო მოედანი გამოდგა, გადაკეთებას მოითხოვდა ფეხბურთის საჭირო მინიმალური ზომებისა და მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ეს საქმე კუბელმა ამხანაგებმა ითავეს.

ჰავანაში რამდენიმე სტადიონია, მაგრამ ბესიბოლის მოედნის არჩევა მაყურებელთა დასაყდომების სიმრავლემ (35.000 ადგილი) გამოიწვია. ესეც არ იყოს, საკითხის გადაწყვეტაში — ბესიბოლი თუ ფეხბურთი? — მნიშვნელოვანი როლი უნდა ეთამაშა თბილისის დინამოელთა მატჩს.

ქართული ფეხბურთელები ეცნობიან ქალკის ლიანშესანიშნაობებს

ამერიკელ კოლონიზატორთა ბატონობის პერიოდში ფეხბურთელები უნეტრესო თამაშის ახლანახა გამარჯვული ფინალური მატჩების შემდეგ ამავე სტადიონზე შეკრებილი მაყურებელი ფეხბურთელებისათვის უნდა გვეჩვენებინა ფეხბურთის უპირატესობა ბენისბოლზე. ეს უბრალო ამოცანა არ იყო — კოლექტიური თამაში სადღაც პოლიტიკაშიც გადადიოდა.

16 ნოემბერს მატჩის დაწყებამდე ჩვენს საპატივევმოდ მოწვეული ტანმოვარჯიშეთა საწვევებელი გამოსვლა და დროშის აღმართვის საწვევო ცერემონია. კუბის სოციალისტური (კომუნისტური) ახალგაზრდობის ორგანიზაციის ყველაფერი გაეკეთებინა, რომ მატჩს სკოლების, ფაბრიკა-ქარხნებისა და უმაღლესი სასწავლებლის წარმომადგენლები დასწრებოდნენ. სტადიონზე ტევა ახ იყო.

... დინამოელთა წინააღმდეგ გამოსულმა ჰავანის ფეხბურთელთა გუნდმა, რომელიც ფაქტიურად რესპუბლიკის ნაკრებ გუნდს წარმოადგენდა, ვერ გაუძლია თბილისელთა მიერ შეთავაზებულ ტემპს. სტუმრებმა მასპინძლები ყველა რგოლში შეაფრთხვეს და მაყურებლებს ევროპული ფეხბურთის თანამედროვე კლასი აჩვენეს. კუბელების ვერც მითამაშეთა ცვლამ უშველდა ანგარიში 8 : 0 თავისთავად შეტყვევებდა სპორტული მეტოქეების ძალთა თანაფარდობაზე.

სტუმარ-მასპინძლები მეტობრულად ვეგობით სტადიონს და ვერცხვი ხალხში, რომელთა შორის ყოველ ნაბიჯზე შეხედებით ქართველ მამაკაცთა ტიპურ წარმომადგენლებს. ბუნებას არაფერი დაუშურებია ამ ულამაზესი კუბისათვის და იგი უტურფესი ქალბეთიც დაუკიდლოებია. შესანიშნავი აღნაკობის შოკოლადისფერკანიანი კრეოლი ლანსმანები თავისუფლებითიყოფარე ვაჭარებსაც არ უდებდნენ ტოლს. იარაღსხმულნი, სახალხო მილიების ფორმაში გამოწყობილი თუ ახალ შეწებლობათა ხარაზოებზე მდგარი კეკლუნი ძველ ამირძაძეთა თანამედროვე სახეს წარმოადგენენ.

რეკლამათა შუქით გაჩირაღდებული ქალაქი, რომელიც

789 ათას მცხოვრებს დაითვისის, ახალი კონსტრუქციის მრავალსართულიანი ბინებითა და ლარგიტი სწორი ქუჩებით, მოედნებითა და ღირსშესანიშნავი ადგილებით თამაშად გაუწვევს მეტოქეობას ევროპისა და ამერიკის აღიარებულ ქალაქებს. ჩვენს ფეხბურთელებს განსაკუთრებით მოეწონათ გრანდიოზული აკვარიუმი, რომელსაც დღის სინათლეზე გამოქონდა ნებუნის სამეფოს საიდუმლოებანი.

მეორე მატჩში, რომელიც 19 ნოემბერს გაიმართა, კორიკაძე შეეცვალეთ კავსებადით. პირველად ითამაშეს სმირნოვმა, რიაბოვმა და ნიკოლაევმაც. საჭირო იყო გაცნობილით ამ ახალ მითამაშებმა, რათა გვეცოდნოდა მაქსიმალური შესაძლებლობანი სხვა უფრო საპასუხისმგებლო თამაშების წინ.

თბილისელთა მიერ დარტყმულმა ბურთებმა პირველ ტაიმში ოთხჯერ შეარხიეს მოწინააღმდეგის კარის ბაღე. ა. ლოლობერიძის მეშვეობით ჩვენებს გადაეცემა, „თავაჩანობა“ გამოეჩინათ მასპინძლების მიმართ, რათა მაყურებელს გული არ აეყარა მათზე და შედეგით უკმაყოფილოს სულ არ მიეტოვებინა სტადიონი. ამ სერისა გასტრა და შეტევაზე „გადმოსულმა“ კუბელებმა ერთი ბურთის გაქვივით გულშემატკივართა ხანგრძლივი ტაშის გრიალი დაიწყესურეს. გატანილ გოლს ჩვენებმა ორი თუასუხეს, მაგრამ მაყურებელი მაინც კმაყოფილი იყო მატჩის შედეგით. ამჯერად ზომ მშრალი ანგარიში არა ყოფილა!

მატჩის მეორე დღეს ფიზკულტურის მუშაკებმა მოხივეს, წამეიხისა ლქეცია სპორტულში საბჭოთა აკავირისა და საქართველოში ფიზკულტურისა და სპორტის განვითარებაზე. ჰაგანელ და რაინენიანდ მოწვეულ ამსანავებს აინტერესებულნი ჩვენი სპორტული მიღწევები, ღონისძიებათა კანონდარი, ფიზკულტურული მუშაობა სკოლებში, უმაღლესი სასწავლებლებსა და სპორტულ სპეციალებშიც. ჩხატარაშვილსა და იაკუშინსაც მიუთხდა შევითვავე პასუხის გაცემა ფეხბურთის ტექნიკასა და ტაქტიკაზე.

შუალაზე გადასული იყო, მაგრამ რეაქციის ბნელ ძალებს არ იქინათ. ჩვენგან ოთხსა-ოთხის მეტრის დამორჩილით აყოქდა რომელიღაც მნიშვნელოვანი ობიექტი — ამერიკელ მონოპოლისტთა დამქაშები ციხელს ეთამაშებოდნენ.

მესამე მატჩის წინა დღეს მთელი დღეღეგაცა მიგაწვივის კუბის რესპუბლიკის ფიზკულტურელთა თათბირზე, რომელიც სპორტის სასახლეში ჩატარდა. ამ უღიდესი ნაგებობის ტერიტორია 20 ჰექტარზეა გადაჭიმული, რომელზეც სისტემატურადაა განლაგებული მოგზურთის კორტები, ფეხბურთის, კალათბურთისა და ფრენბურთის მოედნები. სასახლის შენობაში მოქცეული კეთილმოწყობილი საცხრაო აუზები. თანამედროვე იარაღებით აღჭურვილი ტანვარჯიშული და ძალისხნერი დარბაზები, სპორტის იდეალური სასახლე — მხოლოდ ასე შეიძლება ეწოდოს მას.

თერაპეტიკა ათასმა მონაწილემ, თათბირზე დამსწრე ფიდილ კასტრომ, საიონსულოებისა და დღეღეგაციის წარმომადგენლებმა უნდა ტანსაცმელი გაიძირეს და დაიწყო დილის გამამხნეველი ვარჯიშის შესწავლა. მეორე დღიდან 18 ათასი აქტივისტი თავ-თავის ორგანიზაციებსა და საწარმოებში შეუღდებოდნენ თანვებულ ვარჯიშის განხორციელებას.

დღეღეგაციის თათბირზე საქართველოს სპორტმენთა მო-

ნაწილობის გამოცხადებას ორკესტრი საზეიმო ტუმი გამო-
ქმარდა, დარბაზში მსდომნი კი — ფეხზე ადგომით და ხან-
გრძლივი ტაშით.

ერთი საათის შემდეგ ფიდეკასტრისთან ვიყავით მიწვე-
ული სპორტის სასახლის მის რეზიდენციაში. კუბის ეროვნულ
ფიზიკური სათითად გაგვიყვალა. საუბარმა შეგობრული
ხასიათი მიიღო, რადგან პრეზიდენტ დორტიკოსს, რომელიც
ამას წინათ საქართველოშიც იმყოფებოდა, საკმაო წარმოდგე-
ნა შევექმნა ჩვეს რეაქტივიაზე.

საუკუნად მართებულმა ალიომმა თბილისის სხედებითა და
ქინძმარაულით სახელდახელოდ შევსებულმა ყანწებმა აღტა-
ყებამა მოიყვანეს კუბის პრეზიერი, რომელიც სვახურ ქუდში
აღებებდით ფოტოფირზე.

— ხვალ უნდა დაგვიწრო მატჩს და მითხარით, რამდენი
ბურთის გატანას აპირებთ ჩვენს კარში?

— რამდენიც ხელს არ შეუძლის ჩვენს მეგობრობას, —
გუპასუბეთ.

მესამე მატჩი კვლავ ჩვენი გამარჯვებით დამთავრდა, მაგ-
რამ ამაში გასაკვირი არაფერი იყო. ფეხბურთიყცა და, საერ-
თოდ, სპორტის სხვა სახეობებიც მშობლოდ ახლახანს იქცა კუ-
ბაში ხალხის ფიზიკური გაჯანსაღების საშუალებად. თამბა-
ქოს ფაბრიკისა და ლუდის ქარხნების მფლობელთა ნაცვლად,
რომლებიც განწყობის მიხედვით აფინანსებდნენ სპორტულ
ლიონსძიებებსა და ორგანიზაციებს, ფიზიკური კულტურისა და
სპორტის ხელმძღვანელობა მშრომელი ხალხის ხელში გადავი-
და.

ამჟამად კუბის 6 პროვინციაში, რომელიც 126 მუნიციპა-
ლიტეტადაა დაყოფილი, შექმნილია ნებაყოფლობითი სპორ-
ტული საბჭოები. ყველა პროვინციას აქვს ფიზკულტურისა და
სპორტის საკუთარი კომიტეტი. დღეისათვის კუბის 5.025
ფიზკულტურულ კოლექტივში გაერთიანებულია რვაასი ათა-
სი კაცი. კომიტეტები და საბჭოები არჩეულია.

უკანასკნელი მატჩის შემდეგ, რომელმაც უაღრესად მეგობ-
რულ ვითარებაში ჩაიარა, თავისთან მიგვიწვია ფიზკულტურე-
ლი და სპორტული მოძრაობის ხელმძღვანელმა ლიანუსამ.

სუენერთა გაცვლის შემდეგ ჩვენ შეთავაზეთ გვეწოდო
მათი გუნდი საბჭოთა კავშირში და ვუთხარით მათ, რომ ჩვენი
ქვეყნის სპორტკავშირის წინაშე საკითხს დავსვამდით კუბაში
სპეციალისტებისა და ცალკეული გუნდების გამოგზავნის შესა-
ხებ.

თავის მხრივ ლიანუსა გამოგვიტყდა, რომ მათი მთელი
ყურადღება გადტანილია ცენტრალური ამერიკის 1962 წლის
სპორტკაიდაში მონაწილეობისათვის, რომელშიც ისინი საპ-
რიზო ადგილების დაკავებას აპირებენ სპორტის რამდენიმე სა-
ხეობაში. კუბელებს განსაკუთრებით დიდი სურვილი აქვთ შექ-
მნან ფეხბურთელთა ძლიერი გუნდი. — ეს ფიდეკასტრის
სურვილიყააო, — დასძინა მასპინძელმა და გეთხოვა გავვე-
ზაენა მისთვის კინოფირები ფეხბურთის ტექნიკასა და ტაქტი-
კაზე.

მცირე ხანში კუბელ ფეხბურთელებს მართლა შეეძლებათ
თავიანთი სიტყვის თქმა საერთაშორისო სარბიულზე, რადგან
სხვაგან თუ წლები სჭირდება რაიმე მნიშვნელოვანი საქმის
დაგვირგვინებას, აქ იგი უბრალოდ და თავისებურად წყდე-

ბა — მცირე ხანში. ასე მაგალითად, წერა-კითხვის უცოდინა-
რობის ლიკვიდაციისათვის აქ თვითველ „სწავლულზე“ პერ-
სონალურად მიაგვრეს ოთხ-ოთხი უცოდინარი. ამგვარმა და-
ვალებამ ნაყოფი გამოიღო და სწორედ ჩვენი იქ ყოფნის პე-
რიოდში პროვინციებიდან ჩამოსული პატივტემი მოაგრობას
უპატაკებდნენ წერა-კითხვის უცოდინარობის ლიკვიდაციას.

ასვე იყო ტრაქტორისტ ქალთა პირველი კურსების გამო-
შვების დროსაც: ჩათიბებიდან ჩამოსული ათასობით კრეოლი
ქალი თამამად რადო მუხლუხა მანქანათა მართვის შემსწავ-
ლელთა რიგებში.

მოკლედ, რეკლუციის შემდეგ, კუბა ნამდვილად გადაიქცა
კუბელთა სამშობლოდ და თავისუფლებისმოყვარე ხალხმა მისი
ისტორიის უმცირეს მონაკვეთში გრანდიოზულ წარმატებას
მიაღწია მეცნიერების, ტექნიკისა და კულტურის დარგებში,
რამაც დიდი როლი შეასრულა სოციალისტური ქვეყნების გა-
მოსვლილობის გაზიარებაში.

* * *

კუბის ავიაკომპანიის თვითმფრინავმა მქესიკის დედაქა-
ლაქში დაგვტოვა, სადაც ბოლივიის თვითმფრინავის მოსვლამ-
დე დარჩენილი დრო საბჭოთა კავშირის საელჩოს სტუმრობას
მოგანდომეთ. აქ თავს საკუთარ მიწაზე ვგრძნობდით და ამ
შეგრძნებას გემრიელი რუსული სუფი და ჩვენებური ჩაის ნა-
ყენიც აორკვევდით.

მეგობრობა საუბრის შემდეგ ინტერესით გუყურეთ მქესი-
კურ კინოფილმს, რომელიც ფეოდალურ-მემამულური წყობით
გათანჯულ პეონთა ღუბჭირ ცხოვრებას გვიხატავდა.

ფიდეკასტრა სვანური ქალი

ფილმ კასტრო ესაუბრება საქართველოს სპორტული დელეგაციის ხელმძღვანელს ან. გ. სახარულიძეს (მარჯვნიდან მესამე)

არც თანამედროვე ცხოვრება ანებიერება მექსიკის მედიკოს. როცა აეროდრომზე გაჩერებულ თვითმფრინავთა ურიცხვი რაოდენობის მიწეზე ვიკითხეთ, გვითხრეს, რომ ასობით გაფიცილნი პილოტი ზელფასის 10 პრიციენტით მომატებას ელოდებიდა.

ორი საათის ფრენის შემდეგ ლიმაში (პერუ) დავეშვით, მაგრამ გაგაფრთხილეს თვითმფრინავიდან არ გადმოსვლიყავით, დავლოდინებოდით ბოლივიამი გაფრენას. თვითმფრინავმა, მართლაც, მალე აიღო კურსი ბოლივიისაკენ და სპუალოში მიგვეცა ფანჯრებიდან გავცნობდილი სამხრეთ ამერიკის დასავლეთ სანაპიროებს. ჩვენს ქვევით ძირითადად ხრთოკი და ქვიშიანი ადგილები იყო გამოვლილი, რომელიც მალე ვუვლანია საფიფქლოებზეა შეცვალა. ერთ „მხოლოდ“ ვუვლანს 25-30 მეტრის დაშორებით „ჩაუკუარ“ და საპაერო ხომალდის კაპიტანმა ჩვენს საპატივიცმოდ შემოირატყა წრე მჭიმნავ მწვერვალს.

პავანა—მეიკო—ლიმა—ლაპასის მარშრუტის დასასრულს ექვსი ათას მეტრზე უკანებადი ფრენამ თავისი დადი დასავა დელეგაციის წევრებს და ბოლივიის მიწას, თვითმფრინავიდან გადმოსვლისას, თვითვეულმა უჩვეულ ტრეკტანში დაიწყო. დახუთულმა ნესტანამა პაერმა ევლად იმოქმედა იაკუნინზე, შავგულიძეზე, კოტრაკიძეზე, ხურცილაძეზე და სხვებზეც.

მოტიტველებულ უფერულ მთათა ღრმა ტაფოში მოქცეულ ქალაქი უსოზოდ დალილო მგზავრებს კიდევ უფრო გვიუარესებდა უსაიმოფნი შვერჩნებმა. არც მეორე ხარისხვანამა სასტუმრო „სუკრემ“ „დაამშიდა“ ჩვენები და მცირე დასვენების შემდეგ პირდაპირ სტადიონზე წავიდინენ სავარჯიშოდ.

ჟანგბადის ნაკლებობით გამოწვეულმა სიმწუღეებმა ძირითადად ჩვენი ექიმის შ. თელას კისერზე გადაიარა, რომელსაც საჭირო კონსულტაცია გაუწიეს ბოლივიელმა კომუნისტებმა. მათ იცოდნენ ადგილობრივი ელიმბატის უარყოფითი გავლენის შედეგები ჩამოსულთა მიმართ და რჩევა მისცეს სპეციალური აბებით აღედგინა ჩვენი ჯანმრთელობა. ამ პატიოსან ადამიანებს სურდათ მოედასწერე სტუმრებიცა და მსახიონდლებიც ერთნაირ პირობებში ყოფილიყვნენ. მადლობის მეტი რა გვეთქმობა. ჩვენი ზაქოეც ვგმარავენ და ახალი პრეპარატით და,

იმეით შემოხვევამ, „დაგარდნილი“ ამსანაგები განგებადინა ბალიშების დახმარებით მოჰყავდა საბრძოლო ფორმაში. ზუსტად განისაზღვრა საჭმლის მიღებაც, რადგან უიმისოდაც ჭირდა სუნთქვა. შეუძლებელი იყო ნორმალური ძილი, რადგან დღეში სხვადასხვა ორგანიზაციის ათნაირი დელეგაცია მაინც გვადგებოდა თავს.

24 ნოემბერს, დილით ადრე, გვეტუმრა ჩეხოსლოვაკიის საკონსულოს წარმომადგენელი, რომელმაც შრომის სამინისტროსა და უდემამო ბავშვთა დაცვისა და აღზრდის საზოგადოების სახელით მოხვდა, ჩავეტარებინა ერთი დამატებითი მატრი. შემოსავალი ბავშვთა ქალაქის მშენებლობას უნდა მოხმარებოდა. აძრული საკითხის გადასაჭრელად ვფხოვე დაცვისა და პირველ მატჩამდე, რათა ჩვენ შევთანხმებულიყავით თამაშის ადგლსა და დროზე.

ნამუდარდეს გვინახულეს ლაპასის „დინამოს“ ფეხბურთელებმა. ეს გუნდი 1956 წელს ჩამოუყალიბებიათ სამხრეთ-ამერიკელებისათვის საკმაოდ ცნობილი საჭოთა საუწყებო გუნდის პატივსაცემად.

იმავე საღამოს მიგვიწვიეს რკინიგზელთა კლუბში, სადაც ჩვენ რადიოთი მოგვისდა გამოსვლა, მე ისიც ვუთხარი დამსწრეებს, რომ წლების მანძილზე მათ ისტატეში ვმუშაობდი და საკმაოდ გარჯე ვიგნობ მათ საქმიანობას.

სიტყვით გამოსულმა რკინიგზელმა მუშამ და ერთმა ინჟინრმა დამსწრთა სახელით განაცხადეს, რომ, ბოლივიის მუქარის მიუხედავად, ბოლივიელი მშრომელები მიაღწევენ საჭოთა კავშირთან დამოამატური ურთიერთობის დამყარებას, რაც პირველ რიგში მათივე ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარეობს. ეს განაცხადიცა — ბოლივია, რომლის ეკონომიური საფუძველი სოფლის ნახევრად ნატურალური მეურნეობა და უცხოელთა კაპიტალზე დამოკიდებულები სამაბანდო მრეწველობა, ლათინური ამერიკის ერთ-ერთ ყველაზე სუსტად განვითარებულ ქვეყანას წარმოადგენს. აქ ავტონომიოსა და მატარებელს ჯერ კიდევ წარამატებთ უწეს მეთქეობას ჯორებისა და ლამების საჭაპანო ტრანსპორტით.

ლათინური ამერიკის ქვეყნებიდან ბოლივიამი ყველაზე მეტი სიყვდილიანობა, რადგან ვფრობელები იქნარ კლიმატის ვერ ეგუებიან და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის საავადმყოფოების აგებნაზე მოაგრობა ნაკლებად ზრუნავს.

იმ დროს, როცა ჩვენთან შესვლდებოდა მხრალო ადამიანები ხალხის ინტერესებს გამოსატყადენენ, რეაქციული პრესა მთელი ძალით ცდილობდა ჩვენი სპორტული ღირსების ტალანში ამოსვრას. იმინი წყრდნენ, რომ ბოლივიის ფეხბურთის ფედერაციამ შეცდომში შეიყვანა სპორტული საზოგადოება. მოსკოვის „დინამოს“ ნაცვლად ჩამოსულთა თბილისელთა უტინო კოლექტივი, რომელიც ალბათ ბოლივიის „პ“ კლასის სუსტ გუნდებზე უარესიაო და სხვ. ყოველივე ამან აღაშფოთა ჩვენი დადამოუკლები და გადაწყვიტეს ქართული ცეცხლი დაიწითთ ბოლივიურ სტადიონზე.

... ჭუჭყიანი კონტრასტებით სასვე ანტისანტარული ქალაქის რაიონელებით თავი არ შეგვიწუხებდა და უნდა ითქვას, არც თამე იყო სანახავი. მეტრისების, კეკუსა და აიშარას ტომის ინდიელებისაგან შემდგარი მოსახლეობა 400 ათას კაცსაც არ დაითვლის.

ლა-პასში რამდენიმე სერიანი შენობაა. დანარჩენები ერთსართულიან ნაგებობებს წარმოადგენენ, რომლებშიც შეიძლება ბოლოვილები ცხოვრობენ. ღარიბი ინდიელები მიწურებასა და ქიხებში ბინადრობენ ქალაქის გარეუბნებში. რაც თვალში მოგვებად, ეს იყო ქალების მიერ მამაკაცთა შლიაპების ხმარება. ყოველ ქუჩას საკუთარი „ქუჩური ბაზარი“ აქვს. პროდუქტები პირდაპირ ყრია მიწაზე. იქვე იწევა ხორცი და კარტოფილი, იქვე მზადდება სხვა საჭმელი და იქვე იყრება ნავაი. ლა-პასში მრავალი გადამდები ავადმყოფობა მძინვარებს, მოსახლეობის 82 პროცენტი წერა-კითხვის უცოდინარია და საშუალო და უმაღლესი განათლება მხოლოდ შეძლებულ მოქალაქეთა პრივილეგიას წარმოადგენს. ამგვარი ხალხის ზოგიერთი არამკითხვე წარმომადგენლის ნათქვამი — ეს კუბა არ არის, ბოლივიააო, ჩვენში მხოლოდ სარკასხულ დიზონს იწვევდა.

ჩვენ მატჩამდე დავესწარით პირველი ჯგუფის ორი გუნდის თამაშს, რამაც წარმოდგენა მოგვცა მომავალ მოწინააღმდეგეთა თამაშის სტილზე. ისინი მშვენივრად ფლობდნენ ბურთის ტარების ტექნიკას და კარგად იყვნენ შეგუბულნი უზომოდ უსწორმასწორო მიედანზე მანევრირებას. ტყუილად არ გავიცხადეს მათ ამაყად, რომ ამ მინდორზე მარცხი განუცდიდათ ურუგაის, არგენტინის, გერ-სა და სხვათა ძლიერ გუნდებს. ჩვენს წინ გამოუდგელი კუბელები არ იდგნენ და გუნდი ძალთა მაქსიმალურ მიზილხუბას სჭიროებდა. ამას გარდა, დიანაოელთა წინააღმდეგ გამოსულ „სტრინგესტს“ აძლიერებდა ნაგებობის ოთხი საუკეთესო მითამაშე.

მატიჩი მაღალი ტემპით დაიწყო და პირველი ათი წუთის განმავლობაში ჩვენმა ფორვარდებმა მეტოქის კარი ალების საში რეალური შესაძლებლობა დაკარგეს. მხოლოდ თამაშის მე-ათე წუთზე დაგვირგვინდა გოლით ბარქაია-იამანიძე-კალოვის კომბინაცია.

თამაში უფრო გამწვავდა და მასპინძელთა მხრივ უხეშობაშიც გადაიზარდა. მეორე ტიმიშე მელაშვილი, ბარქაია და დათუნაშვილი სმირნოვით, ზეინკლიშვილითა და ნიკოლაკვით შეეცვალათ, რადგან ვანგუბადის ნაკლებობამ უაღრესად მოქანცა ჩვენი ფეხბურთელები მატჩის 62-ე წუთზე შ. იამანიძემ ოსტატურად აუარა გვერდი მცველებს და „სტრინგესტს“ კარში მეორე ბურთი გაასვია.

მასპინძლებმა მხოლოდ ერთი გოლის გაკეთება შეძლეს. ფეხბურთის მოედნიდან მშვილად გამოვიდით, რადგან იგი მაღალი მათუხსტრატაიანი დობით იყო შემოფარგული. გარდა ამისა, გავუთვითი მოწინააღმდეგელები ჩვენმა თამაშმა მოსაძიარა და ტემპითაც კი გაგვაცილეს. ინტერესისთვის უნდა ითქვას, რომ გრანდულევიდან გამოსვლის შემდეგ, ჩვენად გასაკვირად, საბჭოთა ფეხბურთელებს ეხვოდნენ და კონტინდენ არა მარტო მამაკაცები და ქალიშვილები, არამედ მთლად გატალანარებული მოხუცი მანდილოსნებიც.

უნდა ითქვას, რომ ფეხბურთის პოპულარობის მიუხედავად, სტადიონი მაყურებლებით არ ავსებულა. ბოლოთი ფასი ერთი დოლარამდე იყო აწეული, მაშინ, როცა კილოგრამი ხორცი 500 ბოლივიან ღირდა (16 დოლარი) და მცირეხელფასიანი მშობიარეობისათვის საკმაოდ დიდ თანხას წარმოადგენდა. როგორც გავიგეთ, კათოლიკური ეკლესიაც მოწოდებდა ხალხს, არ

რეპროდუქცია პავანას ერთ-ერთი გახუთიდან

წასულიყვნენ ურწმუნოებთან თამაშზე დასასწრებად. ღვისის მსახურებთან დაკავშირებით მინდა მოვიგონო პატარა ეპიზოდი: თამაშის წინ დინამიკლებთან მივიდა ადგილობრივი პასტორი და ქადაგება დაუწყო მათ იმეყვენიურ ცხოვრებასა და მარადულ სასუვეველზე.

— მამაო!— შეაჩერა იგი ჯ. ზეინკლიშვილმა, — თქვენი მოძღვრება დღეს დამაჯერებლობას მოცულებოია, გეტყობათ სპორტულ ფორმაში ვერა ხართ. წადით, მოეზადეთ და თუ შემდეგში მაინც დავარწმუნებთ რელიგიური რწმენის აუცილებლობაში, ფეხბურთელთა მისურს სიაშოვნებით გადაცველით პასტორის მოსასამაშე...

მატიჩის შემდეგ სასტუმროში დაბრუნებისას გვეწვივნენ საზოგადოება საბჭოთა კავშირ-ბოლივიის მეგობრობის წარმომადგენლები, რომლებმაც ჩვენ საპატივეცმოდ გამართულ თამაშზე მივიპატიყეს. აქ იყვნენ ბოლივიელი მშრომელი ხალხის ქუშიარტი წარმომადგენლები, რომლებმაც ვთხოვეს მათი თანამეგობრეობის სურვილი — დამყარებულყო დიპლომატიური ურთიერთობა ბოლივიასა და საბჭოთა კავშირს შორის — ჩვენი ხალხისათვის გადაცვეცა. ისინი დაუფარავად ლანძღვდნენ ამერიკელ აგრესორებს და ისრაელდენ ლოზუნგებს: „კუბა სი-იანკი ნო“, რაც კუბის რევოლუციური ხალხის სოლიდარობასაც გამოხატავდა. გამოირკვა, რომ ამ საზოგადოების თავმჯდომარე მხოლოდ რამდენიმე თვის წინ გამოვიდა ციხიდან, სადაც ის „საბჭოთა პროპაგანდისათვის“ იყო დაჭერილი.

სადავს გახუებები აღინიშნავდნენ — დინამიკლები უკეთ თამაშობდნენ, ვიდრე არგენტინელები ან ურუგვაელები, თუმცა ჩამორჩებანი ბრაზილიელებსო.

პირველი მატჩისათვის ეს არც თუ ისე ცუდი დასასაათება იყო. თბილისის დინამიკლთა შესვლებზე მათ მოწინააღმდეგეებზე გაიყვინებთ არასასარბილო იყო. ბურთის დამწეავეების წმინდა სამხრეთამერიკულ სტილს საკმაოდ აუფერულბდა მო-

თამაშების სუსტი ფონიერის მომზადება. საკვირველია, მაგრამ ფაქტია, რომ გუნდის კეზის პირველ ტაიმშივე უძლებდა მოთამაშეთა გამოცოცხლება წყლის შესხმით, რომ არაფერი უქრებო ლინის წვეწვრზე. მათთვის დამახასიათებელია აშკარა სინულაგია უნიშვნელო დავარდნების დროსაც. და ის არაკოლეგიალური დამოკიდებულება მოწინააღმდეგეებისადმი, რაც მაგი ხაზოვით გასვედა მთელ მატჩს.

27 ნოემბრის ბოლივის მთელი ქალაქ კომპაზამაში ჩავედით, სადაც სპორტულ დელეგაციასთან ერთად რუსული ენის შესწავლელი ქალთა ჯგუფიც დაიხიდა. კომპაზამა ლა-პასზე პატარა, მაგრამ მასზე უფრო სუფთა და გამწვანებული ქალაქია. შეიძლება ეს იმით აიხსნება, რომ აქ სხვა ტომის ინდიელები ცხოვრობენ. ბოლივის ქალაქებს ჩვენს თვალში მაინც ერთი დამახასიათებელი ნიშანი აერთიანებს — ყველგან დელეგაციათა რაკლში ვართ მოქცეული.

გზებთან დელეგაციები გვიხილდნენ დავემარტოდით მათ ტრიტორებთან და სამურენო ვიარაღებთ. 1953 წლის რევოლუციამ მათ მისცა მიწა ოჯახის სულადობის მიხედვით. მაგრამ საწარმოო იარაღებს დღესაც მოწყვეტილი არიან. ნიადაგი კი მჭირად და ზოგჯერ მოსავლიც არ მიიღის. ღარიბი გლეხის ერთმა ოჯახმა სუენირიც კი გადმოგვცა ნ. ს. ხრუშჩოვის მუღღლისათვის გადასაცემად. უნივერსიტეტის ლექტორი დააინტერესა ფანჯურევი აღზრდის სახეობა და ძალიან გაკვირვებული დარჩა, როცა გაიგო, რომ ჩვენთან ფონიკური ვარჯიშები და სპორტთანაშები ყოველგვარი გადასახადის გარეშე მისაწვდომი ნებისმიერი ასაკის წარმომადგენლისათვის.

ახლა დავებუნდით ისევ „უნივერსიდაის“ სტადიონზე შემდგარ მატჩს, რომელიც დამწო ყოველგვარი ცერემონიალის გარეშე. ჩვენ თხოვნის მიუხედავად დანიშნული ადგილობრივი მსაჯი, აშკარად უჭერდა მხარს „ოქსიტანისის“ ფეხბურთელებს, და უჭარბდების გარეშე ტოვებდა მოთამაშეთა მიერ წესების უხერხულ დარღვევას. ქართველ ფეხბურთელთა ტერიტორიული უპირატესობის მიუხედავად (პირველი ტაიმი დამთავრდა და უშედეგოდ), ანგარიში მასპინძლებმა გახსნეს. მცველები მოწინააღმდეგეების კარის ალბეთი იყვნენ გართული და მათი ერთ-ერთი კონტრშეტვის დროს საჯარიმო მოედანზე მარტოდ დარჩენილმა ზურგილაგამ ვეღარ უზრუნველყო კარის მისაღობების დაცვა.

ჩვენი მოთამაშეები გამოაფხიზლა ამან და უკვე რამდენიმე წუთის შემდეგ დათუხაწვილმა გაათანაბრა ანგარიში. გამარჯვების შანსის დაკარგვამ გააცოფა ბოლივიელი ფეხბურთელები და თამაში აშკარად ხულიენობაში გადაიხარდა. უკვე იქამდე მივიდა, რომ მარჯვენა ინსაიდმა თავი დაარტყა ზ. ზოტოლას. ამ უსტაგისობების დამახაზე კარდან გამოიჭრა ნ. კორტაბე. იქვე გაჩნდნენ ნ. სიჭინავა და მოწინააღმდეგეთა გუნდის მოთამაშეები. მხოლოდ მწვრთნელებისა და ბოლიციელების ჩარევამ ააცივნა გუნდები სერიოზულ ინციდენტს.

გაგიჟებო ჩვენი მოწინააღმდეგეების გამოჩრტების მიზეზიც. რამდენიმე წუთი წინ ამ გუნდს ჩაუტარებია ტურნე სოციალისტურ ქვეყნებში, ვერცერთი მატჩი ვერ მოუვია და სამშობლოში დარწმუნებულს თავისი რეპლიტაცია ამ ქვეყნების მუქ ფერებში დახატვით მოუხერხებია რეაქციული გასუობის ფურცლებზე. მათი რეპუტაცია ახლა საკუთარ მოედანზე იყოფდა

და მის გადასარჩენად ხულიენობა მოიშველიეს. აღსანიშნავია რომ მატჩის დამთავრების შემდეგ მასპინძლებმა თავი აარიდეს მისაღობებს.

რას იზამ, ერთი ხიდან ბარიც გამოდის და ნიჩბიც, ოროდე საათის შემდეგ პრეს-კონფერენციაზე მიწვევულს მქუხარე ტაშითა და შეხასილბით შევეგვებენ ბოლივიელ მშრომელთა ტუმშარბიტ წარმომადგენლები, რომელთა ყველაზე დიდი სურვილია დაილომატური ურთიერთობის დამყარება საბჭოთა კავშირთან.

ხალხის თვალში ჩვენ ვიყავით დიდი ქვეყნის პირველი წარმომადგენლები და ცდილობდნენ ყველაფერი გაგეთო მასზე, რადგან საბჭოთა კავშირის მხოლოდ აფერიის შეერთებული შტატების მსახურთა „პირველწყარობით“ იცნობდნენ. ასე მაგალითად, ჩვენს ჩასვლამდე რომელიცა ბოლივიელ პროფესორს ლექცია წაუკითხავს საბჭოთა კავშირის ეკონომიკური მდგომარეობაზე, როგორც მკითხვაზე გაკეცილი პასუხით გაიგეთ, პროფესორს მხოლოდ 1908 წელს უმოზაურთა რუსეთში და ახლა თითქმის 53 წლის გასვლის შემდეგ ცარიზმის უღელქვეშ მოქცეული ქვეყნის ეკონომიკა კომუნისმის მშენებელი სახელმწიფოს მამორჩაველ ძალად გაუსაღებია. ჩვენ შევეცადეთ განვემარტა ამზანაგებისათვის მცენერის „ოპიუმტურობის“ მიზეზები და დაწერილობით ვესაბურეთ საბჭოთა ხალხის ცხოვრებაზე.

იმ დღეს სასტუმროში ვინზე უსოფმა თავისი თავი პეტერბურგულ თავდად წარმომიღინა და მიიხრას:

— 44 წლის წინ აწყობილი სახელმწიფო დავიკოვით, ახლა როგორ გამოიყვება იგი? — მეფის რუსეთის დიდულურ ნაშინის — ყოფილ თეორეგარდელ ოფიცერს ცარიზმის უღელქვეშ რეპორტიორთა მთელი ამაღა ახლდა და მისი უზრალოდ თავიდან მოიხრება არ შეიძლებოდა.

— სიამოვნებით: კავისა და ვუნთის ქვეყანამ, რომელიც თქვენ „დავიკოვით“ მსოფლიოს პირველი კოსმონავტიკები გამოზარდა — ეს მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში. საბჭოთა სპორტსმენები არავის უომობენ პირველობის ოლიმპიურ თამაშებზე, რომლებშიც თქვენი მფარველი ძია სემიე მონაწილეობს — ეს სპორტში, საბჭოთა კავშირი არავისაცან სესხულობს მარცველუს, პირითი სხვებსაც ამარაგებს — ესეც სოფლის მეურნეობის დარგში. მე შეგინი საკმარისია, არა? — სიჩუმემ თანხმობა გამოხატა.

მესალმა მატჩი, რომელიც პირბისამებრ ბავშვთა ქალაქის მწვრთნელების დასასმარებლად გამართეს, მასწავლებელი მონდომებით ჩაატარეს ჩვენმა დამნაშალებმა. მათ ანგარიში 5-2 დაამარტეს ლა-პასის საკლბო გუნდების ნაერბი, მაგრამ ამ მატჩმა მთიც ვერ გაამართლა თავისი მიზანი. კერძოდ, რეაქციონერთა აქტიური მუშაობის წყალობით თამაში მაცურებულთა მცირე რაოდენობა დაესწრო, შავნენლი რეაქციის ძალეში პოლიტიკის გულისათვის უღემდამო ბავშვთათვის განკუთვნილ ფულსაც სწრაფდნენ.

რას იზამ, რაც ჩვენზე იყო დამოკიდებული ყველაფერი გააკეთებ უხსოვლ ბავშვთა დასასმარებლად და ამ ადამიანური მოვალეობის ასრულების შემდეგ გათენებისთანავე ავიდით გე-

ზი პერუს დედაქალაქისაკენ, საიდანაც კვადორში უნდა გადაფრენილიყო.

* * *

ლიმას აეროდრომზე ისეთი „სტუმართმოყვარეობა“ გამოჩნდა, რომ სამი საათის განმავლობაში ყვადროს თვითმფრინავის ფრთებქვეშ გაჩერებული, — პერუს მმართველებმა აეროპორტში გასვლის ნებაც არ მოგვცეს.

იქვე პოლიციელებს ჩვენთან დელაპარაკებაც კი ეშინოდათ. ბოლოს ცნობისმოყვარეობამ თავისი გაიტანა და თვითმფრინავთან რამდენიმე მოქალაქემ და რეპორტიორმა მოიყარა თავი „ჩრდის ფარდის“ ექითა მცხოვრებთა სანასავად.

ანტისამბოთა პროპაგანდით გაბრუნებულ პერუელებს საბჭოთა კავშირზე მეტად მცდარი წარმოდგენა ჰქონდათ. შევეცადეთ საწინააღმდეგო დაგვემტკიცებინა მათთვის უბრალო ფაქტებით:

— მსოფლიო ჩემპიონატებზე და ოლიმპიურ თამაშებზე იმარჯვებენ საბჭოთა სპორტსმენები, უკულტურო ქვეყნის წარმომადგენლები კი ასეთ წარმატებას ვერ მოიპოვებენ; გაგარინმა და ტრეტოვმა კოსმოსი დაიპყრეს, რაც ტექნიკისა და მეცნიერების უმაღლეს დონეზე დაყრდნობას გარეშე წარმოუდგენელია, ან სულ უბრალოდ, შესხედეთ ამ ზორბა ფეხბურთელებს; გვანან ისინი დამონებული ქვეყნის წარმომადგენლებს? მარტო საქართველოში ყოველ ათას სულ მცხოვრებზე უმაღლესი განათლების 38 კაცი და ქალია.

ვეფირობ, არ უშენებტება მოცა გამჭვირვალე მაინც გახადა „რეჩის ფარდა“, რადგან დამატებითი შეკითხვები აღარ მოუყოლია და სუენიერების (ნიშნების) გამოცვლაც კი მოგვიწოდეს.

...გუიაკილი — კვადორის უდიდესი სავაჭრო ცენტრი და საბორტო ქალაქი, რომელიც, ვადმოცემის თანახმად, ინდიელთა უძველესი ტომების წარმომადგენლებს ცოლ-ქმარს ეკუთვნის და კილს დაურახებიათ.

კვადორის სახელოვანი წინაპრების ნაშვირთა ბედ-იბაღლზე გვესაუბრება ქალი, რომელმაც აეროდრომზევე შემოგვთავაზა თავისი თავი გიდად. მისი ქალიშვილი მოსკოვის კონსერვატორიის სტუდენტია და დღეს სურდა, რამეთუ ეცა პატივი საბჭოთა კავშირის წარმომადგენლებისათვის.

სასტუმრო „კონტინენტალი“ ახალგაზრდული ორგანიზაციების კომუნისტური ახალგაზრდობის კავშირის, უნივერსიტეტების სტუდენტთა ფედერაციისა და სოციალისტური ახალგაზრდობის წარმომადგენელთა ალყაში მოვეყვებით, კვადორელ ჭაბუკებსა და ქალიშვილებს შორეულ თანატოლებს ცხოვრების ყოველ წერილობრივ ანბეჭდურსებში.

ნაშუადღევს თარჯიმან ლოგინოვან ერთად მიმიწვიეს რადიოსტანციაში და მოხვედს გამუშეებინა საბჭოთა კავშირსა და საქართველოში ფიზიკური კულტურის განვითარების მთელი რიგი საკითხები. ჩვენი ქვეყნის ფიზიკური კულტურის სტრუქტურისა და სისტემის გაცნობის შემდეგ შემეგობინა — არის თუ არა თქვენთან რასობრივი შესუღვლა სპორტში.

ამაზე მე მათ მოვაგონე, რომ მარტო საქართველომ მოპოვებული მემდლების რაოდენობით ოლიმპიურ თამაშებზე უკან ჩამოიტოვა საფრანგეთი, ფინეთი, დანია და სხვები. რასობრივი

დისკრიმინაციით შესუღვლული კუბოე კი, ბუნებრივია, ასეთ წარმატებას ვერ მოიპოვებს შეიქი.

საღამოს უკვე ტელემაყურებლების წინაშე მოვიხიბა გამოსვლა მე, შ. იამანიძესა და ს. კოტრიკაძემ.

— სამხრეთ ამერიკული კონტინეტი, საერთოდ კარგ შთაბეჭდილებას ტოვებს ჩვენზე — დადებითი პასუხი გასცა დასმულ კითხვას შ. იამანიძემ.

ამან არ დაეკამყავილა ტელემაყურებლობის პრეზიდენტი და გვითხრა:

— კუბის ფეხბურთი სამხრეთ ამერიკული ფეხბურთით არაა. კვადორიელთა სხვა ყაიდის მოთამაშეები არიან და ამაში მთლე დარწმუნდებით.

გულშემატკივრის თავგამოდებას ს. კოტრიკაძემ ცივი წყალი გადაასხა.

— ხეალ თამაშია, უკეთეს ბურთი და მოედანი გამოაჩენსო.

წესობრების დღეს გაუთებში გამოქვეყნებული იყო ცნობა, ფიდელ კასტრომ ძალით წააგებინა თავის ფეხბურთელებს, რათა ხალხის თვალში საბჭოთა წყობილების უპირატესობა დაემატებინათ. გაუთების მუშაობის არც ბოლივიელებს ინდობდნენ. გაუნათლებელი ხალხია, თამაშის რა იცაიანო.

ასეა თუ ისე სხვადასხვა გაუთის მიმომხილველნი ერთში მაინც თანმდებოდნენ — „კუბასა და ბოლივიასი დამუშარტებული დინამოელები დიდი ანგარიშით დამარცხდებიან „ემელებს“ ფეხბურთელებთანო.

ამგვარმა ბაქაობამ ჩვენი ბიჭებზე გაავლესა და გადაწყვიტეს „გუიაკილის“ სტადიონზე 60 ათასი მაყურებლის თვალწინ დაემსგავრათ მათი სანაქებო „ემელების“ უღლველობის მიბო.

საქართველოს წარგზავნილებმა წარმატებით განახორციელეს ჩანაფიქრი. მაყურებლები ორმაც „ზარალში“ იყვნენ ჩანადრდნიო. ისინი თავიანთი გუნდის დამარცხებას დაესწრნენ და ჯიბეც საკმაროდ შეუთხლდათ — იმ დღეს ბილეტების ფასი სუთ ღლიარამდე იყო აწკულთ.

მატჩის საბოლოო ანგარიში (6 : 2), თბილისელთა სასარგებლოდ, გულშემატკივრები ადგილზევე გააქვავა და ბოლო მივლთ ორი ორეკტრის ჯახურ „კრიმალჭუსს“, რომელსაც ათასობით სპეციალური პისტოლეტების ბაქა-ბუთები ერთვინდა.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ საერთო ღრინაცლმი განსაკუთრებით გამოიჩინდა ერთი ტრბუნა, რომელიც კვადორის შედარებით სქელჯიბიან მაცხოვრებლებს ეკავათ.

სტადიონიდან გამოსვლისას ვიდაცამ დავგვიძასა, ცოტახანს შემერდიოთ — სიგანად დროული იყო, რადგან, როგორც შემდგმი გავიგეთ, რეაქციონერთა დაქირავებულ სულიენებს ჩვენი ავტობუსი საუფელთანად დაესაყვით ქვები.

თანდათანობით ყველა შევეგროვდით და ვიზივეთ პოლიციელებს ზომები მიედოთ მოხულიენო ელემენტების დასაოკებლად. იქ, როგორც ჩანს, სიტყავაზე მაგად იარლი ჭრის — პოლიციელებმა პისტოლეტი ვესტიბიულშივე გაისარლთა რამდენჯარმდე და ბრბოს გაფანტვის შემდეგ საშუალება მოგვეცა ავტობუსში ავსულიყავით. არეულობაში ვიდაცამ სიბირიფს ბურთიეც კი გამოვლიჯა. სამხრეთ ამერიკაში ფეხბურთის ფანა-

ტიკური სიყვარულის დამადასტურებელი კიდევ ერთი ცოცხალი ფაქტი.

ამ შემთხვევის შემდეგ ქალაქის ქუჩებსა და კინოშიც კი პოლიციელთა ესკორტი დადგინდით. ეპეც შენი ამერიკული სტუმარ-მასპინძლობა!

ასე თუ ისე, ჩვენმა გამარჯვებამ იქური პრესა მომხდარი ფაქტების წინაშე დააყენა და ვეღვა ვაზთმა ადიარა დინამოელთა თამაშის მალევე კლასი. განსაუკურებთ აქედნენ კოტრიკაძეს, ზურცილას, კალოევს, იანაძესა და სხვებს. მათ დამინახურეს ეს — თვითელმა ფეხბურთელმა მაქსიმალურად გამოავლინა თავისი შესაძლებლობა.

6 დეკემბერს „პრადის“ საშუალებით გავიგეთ ნონა გაფრინდაშვილის გამარჯვება პრეტენდენტთა ტურნირში და იქვე ჩვენებურად აღვიწინეთ ეს სასიხარულო ფაქტი. იმ დღეს ჩვენმა ნაცნობმა ქალმა გავაფრთხილა — უნივერსიტეტის სტუდენტებთან ბოლთა მოქალაქეთა შეილები მოითხოვენ პრეტენდენტულად მთავროვნე რექტორის განთავისუფლებას და ქალაქ-გურეთს ნუ გახვალთ, შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ტერორისტულ აქტს.

... ჩვენი ფეხბურთელები განსაკუთრებულად მოეზადნენ შარშანდელი ჩემპიონის „ბარსელონას“ წინააღმდეგ სათამაშოდ და უნდა ითქვას, საშინელი სიტხისა და სინესტის მიუხედავად, ბოლომდე გაუძღეს ადებულ ტემპს, მაშინ, როცა ადგილობრივმა ფეხბურთელებმა მოთამაშების გამოცვლა დაიწყეს. ვერა, ვერც „ბარსელონას“ ყურთა გულშემატკივართა იმედების გამართლება. მატჩი კვლავ დინამოელთა გამარჯვებით დამთავრდა — 2 : 1. გამტყუნდა რეპორტიორთა პრონოსი — „დამარცხებულნი თბილისელთა წინსვლას „ბარსელონას“ ფეხბურთელები შეაჩერებინო“.

8 დეკემბერს ეკვადორის დედაქალაქ კიტოში დაგვეფიქი, სადაც 11 დეკემბერს უნდა ჩავგეტარებინა მატჩი დილის 11 საათზე. ეს იმით ახსნეს, რომ სტადიონ „ოლიმპიას“ განათება არ ჰქონდა და სადამოს ტარდებოდა კორიდა — ხარემათი ბრძოლა, რომელიც ამ ქვეყანაში № 1 სანახაობადაა აღიარებული.

კიტოში, რომელიც გუაიკილზე ბევრად ბატარაა, ყოველი ფეხის ნაბიჯზე გვევითხოვდნენ რეპორტიორები მათ დედაქალაქში მიღებულ შთაბეჭდილებებზე.

— ბუნება კარგია, ხალხი შესაფერი, მაგრამ სიღატაკე და შიშიანი ვეღვაფერს ფრანკს! — ეგებნებთ დაუფარავად. ქალაქში თავისუფლების ქანდაკებაა აღმართული, მაგრამ სინამდვილეში აქ თავისუფლად მხოლოდ ამერიკული კაპიტალი და ძალა ბატონობს.

მასსვს, რომელიც მალაზიაში შესვლის დროს, ხუთი წლის წინ ლიბიიდან გადმოსვნილმა, ამერიკელი პროპაგანდის მიწვევებულმა გამოივლელმა ქალმა შემდეგი საუბარიც კი გაგვიბა:

— მეცოდებით, რომ „რკინის ფარდის“ იქითა ცხოვრობთ. ვერ წარმომიდგენია მონური სიციხეს, თქვენი ხომ ბადრავის მეთვალყურეობის ქვეშ დაღინჯართ სამუშაოზე. მერე და რა საზარელი არიან თქვენი ბავშვები, რომლებსაც ოთხი წლის ასაკიდან შემორჩეულ ბანაკებში ზრდიან კომუნისტურ ყვირდაზე. საერთოდ კი, სოციალისტური ბანაკი კატორდაა. აიმი-

ტობა, რომ გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკიდან ვეღვრაციულში გადიან საცხოვრებლად.

აი, როგორი წარმოდგენა ჰქონდა ეკვადორის ზოგიერთ მცხოვრებს საბჭოთა კავშირსა და სოციალისტურ ქვეყნებზე ამერიკული „პრეტენდენტობებიდან“: რასაკვირველია, ამ ნაძირალა ძალას სათანადო პასუხები გავციეთ და ძალზე დავაფიქრებინეთ.

სხვათა შორის იმ დღეს გავიგეთ, რომ ეკვადორის პრესიდენტმა ორდენით დააჯილდოვა გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის თავადიკის მინისტრი შტრაუსი. რა დამახასტურებისათვის? — ეს საკითხი გავუგებარი იყო ჩვენთვის, გავუგებარი იყო ეკვადორელი ხალხისთვისაც.

სხვადასხვა პარტიებიდან, რომლებიც აქ ზომავზე მტკია, ხალხის ჭეშმარიტ ინტერესებს მხოლოდ კომუნისტური პარტიის წარმომადგენლები იცავენ. მათი აქტიური მოქმედება დღევანდელ სათვის ხალხს პატივითი სტრატეგია, რადგან მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლები ინდიელები, ზანგები, კრიოლები და მულატები ნამდვილი თავისუფლებისაგან ძალიან შორს არიან.

ერთხელ, ვარჯიშის დროს, ჩვენი ყურადღება მიიპყრო რეაქტიულ თვითმფრინავთა გუნდმა. როგორც გამოირკვა, ეს ამერიკის შეერთებული შტატების ერთ-ერთი საპატრო შენაკურთის ნახევარი იყო ეკვადორის ცაზე. რეაქტიონერები სამხედრო სიძლიერის დემონსტრირებით ცდილობდნენ თავიანთი გავლენის გამტკიცებას ეკვადორში.

* * *

მატიკის შემდეგ, რომელიც კიტოს საკლუბო გუნდების ნაკრების დამარცხებით დამთავრდა, რამდენიმე ამხანაგი მივიწვიეს ვახშამზე პრეზიდენტთან, რომელიც ადრე სწევვდა თბილისსა და მცხეთას. — მე ერთხელ კიდევ მინდა ვეწვიო თქვენს ქვეყანას, — მითხრა გამოშვებულებისას მან, — ოღონდ არ ვიცი, როგორც პრეზიდენტი, თუ — როგორც პოლიტიკური მოღვაწე.

დარწმუნო დროში ქალაქგარეთაც გავისიერნეთ და ვინახულეთ დედამისის შუგაგამოფიქი ხაზი — ეკვატორი, რომელიც ვახშამზე მოვიქციეთ. ერთი ფეხი დედამისის მარცხენა ნახევარფეხზე ვაქვს, ერთი — მარჯვენაზე. ეს, მართლაც, დაუვიწყარი წუთია ადამიანის ცხოვრებაში.

ამის შემდეგ დავესწავით ხარების ბრძოლას, რომელმაც არც თუ ისე დიდი შთაბეჭდილება დატოვა ჩვენზე.

სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებში ჩატარებულმა ტურნემ ბევრი რამ შესძინა ჩვენს ფეხბურთელებს. ისინი გაცნენ არა მარტო სხვადასხვა ტექნიკისა და ტაქტიკის მოთამაშეებს, არამედ სხვადასხვა დროში, კლამატურ პირობებში და სიმალეებზე თამაშსაც, რასაც ხშირად გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მატკის ნორმალურად ჩატარებისათვის.

8 გამარჯვება და ერთი ფრე 9 თამაშიდან, 39 გატანილი გოლი საკუთარში მიღებული ცხრა ბურთის საწინააღმდეგოდ. ეს ურიგო შედეგი როდია გუნდისთვის, რომელიც უშუალოდ მოედინებოდა ორი წამყვანი მოთამაშის გარეშე გამოდილია ხანგრძლივი და მძიმე საფეხბურთო სეზონის შემდეგ.

თეატრის მთავარი რეჟისორი
გიორგი აბრამიშვილი

„ემილია გალოტი“

გიორგი ერისთავის სახელობის

გორის სახელმწიფო

თ ე ა ტ რ უ ბ ი

მარგარიტა გოგოლაშვილი

ცდამესამე სეზონი გიორგი ერისთავის სახელობის გორის სახელმწიფო თეატრმა გახსნა გ. ე. ლესინგის ტრაგედიით „ემილია გალოტი“.

გ. ე. ლესინგი ახალი გერმანული კულტურის პირველი გენიალური მემკვიდრეა, რომლის ძლიერი და უშუალო გავლენა რამდენიმე მომდევნო თაობამ განიცადა. იგი ერთხან და იმავე დროს შლიდა ძველსა და ახლებს, იბრძოდა ლიტერატურაში გამეფებული ფსევდოკლასიკური შეხე-

დულებების წინააღმდეგ და იმავე დროს ქმნიდა და ნერგავდა ხელოვნების ახალ პრინციპებს. დღესაც არა აქვს დაკარგული თავისი მნიშვნელობა ლესინგის თეატრალური რეცენზიების კრებულს „ჰამბურგის დრამატურგია“, რომელშიც ავტორი ებრძვის კლასიციზმს და იცავს რეალიზმის თეორიას.

ლესინგისათვის თეატრი ფართო მასებზე ზემოქმედების ტრიბუნა იყო. მას სწამდა, რომ თეატრის, სცენის, მხატვრული სიტყვის საშუალებით შესაძლებელია ფეოდალიზმის სამყაროს მანკიერების წინააღმდეგ ბრძოლა, რომ სწორედ თეატრი შეიძლება იყოს დემოკრატიული აღზრდის სკოლა.

ტრაგედია „ემილია გალოტი“, რომელიც ლესინგის დრამატურგიის კრიტიკულ-მამხილებელი ტენდენციის მწვერვალს წარმოადგენს, ცნობილია როგორც პირველი გერმანული

პოლიტიკური დრამის „შილერის „ვერაგობა და სიყვარულის“ პირდაპირი წინამორბედი. იგი შემადარწუნებელი სურათია აღფრახსნილი გერმანული ფეოდალიზმისა. „ემილია გალოტი“ არ არის ოჯახური ტრაგედია. ლესინგს აქ სწორედ იმ სულიერ-მორალურ ფაქტორთა ჩვენება ჰქონდა დასახული მიზნად, რომლებიც გამოხატავდნენ გერმანიის დესპოტიზმის წინააღმდეგ ხალხის აჯანყების შესაძლებლობას.

მეთვრამეტე საუკუნის პოლიტიკურად დაქუცმაცებული გერმანია პურცოგების სათარეშოდ იყო ცქცეული; ავტორმა სიფრთხილის გამო მოქმედება იტალიაში გადაიტანა და რომაული გადმოცემის საფუძველზე შენიღბული სახით დახატა დესპოტიკური გერმანული ფეოდალის სახე; ლესინგი ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო, რომელმაც ტრაგიკული კრიტიკა დაბალი ფენიდან გამოიყვანა.

კლავდია გალოტი — რ. ლორთქიფანიძე
ემილია გალოტი — ქ. ბოჭორიშვილი

ყოველივე ამან, ჩვენი აზრით, განაპირობა გორის თეატრის არჩევანი ლესინგის ამ ტრაგედიაზე.

... ემილია გალოტი ოდოარდო გალოტის ქალიშვილია, გაზრდილი ოჯახურ სათნოებაში ღვთისმოსავია წესით. მას ჰყავს საქმრო ვრადეი აპიანი. ერთხელ ემილია სამეფო კარის მეჯლისზე მოხვედლა, სადაც გაიცინოს ვეპსტალიის პრინცს. პრინცი იხიბლება ემილიას მშვენიერებით. აპიანისა და ემილიას ქორწინების დღეს, პრინცის ვერაგი კამერერის მარინელის მიერ მოსყიდული ბანდიტები თავს ესხმიან გრავ აპიანის და კლავენ მას. ემილია კი ხსნის საბაბით მიჰყავთ სამეფო ციხე-დარბაზში. თავზარდცემული ოდოარდო გაიკვებდა ემილიაზე უბედურებსა და მსურავლებს მომხდარ უბედურებსა (ორსინის კვლავ უყვარს პრინცი) გაიკვებდა, რომ მკვლელი პრინცია და რომ მისი ქალიშვილი საფთხოვნია. მანა შეხვედრა ქალიშვილს და გაიკვებდა, რომ ემილია კვლავ წმინდა და უმანკოა. ქალიშვილი მაჰისაგან შევლას ითხოვს. მამა კი იმის შიშით, რომ ემილია არ გახდეს ცოლუნების მსხვერპლი — ხანჯელთს ჰკლავს მას.

ეს ძირითადი სიუჟეტური ხაზი ხორციელდება სხვადასხვა დრამატული სიტუაციებითა და სენტენციე-

ბით, რითაც გაძლიერებულია ნაწარმოების სოციალური მიზანწარავვა. ლესინგის ბიესის დადგმის ტრადიცია ჩვენში არ არსებობს, ამდენადაც საყურადღებოა ის ვარემოება, რომ ქართულ სცენაზე „ემილია გალოტი“ დადგმა პირველად გორის თეატრმა ჩაიწერა თავის შემოქმედების ისტორიაში.

საექტაკლი დაღადა თეატრის მთავარმა რეჟისორმა გ. აბრამიშვილმა, მხატვარია — შ. ხუციშვილი. პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს რომ გ. აბრამიშვილმა რეჟისორული კუბურებით შექმნა თეატრისათვის საპირო ვარიანტი: ხუთმოქმედებიანი ტრაგედია მოცემულია ორ მოქმედებაში, სადაც არც დრამატურული კომპოზიცია დარღვეული და არც მოქმედების ლოგიკური განვითარება. ვარდა ამისა, ჩანატებულია ერთი უსიტყვო სცენა ემილიასა და პრინცის შეხვედრა ერთ-ერთი საველესიორტულად აღსრულების დროს. მაგრამ ამ „ოპერაციებს“ სრულებით არ შეუშლია ხელი იმისათვის, რომ სექტაკლს ჰქონოდა დიდი პოლიტიკურ-ნეოპორიჯი ქვედარობა და ემოციური ზეგავლენა.

მსახიობი ქ. ბოჭორიშვილი (ემილია გალოტი) დამაჯერებლად გვიხატავს ოფოლის სიმყდროვეში გაზრდილი, გაღარბებული აზნაურის შვილის სახეს. იგი დედ-მამის მორჩილი და

თვნიერი შვილია. მსახიობს ეტყობა ბეერი უმეაფია და მისთვის დამახასიათებელი პლასტიკური მანერები მინიმუმამდე დაუყვანია, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ემილიას სახის ტრაგიკული მოტივების სათანადო სიძლიერით ჩვენება შედარებით მაინც უტირს; ასეთი შთაბეჭდილება იქმნება მაგალითად მაშინ, როცა ემილია აღიარებს ვილუპებით, არა პრინცის ძალმომრეობის, არამედ ცდუნების გამო, ცდუნებისა, რომელიც შინდინან ამაბუნებს ემილიას სათნოებას. შესაძლოა ამის მიზეზი სათანადო გამოუცდელია იყოს, მაგრამ ერთი კია, მსახიობის ვალია ერთდოს ერთნაირი ხასიათის გამოვების თამაშს, რადგან ეს არა მარტო ანელებს შემოქმედებითი ძიების სურვილს, არამედ ქმნის ერთგვარ შტამებსაც.

რესპ. დამს. არტისტის რ. ლორთქიფანიძის (კლავდია გალოტი) გამოჩენას სცენაზე მშობლიური სიყვარული და მყუდროება შემოაქვს. ემილიას განსაცდელი ყოფნისას კი, ეს ერთი შეხედვით ოჯახის მზრუნველობით შემოფარგული ქალი გამჭინვარებულ ძუ გვეხვება ჰაგვს, რომელიც არაფერს მოერიდება, ოღონდაც იხსნას თავისი შვილი. მსახიობი დიდი შინაგანი დაძაბულობითა და დამაჯერებლობით წარმოგვიდგენს კლავდია გალოტის სცენურ სახეს.

გორის თეატრის აღზრდილები არიან რ. ცაბაძე და ს. ტატალაშვილი, რომლებიც სექტაკლიდან სექტაკლამდე იზრდებიან და მწიფდებიან როგორც პროფესიონალი მსახიობები. რ. ცაბაძემ ახლაც შესძლო ეჩვენებინა პრინცის ტრფოზობა გათამამებული დედაკაცის—ორსინას თავისებური ხასიათი, რომელსაც არ შეუძლია აპატის პრინცს მისადმი ეულგრობოლა. სამავიერის გაღახდის მიზნით იგი ყველაფერს ატყობინებს ოდოარდო გალოტს. რ. ცაბაძე ზომიერებით გვაჩვენებს „შურისძიების კომპოზიტი აღსავსე კურტიზანელი ქალის ხასიათს. ს. ტატალაშვილს შესწევს უნარი თავისი აქტიონული მისწინაგულობით გაათბოს გამაჯუნებულები გრაფი. მაგრამ ერთი რამ გვინდა გურჩიოთ აპიანი-ტატალაშვილს — საჭიროა

გვიჩვენოს მეტი სითბო, რამეთუ იგი მეუღლედ ირჩევს „მდაბიო“ ემილიას.

ოდოარდო ვალოტი — ე. არაქველოვი ვერ ეგუება ბოროტებას, იგი აღჭურვილია ბირადი ღირსებისა და დამოუკიდებლობის მაღალი გრძნობით და ამიტომ არ მოსწონს „მაღალი“ საზოგადოების ფუჭესავატური ყოფა. ოდოარდო ვალოტი — ე. არაქველოვი მტერია „სასახლისა“, სადაც მარინელი და მისთანანი არიან მოკალათებულნი. მსახიობი ძირითადად სწორად ანვითარებს ოდოარდოს სახის ხასიათს, მაგრამ ჩვენი აზრით, გაღარიბებული ევროპელი აზნაურის სოციალური ბეწის სრულყოფილად გაღმოსაცემად, საჭიროა მეტი ახალი აქტიორული საღებავები.

სწორად აქვს გაგებული მსახიობ ე. მარსაგიშვილს გვასტალიის პრინცის სახე. ე. მარსაგიშვილი ლოგიკურად ანვითარებს სახის ხასიათს, იგი შინაგანად მართალია, მაგრამ ჩვენი აზრით, მსახიობმა მეტი ყურადღება უნდა მიაქციოს დიქციას.

საგანგებოდ გვინდა აღვნიშნოთ მარინელი — ივ. ოსაძე (რუს. დამს. არტისტი), რომელიც „ბოროტი სულივით“ შეჩენია გვასტალიის პრინცს და მხოლოდ მის ბნელურ წაღილთა წამქეზებელი როლია, არამედ ნამდვილი გამგებელია მთელი სამეფოსი. ის არავითარი ბოროტების წინაშე არ დრეკება, რათა ასიამოვნოს თავის მბრძანებელს და ამით თავის მორჩილ იარაღად აქციოს იგი. ივ. ოსაძემ ჩინებულად გაართვა თავი ამ როლს.

ყოველთვის საინტერესოდ და თავისებურად ჩამაფიქრებელია მხატვარ შოთა ხუციშვილის ნამუშევარი. მისთვის დამახასიათებელია ლაკონიურობა, ფერთა შესანიშნავი შეხამება და ისეთი დანაღვარების გამოყენება, რომელიც მაქსიმალურად აძლევს მსახიობს სიერცხვს მოქმედებისათვის. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თითქმის მხოლოდ შავი ხავერდის ფარდებში გადაწყვეტილი სპექტაკლი მეტისმეტად გამოშასხველი და განწყოხილების შემქმნელია. შ. ხუციშვილის სახით ჩვენ გვეზრდება კიდევ ერთი საინტერესო თეატრალური მხატვარი.

ემილია ვალოტი — ე. ბოჭორიშვილი
ოდოარდო ვალოტი — ე. არაქველოვი

სპექტაკლის ცოცხალი სიტყვის ემოციურობას ხელს უწყობს ვახტანგ ბეჟუყელის კარგი ქართული შესრულებული თარგმანი.

სპექტაკლი „ემილია ვალოტი“ ერთ-ერთი საინტერესო ფურცელია გორის ე. ერისთავის სახელობის თეატრის შემოქმედების ისტორიაში.

მარინელი — ი. ოსაძე
გვასტალიის პრინცი — ე. მარსაგიშვილი

მოსფილმის მიერ აღსაზრდელ შექმნილ კინოსურათს „ჰუსარულ ბალადას“. ფილმის დადგმა განახორციელა რეჟისორმა ე. რიაზანოვმა.

ამ ფილმის მთავარი გმირი შურა აზაროვა ისტორიული პირის, გმირი ქალის ნადეჟდა დუროვას პოეტობაა. მაგრამ მას არ აქვს ამ ლეგენდარული რაინდი ქალის სრული მხატვრული სახის შექმნის პრეტენზია. შურა აზაროვა მისი მხოლოდ გამონაკრთობაა.

სვენარისა და ფილმის ავტორები 1812 წლის ომს ასახავენ კომედიური, უფრო სწორად ვოდვილური საშუალებით.

რამდენად შესაძლებელია ისტორიის ისეთი დიდი ტრაგიკული მოვლენის, როგორცაა 1812 წლის ომი, ვოდვილში ასახვა?

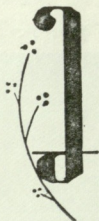
ერთი შეხედვით, ეს თითქმის შეუძლებელია.

...თავსუფილმის მინდორზე თეთრ ცხენს მოაგვლებს უცნობი ჭაბუკი, გვიანს აღმოვაჩინებ, ელვის სისწრაფით შევირდება განმარტოვებით მდგარ თეთრ სახლთან, რომელიც ფართო გალავნის სიღრმეში გაშლილ ბაღშია აღმართული. გადმობტა ცხენიდან — ჩვენს წინ არის არა ჭაბუკი, არამედ ვაჟის სამხედრო — ჰუსარის ფორმაში კოსტად გამოწყობილი 17-18 წლის ქალიშვილი. ოდნავ გაუქური იერი დაჰკრავს მის რუსულ ომინიბელს სახეს — ეს არის ფილმის მთავარი გმირი — შურა აზაროვა. იგი აქ თავის ბიძასთან ცხოვრობს და იზრდება.

...ერთი უცნობი მხედარი შემოვიდა, ახალგაზრდა და ახოვანი ბრწყინავს თავის სამხედრო შენდობაში — ეს გასაღები ოფიცერი რეჟესკი. იგი მოვიდა, რათა ცოლად შეირთოს თავის ბავშვობის დანიშნული შურა აზაროვა, რომელიც არასოდეს ენახა, მაგრამ გალარბიბულ აზნაურს საცოლის მიღარი მემკვიდრეობა აინტერესებს. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, მის უფროსები ბატონს ძალას, თორემ ამ რაინდს არც ფული ხიზლავს. მისთვის მთავარია თავისუფლება. და აი, იგი თავის ჩამოსვლის მიზანს უშეხლს ჰუსარის ტანსაცმელში გამოწყობულ შურა აზაროვას, რომელსაც ბიჭად მიიჩნევს. შურა აზაროვას კაცმა გააომაშის უცნობი მხედარი. ოფიცერს კი აზარადც არ მოს-

ჰუსარული ბალადა

კონა მიქაძე

თელი მსოფლიოს გულისყური მიპყრობილია რუსეთისაკენ, სადაც ნა-

პოლენ ბონაპარტის არმია დაპყრობით ომს აწარმოებს. ამ ომის შედეგზეა დამოკიდებული დარჩება ევროპა მსოფლიო პატრიოტის იდეით შეპყრობილი ნაპოლეონის უღელ ქვეშ თუ თავს დააღწევს მის ტირანიას.

ნაპოლეონი დამარცხდა, რუსეთის ხალხებმა საბოლოოდ გაფანტეს მითი მიწის არმიის უძველესობის შესახებ. რუსეთის დასამონებლად შემოსეულზე უზარმაზარმა არმიამ თავისი სამარე კპოვა რუსეთისაკენ მიწაში.

ნაპოლეონი დაამარცხა დიდი რუსი ხალხის, მისი ერთგული თავისუფლების ძლევამოსილი გუშაგის, რუსეთის არმიის შეუდრეკელმა გმირობამ, რუსეთის ხალხების სამშობლოსადმი სიყვარულმა, უსაზღვრო პატრიოტიზმმა. გამარჯვებებს დაჩვეულ ნაპოლეონის დიდ არმიას ებრძოდნენ არა მარტო ჯარისკაცის ტანსაცმელში გამოწყობილი ადამიანები, არამედ მთელი ხალხი.

ქალბივ არ დარჩენილან თავიანთ კერასთან, ისინიც მებთან, მამებთან და შვილებთან ერთად იარაღით ხელში იცავდნენ სამშობლოს.

ისტორიამ შემოგვინახა სახელოვანი რუსი ქალის ნადეჟდა დუროვას რაინდული ბრძოლა უცხოელ დამპყრობელთა წინააღმდეგ, ე. წ. „სუსტ არსებობა“ — წარმომადგენელი შიშის ზარის სცემდა ნაპოლეონის რაზმებს.

ამ დიად ეპოქის რამდენიმე პატარა ეპიზოდს ასახავს მწერალ ა. გლადკოვის სცენარი, რომელიც საფუძვლად დაედო

დის, რომ სწორედ თავის საცოლეს ესა-
ლურება და ამიტომ მომეტებულად გუ-
ლასდილია.

— თქვენ რომ ცოლად გსურთ, ჩემი
დიდაშვილია — ეუბნება ემზაკერი ღი-
მილით ოფიცერს შურა აზაროვა, — იცით,
იგი ძლიერ ანჩხლი და ნებიერია...

იქმნება საგამოდ კომედირი სიტუა-
ცია.

ოფიცერი დაღონებულია.

შურა აზაროვას სახლში წვეულებაა.
შურა უკვე ქალის ტანსაცმელში ცვკვას
ოფიცერთან, რომელიც ვერ ხვდება, რომ
ეს ქალიშვილი სწორედ ის ახალგაზრდა
პუსარია, რომელიც მას ბაღში ესაუბრე-
ბოდა. რევესკი მისდამი გულგრილია,
შურამ კი უკვე მოასწრო მისი შეყვარე-
ბა... კლავ თამაშდება რამდენიმე კო-
მედირი სიტუაცია... ლხინი გრძელდებ-
და. და აი, სწორედ ამ დროს მოაქვთ
ცნობა, რომ სამშობლო განსაცდელშია —
მას თავს დაატყდა ნაპოლეონის არმია.

— მე შინ ვერ დავრჩები, როცა სამ-
შობლოს მტრები შემოსივიან — ეუბნება
შურა აზაროვა მოსუც მსახურს. — ჩემი
ადგილი ბრძოლის ველზეა!

მის შემდეგ 17 წლის ქალიშვილს
ეხედავთ ომის ქარცეცხლში. იბრძვის
სტორობს ჯარისკაცულად. ვერაფერი
ხდება, რომ იგი ქალია. აქედან გაიზო-
დინარეობს მთელი რიგი კომედირი
ეპიზოდები.

შურა აზაროვას საიდუმლო პაპიტი მი-
აქვს მთავარსარდალთან მარშალ კუკუ-
შოვთან. აქ კუტუშოვს საიდუმლოდ მო-
ახსენებენ, რომ აზაროვა ქალია. კუ-
ტუშოვის შეგითხვავე შურა უპასუხებს:

— „იცივლს ვერ გაეგებთ — დიან,
მე ქალი ვარ!“. მაყურებელთა ხარხარს
იწვევს კუტუშოვსა და მამაც ქალი-
შვილს შორის ასხნა-განმარტების ეპიზო-
დი.

— ამ წუთში წაითხ შინ, აქ დიაცის
ადგილი არ არის. ნაპოლეონს უთქვინო-
დაც გაედღებოთ! — ბრძანებს კუტუშო-
ვი, მაგრამ ამ ბრძანებას თვითონვე
სცვლის, როდესაც შეიტყობს, რომ ამ დი-
აცის იხსნა იმპერატორის ადუტანტი
გრაფი ბალზამოვი, რომელიც ტყვედ
მიჰყავდათ ნაპოლეონის ჯარისკაცებს. ამ
სცენებში და საერთოდ თითქმის არაერთ
ეპიზოდში ფილმის აქტორები არ დალა-
ტობენ თავიდანვე არჩეულ კომედირ-

შურა აზაროვა — ლ. გოლუბკინა
კუტუშოვი — ო. ლინიკი

ვოდველურ ეანრს. ამასთან მათ სასახე-
ლოდ უნდა ითქვას, რომ შურა ყოფილი
ზომიერების გრძნობა.

სცენა გადმოიღის ისევ აზაროვას ბიძის
სახლში. აქ კომედირი ვითარებანი
კულმინაციას აღწევენ. რევესკი ბოლომ-
დე ვერ ხვდება, რომ ახალგაზრდა პუსა-
რი, რომელიც გულით შეიყვარა, სწორედ
მისი საცოლედ შურა აზაროვაა.

რა თქმა უნდა, როგორც ყველა კომე-
დიამი აქაც ყველაფერი კეთილად ბო-
ლოვდება.

ფილმის წარმატება, ცხადია, განაპი-
რობა არა მარტო კარგმა დრამატურგი-
ულმა ამბავმა, მწერლის მიერ გონებაშა-
ვილურად მოფიქრებულმა სიუჟეტმა,
არამედ ფილმის კარგმა რეჟისორულმა
გადაწყვეტამ, შესანიშნავმა აქტიორულ-
მა შესრულებამ. პირველ რიგში აღსანიშ-
ნავია ახალგაზრდა მსახიობის ლ. გო-
ლუბკინას მიერ შურა აზაროვას როლის
განსახიერება. მსახიობმა გვიჩვენა გარ-
დასახვის ბრწინივალე ნიჭი. დიდი აქ-
ტიორული ტაქტით და ცხოველი ფერე-
ბით ჩაატარა გოლუბკინამ კომედირი
ვითარებით აღსავსე სცენები, მაგრამ იგი
მომზინებელი იყო მთელ რიგ ლირიკულ
სცენებშიც, გმირულ, თავებრუნამხვევ სა-
თავგადასავლო ეპიზოდებშიც.

ამ შურა აზაროვას ვხედავთ თავის
თვთერ მგრანზე ამხედრებულს, იგი მიე-
შურება ფრონტისაკენ, რათა შეუერთდეს
მამაც მებრძოლებს, იბრძოლოს მათთან
ერთად. რა უყვით, რომ ქალია, განა მას
კი არ უტყვებს გული სამშობლოს სიყვა-

რულით, იგი მისთვის სიცოცხლეს არ
დაიშურებს.

ფილმის მთელ მანძილზე შურა აზა-
როვა მაყურებელთა ყურადღების ცენტრ-
შია და არა იმიტომ, რომ ის ფილმის
მთავარი გმირია, რომ სცენარი არსები-
თად მიძღვნილია ამ მამაც მეომარი
ქალიშვილს, არამედ იმიტომ, რომ ახალ-
გაზრდა მსახიობი ლ. გოლუბკინა ამ
გმირს წარმოვადგენს მდიდარი აქტი-
ორული სტრუქტურით, მომზინებელი მრავ-
ალფეროვნებით.

არის ფილმში ადგილები, სადაც ეს
გმირი ქალიშვილი ტირის, ბავშვით
ზღუქუნებს (კუტუშოვთან შეხვედრის
ეპიზოდში), მაგრამ ეს სრულიადაც ვერ
ჩრდილავს მის რაინდულ ბუნებას. შურა
ქალია, მამასადამე. ბუნებრივია სადაც
მყვლადნებოდეს მისი ქალური სისუსტეც.
მსახიობი ამ სისუსტის ჩვენების დროს
საოცრად მიმზინებელი და ბუნებრივია.

შურა აზაროვას საქმროს რევესკის
როლს ასრულებს მსახიობი ო. იაკოვლე-
ვი. ეხსაც უნახავს იგი თავად მიშკინის
როლში კინოფილმ „იდიოტში“, ამჯე-
რად „პუსარულ ბალადში“. გადაცემის
მსახიობის მართლაც საოცარი, მდიდარი
აქტიორული შესაძლებლობანი. თავად
მიშკინისა და რევესკის უაღრესად კომე-
დულურ-ვოდველურ სახეს შორის განსხვავ-
ებების მხრივ მთელი უსუსურულია. იაკოვლე-
ვი გვევლინება გარდასახვის ოსტატად,
გვიხატავს მეომარი რაინდის მომ-
ხიბლავ სახეს. მას არ ეჩივრება ქალბე-
თან სენტიმენტალური ასხნა-განმარტ-

კადრი ფილმიდან

ბანი, ბავშვივით გულწრფელია, პირდაპირი და უშუალო. გაგებობის სცენებს, რომლებშიც რვესკი ხვდება თავიანი გულუბრყვილობის შედეგად, მსახიობი ატარებს ისეთი აქტიურული მომხიბვლელობით, რომ მაყურებლის სიმშაბათის იმსახურებს და, რაც მთავარია, მუდამ აცინებს მას.

დიდი სარდალი კუტუშოვი ვოდველიში! ძნელად წარმოსადგენია? გენიალური სტრატეგი, უადრესად დრამატული პიროვნება კუტუშოვი სასაცილო, კომედიურ ვითარებაში!

ენახით ამ როლში ჩვენს დროის დიდი მსახიობი იგორ ილინსკი და დავიჯერებთ, რომ კუტუშოვის დიდებით მოსილი სახე სრულიად არაფერს კარგავს ამ ვოდველიში. პირიქით, იგი გვესახება კიდევ უფრო ძვირფას გმირად, რომლისთვისაც უცხო არ არის ჩვეულებრივი ადამიანური გრძობები.

— გასწოთ ახლაც შინ, ნაპოლეონს უთქვენოდაც გაგდევნით! — უბრძანებს შურა აზაროვას კუტუშოვი, როცა გაიგებს, რომ შურა თურმე ქალი ყოფილა.

რაოდენი სიბოთ, შინაგანი სიძლიერე და ამასთან მამობრივი ლობიძერება იგრძნობა ამ ბრძანებაში, როცა მას ილინსკი წარმოთქვამს. რა წარმტაცე,

ბრწყინვალე იუმორით მოსავს მსახიობი კუტუშოვის როლს! ახლა ამ თვისებათა გარეშე ვეღარც კი წარმოგვიდგენია ლევენდარული მხედართმთავარი. იგი თითქოს უფრო ახლობელი გახდა.

შესანიშნავად გართვს თავი ეპიზოდურ როლებს მსახიობებმა ი. ბელოვმა, ნ. კრუკოვმა, ტ. შმიგამ და სხვებმა.

უნდა აღინიშნოს, რომ ფილმის ავტორები ზოგჯერ გადაჭარბებით სარგებლობენ ჟანრის პირობითობით. ფილმში ომი წარმოდგენილია ერთგვარ მშვენიერ სანახაობად, ლამაზ სათაფვასავლი ასპარეზად.

ხმლების რიტმულ ჩახაჩუნში, ზარბაზნების გრიალში, ხელჩართული ბრძოლის დროს მოულოდნელად ჩნდება კარტა, რომელშიც ულამაზესი ქალი, ფრანგი მომღერალი ლუიზა ჟერმონი სის.

საიდან გაჩნდა აქ, როგორ მოხვდა იგი ომის ამ ქარცხენლში, არ რად არის იგი ასე ადფორთოვანებული, თითქოს ათასი ელექტრონათურით განათებულ ცირკში მოხვედრილიყოს და უცქეროდეს სპექტაკლს აკრობატების მონაწილეობით.

გვეტყვიან, ეს ვოდველია და ნურც მოულოდნელობა გაგაკვირვებთო. მაგრამ ლუიზა ჟერმონთან დაკავშირებული თითქმის არცერთი სცენა არ იმყოფება

ორგანულ კავშირში ფილმის დრამატურგულ ამბავთან, თუმცა კი ეს სცენები სასევა კომიკური სიტუაციებით, რომლებიც მაყურებელს ართობს და სიცოცხლის ჭვრის. მსახიობი ტ. შმიგა ლუიზა ჟერმონის როლში წარმოგვსახავს გარგნულად მშვენიერ ქალს, რომელსაც თვით ომის ქარცხენლშიც კი სიყვარულისთვის სცალია და სხვა არაფერი აინტერესებს. ფილმის ავტორებს მისთვის სხვა არაფერი დაუვისრებიათ, ხოლო მსახიობი ამ ამოცანას თავს კარგად ართმევს.

ვოდველიურ პირობითობას ალბათ აქვს რაიმე საზღვარი. სამწუხაროდ, „ჰუსარულ ბალადში“ პირობითობაში უსაზღვროა. შურა აზაროვა თავს ესხმის ნაპოლეონის ერთ-ერთ რაზმს, რომელსაც ტყვედ მიჰყავს იმპერატორის ადრუტანტი გრაფი ბალმაშოვი. იგი ხიდან დაახტება ცხენს, რომელიც შებმულია ფრანგი ჯარისკაცებით გარშემორტყმულ ადრუტანტის კარტაში და მიაქროლებს თავისიანებისაკენ. მოსდევენ ფრანგები მაგრაც ქალღვივლს, ტყვის აკრიან, მაგრამ ადრეობი არ ხვდება შურას, მაშინ, როდესაც ამ უკანასკნელის მიერ ხელუკუდმა გასროლილი ტყვიაც კი უსცადა აღწევს მიზანს. ასეთი, რამ ალბათ მხოლოდ ეინოვოდველიში შეიძლება მოხდეს, ხოლო რაინუნად გამართლებულია იგი, ამაზე მაყურებელი იმსჯელებს. ეს გასლავით თავისებურად ღამაში კინოტროუკი, რომელსაც არ აქვს მოვლენათა სერიოზული, მსატკრულადამაყურებლობით ასახვის პრიტენზია, მაგრამ, ფეფირობთ, ზომიერების დაცვა ვოდველიშიც საჭიროა.

მაყურებლის სურვის ატკობის კომპოზიტორ ტ. ხრენიკოვის მუსიკა, რომელიც ამ საინტერესო ფილმს თავიდან ბოლომდე მოჰყვება, როგორც მასში მთხრობილი ამბის განუყოფელი ნაწილი და რთმეილიც ამ მოთხრობას უფრო საინტერესოს, უფრო წარმტაც და მომხიბველ სანახაობად ჰქნის.

საერთოდ კი, „ჰუსარულ ბალადში“ საინტერესოა, მაღალ პროფესიულ დონეზე შექმნილი ფილმი-ვოდველია და უთუოდ მისი გადამღები შექოქმედებითი კოლექტივის გამარჯვება.

უილიამ შექსპირი

და ვაშბო: ეს ხომ პირფერობა არაა მეტეი.
ღიას, მრჩეველი გახლავთ იგი, დასჯედიებით
რომ მაგარნობინებს და მიჩვენებს ვინა ვარ, რა ვარ.
ნათქვამია, რომ „ზოგი კრიტიკარგებელია“,
რადგან ზოგ კირსაც, ვით შხამან, და სისინა კველს
თვის თავში აქვს ძირფესვი ქვა გაღამალული.
ჩვენი ცხოვრება, კვეენის ხმაურს თუ უღვას განზე,
განა ხეიში არ პოულობს თანამობარით?
წიგნებად რუებს არ იყენებს, ან არ ლეუბლობს
გონიერ რჩევას სალი კლდისგან? ანდა სიყეთეს
სულ კველაფერში არ ნახულობს, რასაც შეხედება?
არ ვისურვებდი ამ ცხოვრების სხვაგვარით შევცლას.

ამიენსი. მითაა თქვენი ბრწყინებულმა სეპედენიერია,
ბელშაობასაც უნათლესი ფერი რომ მოსავს.
ძველი პეტროვი. ახლა ისა სჯობს, რომ ირმებზე წაენადიროთო
თუ მტეა გულს მიკლავს უმწეო და პრულ-ტრელ სულღვებს.
ამ უდაბური ადგილების მკვიდრით და ბინადართ
ორკაბი ისრით იმასაცვე სამფლობელოში,
რომ განუტეგირავი მსუქან გვერღვებს.

პირველი დიდებული. სიმართლეს ბრძანებთ,
მწუხარე ვაიცი ამის გამო ეძლევა სევდას
და აღიარებს დარღისაგან გულდაცოლილი,
რომ თითო თქვენი ბრწყინებულმა თქვენს ვერაგ ძმაზე
მეტ ვერაგობას სჩადიდებს ნადირთა ელტვით.
მე და ბატონი ამიენსი დღეს ფეხგარეფით
მიკვებარენით წამოწოლილს ერთ მუხის ძირას,
რომელსაც ფესვი დაგრეხილი და ძველსძველი
გუშევერია ტვის რაკრავა ნავადღისკვენ.
იქ მოსულყოი საყოღადი ერთი ირემი,
მოცილებული ჯეღვს მის გამო, რომ მონადირის
ეკრა ისარი და დაეჭურა; ბატონო ჩემო,
ირემი იგი ისე მწარედ და საყოღადავ
კვენსოდა იქ, რომ სეღდისაგან ვაგვადღვს კანი,
ის იყო უნდა დასკდომოდა. ცეყო და სწუჯალს
ერთი მეირის მიყოლებით ცხარე ცრემლები
თავის უყოღველ სახეზე და მწახველის გულსაც
ზარადა მართლა საზარელის სწახნაობით.
ეს უგონო და ბაღნიანი, უტყეი ასევე
გაღმოდგომოდა ნავადღვლის ციკება ნაპირს
და წყალში ცრემლად იღვრებოდა; მწუხარე ვაიცი
მისჩერებოდა გაშტერებით.

ძველი პეტროვი. და არა თქვა რა
ჰუეს სასწავლი, ეს სურათი როცა იხილა?
პირველი დიდებული. ო, როგორ არა! შედარება მრავალდ მოჰყავდა:
უპირველესად, მდინარეში ცრემლს რომ აფრქვივდა
ირემი იგი უსარგებლოდ, ვაჟმა ასე თქვა:
„ო, საცოდავო, შენ იქცევი სწორად ისევე,
ვით ღვთის მოსავი, — მთელ მიზიდღარეს იმას რომ სწირავს,,
ვისაც ისედაც უღვეველი გააწაიოა“.
მეც მის გამო, იზოლიეთ რომ მიატევეს
ფაფუბეწვება მეგობრებმა, ვაჟმა წარმოთქვა:
„ღიას, ასეა, პირში ვეტოვეს მეგობართ წყება“.
და აი, ამ დროს, ირმის ჯეღვმა ჩამოიტოლა, —
და გულღვლები რომ არ შედგნენ, რომ არც შეხედდეს
თავიანი ბღღვა თანამომესს, — ვაჟმა შესძახა:
„გაღიარებენო, წადით, წადით, ჩასუქებულნო,
გაუმამარნო, კეყოფილნო მოკლავქენო.
სწორად იქცეეთ: თვალ რაღდ უნდა შეავლოთ
ძირს დანარტებულს, გაიტრებულს, განანაგებულს“.
ვაშბაგებულ თავს ეცხმობა ქვეყნობრებას,
ქალკას, სასახლს და ცხოვრებას, რომელსაც მივიღეთ
აქ, ამ ტყე-ღრეში, თქვენიან ერთად; ირწმუნებოდა,

როგორც გენებოთ

კომედია

მოქმედება მდინარე

სურათი პირველი

არღენის ტყე:

(შემოდინ ძველი პეტროვი, ამიენსი და ორი-სამი დიდებული, რომ-
ლებსაც ტყისმცველებით აციეთ).

ძველი პეტროვი. ჩემბერს ღვინელი მეგობრებო, თანამომეგნო,
ძველმა ჩვეებმა ბრწყინებულ და შორთულ-მოკაზმულ
განცხრომაზედაც მეტი სიტყვი არ მისცა განა
ამ ჩვენს ცხოვრებას? განა ეს ტყე შუერთი ავსებულ
სასახლეებზე უფრო მეტად საშინარია?
ადამის ცოდვის მწარე ნაყოფს — გამთა ცვალებას
ვგრძნობთ აქ სასჯელად მარტოღონ. როცა დაპატირავს
გულშემწარავი, ბრაზიანი ზამთრის გრავლი
და გამოიღება მისი სუსხი თავით ფეხამდე,
თან ვიბუზებო საცოდავად, თან ვიღობებო

რომ ვართ გვრავნი და მტარავანი, დარდნილები: —
 არა, ამასუ ურავსო, რადგან წაღრავი
 ვარობობო, ვარინბო და მესრს ვავლებო შეუბრალდებლად
 დავიბსგან მოქებულ მას ბუნებრივ სამფლობელოში.

ჭველი პერსოვა. და მერტ იგი ამ ყოფაში დაბოვებო ისევ?
მერე დიდებული. დაბა, ბატონო, ცრემლებს ღვრიდა და
 ბუზუნებდა,
 აქვითინებულ იმის ცოლით გულამოსყენილო.

ჭველი პერსოვა. იმ ადგილისგან წამოვივანთო. ო, როგორ მიყვარს
 აქას უღუნებოდ როცა ვხვავხვ. ისეთ დღეს როცა
 მეტად სალ პარებს მიმოზაბუნებს ზრუნეთი მოცული.

მერე დიდებული. აი ახლავ იქ გაგჩენდებით, ბატონო ჩემო.
 (ვალიან)

სურათი მორგა

ოთახი სასახლეში

(შემოდან პერსოვა ფრედერია, დიდებულები და მხლებლები)
პერსოვა ფრედერია. როგორ ვიწმუნებო, რომ ისინი არეის ენახობ?
 არა, არ მგერა, რომელიმე მისხტარავანი
 არ ყოლოდეთ მათ მონაწილედ, ხელისშეწყობად.

პირველი დიდებული. არა მსმენია მისთვის ვინმეს მოცერას თვალ,
 მაგრამ პირფარეშო შეუენშნათ, რომ დიმიანი,
 აღრე დილოთ კი დაუნახავთ მისი საწოლი
 საგანძურისგან რომ საესებოთ გამხარეცილო.
 ვერასდ ვერ ნახეს ქალბატონი, თვენი ასელი.

მერე დიდებული. ბატონო ჩემო, მოუქნელი, ტლანქი მისხტარე,
 ვისიხდეთ ბეგრეჯრე უცილია თვენიმ ბრუნევიანებას,
 ვადაიყარვა. მისხტარა, თვენი ასელის
 ხელზე მსხტარი, ირწმუნება გვივივინოთ,
 როგორ უქებდნენ სიმამიცის, მოხდენილობას
 ქალბატონი და როზალიდა იმ ახალგაზრდას,
 ვისგანაც ასე სამარცხენოდ დამარცხდა კარლი.
 და დასწენ იგი: ლტოლველიმ სადაც არ იყო,
 არ შეიძლება ის უბავით თან არ ახდელით.

პერსოვა ფრედერია. მისთან აფრინებ კაცი ვალე. სურფად
 მომგვაროს
 ის უბავით მე. თუ ვერ ნახობ, მამ მომოვივანო,
 მიწაშიც ჩაქერს. — ვაბოვინებ. ამა იჩქარეთ.
 არ შეინებოთ ლტოლველების ვკლის ძიებაც,
 რომ თავის ღრთზე ვივალეთ ხელში ვამცეულები.
 (ვალიან)

სურათი მისამა

ოლივერის სახლის წინ

(სებადასხვა მხრიდან შემოდან ორლანდო და ადამი)

ორლანდო. ეი, ვინ ხარ მანდ?

ადამი. ის თვენი ხართ, ბატონო ჩემო?
 ჩემო კეთილო, ახალგაზრდა, ტბილი ბატონო!
 განქვენებულო როულანდის წმიდა ხატება?
 აქ რად მოსულხარ, ჩემო კარგო, რამ მოვიყვანა?
 რადა ხარ, რადა, ასე საინო და გულკეთილო?
 ხალს რად უყვარხარ, ან რაბო ხარ ასე მამიაცი?
 ო, ასე კარგი რად ხარ, რადა? ასე სასტკავდ
 ვერავ პერსოვის ფავალიან რად დამარცხებ?
 აქ შენმა ქებამ მოაღწია შენზე უარესს,
 მაგრამ, ო, ნეტო არ იცილო, ბატონო ჩემო,

რომ ქვეყანაზე ზოგს ღირსებად მტრად რომ ექცევა?
 შენც ასე ვიწვეს, ღირსება და გულკეთილობა:
 მუხნათ მტრად და მოლაღატედ ვადაცქვეყია.
 ღმერთო, ჩისა გავს ეს ქვეყანა, სადაც მწვენიება
 მის მფლობელს ერთ ღრის საწმილავდ უნდა გაუბედს!

ორლანდო. რაო, რა მოხდა?

ადამი. ო, საბარლო, ჩემო ბატონო
 ნუ შემოდხარ ამ კარებში ამ სასტაკვეში
 შენი ღირსების შურიანი მოქიშე ცხოვრობს.
 შენს ღიძოდ მას... არა, მამ რადა ვიქვი... მამაშენის შეილს...
 თუცა რას ვამბობ? ვით უწოლომ მას შეილი მისი,
 ვისაც კანონით მამამისი უნდა ვუწოლო...
 ვაუფრონა, რომ გაქებუნდ და გუნუზახებს
 ღღსევე ვადაწვას ის შენობა, სადაც შენ ვძინავს
 და, მასთან ერთად, შენც შივ დაწვეყას შეუბრალდებლად.
 ეს თუ ვერ შესძლო, მამონ სულ სხვა ღონეს მოიხმარს,
 რათა მოვსკოს და ამით გზიდან ჩამოვიშოროს.
 მივაყურავდ, რომ აყუბოდა ამ ბორბტ ვეგმას.
 ეს სახლი კაცის საშოფელო არაა, არა,
 სასაკლაოა, სასაკლაო, ბატონო ჩემო!
 დამაჯერე და მოერადე, არ შეღდა თუხი!

ორლანდო. რას ამბობ, ადამ, მამონ ამა სახლი წაივდ?
ადამი. სადაც ვერსობ, ოლანდაც აქ ნუ დაბრუნდები.

ორლანდო. მათოვარებით ვუწაწყო ლეკმამურისთვის
 და ვიყავილო, ხალხი ვძარცვო ფართო შარხი,
 რომ ქურდის საზრდო მოვებოთ სააკაციო ხშილო?
 ასე უნდა ვქნა, არა და სხვა რა დამჩენია,
 თუმცა ვერ ვიზამ, ჩემს ბუნებას ეს შეუჭერს.
 იქნება ჯობდეს დამორჩილო ჩემს მოსიხულ მამს
 და მის უტლმართ სიყვარულს და სიმდაბლით ვერსოდ!

ადამი. ნუ იზამდ, ო, ნუ იზამ. ზოთახი კრონი
 გამოვიზოვდ მამაშენთან სამსახურის ღრის,
 რათა ეს თანა ვამბოლოდ ერთგულად ვადაიდა,
 როცა სობერე სასტრებს ისე მომიხდენდა,
 რომ ვერ შევძლებდ მემსახურა და უსულბელოდ
 სადმე კოხტში მიმავებდნენ, როგორც ჩვევით.
 წაიღო იგი და, დაე მან, ვინც ყორნებს კეეხებს
 და მზარუნველ ხილოთ ბელურსაც უფავნის საზრდოს,
 მეც შემწეება გამიწიოს. აი ის თქრო,
 შენ ვაძლებ ვეულის, ნუდა დამბოვ, კვლავ გემსახურებ:
 ბებერი ვნარეა, მაგრამ ძალია ჯერ კიდევ შემერა:
 მხენდა ვარ ვერავ, რადგან ჩემი ახალგაზრდა
 ისე ვატარე, რომ არასდროს არ მომიხმავდეს
 მაგარი სასმლით ჩემი სისხლი და უსირცხვილოდ
 არ მიშენა ისთოვარი ვასათობები,
 რომლებიც სხვილს ასუსტებენ, ღონეს ათმევიენ.
 ამიტომაც ვავს მაგარ ზამთარს ჩემი სიცოცხლე. —
 ვაკერს და სუსხიანს, მაგრამ მანიც სიცოცხლით სავსეს.
 ნუ მეტკვი უარს ვამოავდე და მოვამსახურო
 ქერას და ღონიმი, ჯან-ღონიან უბავის დარად,

ორლანდო. სიკეთით სავსე ბერავილო. ჩა დიდებულად
 ველნობა შენში ვამჩანობა მამაშაპურო,
 როცა მსახური ოღლას ღვრიდა არა იმისთვის,
 რომ ამით სარფა ეკათო ხილში, არამედ თილოდა
 სამსახურს თაღის წმიდათ-წმიდა მოვალეობოდ.
 ეტლებზეა ჩემს ღრის კაცი შენი ყადობი.
 ახო ხომ მწაოდა ვერის ნახავ, ჩამო მსამე
 უნფაროდ რომ ვაგაიცილო, და, თუ სარავებლს
 ჩავდებო ხილში, მერე მის კვალს ვადავლად იქებ.
 შენ მით არ ჰეიჯარ, ბერავილო, მაგრამ ვიო რომ
 ხე, რომლისთვისაც ამღვს ზრუნვა, ფულგრო და
 ვიკარა შიძილობს თუნდაც ერთი ყადილი მოვცეს
 შენი წყალების, ჯაბა-ღონის სანახლადროდ.
 მანც, დე იყოს ნება შენი, წამომეყვი მე

და, სანამ შენი უპატივობის შენაშენს სულ მთლად მოეხარჯებოდა, ბედს იტანა ჩვენი მოგავრდოდა და ვაკავიანების არსებობის რამე წყარო.

ადამი. წილი, ბატონო, და მოვადგები, რომ თვადღებობ და წრფელი ველები გვესმებოდა, ვიდრევედ სულს აღმოვხვდებოდეს. მასთან, რაც ჩვიდმეტის გახვლი, იქ გატარებდი ჩემს ცხოვრებას და ახლა უკვე ოთხმოცისა ვარ. მაგრამ არ მშურს, რომ ამას იქით ერთი წუთითაც დავიცადო. ჩივილმწოდანებს ნაირნაირი ბედის ძებნა იხმება უშვინი, ოთხმოცისას კი — უფროსს მასზე ათობს ხელი. ახ ღრთისაა. ახლა არა, ბედის ღლითიც ვერ მომინებებს იმაზე მეტ კმაყოფილებას, რომ საბოლოოდ მხოლოდ მაშინ დახვებოი თვალში, როცა შექნება მე მოხდელი ბატონის ვალი. (გადაიან)

სპარსეთი მართობა

არდნის ტყე

(შემოდიან როზალინდა, განიმედის სამოსში, ცელაა, აღვიანავით მოართულ და ტანსტონინ).

როზალინდა. ო, მთავალი ზეგის, როგორ მომეფინა სული **ტანსტონინ.** სულზე რა აშოვი ვარ ხმა ამოვიღო. ვუბნებ რომ არ დამთენოვდა.

როზალინდა. საცაა მამაკაცურ სამოსს შეფარცხებენ და ქალურად ავკვირდები, მაგრამ მეტი რა გზაა, ჩემზე სუსტნი არსება უნდა ვაჩვენებო, რაკი კაზობოლა და შარავილა კაბის წინაშე სიმამაცე უნდა გამოიჩინო; ამტობაც გუბუნები, გამხვდელ-მეფით, ჩემი ადლია.

ცელაა. გოთოვ დამწიფებობთ გადაატანით, რომ მეტი სიარული არ შემიძლია.

ტანსტონინი. ამის ვადატანა, რა თქმა უნდა, უფრო ადვილია ჩემთვის, ვიდრე ვინ ვადატანა. თუმცა, რომ ვადამეტანე, არცთუ ისე შემეძებებოდი, რადგანაც, როგორც ვიცო, შენს ქისაში სიცარიელეს აღუბეოლა.

როზალინდა. აჰა, უკვე არდნის ტყეში ამოვავით თავი. **ტანსტონინი.** ღიბაც, რომ არდნის ტყეში ვიყოფები და სისულელე მაინც არ მომეყლდა; შინ ყუფნა შერჩია, მაგრამ, რას ვიხამ, ბედს უნდა შევერბოდეს; მოგზაური კმაყოფილე უნდა იყოს.

როზალინდა. ჰოდა, იყავი კიდევ, ვეითლი ტანსტონინი. (შემოდიან კორინი და სილვესტრი). შეხედეთ ვინ მოდის, ვილცა უპატივო და ერთი ბერიკაცი მუსახითი ვგაბოლვდება.

კორინი. შენ ამნაირად მის სიძულელს დამისახურებ.

სილვესტრი. კორინი, ნეტავი გაიღინა, რა ძლიერ მოვიყარს!

კორინი. ო, ნაწილობრივ გხვდები, გხვდები. როგორ გჯონიო, ვინა მეც ერთ დროს არ შევიყარა?

სილვესტრი. ო, არა, არა.

ბერიკაცი ხარ, ვერ მიხვდები, თუმცა, როგორც ჩანს, სიკბამტყეში ვეყარებოა მთელი არსებითი და ვიტრიალი არავითგულ ცრემლით ველობა შეუადამისას უწყრთბალში ველაშვილებელს, მაგრამ, თუ შენი სიყვარული აგვად ჩემსს, თუმცა ჩემებარ, მეჯერა, უჯრ არავის არ ყვარებოა, ერთი მიზანია, რაწელნნაირ უცნაურებას

„იფინდი ხოლმე ოცნებებით ფრთხვამომზღული“

კორინი. შენ მოთოლს რაწელნს, მაგრამ ახლა რა მომავლოწენბს

სილვესტრი. მამე უკმშარბილი სიყვარული არ გაწივლიდა, თუ არც კი გასისვს რაწელნნაირი სისულელეობა დენდი ხოლმე ოცნებებით ვატყებებოდა, — ო, არა, მაშინ, დამიჯერე, არ გვაყარებოა ანდა, თუ ჩემებარ შენს მშენებლებს არ უძებელი ყდრს

შენი მიჯნურის სილამაზის ქება-ღიღებით, — ო, დამიჯერე, არა მეფით, არ გვაყარებოა. ან როგორც ახლა, მოხლავდება ვერანობით მოცულე მე ვერ ვახერხებ ვანგშროლო დასიყვანებლევ; შენც, თავის დროზე, არ ვაყსელბას ასე უცლებ სხვას, — არ გვაყარებოა მაშინ, არა, ო, ვებო, ვებო! (გადას)

როზალინდა. საბარლო მწყეშინო, შენს იარებს როცა ვსინჯავდი, რაღაც ავებლად, საცუთარია იარა ვეოვე.

ტანსტონინი. მეც ასევე მომივიდა. მომავონდა, რომ, როცა შეყვარებული ვიყავი, ქვაზე დახვებთვე ჩემი ხხალ და ასე ვუბრძანენ: აღმალობით მოიბარბე ეწინასთან ნელარ დაღვრდებო მეთით. მასსხვს, როგორ ვუტოცინიდი ძროხას ცურას, რომელც, ის-ის იყო, ჩემი სატრფოს კანდამასდარბა ხელმემა მოწვევს. მასსხვს, მის ნაცვლად, ცერცეს როგორ ვხვებოდი, მეცე ორი მარცვლი ვავარნეც და ჩემს მიჯნურს მივართვი: თუ ვიყვარებ, ჩემს სასხვრად იქონიე მეფით. უკმშარბიტი სიყვარული ხშირად უცნაურად ვაკაცუნდრუტებს, მაგრამ, რადგან ბუნებშია უყვადვი არა არს რა, მოყვადვიზე გამოჯნურებელი ბუნებაც არ შეიძლება არა სცდებობლეს.

როზალინდა. ძალუნებურად რა უკვირუნარდ ლამარკობ, რომ იცოდ.

ტანსტონინი. უკვირანაზე მანამდ არც კი დაფიქრდებოდი, ვილარ მასზე წამოვიფიქრებოდი და ფესს მოვიტებებ.

როზალინდა. იმ გახლებულ მწყეშინს ტანჯვით, ო ზეგის, ზეგის, მეც სადურდელი ამეშალა. ლახვარა ვესო.

ტანსტონინი. ვე ცეცხლი მეც მწყეას, მაგრამ ვატყობ, ნელდება უკმა.

ცელაა. იმ ბერიკაცთან მიღით ჩქარა, მოციით ფული და შეიხვეწით რამე მოვაცხად სასაყარბლად, თორემ მომშლმა შემაწუხა, თავსზე დამსახა.

ტანსტონინი. ტატიმასხარაც, ყური მივღე.

როზალინდა. ჩემად მასხარაც? შენი მოვარე ხომ არაა, ასე რომ უბნობ?

კორინი. ვინ მემბახვდა?

ტანსტონინი. იგი, ვინაც შენა გჯეობია.

კორინი. მეც თუ არა შერბის, საბარბისი ყოფილა მაშინ!

როზალინდა. ვანუშლი მეფით, — გამაწუხა, ვეითლი კაცო!

კორინი. თქვენცე გამარბობა, შეგობობარ, თქვენცე მეგობარებასა.

როზალინდა. მისინდრ, მწყეშინო: თქრო-ვერცხლით, ან თანავარბნობით ან უკაცრელო მიღამოში თუ მოხარბდება საყვარელი შოვნა, დავეგმზარე, მიგვეყვანე იქ, სადაც შევიძლებთ რომ დანჯარდეთ და მოვისვენოთ. ეს ქალშევილი მოიქცევა ხშირ მეჯარობით, ერთი სული იქნა, ვიდრე წამოი დასიყვანებლეს.

კორინი. ვეითლი კაცო, მეხარბობა იგი და უფრო მის ველსობის, ვიდრე ჩემდა საყიროდღეოდ, კარბეჯარბობა, რომ ვაკყოფილავ უფრო მდღიარ, რომ მისთვის რამე დამხარბება აღმოჩინა.

მაგრამ, რას ვიხამ, მწყეშისად სხვა კაცს ვესმახურებო, თვითონ რიდი ვარბე იმ ღღე ვატრის, მე რომ ვიძიებებ, ქვეყანამდ იყოს, რა ძუნწარ ჩემი ხარბობა, და, რომ არ ცილობის სამოთხეში არბოს სუფავებ იმით, რომ იყოს ხილავშროლი, სტრომარბომიყვარე. ვარბდა ამისა, ვფარბის, ფარბის და სამფარბის ვაყილდის ფრჭობის, ამეამადაც აღმოჩინა და, ამნაირად, არაფერი არ გამაჩნია, რომ დავაპტრო, დავსვენოთ, ვავიამსინდლებო. მაინც მომბახვბით და ნახებ, თუ რამე დავფარე, ღღმებოა უწყოდს, თქვენცე მისულა მართლა მახარბობს?

როზალინდა. ვინ აყვს მივღებო იმის ფრას და მის საძიარბებს?

კორინი. აი, ის მწყეშინო, თქვენცე რომ შეგხვდებოა მეტრე ბნის წინათ, მაგრამ ახლა მას ყველს თავი არა აქვს სულც.

როზალინდა. არ დახარბო და, თუ არ თვლი უგვანო საშეშელ,

ის ფაცხავ, ფარავ, საძვრებზე ჩვენთვის იყოს,
ახლავ მოკვებთ საფასურსაც.

სტეფანა. და, ამის გარდა

შენც მეტ ჯამაგირს დაგინიშნავთ. ეს აღგილო მე
ძალიან მომწონს, აქ ვიცხოვრებ სიამოვნებით.

კრიონი. როგორც ვითხარბი, იცილდა აქაურება.

წამოდით ჩემთან და, თუ მართლა მოგეწონებათ
ეს სამაოფელი, ნიადავი, შემოსავალი,
აჰა, ახლავ გაიყიდით თუ თქვენვე ფულით
და გვეოლებით მეც მსახური სანდო, ერთფული.
(გადასმ).

სკარათი მხანათი

ტ ა ვ

(შემოღიან ამიენსი, ეჯი და სხვები)

ამიენსი (მღერის). თუ წოლა გეყვარდით ხის ქვეშ
და გსურდით მეც ვიწვე იწვე,
ტყბილმფან ფრიველთა დარად
სამოდ მღვროდეთ მარად,
ნერაფერს დაუწყებთ ლოდინს,
აფერისა და ზამთრის გარდა
არავინ დაგხვდებთ მტრადა,
მოილით აჰ, მოილით აჰ, მოილით.

ეჯი. კიდევ იმღერე, კიდევ, გევედრები.

ამიენსი. ვით თუ ჩემმა სილტვამ დაგადარდინათ, ბატონო ეჯი.

ეჯი. ვით უკეთესი: კიდევ იმღერე მეტობი, კიდევ, გევედრები. შე
შემიძლია სილტვამ დარად ისევე გამოიწუწუნო, როგორც სინდით-
დალა კვერცხებსა წყენის.

ამიენსი. მოუხმევი ხმა მაქვს და, ვიცო, ვერაფერს ვასიამო-
ნებთ.

ეჯი. ვინ ვითხარბ, მასიამოვნეთ: მე მხოლოდ ის მინდა, იმღე-
რო, კიდევ იმღერე, მთორე სტანსა იმღერე. რაო, შენ იმით სტანსებს
არ ენახი?

ამიენსი. რაც გეხებოთ, ის დაარქვით, ბატონო ეჯი.

ეჯი. არა, რაც უნდა ვრქვას, სულ ერთი არაა? რაში მედარ-
ღება, არ ვიცო, იმღერებ თუ არა, ვამეგობინე.

ამიენსი. ხათრი როგორ ვაგებებთ, თორემ არავითარი სურვი-
ლი არა მაქვს, ვიმღერო.

ეჯი. კეთილი: თუ თქვენს ვინმეს ვერცხე მადლობას, შენ ვერც-
ხე, მაგრამ ის, რასაც თავიანთობს ეჩხიან, ორი მიომუნის ზღორ-
ტუნს მაგონებს: როცა ვინმე გულოთ მადლობას მეუბნება, ასე
მგონია, ზურდა ფული მეუჩუქებინას და იმისათვის მიხდიდეს მად-
ლობას, როგორც მათხოვარი. მოდი და იმღერე: თქვენ ეცი, ვისაც არა
გსურთ იმღერათ, ენა ჩაეყინდეთ.

ამიენსი. ვარცხ, ბოლომდე ვიმღერე. — ბატონებო, ამსობაში
სუფრა გამაღობ, ჰერცოვს ვაზრახებლ აქვს სწორედ და ხის ქვეშ
ვიყვით. — მთელი დღე ვეძებლი, თქვენი ნახვა უნდა.

ეჯი. მე კი მთელი დღე იმის ცდაში ვიყავი, რომ როგორმე
გეც ვენახე. ჩვენ ხომ ერთმანეთს ვერ ვეწყობით: მეც ისევე ზეგრი
აზრი მომდის, როგორც მას, მაგრამ, მადლობა ღმერთს, ამით არ ვა-
ნაყობ. მიდი, იუკეთე მეტე, გეუბნებო.

ამიენსი. (მღერის, სხვებიც აჰყვიერი).
ვინც პატრეს არ სცემდებთ პატრეს,
ებრძოლდეთ ცხოვრებს მატრეს
და იმას ემარბდეთ საზრდილ,
რასაც თვით იზოვნით მატრო, —
ნერაფერს დაუწყებთ ლოდინს,
აფერისა და ზამთრის გარდა,
არავინ დაგხვდებთ მტრადა,
მოილით აჰ, მოილით აჰ, მოილით.

ეჯი. თმეცხ თხზვა არ მებრტყება, მაგრამ გეუნე ამ კლოზე

ერთი ლექსი მაინც დაწერე, უნდა ვითხარბ.

ამიენსი. მიზხარო და მეც სიმღერით ვიტყვი.

ეჯი. აი, მოუსმინეთ:

— ოღსმე თვისი პირად
თუ გაღსმეკეთი ვირად
და აუღსმეღებს დამობით,
ჩამეც ვინაა რომ ვართობთ;
Ducdame, ducdame, ducdame,
აქ თქვენებრ სულელთა გარდა,
არავინ დაგხვდებთ სხვა და, —
მოილით, ჰო, აქ ჩვენთან მოილით.

ამიენსი. **Ducdame** რას ნიშნავს?

ეჯი. ეს ბერძნული შეჩვენებაა, რითაც სულელებს შემოიკრე-
ვენ ვარწმობ. წავალ, თუ მოვახერხებ, დავიძინებ და, თუ არ დამე-
ძინა, ეგვიპტელთა პირმშობებს ღანძრავ-განებით ვაგვართობი.

ამიენსი. მეც წავალ და ჰერცოვს მოვებნე: მისთვის სუფრა ვაშ-
ლილა.

(სხვადასხვა მხრიდან გადიან).

სკარათი მხანათი

ტყის სხვა ნაწილი

(შემოღიან ორლანდო და ადამი).

ადამი. ძვირფასო ბატონო, მეტი სიარული არ შემიძლია. შიმ-
შილთა მხედმა სული. აქვე დავეყვები და სამარცე აქვე გამოიხარე.
შევიღობით ზრანდებოლად, კეთილი ბატონო.

ორლანდო. რაო, ეგ რა თქვი, ადამ? ნუთუ მეტი მხნეთა არ
შეგჩნა? კიდევ იცოცხლე ცოტა, გელო ვაიმავრე, ძალღონე მოყე-
რიბე და, თუ ამ უღრან ტყეში რამე ნაღირა ზინდარობს, ამ მისი
ლექსა გაგხვებო, ამ მოკვლე და სკველად მოგჩნდ. სულთი რომ
სულე, სიყვლილი იმან გაფტყებინა, თორემ არცთუ ისე დაუღლი-
რებელი ხარ, თუნდა ჩემი გელასობის გამხნველი, ერთი წყურთი
მაინც დაიბორე სიყვლილი; ცოტა დამეცად, ახლავ შენთან ვაჩნ-
დები და, თუ ვინცაღლა სკველი ვერ მოგებინო, სიყვლისს უფ-
ლება მომიცია. მაგრამ, თუ მანამდე მოკვლები, ვიდრე მე დაგებრუნ-
დები, იცოდე, ჩემს ჯაფებს მასხარად აიგლებ. ურთივ არ გამოდგა
ჩემი ლაპარაკი. ხომ ბედლად უკეთა ხარ. მალე დაგებრუნდები. — მაგრამ
სიცივეში რომ წეებარ? წამოდ, სადმე თავს შეგაფარებინებ და,
თუ ამ უღრან ტყეში რამე სულღმულე ზინდარობს, შიმილით არ
მოგაკვ. მხნელ იყავი, კეთილი ადამ.

(გადასმ).

სკარათი მხანათი

ტყე. გამშლილი სუფრა.

(შემოღიან ძველი ჰერცოვი, ამიენსი და ყაჩაღურად ჩაყვული
ლიდებულად.)

ძველი ჰერცოვი. ალბათ ნაწილად ვარდაიმენა, თორემ რა ვიცო,
სად არ ვძებე, ცაცის სხით ვერსად ვიყოვე.

პირველი ლიდებულად. ბატონო ჩემო, ავეე ვახლდათ, ახ ახლახან,
და უფრს უვდებდა სიღრმის ხმას გეღმზიარული.

ძველი ჰერცოვი. თუ იგი, ვინაც ერთმანეთთან შეუთავსებელ
მხითა წყურთა, მოჯაღოდად მუსიკის ხმებით,
მალე ვიხილავთ მხითობებს და აფარდევს.
წაილი, მონახეთ და ფთხარით: მსურს ვესაუბრო.
(შემოღიან ეჯი)

პირველი ლიდებულად. თვითონ ვეგებლით და მე ძებნას ვადამბარჩნა.

ძველი ჰერცოვი. ამა რაღა ჩვენი უფა, თქვი, ბატონო,
შენი საზრდილი მეგობრები უნდა გვეუდრებოთ
გვეახლო ჩვენა? რაო, სულ რამ ვაგახანათ?

ყაი. მასხარა ენაზე, რა მასხარა ტყეში შემოხვება, ქრულ-ქრულ ეცეო, რა მასხარა მასხარა იყო; ეს რა მიხვებ, საცლადო ქვეყნიერება; როგორც ისაა უტუტარი, რომ სახრლო მარჩენს, ისევე მართლს მოგახსენებთ, მასხარას შეხვდით. დაწოლილიყო, მისცემოდა განცხრობის მუხზე; თვითონ ფორტუნას წინახალებს ამხედრებულ ენაშუბლად, თუმცა მათს მასხარა იყო.

„ილა მშვილობის, მასხარა-თქო, როცა მივმართო, ასე მომიგო: „ნუ მოწოდებ მასხარას მანამ, სანამდე ზეცა მომივლენდს ზღმდენებს“. მერე როგორღაც ამოიყო ზღმის საათი, მიჭებდა თვალს, დახედა ზღმ და ბრძოლად მიხარა: „შეგვიძლია ვთქვათ: ეტყე ცხრდა საათის სათი. სათი ასე ბრუნავს, საათის წინ ცხრა იყო ხომოლოდ, სათი გავა და თერთმეტი გახდება სრული. აი, ამგვარად გვაწოდებენ ჩვენ უფრო და უფრო გასულა ყოველი საათისა; მერე და მერე უფრო და უფრო მიხრწნობად დაღაფტევილი და ბოლის ბოლიც მოვევლება“, როცა გავიგე, რომ ქრულ-ქრულებით შემოსილი მასხარა ასე ციხავდა ღრისის წარმადობა-გაფრთხილებას, ღამის ფიქრებში დამხვებია და მამლის მსგავსად მოკრთოე ყვილი, რომ შევიღო თვით მასხარასაც ასე ღრმა აზრი გაჩენდა და ეთხარებო ამის საათის მიხედვით მე მოუღესაი“.

ოი, მასხარა, დიდებულო, სწორადღარობი! ქრულ-ქრულ მოსახსნამ ქვეყნა ან რა დედაროს!

ჰელო ჰერცოგი. მერე ვინ იყო ის მასხარა?

ყაი. ო, ღრსიველი მასხარა იყო, სასახლეში უმსახურია და ასე ამბობს, რომ არასტეხი არ შეიძლება ქოჩვა და ღამაზ ქალშეშობს ამის გავება თუნდაც ოდნავაც გაუძნელდით. მისი გონება, — რაც ისევია გამოშხარა, როგორც მოგუბურს უტყება ხოლმე ჩარჩენილ პურის ნაჭერი, — აესებულება ნათქვამებით სხვათა და სხვათა და იმათ აზრებს ასხაფერებს სურვილისამებრ. თან როგორც უნდა, ისე ხმარობს, ისე იყვანებს. დანატრული ვარ, რომ მასავით მასხარა იყოს ნეტავი ქრულ-ქრულ მოსახსნამს ღრსხად მაქცია.

ჰელო ჰერცოგი. თუ გულის ვინდა, ვიპოვებ მას.

ყაი. ის-და შემფერის, მაგრამ პირობით: მოიცილოთ თავიდან აზრი, რომელმაც მასში, რა ხანია, ფეცივი გაიღდა: თითქმის დაგხლდით ჭკვიანი მე, ამერჩილან თავისუფალ უნდა ვიყო, ვითარაც ქარი, რათა, როცა მსურს და ვისაც მსურს წამოვექროლო, მოვეხსენებთ, რომ მასხარებს აქვთ ეს უტუტა. პოლა მათ, ვისაც მწარე ერთი მეტად გავცილია, დანარჩენებზე უფრო მეტიც უნდა იყონინ. იქნება ვითხოთ რატომღაც ამის მიზეზი საყდარს მინავალ შრავაზეხ პირდაპირა: ვისაც მასხარა ეცეიანურად გამართობებს, როგორც სტული მოქექავა, მწევედ რატყემებთ თუ არ მიიღო ისე, თითქო არაა მისეცოდებს. არადა, სხვაფერო, ბრძინი კაცის ნაყოფიანება მასხარის გამოვლ შეხვდითაც გამოვლენდებოდა. აჰ, მომასხით მოსახსნამ ვერაღ-ფერია, მიმოიქთ ნებაც, როგორც მინდა, ვილაპარაკო და, მცირე ხანში, ყოველნაირ სინიზმურსკან მოწამულ სტულს გაუეწოდებ ქვეყნიერებას, ოღონდ ყლავოს მან მოთმინებით ჩემი წაშალი.

ჰელო ჰერცოგი. დახრბობა შენი გეტყვი, თუ რას ვაყვებოდ.

ყაი. თქვი, თუ კარს არა, ვსაყავხავს რას ჩავადებდი.

ჰელო ჰერცოგი. მომადკვინებულ კოლვას კოლვის ღანძლა-ვიწებობი.

განა თვითონაც არ იყავი თავაშუებლი და მიშველ ვნებებს აყოლო, როგორც ცხოველი. ხომ თვითონ შენვე თავსასული ბორკობანი და ყოველგვარი აგი სნება ავიცილება მოხეტიალეს... ნეტო ახლა ცას და ქვეყანას მიაგინდა თავზე მოახვიო შენი კოლვები? როგორ, თუ ვინმე უმხედრდება გულგზაობაბას, ის განა ამით შეურაცხეთეს პირადი ვინმეს? გულზნაობა განა ზღვასდარს არ იზღოს ვაფარს და მერეც ზღვასდარს არ შვილებდა ძაღლიდელი? თუ მე ვიტყვი, რომ ზოგიერთი მანდლისანი უღრისი მხრებით დაატარებს იმდენ სიმდიდრეს, რომ უფლისწულსაც იყილიდა, — თქვი, განა ამით რომელიმე ქალს მე პირადლ ემსახურებ, ვაგინებ? ანა რომელ ქალს შევძლია მისაყვედრის, მინიქლდამინი იმაში მე მველსობობილი, თუ, ჩანაბრეც თვითონადა, ზუსტად ისეთი არის მისივე თვითონაც? ანდა, თუ ვინმე შავნულ სავთისა შემოქმედი მტყვისა: — ვინა ხარ, ჩემს მამაკობა-გულდობას ვას რიგორ სდებო, რადგან გულსხმობს, თითქო მასზე ელაპარაკობდე, — ამით ხომ თავის აცეკობას ჩემს მწერე ენას სამთარხებლად შეუშვებს ის? არა იტყვი ახლა, როგორა ვერქობთ, რა აზრის ხართ, ვამაგვივინო, მოთხარით იგი ჩემმა ენამ თუ შეურაცხეთ? გულზე თუ მიხვება, იმის გათ, სიმარათს რომ ვთქვი, რა დღეუწევე, დაუწევა თავის თავს თვითონ; და, თუ, რაც მივთქვამს, მას სრულებით არ შეეხება, მაშინ საყიცი ჩემი სიტყვა ვეღარ ბატივით იფრმის იზოლად და გარეგარედ არ მოხდება. რომ თუნდაც ვინმეს ვაყვარო... ვიდაცა მიიღოს (შემოდის ორღანდო, ხელში უჭირავს ამოღებული ხმალი).

ორღანდო. შეწვივით ქვამ!

ყაი. კერე მე ლუქმაც არ ჩამიღია.

ორღანდო. და ვერე ჩაიღებ, სანამ იგი დანაყრდობდეს, ვისაც შემოვინი ხლებს სული.

ყაი. ამას დახედეთ, რა ჯიშისაა, მათიღინა, ეს მდლაყინწი!

ჰელო ჰერცოგი. ნუთო საყუთარ მიზნებრემაც გათავახლებათ, ან ყოველგვარი კარგი ჩვევის მოხალა აღგახნობს და დგაფიყუათ მიხრა-მოხრა თავიანთი!

ორღანდო. როგორც მოველ, მართავე მომიხვდით მიზნებს: ჩემმა აშქარა გაჭირვებამ, რაც გულს შესხობა, აჰა, წაშალა ჩემში წიხი და მამიანური ხრდილობის ცეკაცე; მაგრამ მე ხომ ამ ჩვენი ქვეყნის ზღ შეუვალიმ ვარ აღზრდილი და გაზრდილობა როდელ მაქვს; მინც უნდა შეწყვიტოთ ქვამ: ვინც ამ სურებაზე პირში ლუქმას მანამ ჩაიღებს, ვიდრე მე და მას პასუხს ვაგვიცემთ, ვისთვისაც ვსრუნავ, — დაუყოვნებლო მოვაყვინებ ჩემეც ხელთ.

ყაი. მაშ, თუ ვინმემა ველარ გასცეს შესაფერ პასუხს, რა ვინამ, მოვეცე.

ჰელო ჰერცოგი. ჯიშს ვეცინობ, რა ვნებობ, რა ვსურთ? რბილ მოპყრობით გვიძილებთ უფრო მოგრიბდელი, ვიდრე შესძლებდით მოგვარაბილი ძალდატანებით.

ორღანდო. შემოვილსაგან მეწყის ცეკვი, მაქამებთ რამე.

ჰელო ჰერცოგი. აჰა, დახმანდით და მიირჩიეთ რამდენიც ვნებათ, ოღონდაც სუფრას ნუ შელახათ, ციეთ პატივი.

ირლანდი. გულბობილად მხედვებით? ღმერთო ჩემო! ბოღნიმ
თქვენათ.

ასე შეგონა, ველურია აქ ყველაფერი
და იბრძობა მოვედრინე ვანისსხეულს,
მაგარა, ვინც უნდა ბრძანდებოდეს, უდაბურს ტყეში
შეფარებულნი ამ ნაღვლად ხეია ჩეროებს, —
წელად მყოფად დროს რომ ატარებთ უნარობაში, —
თუკი ოდესმე შესწრებიხართ უკეთეს დღეებს;
თუკი ოდესმე ბრძანებულხართ იქ, სადაც ზარი
საუბრისკენ უბნობს; თუ ოდესმე გიტარებით
ვინმე გულკითო პიროვნების სურათზე დრო ან,
თუკი ოდესმე თვალთან ცრემლი წაოთკვინით
და გავივით რასა ნიშნებს სხვა შეიბრალ, —
ან შეიბრალის ვინმე სხვამ, მაშინ სასჯელად
და, მეჭმარის ისევე თქვენზე გულკითობა.
ვიყო, რომ ასე მოიქცევიტ და დარცხვნილი,
ი, პარტაშში ჩავაგებ ხმალს.

ძველი პერსიკი. მართალი ბრძანეთ,
ჩვენც შევსწრებივართ გაიკლებით უკეთეს დროებამს,
წმიდა ზარის ხმას ჩვენც ვუგზივართ ეკლესიაში,
გვიქვიფია კეთილ ხალხთა სურათზე ბავშვურად
და სიბრალულით ავსებულხვს ცრემლი გვღვინა.
ამიტომაც გობოვთ, რომ დამბადდეთ გულდამშვილებით
და, თუ რაიმე შეგვიძლია, მოვიტანსებურა,
რომ თქვენს გასაქარს ამზარად ემეცლს რამე.

ირლანდი. მაშ, თუ ასეა, ჯერჯერობით შეწყვიტეთ ჰამა,
მე კი ავალ და ფურცლებს მსგავსად მოვხახვ
ჩემს ნეტარს და უშალ დავაბურებ... მიმელოდება
ერთი საბრალი ბერკაცი, რომ შემოვლი ჩემი
წმიდა, უხადო სიყვარულით გამაიბრა
დღით მამილი, მაგარა, ზოლის, ქანცავეყვეტილი
დავარდა კიდევ. სანამდღე მას არ მოვეფრებ
შემოდეს-სა და ჩნოვანების, — ამ დაუღლებელ
სიყვითლან, — მოსებულს, მანამდღე უკეთეს
არ ჩავიდებ მე.

ძველი პერსიკი. კარგი, წადით, მონახეთ იგი.
ჩვენც შევწყვეტთ ჰამას, სანამდის თქვენ დაბრუნდებოდეთ.

ირლანდი. მადლობელი ვართ, ღმერთმა გიზღოთ სანამიგორო.

ძველი პერსიკი. ხომ დაინახეთ, უბედურნი ჩვენ არ ვართ მარტო,
საყოველთაო, თვალწინდელ თეატრში ნახათ
უფრო საზარელ, საედალო სანახაობას,
ვიღებ იქ, სადაც ჩვენ ამეამად ვასრულებთ როლებს.

მედი. მთელი მსოფლიო თეატრია, თითოეული
კაცი და ქალი მსახიობნი არიან მხოლოდ.
აქ, ყველას აქვს შემოსილის და გასვლის დრო-ფაზი
და სიციცხლემში, რაც იყოფა შეიღ მოქმედებად,
საქვე მრავალ როლს ასრულებს თითოეული.
უპირველესად მისი ხელში ზღვის, ღრიალებს.
მერე მტრად მოსწავლავა და ჩანთით ხელში
სახენთელი, როგორც დღა, დაკისრისებარ
წელის ნაბიჯით და ბუზღუნით ლაღის სკოლაში.
შემდეგ სიყვარულს ჰპირნის იგი და ქურთასივით
ხენწმის, — ნაღვლიან ბალადას თხზავს, რათა შეამკის
შეყვარებულს თვალ-წარბებზე. შემდეგში იგი
მეომარია ავხასებარ წვერბოვებულ
და ვინებაში ვაწაფულთ მეტღრამაგით;
პატრისათვის რას არ სხადის: იბატვის გულფიცხად,
მარად მზადაა თითი ზარბაზნის ლულაში ვაძვრეს,
ლორინდ ღღებდა მობოვოს. — ეგ სასნის ბუჭტი.
მოსამართლავა ის შემდეგში: მარეულ ღამში
მთელი ყვერული უტყინა; თვალს მკაცრად ავლეს

წერწერავს რიგინად, თავგატეხილი
კვირინური თუ გაყვითლი გამონაქმებით, —
ასე ასრულებს ის თავის როლს. მერე იმ ჩვენს გმირს
შეეძებს ხანა გამეღვევებლ პარსადუნად ხმალს,
კლიდა ქისა, უკეთია ცხვრულ სათაღე.
მარგალი, რასაც ატარებდა სიზამტეში,
შემოსახვია ჩინებულად, მაგარა ამეამად
ფართო გამზარა მისი გამზარა ბრძანებისთვის;
მისი კაცური და ბიხი ხმა გადაეცემა
ზავმურს ტიტინად: წირიანებს და ქვივის საწინად.
უკანასკნელი მოქმედება, რაც უნებური
და მრავალმხრივი ამ აშხავს დასმარტულა,
გულმეფურების და მერევე დასმარტულა:
დასცვივად ქილი, თვალთ ათვალდა და გემოვნება
წყურთავა სულ მთლად, არაფერი არ შერჩინება.
(ორღანდის შემოქაყავს ადამი).

ძველი პერსიკი. კეთილ იყოს თქვენი მოვლა. დასვი იმ გენი
სათუთი ტვირთი სათუთად და ავამე პური.

ირლანდი. მადლობა გიძღვნიტ მის მავიჯარად.

ადამი. ასე უნდა ქნა.

ძველი პერსიკი. აბა, დანაყრით. ჯერჯერობით არ შეგაწუხებთ
თქვენი ამბავის დაფიქვითება: — ეი, მეგობარებო,
რამე მუსიკა ვაძეკავით. — (ამიერსა) შენ კი გვემღერე.

ს ი მ დ რ ა
დაუბერე, დაუბერე, ზამთრის ქარო,
შენცა თუკი ნაყლებ უნდა დღივართ,
არც კბილები გაგანა მისებარ ბასი,
იქნებ მისთვის, რომ ვერც გხედავთ, ჩანხარ არც კი.

ო, ჰიდა, ო, ჰიდა! ტუცს სიმღერით მიეკეთ თავი,
მეგობრობა ხანმოკლეა, სიყვარული ცრუ და ავი.
ჰიდა, გვიჯობს შეეფაროთ ტუცს სიმღერით,
იქ გაგვბებთ, იქ გაგვბებთ ბედნიერა.

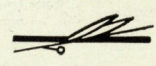
— 1 —

ცივო ცაო, რაც არ უნდა გვსუსო, გვიინო,
ისე მაინც ვერ შეიძლებ ავგამინო,
როგორც ის, რომ ჩვენს სიყვით ფანტავს ქარა.
მდინარესაც ყინულოვან წყნით ფარავ, —
მაგარა ისე შენი სუსხი იმს ვეწარა,
როგორც ის, რომ არ გაგატანს მეგობარა.

— 2 —

ძველი პერსიკი. თუ მართლ კეთილ რთულანდის ვაქი ბრძანდები,
როგორც ახლანა ჩამწერეულ და როგორც აღდებ
მის ბატებას, — ხედშიწეფიტი სახიერებულს,
გაციცხლებულს და გაღობიანდის შენს ბატებაში, —
კეთილ იყოს შენი მოვლა. მე ჰერკოლა ვარ,
ენასც უყვარა მამამენი; სხვა, რაც გადავხლო,
ჩვენთან მღვიმეში წამობრძანდი, და იქ გვიამბე.
შენც გვსაშუბო, ბერკაცი, შენს სტუმარობასაც
იწინარივე სიხარულით მივესტუმრებოთ,
ვით ამ ვეკაცის მობრძანებას. — უშველთ მოხელთ.
წამო, მათუც, და გასუცდეს, შენი ვალა,
წყროლად გვიამბო შენ აქამდელ რაც ვიწვალა
(გადიან).

ინგლისურიდან თარგმნა **მონა მარკაშაშ**

ავთანდილი — გ. შაბუაიანი

გრიგოლ კილაქის ბალეტი

„ს ი ნ ა თ ლ ე“

სცენა ბალეტიდან

უილიამ შექსპირი

მეფე ჰენრი მეექვსე

ნაწილი მორაი

მოქმედება მეორე

სურათი I — სენატ-ალბანსი

(შემოიან მეფე ჰენრი, დედოფალი მარგარიტა, გლოსტერი, კარდინალი და სუფოლი, აგრეთვე ბაზიერები უიითი) დედოფალი მარგარიტა — მერწმუნეთ, მე ჯერ არ მინახავს მიმონსაგან

მხავსი სიმარამ ამ შვიდი წლის განმავლობაში. თან, ამავე დროს, ქარმა ლიერ შემოუტია და არც გვეცნა, თუ აფერხდა აველს ზესსადი —

მეფე ჰენრი — თქვენმა მიმინამ ხომ ნახეთ რა ირაო პერა და ფიცხელ კამართი ცადაქმნილა აველს ზესსადი — ხომ ხედავთ, ეველა არსში დღერთა როგორ ვლინდება! ფრანგელიცა და კაციც მაღლა მიიწაფიან.

სუფოლი — ჩემო ხელწმივე, ვაიციხას ნუ იწყვეს თქვენსას. რომ პრატექტორის შეფარდებში ზეით ყოფიან, კარგად იციან, რომ მათ ბატონს მაღლა მალა სურს და მის ფიტრებსაც მათე მაღლა რომ დაატარებს.

გლოსტერი — მილორდ, მდგაობა და უღირსი არის ის ზრახვა, რასაც ფრინველზე მაღლა წვდომა არ უნუძლია.

სუფოლი — აჟი ვითხარით, მისწრფათის დრუბლების მიღმა.

გლოსტერი — თქვენ რას იტყოდიო, კარდინალი, იქნება სუფოდეს,

თქვენს მიწაულებას ცად ახელა თუ მოუხერხდება? მეფე ჰენრი — პოი, სანაენე მარადიულ ნეტარებისა.

ბოფორტი — შენ მიწაზე გაქვს შენი ზეცა ნაპოინი; მოვილი გულისუფრი გაქვს მიყრობილი გვირგვინისაყენ, რაც შენი სულის საუნჯეა. ვინმინ, რაცა ხარ, ან სახელწმიფოს და თვით მეფის რად იტმანება?

გლოსტერი — რაო, მამაო, მაინდამისე მიხევი უცხო? Tantaene animis caelestibus irae?

დეთის მომსახურე ასე ცხარობ? კეთილო ბიძა, შენმა, სწიმიდემ იქნებ რისხვა დაჯაცხობინის.

სუფოლი — ბატონო ჩემო, აქ ნუ ხედავთ უფრო მეტ რისხვას, ვიდრე შეფერხის ამ ფარქლსა და უხუას დიდებულს.

გლოსტერი — ვიდრე ვას, მილორდ!

სუფოლი — თქვენზედ ვამბობ, ბატონო ჩემო. თუ კი ამით თქვენს დიდ წოდებას არ ვაწუწუნებთ.

გლოსტერი — ქვეყანა იცნობს, სუფოლე მაგ შერს კადნიერების. დედოფალი მარგარიტა — პატემოვუკრობას — შენსას, გლოსტერი.

მეფე ჰენრი — ვოხოვ, დედოფლო, ამ ურად დიდებულ მეტად ნულარ აჟულიანებ.

კურობეულა, ვინც მწვიდობას სისესას ამ ქვეყანად.

ბოფორტი — მამო, დეო, ლებრტო კურობეულობის მწვიდობისათვის,

რასაც ჩემი ხმლით დავაშარებ ლორდ-პრატექტორთან.

გლოსტერი (განზე კარდინალს) — ლებრტოა ჰქმნას, საქმე მანდამისაც მივესლოდეს მალე!

ბოფორტი (განზე გლოსტერს) — მიავიკა კიდევ, ვაჟაცომა თუ კი გეყოფა.

გლოსტერი — (განზე კარდინალს) — მოხლოდ ივლოდ, ამ საქმეში სხვებს ნუ გაფრევ

და შენ თვითონვე ამ წუნენაზე აგე პასუხი.

ბოფორტი (განზე გლოსტერს) — თუ კი გეყოფა ვაჟაცომა, დაველოდები

მე ამ საღამოს ქალის პირას, აღმოსავლეთით.

მეფე ჰენრი — რა დავეშარათო, დიდებულნი!

ბოფორტი — მერწმუნე, გლოსტერი,

რომ არ იტქარა შენს ბაზიერს. კიდევ ენახავი

ჩვენ ნაღობობას. — (განზე) დიდი დანა წამოიღე თან.

გლოსტერი — რაღა თქმა უნდა, ბიძამეო.

ბოფორტი — (განზე გლოსტერს) — ხომ კარგად მიხედი?

ქალის პირას, აღმოსავლეთით.

გლოსტერი — (განზე კარდინალს) — აუცილებლად გაიხლები.

მეფე ჰენრი — არ მეტყუებთ მაინც, რა შევიდგათ, ბიძია გლოსტერი

გლოსტერი — მიმინოვებ ვსაუბრობო და, სხვა არაფერი. — (განზე კარდინალს) დეთისმშობელს ვფიცავ, გადაგარსავ ევეს ნავისთვის.

არა, და აღარ შემებლია მე ხმლის მხარება

ბოფორტი (განზე გლოსტერს) — Medice, te ipsum;

შენს თავს მიხედე, პრატექტორო, ის გირჩევინა.

მეფე ჰენრი — ქარი მატულობს; იქნებ უნება გეცვლებო

უცხო-

რა უსაიოდ ვლერს ეგ მანეი ჩემო უტრიათვის! თქვენ ასე დავობთ, სხვას სიმწვიდე როგორ მოვთხოვო?

გოხოვო ბატონებო, ნება მომცეთ რომ დავამწვიდები. (შემოდის სენატ-ალბანსის მოქალაქე ყვირილი: სასწაულო!)

გლოსტერი — ნეტად რას ნიშნავს ხმაური? ერთი აქ მოდი, ეშაფურე და ვიციხარ, რა მოხდა?

მოქალაქე — სასწაული! სასწაული!

სუფოლი — ეგებლ მეფის და უაზებ ეგ სასწაული.

მოქალაქე — წარმოიდგინეთ სენტ-ალბანის წმინდა სალუციანს

ამ ნახევარი საათის წინ თვალთ აებილა

ერთ კაცს, რომელიც დაბადებთი ბრმა იყო სრული.

მეფე ჰენრი — მაღლობა უფუხს, რომ დეთისმოსავ და მორწმუნე კაცს

წყვილდს უნათებს და დავრდილობს შევას ანიტებს.

(შემოიან სენტ-ალბანსის მერა და მისი მრევლები, ს მ ს მ კ ი კ ს ი, რომელიც მერტად დახვდარი მომყოფათი, სიმკაცის ცოლი, და უცან ნახვას გრთვა მოსდევს).

ბოფორტი — აგერ, ქალკის მკვიდრის აქეთ მოაშურობენ, რომ თქვენს წინაშე იგი კაცი წარმოადგინონ.

მეფე ჰენრი — დიდა მისი სიხარული ამ ქვეყანაზე, თუმც თვალმინი გაურჩავლდეს ცოლიად სურვილებს.

გლოსტერი — უჟან დღემით! მოვიყვანე აქეთ, მეფეთთან. მის მეფუფებას ლაპარაკი ნებავს მაგ კაცთან.

მეფე ჰენრი — კეთილო კაცი, მოგახსენე შენი ამავე, რომ ჩვეუდ მივმართო ლოკითი უფუხლ შენს სახელით.

დიდი ხანია რაც ბრმად იყავ, განკურნებამდე?

სიმკაცესი — ბრმა დიდაზედ, ხელწმიფო.

ცოლი — დიახ. ბატონო.

სუფოლი — ეს დიდაჟაკი ვილა არის?

ცოლი — მაგის ცოლი ვარ, შენი ცენება მე.

გლოსტერი — მაგის დედა რომ ვყოფილიყავ.

მანეი ეს უფრო სწორს გვტყუადი.

მეფე ჰენრი — სადური ხარ?

ს ი მ ქ ო კ ს — ქვემო ბერძენი გაგნენიღვარ, შენი ჰირიმე.
მ ე თ ე მ ე ნ რ ი — მაღალა ღმერთა შენუ დიდი მაღლი მოისხა
ა ჩ ნურარე ერო დღეს და ღამეს ნუ გამოსტოვებ
ლოცვის გარეშე, და გახსოვდეს ღმერთის სიკეთე.
დ ე დ ო ო ო ა ლ ი მ ა რ გ ა რ ი ბ ა — დროის მითხარ, ჩემო კარგო,
შენ აქ შემოხვევით

ჩამოხვედი თუ, თვით ეახლე წმიდა ალაღამას?
ს ი მ ქ ო კ ს — უფალა, უფის, თვით ვინაღმ, რადგანაც
ბევრჯერ,

ასჯერ თუ უფრო მეტჯერ, ძილში გამოვიინა
კეთილი წმიდა ალბანის ხმა, და უთქვამს: სიმპოკოს,
მოდი, ილოცე ჩემს საფლავზე და მეც ვიშველიო!
ც ო ლ ი — ღმერთთან, მართალს ვეუბნებთა: მეც გამოვი,
რომ რაღაც ხმა მოუხმობდა სწორად მადგვარად.

ბ ო ფ ო რ ტ ი — ხეივანიუ ხარ?
ს ი მ ქ ო კ ს — ღვთის ნებაა ალბათ, ბატონო!
ს ი ო ო ო ო ო — ან ეგ როგორ-ღა დავმართო?
ს ი მ ქ ო კ ს — ხიდან დავიციო.
ც ო ლ ი — ქლიავის ხუდან ჩამოვარდა.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — დიდი ხანია,
რაკ ვერას ჰხედავ?

ს ი მ ქ ო კ ს — უფალს აგრ ვაუფრენივარ, დიდი ბატონო.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — და მაინც ხუზე მოძვრებიდა?
ს ი მ ქ ო კ ს — რა ვნა, ბატონო, ერისხელ შევცდი,
უპაწვილი ვუახ.

ც ო ლ ი — მართალი ვახლავთ; და ძიარალავ აქი დაუჯდა.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — მაშ, სჩანს ქლიავი გუვარებთა, რაკი ვახებდ.
ს ი მ ქ ო კ ს — ახა, რა ვუყო, ჩემმა ცოლმა მოიწადა.
ქანჭვრის ტამა და სპარტილი ხუზე აქგზანა.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — კაი გაქნოლი ველომბოქიდა ვერ დამიძვრებთა —
შენი თაღლები დამანახვე ახა, დახუბე,
ახლა ვააღე. მე შვინია, კარგად ვერ ხედავ.
ს ი მ ქ ო კ ს — კარგად, ბატონო, მაღირ უფალს და
წმიდა ალბანს.

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. მაშ, კარგი, რა ფერია ეს წაბოსხსნა?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. წითელი, ბატონო, სისხლეგითი წითალი.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. ერია, შენ ადარ ხუმრობ. ამ ჩემს ხეთთანზე
არღს იტვი?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. კუბრავითი შავია, ბატონო.

მ ე თ ე მ ე ნ რ ი. როგორ, ისიც იცი, კუპრს რა ფერი აქვს?
ს ი ო ო ო ო ო. თუმცა მაგინო, უფრო თავის სიცოცხლეში არ უნ-
და ჰქონდის ნახული.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. მოსახამები და ხეთთანები კი ალბათ მრავალად
უნახავს ღმრედ.

ც ო ლ ი. თავის დღეში არსად უნახავს ღმრედ, ბატონო.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. ერთი ეს მითხარ, მე რა მჭივარ?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. ახა, რა ვიცი, დიდი ბატონო.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. იქნებ ამის სახელი მითხარ?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. რა მოგახსენო.

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. ვერც ამის სახელს მეტყვა?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. ვერა, ბატონო.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. შენ თვითონ რაღა გჭივარ?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. სანდერ სიმპოკოსი, შენი მაღლის ჰირიმე.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. მაშ, სანდერ, იჯიცი მანდ. უსამაგლესო ცრუ-
პინტელად მოელს საქობთანოში. შენ რომ მართლაც ბრძად და-
მახებულეყავ, ისევე კარგად ვეცოდინებოდა ვეყლა ჩვენთანის სა-
ხელი, როგორც ჩვენი ჯუმა-მოსახლის ფერები ჩამოგვთაულე-
შეიძლება დანახეთ ფერები ერთიმეორისაგან გამოარჩიო, მაგრამ
ასე უფხავდა დასახელო უკველი ფერი, შეუძლებელია. — ბატონოო,
წმიდა ალბანმა სასწაული მოგვევლინა, მაგრამ ვანა უფრო დიდ
მინსობად არ ჩაუთვლით, თუ კი ვინმე ამ ხეივარს ქლავა ფეხზე
დაუყენებ?
ს ი მ ქ ო კ ს ი. ემ, ბატონო, ნეტავი კი ეგ შეგერელო!

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. სენტ-ალბანის თავაყებო, ამ თქვენს ქალაქში
გველოლებათ ჯალათები და კიდევ ისეთი რაღაც, ჩასაც შოლტებს
უწოდებენ.
ს ე ნ ტ ა ლ ბ ა ნ ს ი ს მ ე რ ი. როგორ არა, მიიღრო, რამდენიც
გნებთა.

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. მაშ, ახლავე აქ გაჩივით.
ს ე ნ ტ ა ლ ბ ა ნ ს ი ს მ ე რ ი. გასწავი ვინმემ და ჯალათი მოი-
ყენებ აქ. (ერთი ახლავებუღო ცალს).
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. ახა, ახლა ერთი ხსამივე მომიტანეთ ბარემ,
(სკამი შემოაქვთ) ახა, ჩემო კარგო, თუ გუსურს გაროზგავს ასცდე, აი,
ამ სკანს გადააბთ და აქედან მოუხე.

ს ი მ ქ ო კ ს ი. ვაიმე, ბატონო, თუ ვინმემ არ დამიბიარა, ფეხ-
ზე ვერა ვდებმი და ტუთულ-უბარლოდ ნუ გამაწვადობ.
(შეშობის ჯალათი, ხელში როხვები უტარავს)
გ ლ ო ს ტ ო რ ი. კაი, ბატონო, ჩვენ შევადლებინებთ ფეხზე და-
ღვამის. ჯალათო, ერთი მაგრად მოსცე, რომ მაგ სკანზე გადაატომა
იკადროს.

ჯ ა ლ ა თ ი. ბატონი ბრძანდები — ახა ვუბატონო, ერთი ეგ
ტუთულად გაიძიებ მარდად.
ს ი მ ქ ო კ ს ი. ვაი შენ, ჩემო თავო, რა მეშველებ? ხომ ხედავთ,
ფეხზე დგამა არ შემიძლიანა.
(პირველივე დავაწილე სკანს გადააბტებმა და გარისხი, ხალხი უყან
მისდევს ყვირით: სასწაული!).

მ ე თ ე მ ე ნ რ ი — ომ, ღმერთო, ამას ჰხედავ, და იომენ კი
აქამდე?

დ ე დ ო ო ო ო ო ა ლ ი მ ა რ გ ა რ ი ბ ა — რა სასაცილოდ გაჟუნ-
ძულდა ეგ იონხაზი.

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. უყან ვაივით; ეს რაკიაც თან მიყოლებო.
ც ო ლ ი. ნუ გაგვირისდები, შენი ჰირიმე, გაქირებენამ ვაგა-
ბეფიანა.

გ ლ ო ს ტ ო რ ი. წაიყვანეთ და უკვლ ხაზარ ადგილას საჯაროდ
წურტი აუტრებო, ვიდრე ბერძენი არ დაბრუნდებიან, სიადამიც
მიბრძანებულა.
(მერე, ჯალათი, ცოლი და სხვები გოდიან).

ბ ო ფ ო რ ტ ი — მაშინმე მართლაც რომ დღეს კარგ სვირს
გაუყურებინა.

ს ი ო ო ო ო ო — საუყარი სკანს გადააბტუნა და ვაფრინა.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — თქვენ უფრო მეტი საოცრება ჩაგიდინათ,
ერთ დღეში მთელი ქალაქები გაიფრთხილი.
(შემოდის ბუ ე გ ა მ ი)

მ ე თ ე მ ე ნ რ ი — ნეტავ ბუენავს რა ახავი მოაქვს აქ ჩვენივის?
ბუ ე ნ გ ა მ ი — ახავი, რომლის ვახულებო კი გულს მიკლავს:
ვიკანდარების ბილყი ხროვა, ავის შრახველინი,
ერთმთავო თურემ ქიქუნება და მფარველობა
თავი ქალბატონი ელნორი, მფარველის ცოლი,
სულისჩამდგმელი და მოთავე ამ ბორკოების,
თქვენ წინააღმდეგ სცოვადლები და თანა კავშირი
კუდიანებთან და მისნებთან დაუტყობრა.
წად მივასწავით სწორედ იმ დროს, როცა ისინი
აქ სულე უშობიანდენ ქვესენულიან, სწადათი გაეგოთ,
თუ რა მოიღოს მეფე პენრის სიკვლე-სიკვლეობითი,
ანუ დანარჩენი, ვინც კი ახლოს არიან თქვენთან.
სხვას ყოველგვარ დაწერადლებით მალე შეიკუბით.

ბ ო ფ ო რ ტ ი — ახლა — კი, მიიღრო და პრეტქტორო, თქვენი
შეუღლე
ალბათ იკადრებს და ლონდონში ჩამობრძანდება
და ეს ამავით მაგ შენს მახვილს პირს დაურღულეგებს
და შენს დანიშნულ ვადაზე ვერ გამოხსობდე.
გ ლ ო ს ტ ო რ ი — ბორკო მრუდელო, ვაიმესენი, გულს ნუ
მიღარავა,
დარღმა და ბოლმამ ღამის ისეც ბოლო მომიღოს
და, გათინული ვარამიგან, უკვლავურს ვიგობო

ისებ, როგორც დავუთმობდი ბიჭუნს მონასს რასმე.

მ ე ტ ე **მ ე ნ რ ი** — ო, ლმერთო, რა სიგზაბეს სნადის ბოროტი ხალხი

და თავისთვის ეს უტახტებ დავიარახას.

დ ე დ ე ა ლ ი **მ ა რ გ ა რ ი ტ ა** — აჲ გლოსტერი, ხედავ, მეუფის დინობა შენში თუმც ავლო,

მაინც იპრუნენ, რომ შენ თითონ დარჩე უმწიკალო,
გ ლ ო ს ტ ე რ ი — მე, ჩემდათავად, ქალბატონო, შენს ვიპრემებ, რომ მეფისთვის და ქვეყნისთვისაც ვარ დიდობი მომე.
ჩემს ცოლზედ ეს ვერა ვერას ვბრუნებ: გულად მაწუხებს მე უყოველივე ის, რაც მასზე აქ მოვისმინებ.
კეთილშობილი არის, მაგრამ თუ დაივიწყა ღირსება მისი და პატივი, და გვირგვინი ამ მდაბალ მარბოში, შეურაცხველ თვისი ხარისხი, განვდევნი ჩემგან სამუდამოდ, აღასვც რისხვით, და როგორც ნადავლს, გადავცემ მას მართლმსაჯულებას, რაჲც შეხვალა მან გლოსტერის პატიოსნებას.

მ ე ტ ე **მ ე ნ რ ი** — ამაღამ ჩვენ აქ დასვენდეთ და ხუდა დილით კი კვლავ ლონდონისკენ მივაშურებთ სანსრაფოდ, რათა სასუფთაოდან ეს ამავე გამოვიკალოთ და ბოროტმზრახველ ავაჯავყავ სასიხი ავინ; ავუნო-დავუნონო სამარაოდს წმიდა სასწიროთი, ვინ დაძლევეს მავთ შობის, ანუ ვინ არის სწირო.

(გაღიან)

სურათი II-ლიონდონი.

იორკის მთავრის ზაღი.

(შემოდან იორკი, სოლსბერი და ეარკვიი).

ი ო რ კ ი — დილო სოლსბერი, და შენც ვარვით, აჲ როცა ჩვენი მთხრო ვახშამი მოვათვინებ, ნება მომიცით, აწვი ამ მეუდრო ტალღაბერი, გული ვიჯირო და გუთნობი, თუ რას ფიქრობი ჩემს ძალმოსილებაზე ინგლისის ტახტის მიმართ, რაზეც უფლება მაქვს მე.
ს ო ლ ს ბ ე რ ი — გთხოვთ, ყველაფერი ამოვრალიებით მოვაგმენინოთ.

ვ ა რ კ ი ე — ბრძანე და თუ მე შენს მოთხოვნას სასუფთაოდ აქვს, იორჯ ნევილი იფილე შენს ქვეშევრდომებად.

ი ო რ კ ი — მამს ანე:
ივდარე მისხანს შვიდი შვილი, შვიდი ძე მუჰადა, პირველი, ივდარე შავი პრინცი, ტახტის მემკვიდრე, მეორე, პეტრულე ულიამ, ხელო მესამე, მთავარი კლარენს, ლონდონი, მისი მომდევნო იყო ჯონ გონტი, თვით მთავარი ღაქსასტერისა, მეხუთე, იდუმულ ღენგანი, დიდი მთავარი იორკი, მესამე, თომას ვუდსტოკი, შემდეგ ეს ულიამ ვინორიელი, ძე-მეშვიდე და უქანსიელი.
ივდარე, შავი პრინცი, მოყვას მამაზე ადრე, მას დარჩა რიჩარდი, ერთადერთი ძე, უფლისწული, რომელიც ივდარე მეფის შემდეგ ადრე და ხელმწიფედ, ვიდრე მას ჰქონია ბოლნობოკი, ღაქსასტერელი, ჯონ გონტის ვაჟი უფროსი და მემკვიდრე მისი, ჰქონია მეოთხის სახელით რომ მომადრე ინგლისი, არ შეიცილა ტახტს დღისისგან უკუთხედელ მეფეს, ცოლი უტორად განუდევნა უქან საფარხვოს, თვით იგი პოშურტებს ჩახვა, სადაც, თქვენც კარგად იციო, საინო რიჩარდი წუფს-სოფელს გამოსალღეს.
ვ ა რ კ ი ე — მამავ, მთავარმა სინამდვილე დაგავიწყალა: ასე დავიკრო ღაქსასტერმა ვიკარგინი მარალისც.

ი ო რ კ ი — რაც ახლც ძალთი უწყობით და არა კანონით; თუ რიჩარდი, პირველ ძის მემკვიდრე გარდაცვალდა, მეფობა წილად შემდგენა შენს უნდა რეგობოდა.

ს ო ლ ს ბ ე რ ი — მაგრამ პეტრულიე უმეტიკადრე რომ გადავგოვო

ი ო რ კ ი — კლარენსის მთავარს, მესამე ვახს-სწიროდ და მხარისან ვიხოვო მე ვიკარგინს — ჰუჰადა ქალი, ტურტა ფილმა,

იდუმულ ბორტომერს, გრაფს მარჩისას, მისიხოდა იგი, იდუმულე ეთლა შვილი, როგორც, გრაფი მარჩისა, როგორც კი შეავად იდუმულ, ანა და ელინორა.

ს ო ლ ს ბ ე რ ი — ამ ედუმულმა კი, ბოლნობოკი ხელმწიფობისს, მე წაიკითხავს, მოთხოვა თურმე ვიკარგინი. გამუფებოდა კიდევ, თუ კი ღენგანადური მას სასუფთაო საპრობილს არ მიუჩენდა. მაგრამ განაკრებ, თქვი.

ი ო რ კ ი — უფროსი და მისი, ანა, თვით დედაჩემი, და მემკვიდრე მეფის ტახტისა, მისიხოდა რიჩარდს, კენბორჯის გრაფს, რომელიც იყო კი იდუმულ ღენგლის, ივდარე მეფის მეხუთე ვახს, სწორედ ამ შობად დავაგბ მე ტახტს: იგი მემკვიდრე იყო როგორის, მარჩის გრაფის, ეს კი იდუმულ ბორტომერისა, ვისაც ცოლად გაჰყვა ფილიპა, კლარენსის მთავრის დედისერთა, ნაწი ასული. და თუ უფროსი შვილის მოგდება უფლებით სპარბოსს შთამომავლობის უტრისისა, მამ მეს მეფე ვეც.

ვ ა რ კ ი ე — აჲ უყოველივე ჩემთვის ცხადვე უსახებოა. ჰქონის უფლება მომინდობის ჯონ გონტისსაგან, მეოთხე ძისგან, იორკის კი — მესამისაგან: თუ ლონდონის მოგდება გარკა, რაღს იმეფებს, მაგრამ აჲ ვერა არ გამარალა და უფრო მეტად შეკვივის შენში და შენა შვილია მშენიერ ტემოში. მამ, მამაჩემო, მოვიყოლოთ მუხლი იორკივ და აჲ, ამ მეუდრო აღსვს, ერთად, ჩვენი პირველი მთავალამო ჩვენს მარჩანებელს ტახტის დებოთ, მეფის ვიკარგინზე წარმოხდობის უფლებამოსილს.

ი ო რ კ ე — დღეგრძელი იუსი პლანტაგენე, ინგლისის მეფე!

ი ო რ კ ი — მაღლობს წერიყო, მაგრამ მეფე არ ვარ ჯერ თქვენია, ვიდრე ვიკარგინის არ დავიდეგამ და ამ ჩემს მახვლსაც არ ამოვალღებ ღაქსასტერის სისხლში ვადაძე. მაგრამ ერთხელად ყველაფერი არ მოვარდებო, თუ არ სიფრხოხობი, საიდუმლოც კარგულად დავციო. გთხოვთ, თქვენც ჩემსავით მოიქციეთ ამ მოუსვენარ დროს. ნულარ შეინწინეთ წურც სუფოლის კადენებებას, ივდარე ბოზორტის სიამაგეს, ან სომერსეტის თვაგანულობას, წურც ბუკინგამს და წურც მათ ხროვას ნულარ მოიქცეთ უურადღებას, ვიდრე ბადეში არ გააბამენ ნახორის მწვეებს, თვით საინო გლოსტერის. ამას ცდლობენ მონღოლებით და ეს ცდა იხევ მათვე დაღებას — დაბსომეო იორკის სიტყვა.

ს ო ლ ს ბ ე რ ი — ვიკარბო, ბოლოდრე; თქვენი აჲრი ვიციო ჩვენ სრულად.

ვ ა რ კ ი ე — მე გული მაგრძობის, რომ ოდენმე გრაფი ვარვით იორკის მთავარს მეფედ დასვახს ხელმწიფე ტახტზე.

ი ო რ კ ი — და მე კი, ჩემი ნეველ, ევეი არ მემარება, რიჩარდი იუსოვლებს მეფედ, რათა გრაფი ვარვით გახალს ქვეყნის პირველ კაცად ხელმწიფის შემდგ.
(გაღიან)

სურათი III. — სასწავლო დარბაზი

(საყვირის ხმა. შემოდან მეთე მენკრი, დედოფალი მარგარიტა, გლოსტერი, იორკი, სუფოლი და სოლსბერი; გლოსტერის მთავარის მეთულე, მარჯორი ჯერდენი, საუთველი, ჰიუმეი და ბოლინბროკი და დარბაზით ვარწმობდებოდნენ).

მ ე ტ ე **მ ე ნ რ ი** — წინ წაბოდეოთ, ქალბატონო ელინორ კომბე. ჰამფრის მეთულე; ღებრთოსა და ჩვენს წინ თქვენ დიდი დანაშაული მოგიფიქრე და სასტე სასუფელსაც მეც ცოდვებისთვის საღყო წინეთი გამოვიტყობინოთ. თქვენც ოთხნი უქან ცოდველებითი საპრობილში, მემკვიდრე ყველანს წაბოდეოთ დასჯის ადგილად; დეი, სხიტიფილმე ციცილში დასწან ეს ჯდღეჭარა,

მსახური — უკვე ათი სრულდება, მიღროდ.
 გლობტერი — ამ სათხოვნი მორჩის მე აქ დგამა, ჩემი
 ძვირფასი ნუგეშის შესახებ რად, როდესაც იგი
 სასჯელსთვის დროს გამოვიდის, როგორ გაძლიერებს
 მისი სათხოვი ფეხის კანს ქვედა სართლს.
 ახ, ნეტავ როგორ იტანს შენი კეთილშობილი
 სული ამ მდებარე ბრძის უტრბის მოუღებელს,
 ახლა რომ ასე თავებდურად ირბობიან,
 ადრე კი უკან სდევდნენ შენს ტილს, რაცა ამაყად
 და მოსიამედ ამ ქუჩებში გამოიკვლიდი.
 მაგრამ, ჩუ, მგონი მოიღის და მეც მოვეწვამდე
 ცურებულთა თვალებში მის ნაწილის ბილვისთვის.
 (შეშობის გლობტერის მთავარის მეუღლე, ფუნქსი-
 ველი, თეთრ საფარველში გამოხსუველი, ზურგზე მიკრული წარწე-
 რებით, ხელში ათბუხული სათელი უტრბის, თან მოსყვივებან სერ
 ჯონ სტენლი, მეთერთი და მესველი)

მსახური — თუ ნებას მოვცემთ, გამოტაცებთ ქალბატონს მის
 მცველთ

გლობტერი — აჰ, არ გახებოთ ხელის ხლები; ად, გაიაროს.
 გლობტერი მთავარის მეუღლე — ბატონო ჩემო,
 შენც მოსულხარ, რომ თვითონ ნახო
 ჩემი აშკარა სირცხვილი? შენც ვერბაა, იგი.
 შეხედო, როგორ გვიცქირან, თავებს გვიქნივენ,
 უსირცხვილოდ და უტფირად შენ მოაჩვენებან.
 აჰ, წაიღე გლობტერი, გაიკრძე მათ ბიობდ მურკას
 და ჩაიკეცე შენს ობაშო, მიღლოვ-ბიობერი
 და წველა-კრულვან ნუ მოაქვდნენ ჩვენს საერთო მტრებს.

გლობტერი — დაწუნარი, ნელა და დაიწუნე შენი ვაზიბი.
 გლობტერის მთავარის მეუღლე — მაშ, მითობი,
 როგორი დაივიწყო ჩემივე თავი!

როდესაც ვფიქრობ, რომ კანონის ცოლი ვარ შენი,
 შენ კი — მარწუნავალ დიდებულთა, ქვეყნის მფარველი,
 ამ ტარება ქუჩა-ქუჩა მე არ მცუთუნის
 სირცხვილით მისილს, წარწერებით ზურგზე აღებულის,
 უკან კი ეს ბრბო მომდევს და თან აღტაცებული
 შეხარბან ამ ჩემს ცრემლის ღრას და სულთმა-გოდებს.
 ეს ოღრო-ჩოდრო ქვაფენილოც უფლებს მილაგრას,
 და უკველ ფეხის გადაღვანე სიკონს მაჩრან
 და მასწავლიან, როგორ უნდა ვიარო ქვეშე.
 აჰ, ჰამფერი, ნუთუ შეეძლებ მე ამ უღლის ტანას?
 გჯერა, რომ კიდევ მოვეწრები მწვიდალ უსურთ
 და ბედნიერად ჩავთვალა, ვინც მზის შუთი ხარობს?
 აჰა, სიხნელეს გადავიქცეც მე მისი სიხილდდ,
 დღეებდა-ღამეს, ჯაჯობიერად — წარსულ დიდებს.
 ხანდახან ვიტყვ, მთავარ ჰამფერის ცოლი ვარ მეოთი,
 ის კი — ხელშეწყობის ტოლი კაცა, მთავრის მმართველი,
 და ისე რიგად მართავდა-თქო თავის ქვეყანას,
 განსუე ვადგარი, რომ მე, მის ცოლს, მარტოდ დარჩენილს
 უკანასკნელი გლახაკიც ელაშვიინდობო,
 როგორც უცხო რას საგანს, ხილბი მისათხოვებლს.
 მაგრამ, დაშვიდლი, ჩემი ორჯო შენ წე ვაწილობებს,
 ნურც რას მიხედავ, ვიდრე ნაჯახს, სიკვდილის მომტანს
 მოგადრებდნენ; დიდა ხნით ცდა არ დაქვრდებო,
 რადგან სუფოლმა, უკოვსიშობებლმ, და დიდოფალმა,
 ჩემწმა მოძულემ, მითთან ტრიალ ორკამაც და თვით
 ზოიად მოფორტმა, დღისის მასხურთა მემ მოაქვს თავი,
 მანებ დაგიცხენ შენი ფრთების ვაგარსათავად
 და რაც არ უნდა ცხადად ფრწან, ვერკანდა წაუხვალ,
 თუმცა, ნუ შოშობ, ვიდრე ზუნდები არ გაივტრან
 და ნურც იცხადებ შენს მიჭიშკით სკემით დასწარი

გლობტერი — კარგი, დაშვიდლი, ნელ, ძვირფასო, სწორედ რომ
 სტენლი.

ჯერ უნდა ბრალი მქონდეს რამე და მერე მსაჯონ
 და თუნდ ოცგერაც შეტი მტერი შეავდეს ვარსებო
 და უკველ მათგანს ოცგერი მტეი ძალიც შესწევდეს,
 მინც იცნვი მე ზიანს ვერ მომიტყუებო.
 ვიდრე ერთგული ვარ, აღლი, და თან უბრალოც,
 ვიცი, რომ ვინდა აკაბილი ამ აუტს, მაგრამ

ამ სირცხვილს მანც არადერი არ ეწინის მოვლას.
 და მეც ტურთავად ვიცისრებდი კანონს მოვლას.
 ახლა შენი ხნა სიწვედლით უნდა ჰპოვო, ნელ,
 გიბოვ, გვეიდრები, დაიოც შენი ბუნება,
 მენე გაგივლის ამ დღეების მწვავე წებლობი.

(გეშობის შეირაი)
 შეირაი — მის მეუღლეს პარლამენტში უნდა ეახლო,
 ქალაქ შეირში, მომავალ თვის პარლად რიგებში.

გლობტერი — ჩემი თანხმობა კი წინასწარ არ უფობიეაო,
 ისე ხნაიდან, როგორც უნდა. — ახლავე მოვალ.

(შეირაიი ვაღის)

მე მივადვარ, ნელ — გიბოვო, შერფოც, მეგის ბრძანებას
 სასჯელის ვადა დიდად ნულარ გადაცემებს.

შერიფი — ბატონო ჩემო, აქ ვამთავრებ შენს სამსახურს,
 კვიდან უკვე სერ ჯონ სტენლის სძვის მშიბე ვალად,
 აქედნულ მენისცენ მგავარობისას თან ახლდეს თქვენს ცოლს.

გლობტერი — თქვენ გვევალეაო, სერ ჯონ, მასზე თვალუარის
 კვრა?

სერ ჯონ სტენლი — სწორედ ეგ ვახლავო ჩემი ვალი,
 ბატონო ჩემო.

გლობტერი — ნუ მიეყრბობით უფრო მაკანაჲ, რაკი მე
 გიბოვო მებ

ღმობიერების გამოჩენას მის მიმართ, თორემ
 უფრო მეტ სიყვლად დაგვყარვან, მე კი ვევიდმი
 სამავაერო გადავიხლო. მწველობით, სერ ჯონ.

გლობტერის მთავარის მეუღლე — როგორ! მიღიხარ,
 და მე კი არ ვემუხელობებო?

გლობტერი — ხომ ხედავ, ვინარი, ლანარაკიცი ვაღარ
 ძალიბის.

(ვაღის თავის მსახურებში)

გლობტერის მთავარის მეუღლე — მაშ შენც წავიბეცე
 ეველა ნუგეშს თან გაყოლებს.

მე რაღა დამჩრბ — სიხარულს აწ სიკვდილ მომგვიბის,
 სიკვდილი, რომლის სუნეფიცე შოშისგან ვიარადი,
 რადგან ამ ქვეყნად უკვდავებს ვესწარდებოდი. —
 წავიბეცე, სტენლი, ვამარად ვაქობობას,
 დე, სადაც უნდა ითვის, არ გიბოვო რამე შელვათის,
 მხოლოდ წავიბეცე, წამიშვიან, სადაც გიბრძანეს.

სერ ჯონ სტენლი — მენისცენ სუნეფულზე გვმართებს წასვლა
 ჩვენ, ქალბატონო,

თქვენ იქ იმეფობრები, ვით შეგფერის თქვენს დიდ წოდებას.
 გლობტერის მთავარის მეუღლე — ვერ არის კარგი,
 რადგან მე ხომ შერცხვილით ვარ,

და ნუთო იქაც სამარცხვინო მომეფობრბან.

სერ ჯონ სტენლი — ვით დიდა ქალბატონს, და თან მთავარ
 ჰამფერის მეუღლეს.

როგორც თქვენს მაღალ წარბოზობას შეგფერობს.
 გლობტერის მთავარის მეუღლე (შერიფს) —
 მშვილობით იყავ, ჩემზე უკეთ ყოფნის გიბურტვებ,
 თუმცა ქუჩაში შესარცხვენად დამატრებდი.

შერიფი — ეგ ჩემი ვალი ვახლავო, გიბოვო ნუ გამიბრხნებო.
 გლობტერის მთავარის მეუღლე — კარგი მწვილობით;
 მოხილით ვაქვს შენ შენი ვალი.

ახა, მივადვარი, სტენლი?

სერ ჯონ სტენლი — სასჯელს დრო გაუვიდა.
 ახლა-კი უნდა მოიბოროთო ეს სასიხილო
 და გამოეწვიო შორსული მგავარობისათვის.

გლობტერის მთავარის მეუღლე — კვართის გამოცვლა
 მე ამ სირცხვილს ვერ მომიკლებს,

არ მოიბრდებო თვით უმღიდრებს შესამოსელს და
 თავს გამოიჩენს, რაც არ უნდა ძვირად მოვიტოო.
 ახა, წამიბებს, მწვალს ვიბოლო აწ სახურობიბე.

(ვაღიან)

ზინაიდა

ზ. ფალიაშვილის სახე-
ლოების ოპერისა და ბალეტის
სახელმწიფო თეატრში
გამოდინდნ ზუქარისტის
ოპერისა და ბალეტის პრე-
მიერა, რუმინეთის სახალ-
ხო რესპუბლიკის დამსახურ-
ებულ არტისტი ზინაიდა
პალი და დ მს ხურცხული
არტისტი ათა ფლორესკუ.
ზინაიდა პალიმ შეასრულა
კარმენის პარტია მიუსე-
ლა კარმენის პარტია და ამ-
ნერისის პარტია ოპერა „აი-
დაში“. მომღერალმა უხად-
ლოდ განასახიერა მარად
ახალგაზრდა კარმენისა და
აივი ანერისის როლები.
მსახიობს აქვს ფართო დია-
პაზონის, გამომსახველი,
მკერდისმიერი ხმა (მცო-
სო“არაო), რომელსაც შეხა-
ნიწნავდ ფლობს. მსმენე-
ლები მოიხიბლული იყვნენ
მისი არაჩვეულებრივი თბი-
ლი და დახალი ნოტებით,

გასტროლები

კ ა ლ ი

საშუალო რეჟისტრის რე-
ჰისი პიანოთი.

ზ. პალი კარმენის პარტია
ას აღტე წმობილიერ ენაზე
მღეროდა, თბილისში კი მან
ფრანგულად იმღერა, რი-
თაც მიუსე სიმფონიერე გა-
ნაცდევინა თბილისელ მა-
ყურებელს.

ზ. პალის პარტნიორები
იყვნენ — ვ. გლუზნაძე —
ხოზე, რესპუბლიკის სახალ-
ხო არტ სტი ზ. კრავიცივი-
ლი — ესკაპოლი, დამსა-
ხურებულ არტისტი თ.
ოქოტაქიშვილი — მიკაელა,
დამსახურებული არტისტი
ვ. ხამშურიძე — ცუნინა
და სხვ.

როგორც ყოველთვის, ახ-
ლაც იგრძნობოდა გამოყ-
დილი დიდიროსი — რეს-
პუბლიკის სახალხო არტის-
ტის დ. შირცხული ა ვ ა ს
მგრძნობიარე ხელი.

ორიოდე წელიწადია აჭარის
ასსრ ხალხური შემოქმედების
სახლიდან ჩამოყალიბდა რუსუ-
ლი დრამის სახალხო თეატრი.
მცირე დროის მიუხედავად
სცენისთვის არაერთა კოლექ-
ტივმა რამდენიმე პიესის დადგ-
მა განახორციელა და მსაყურე-
ბელთა მოწონება დაიმსახურა.

თბილისში საგასტროლო და
ჩამოსული ეს კოლექტივი დე-
დაქალაქის მსაყურებლის წინაშე
წარსდგა ი. შურის ოქმისმოქმე-
დებიანი დრამით „დიპლომი
ადამიანის წოდებაზე“.

პიესის დადგმა გუგუთნის სა-
ქართველოს სსრ ხელოვნების
დამსახურებულ მოღვაწე ვ. ე ს
შ. ინსარბიძეს, მხატვრული გა-
ფორმება — ვ. ჩეკურდას.

წარმოდგენაში მონაწილეობ-
და რ. კოპიტინა, ა. დუბინინა,
ვ. აგაფივი, ა. ლისივი და სხვ.

თბილისის გრიბოედოვის სა-
ხელობის სახელმწიფო დრამა-
ტულმა თეატრმა მსაყურებელს
უჩვენა ორი ახალი დადგმა, თ.
დოსტოევსკის სამშოქმედებიანი
პიესა „დანაშაული და სასჯე-
ლი“.

საქიტაკალი დადგა ნ. ქელი-
ძემ, მხატვრულად გააფორმა ი.
შტიინბერგმა, მუსიკალურად
გააფორმა ლ. ქიშინიშვიმა.

საქიტაკალიმ მთავარ როლებს
ასრულებდნენ: ი. შვერციკი —
რასკოლინიკოვი, პულსტერია —
ნ. სერანსკაია, ავდოტია — ვ.

პ რ ე მ ი ე რ ა

მ რ ი ვ თ ე დ ო ვ ი ს

თ ე ა ტ რ ი ს

ო რ ი

ა ხ ა ლ ი

ს კ ე მ ტ ა ჯ ლ ი

ვიონოვი, პორფირი — დ. სლა-
ვინი და სხვ.

შეორე ახალი სპექტაკლი უი-
ლიამ გობსონის სამშოქმედები-
ანი კომედია „ორნი საქანელა-
ზე“. დამდგველი რეჟისორია ა.
ჩხატრიაშვილი, სპექტაკლი
მხატვრულად გააფორმეს თ.
ქოჩავიძემ, ა. სლოვინსკიმ, ი.
ჩიკავიძემ, მუსიკა დაწერა კომ-
პოზიტორმა ნ. ნანძიმე.

საქიტაკალიმ მთავარ როლებს
ასრულებდნენ: ნ. ბურმასტრო-
ვა — გიტელ მოსკა, ა. გომი-
აშვილი — ჯერი რაიანი.

თბილისის მშრომელთა
დელეგატების საქალაქო
საბჭოს აღმასკომის საქა-
ლაქო ტრანსპორტის სამ-
მართველო მხატვრული
თეიმოქმედების კორეო-
გრაფიულმა ანსამბლმა, რომ-
ელსაც საქართველოს სსრ
ხელოვნების დამსახურე-
ბული მოღვაწე ვ. დირაბე-
ლიძე ხელმძღვანელობს,
მონაწილეობა მიიღო ახალ-
გაზრდობისა და სტუდენტთა
მრეცე მსოფლიო ფეს-
ტივალში ფინეთის დედა-
ქალაქ ჰელსინკში. ანსამბლ-
მა უმაღლესი შეფასება და-
იმსახურა და მისი მონაწი-
ლეონი დაჯილდოვებულ იქ-
ნა მსოფლიოში. ანსამბლის
კოლექტივი წარმოადგენს
გამოწვევა მსოფლიო გამარ-
თულ კონცერტზე, რომელ-
იც მოაწყო საქავშირო
პროფსაბჰომ განაჩაალები-
სა და მშვიდობის მსოფ-
ლიო კონგრესის მონაწილე-
თათვის.

საქართველოს პროფესი-
ონალი რესპუბლიკურმა
საბჭომ თბილისის საქალა-
ქო ტრანსპორტის სამმარ-
თველოს ქორეოგრაფული
ანსამბლის მონაწილეონი
საქართველოს პროფსაბჰოს
სიგელით დააჯილდოვა.

რუმინელი პიანისტის გამოსვლა თ ბ ი ლ ი ს შ ი

საქართველოს სსრ სახელმწიფო ფილარმონიის მრავალი სტუმარი ჰყავს. თბილისში საგასტროლოდ ჩამოვიდა როგორც ჩვენი, ისე უცხო ქვეყნის მრავალი ხელოვანი: მუსკოსი, მომდრალი, სიესტრადო ორკესტრი, ქორეოგრაფიული ანსამბლი და სხვ.

ამ დღეებში ჩვენს დედაქალაქს ეწვია რუმინელი პიანისტი ვ. გეორგიუ, რომელმაც რამდენიმე კონცერტი გამართა.

სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში გაიმართა საქართველოს სსრ სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრის კონცერტი. ორკესტრს ღირსიფორბა და ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე ჯ. გოციელი, სოლისტი — რუმინელი პიანისტი ვ. გეორგიუ.

პროგრამაში იყო კომპოზიტორ ფრანკოს სიმფონიური ვარიაციები. მეორე სოლო კონცერტი ვ. გეორგიუმ რუსთაველის სახელობის საკონცერტო დარბაზში გამართა, აქ მან შესარულა მუმანის ნაწარმოებები.

თბილისელი მუსიკის მოყვარულები გულთბილად შეხვდნენ რუმინელ პიანისტს.

ამას წინათ მრავალმა მკურნებელმა მოიყარა თავი ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე დარბაზში, სადაც მოწვეუ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის, დოქტრ პარია კაშოვას ხანგრძლივ კონცერტი.

როიალთანა მარია კაშოვა

ტის სახელმწიფო თეატრის კლასში მ. დღვარაშვილმა.

ფორტეპიანოს პარტიას ასრულებდა დოცენტი მ. კაშოვა, რომელსაც დამსწრე საზოგადოება გულთბილად მიესალმა.

შესრულდა გლინკას, შოპროვის, მუსორგსკის, დარგომილსკის, ჩაიკოვსკის, რახმანინოვის ნაწარმოებები: „დავიწვიებ“ — „აილი არება“. „შორეულ სამშობლოს ნაპირებისათვის“, „ფთხობის სვედიანა შრი-ალბდენს“, „მე თქვენ მიუვარაზარა“, „ცრმული“, „გედვდრის, ნუ წახვალ“. და ა. შ.

დამსწრეთა განსაკუთრებული მოწონება დაიმსახურა ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის

საინტერესო მეცნიერული

საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში გაიხსნა დასავლეთ ევროპის XVI—XIX ს. ს. ფერწერულ ნამუშევართა გამოფენა. ექსპოზიცია შედგენილია ა. ს. პუშკინის სახელობის სახვითი ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის ფონდებიდან.

აქ წარმოდგენილი ფერწერული ტილოები, რომლებიც ველს.

დაწერილია იტალიის, საფრანგეთის, პოლანდიის, ფლანდრიის, გერმანიის სხვადასხვა ეპოქის მხატვართა ფუნჯით, მხანველს გარკვეულ წარმოდგენას აძლევს ფერწერის განვითარებაში ისტორიულად საინტერესო პერიოდებსა და მიმართულებებს.

ექსპოზიცია მრავალფეროვანია თემატურად, ქანობრივად, წერის მანერით, რომელთა ერთობლიობა ნათლად ასახავს ამა თუ იმ მხატვრული სკოლის პოქსს. გამოფენის სტენდებზე გაეცნობით რუბენსის (XVII ს.), გვერინოს (იტალიური სკოლა. XVII ს.), როტარის (იტალიური სკოლა. XVIII ს.), ვიდრის (გერმანული სკოლა. XIX ს.) და სხვათა შემოქმედებას.

ექსპოზიციის გულდასმით დათვალიერება დიდ ესთეტიკურ სიამოვნებას ანიჭებს მხანველნი.

ლუის კილიკოს გასტროლები

წ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში გასტროლები გამართა ინგლისელმა მომღერალმა, ლონდონის სამეფო თეატრის „კვავტვარდისის“ სოლისტმა ლუის კილიკოს (პარიტონი).

მასობო პირველად გამოვიდა საბუთო კავშირში. მან გასტროლები გამართა მოსკოვში, ლენინგრადში, კიევში, თბილისსა და ბაქოში.

ლუის კილიკოს თბილისელ მსწენელთა წინაშე წარსდგა ჯეზუბე ვინის ოპერა „რიგოლეტოში“, სადაც იმდერა რიგოლეტოს პარტია და ჯ. ვიდრის ოპერა „აილიში“, სადაც ამონასის პარტია შესრულა.

ლუის კილიკოს ორივე ოპერაში ბრწყინვალედ გამოვიდა და მსწენელთა დიდი მოწონება დაიმსახურა.

ბელოვნი
ქეოცი

საბჭოთა კომუნისტური კავშირები

გამი

„ანი უბი“

თბილისი

ციტკო

თბილისი ცირკში საგანტროლოდ იმყოფებოდნენ საბჭოთა ცირკის ოსტატები, რომლებმაც წარმოადგინეს ახალი პროგრამა სახემარო პანტომა.

პანტომისა ჰქვია „მოდის გემი“ „ნიუთაჲ“, მისი შინაარსი ასეთია: ახალგაზრდები მიემართებიან ჩუენი ქვეყნის ერთ-ერთ მიღრთელსადგურის მშენებლობაზე, ამ გემზე არიან ცირკის მახილობები.

მოდლოდნელად ირკვევა, რომ მშეცების მომთინიერებელი გჯჲში ნამორჩა, ეს კი ნიშნავს, რომ საციტრო პროგრამა ჩაიშლება და მიღრთელსადგურის მშენებლები ვერ ნახავენ საინტერესო წარმოდგენას. გემის ცკაჲთი და მგჯაგრები გაღწეუბტენ დაეხმარონ რბეს.

ცირკის მსახიობებს და თავიანი ძალები მოჲპაჲლან რამდენიმე ნომერი. პროგრამის მსგელობის დროს მაჲურბელი ცენზობა მიეღო რიგ კომიურ პერსონაჲებს, რომლებსაც ოსტატურად ანსაიბრებდნენ ა. გლუზნენო, ვ. მსლოვსკი, ხაგროზორისო ფსტივალის ლაურეატი ა. ვემოინი და ე. კარასოუტსკაია. საინტერესო იყო აგრეთვე ზესწრაჲი ტემპი აგრობატ ორივეებისა, რომლებიც სატბო ფიცარტ პირდაპირ სასწაულს ახდენდნენ. მაჲალი გემოგენების ნიშნი ჰქნინდა მხატვროლ ტანვარჯიშის ელემენტებზე აგებულ ნომერს, რომელსაც მოხდინიდა ასრულებდნენ საერთოშროსო ფსტივალის ორგზის ლაურეატები დომჲინები.

წარმოდგენის ფინალი დამოხბილი ჰქნინდა გავრთნილი დამთების ატრაქციონის ვლადიმერ ტინის ხელმძღვანელობით. ამ წარმოდგენის საერთო წარმატებას დიდად უწყოზახელს სახალტრო ცკეჲთი, რომლებიც მრავალფეროვანს ხილდა საციტრო ნომრებს.

ლოლო ანთაისი
საიუბილო
საკამო ჟუთაისში

ამ დღეებში ჟუთაისის საზოგადოებრიობამ აღნიშნა ქართული თეატრის თვალსაჩინო მოღვაწის, რესპუბლიკის სახალხო არტისტის და ანთაისის დამადების 60 და სასცენო მოღვაწეობის 40 წლისთავი. (დ. ანთაძე წლების მანძილზე სათავეში ედგა ჟუთაისის ლ. მესხიშვილის სახელობის სახელმწიფო თეატრს).

სალამო შესავალი სიტყვით გახსნა პარტიის საკლავო კომიტეტის პროპაგანდისა და აგიტაციის განყოფილების გამგე აშხ. ვ. ჯაველიძე.

დ. ანთაისის ცხოვრებისა და თეატრალური მოღვაწეობის შესახებ მოხსენებით გამოვიდა დოცენტი გ. სამხარაძე. იუბილარს მისასალმებელი სიტყვებით მიმართეს რესპუბლიკის სახალხო არტისტებმა პ. ფრანკივილიმა, ე. აფხაიძემ და შ. ხონელიმა, დამსახურებულმა არტისტმა კ. აბესაძემ, პროფესორმა ე. მექველიამ, სტუდენტმა მ. ჭაკარაძემ, პიონერმა თ. კახაიამ და სხვ.

დასასრულს გაიმართა დიდი კონცერტი.

„კომპრო“

საქართველოს სსრ სახელმწიფო ფილარმონიის კვარტეტმა „ორგროზ“ რ. ბარბისევილის, ჯ. იაშვილის, თ. დავითაის და თ. ფანჩაბიძის შემადგენლობით უკვე მაჲურბელთა სიმპათია მოიპოვა.

ფურციის ქვეყნებში მოგზაურობის შემდეგ ქართველი მომღერლები მოწვეულიყვნენ მოსკოვში გამართულ ესტრადის მსახიობთა საკონცერტო დათავილირებაზე. „ორგროზ“ ამჯერათჲთავი იხსნადა. მოსკოვში გამართულ კონცერტებს ესწრებოდნენ მოძემ ჩეხოსლოვაკიაში ჩამოსული მუსიკოსები. სტუმრები ადტაკებაში მოიყვანა ქართველ მსახიობთა გამოსვლამ.

„ორგროზ“ საგანტროლოდ მიიწვიეს ჩეხოსლოვაკიაში. გამგჯარების მრავალღელბმა დაიწყო მსახიფოფილიბიან პროგრამაზე მუშაობა. ახალგაზრდა მომღერლები მონღობობთა და გტაცების მუშუდნენ ახალი სიმღერების შესწავლას და კვარტეტი მაჲურბელის წინაშე წარსდგა რეჲრბტურით, რომელშიც მს სიმღერა იყო.

ქართველმა მომღერლებმა მაჲალ დონეზე ჩაატარეს თავიანი გატროლოდ ჩეხოსლოვაკიაში.

ფრთიანი გამოთქმები

შეგნება არა მარტო ასახავს სინამდვილეს, არამედ ქმნის კიდევ მას. (ლენინი)

არტიტექტურა გაყრინული მუსიკაა. (გოთე)

ვინც ხელოვნებაში ჩვეულია სხვის ჯვან სვლას, იგი წინ ვერასოდეს ვერ მოექცევა, ვისაც კარგისა რისამე შექმნა თავისით შეუძლია, იგი ვერ გამოიყენებს სხვის ნამოქმედარს. (ვინკლმანი)

ის ხალხი ხალხი არ არის, ვისაც საკუთარი გასართობი არა აქვს. (ივანე მაჩაბელი)

თამაშობა ხერხით უნდა, დათვმაც იცის ტუნქული. (ქართული ხალხური)

კრიტიკა ადვილია, ხელოვნება ძნელი.

(ფილიპე ნერიკო დეტუმა)

მუსიკა კერძოდ სულის აღზრდის საშუალებაა. (შესპიანი)

სცენაზე ყველაფერი ისე რთული და თანაც სადა უნდა იყოს, როგორც ცხოვრებაში. (ანტონ ჩეხოვი)

ყველა ვაჩირ კარგია, გარდა მოწყენილობისა. (ვოლტერი)

ჩემი საყვირი ხელოვნების ბრძოლის ზარია. (მილერი)

ხელოვნება აზრის, სულის აღზრდის საშუალებაა.

ხელოვანმა კაცმა იმისათვის კი არ უნდა იზრუნოს, რომ მისი ნამოქმედარი მოწონებული იქნეს, არამედ იმისათვის, რომ იგი მოსაწყენი არ იყოს. (ენმენახი)

ხელოვნება ქვეყნის საჭიროებას თან მისდევს. (ვაჟა-ფშაველა)

შეკრბა ბ. მუკირიშვილმა

საქართველოს საბჭოთა საბჭოთა

შ ი ნ ა კ რ ს ი

მომხმადებელი უმრავლესობის და ბრძოლის 42 წელი	4	ავთანდილ გუნია — კომუნისტური მემორიალი და მემორიალური სულისძეგლი სიმ- დიერის ზრდა	49
პეტროვი კობახიძე — ქვემოქვეყნის დემოკრატიული რევოლუციის დროს	8	ალექსანდრე კოკია — „მხანის ბავშვობა“	61
ლილია თაყაიშვილი — ბავშვობის ბრძოლის მხატვრული ტილოები	19	გიორგი ჩიქოვაძე — ლიტერატურული და ხელოვნება	64
გიორგი კობახიძე — ქვემოქვეყნის დემოკრატიული რევოლუციის დროს	25	გიორგი სიხარულიძე — მისი იტალიური საზოგადოებრივი და ლიტერატურული	65
აია გაჩეჩიანი — პატივითი მემორიალი დიმიტრი მთავრის	31	მარგარიტა გოგოლაშვილი — „მთელი მალაქა“ გიორგი მთავრის სახელობის გი- ორგი მთავრის	75
ვლადიმერ მაკაჩაიანი — მედიკალი კობახიძის დემოკრატიული რევოლუციის	33	კონა შიქიძე — მუსიკალური ბავშვები	78
გიორგი ჩიქოვაძე — ფერწერული კომპოზიციის დემოკრატიული რევოლუციის	35	უ. შექსპირი — კრიტიკული ბავშვები (თარგ. მ. ქარაიანი)	81
ეთერ ლორთქიფანიძე — ბავშვობის დემოკრატიული რევოლუციის	42	უ. შექსპირი — მთელი მთელი მთელი (თარგ. გიორგი ჯაბაშვილის)	88
ნეკო კვლეშვილი — საბჭოთა დემოკრატიული რევოლუციის 1962 წელს	47	ხელოვნების კრიტიკა	93

მე-2 გვ. ინტერვიუ — მხატ. ი. სერბოვი; მე-3 გვ. საქართველოს დღესასწაული მხატ. რ. სტურუა; მე-7 გვ. იალღებზე — მხატ. ს. ართიქიანი; მე-13 გვ. ვ. ი. ლენინი — მხატ. პ. ვასილენკო; მე-17 გვ. მოსკოვი — მხატ. გ. ზონერსკაია, მე-19 გვ. პირველი ცხვირ-სანთა მემორიალი — მხატ. მ. გრუზინი; მე-20 გვ. ტანის დასწრება — მხატ. გ. საიცი; 21-ე გვ. მანერებზე — მხატ. მ. ვილოვი; 22-ე გვ. კიბეების განთავსება — მხატ. სოკოლოვ-სკალია; 23-ე გვ. სევესტოპოლის დაცვა — მხატ. ა. დიმიტრი; 24-ე გვ. 1941 წელი მხატ. ა. ლისენკი; 25-ე გვ. ყირიმის ფრონტი, 1944 წ. (ფოტო); 26-ე გვ. ყირიმის ფრონტი (ფოტო); 30-ე გვ. პირველი მემორიალის შექმნა ქარ-ლოსანში (ფოტო); 29-ე გვ. დემონსტრაცია, ა. კობახიძე და ექვთიმე კეჭელიძე (ფოტო); 33-ე გვ. ეთერის მთელი და ე. ი. ლენინის სამლოცველო დღეებზე 1924 წ. ფოტო; 34-ე გვ. მარჯანიშვილის (ფოტო); 35-ე გვ. ტაბი — შიქინა, ს. კობახიძე; 41-ე გვ. პირველი ფოტო — მხატ. მ. გაბია; 42-47 გვ. მხატ. ს. ხომასტრიძის ნახატები: მანდლოსის პორტრეტი, მთავრის, ჩანახატი, ახალგაზრდა ვიქტორია პორტრეტი, ქაუქასის პორტრეტი; 50-ე გვ. ოლივან — მხატ. ე. უსიკოვა; 53-ე გვ. კარგი დღი — ა. დიმიტრი; 57-ე გვ. მხარაძისა და მარტი-ულის კულტურის სახლების სიღარიბის და ციყვის ანსამბლები (ფოტოები); 60-ე გვ. პირველი კომისიები — მხატ. ა. პაპიანი; 61-63 გვ. გვ. კარგი ფილიპან ივანეს ბავშვობა; 65-74 გვ. გვ. ფოტოლენტრიტი გ. სიხარულიძის სტატიისთვის „მთელი ივან-დენე სამშობლოს ღირსება“; 75-ე გვ. გ. აბრამიშვილი (ფოტო); 76-77 გვ. გვ. სიყვითელი გორის თეატრის შექმნა და მთელი ფი-ლიპანი; 79-80 გვ. გვ. კარგი ფილიპან „ჰუსარული ბავშვები“; 87-ე გვ. სიყვითელი გ. კობახიძის ბავშვობის „სიხარული“; ფერადი ნაწარმები: გ. გაბაშვილი — ხეცურები სიღარიბის, უჩა ჯაფარიძე — ლია, გ. გაბაშვილი — ხეცურთა ღრეობა.

უძველესი მხატვარი მანში დინია
მხატვარი ა. ბაღვაშიძე, ტექნიკური რედაქტორი ი. შარა ლაშვილი, კონტრალოერი-კორექტორი ლ. ლინიანი
 ხელმოწერილია დასაბეჭდად 31/1-63 წ. მარჯანიშვილის ქ. № 5, ტელ. 5-10-24. უკ 06219 შუგ. № 1297.
 ჯალდის ფურცელი 6. საბეჭდო თაბახის რაოდენობა — 18,03. საბეჭდო-სამომცემლო თაბახის რაოდენობა — 18,29. ტ. 4500.
 ფასი 1 ზმ.

ბეჭდვითი ბირთვი კომბინატი, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.

САБЧОТА ХЕЛОВНЕБА

СОВЕТСКОЕ ИСКУССТВО

СОДЕРЖАНИЕ

<p>42 ГОДА ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА И БОРЬБЫ ЗА ИСКУССТВО КОММУНИСТИЧЕСКИХ ИДЕАЛОВ ТВОРИТЬ ДЛЯ НАРОДА. ВО ИМЯ КОММУНИЗМА — речь секретаря ЦК КПСС Л. Ф. Ильичева на встрече руководителей партии и прави- тельства с деятелями литературы и искусства 17 декабря 1962 года</p> <p>Лейла Табукашвили — ПРОШЕДШИЕ БОИ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПО- ЛОТНАХ</p> <p>Асгюн Коберидзе — ГРУЗИНСКИЕ КИНООПЕРАТОРЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ</p> <p>Алла Гачечиладзе — ТРУЖЕНИК МАЛЕНЬКОГО ТЕАТРА</p> <p>Владимир Мачавариани — ЭПИЗОД ИЗ ЖИЗНИ КОТЭ МАРДЖАНИШВИЛИ</p> <p>Георгий Чикобава — СТРАНИЦЫ ИЗ ЖИЗНИ ПОЭТА</p> <p>Этери Лорджкианидзе — НЕИЗВЕСТНЫЕ КАРТИНЫ</p>	<p>4 6 8 19 25 31 33 35 42</p>	<p>Николаз Келишвили — ГРУЗИНСКОЕ ТЕАТРАЛЬНОЕ ОБЩЕСТВО В 1962 ГОДУ</p> <p>Антониди Гуниа — СТРОИТЕЛЬСТВО КОММУНИЗМА И РОСТ ДУХОВ- НОГО БОГАТСТВА ТРУДЯЩИХСЯ</p> <p>Александр Кокчава — «ИВАНОВО ДЕТСТВО»</p> <p>Георгий Читана — ЛОМОНОСОВ И ИСКУССТВО</p> <p>Георгий Сихарулидзе — ОНИ ЗАЩИЩАЛИ ЧЕСТЬ РОДИНЫ</p> <p>Маргарита Гоголашвили — «ЭМИЛИЯ ГАЛОТТИ» НА СЦЕНЕ ГОРИЙСКОГО ТЕАТРА имени Г. ЭРИСТАВИ</p> <p>Кона Микадзе — «ГУСАРСКАЯ БАЛЛАДА»</p> <p>У. Шекспир — КАК ВАМ ЭТО ПОНРАВИТСЯ (перевод М. Карчава)</p> <p>У. Шекспир — ГЕНРИХ VI (перевод Г. Джабашвили)</p> <p>ХРОНИКА ИСКУССТВА</p>	<p>47 49 61 64 66 76 78 81 83 93</p>
---	---	---	--

На 2 стр. Индустрия — худ. И. Скрипков; на 3 стр. Праздник Грузии — худ. Р. Стурца; на 7 стр. На пастбищах — худ. С. Артемеладзе; на 13 стр. В. И. Ленин — худ. П. Васильев; на 17 стр. Урожай — худ. В. Зоверская; на 19—24 стр. стр. фоторепродукции работ русских художников, отбразивших эпизоды гражданской и Великой Отечественной войн; на 25 стр. Крымский фронт в 1944 г. (фото); на 26 стр. На Крымском фронте (фото); на 27 стр. кинооператор В. Киласанидзе; на 29 стр. фото — О. Деканозидзе, А. Коберидзе и врач Купатадзе; на 30 стр. встреча грузинских воинов с грузинскими партизанами; на 31 стр. фото — И. Мебуришвили; на 33 стр. фото — Эриванская площадь в ленинских траурных днях в 1924 году — оформление К. Марджанишвили; на 35 стр. Галактион Табидзе — фоторепродукция скульптуры худ. С. Какабадзе; на 41 стр. Первая сталь — худ. М. Габуния; на 42—47 стр. рисунки художника С. Хомасуридзе; на 50 и 53 стр. стр. репродукции работ: У Ильича — Е. Усиковой и Хорошее утро — А. Дейнека; на 57 стр. фото — ансамбли песни и пляски Махарадзевского и Марнеульского домов культуры; на 60 стр. репродукция работы худ. А. Паликина — Бакинские комиссары; на 61—63 стр. кадры из кинофильма «Иваново детство»; на 65—74 стр. стр. фото к статье Г. Сихарулидзе «Они защищали честь родины»; на 75 стр. фотопортрет главного режиссера горийского драматического театра Г. Абрамишвили; на 76—77 стр. стр. сцены из спектакля горийского театра «Эмилия Галотти»; на 79—80 стр. стр. кадры из кинофильма «Гусарская баллада»; на 82 стр. сцены из балета Г. Киласадзе «Синатле».

На цветных вкладах: Г. Габашвили — Хевсуры на страже, У. Джаваридзе — Мать, Г. Габашвили — Пир хевсуров.

Гл. Редактор Отар Эгладзе

Редакционная коллегия: Шалва Амранашвили,
Гела Бандзеладзе, Карло Гогодзе, Дмитрий Джанелидзе,
Алексей Мачавариани, Григорий Попхаде, Натела Урушадзе,
Вано Цулукидзе.

Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5, тел. 5-10-24

Госиздат Грузинской ССР «Сабчота Сакартвело»

Тбилиси
1963

SABCHOTA KHELOVNEBA

SOVIET ART

CONTENTS

42 YEARS OF CREATIVE WORK AND STRUGGLE . . .	4	Avtandil Guniya	
LET US CREATE FOR PEOPLE, FOR COMMUNISM —		BUILDING OF COMMUNISM AND GROWTH OF	
SPEECH OF L. ILYCHOV, SECRETARY OF THE CC OF		MORAL RESOURCES OF WORKERS	49
THE CPSU, AT THE MEETING OF MEMBERS OF THE		Aleksandre Koka-a	
PARTY AND GOVERNMENT WITH THE WORKERS OF		"IVANE'S CHILDHOOD"	61
LITERATURE AND ART ON 17th DECEMBER 1962 . .	8	George Chitaia	
Leila Tabukashvili		LOMONOSOV AND ART	64
PAST STRUGGLES ON ARTISTIC CANVASES	19	George Sikharulidze	
Aston Koberidze		THEY DEFENDED THE HONOUR OF THEIR FATH-	
GEORGIAN CINEMA OPERATORS IN THE GREAT		ERLAND	65
PATRIOTIC WAR	25	Margarita Gogolashvili	
Alla Gachechiladze		"EMILIA GALLOTTI" AT THE G. ERISTAVI THE-	
A BIG WORKER OF A LITTLE THEATRE	31	ATRE IN GORI	75
Vladimer Matchavariani		Kona Mikadze	
A EPISODE FROM KOTE MARJANISHVILI' LIFE . .	33	"A HUSSAR BALLAD"	79
George Chikobava		W. Shakespeare	
PAGES FROM A POET'S LIFE	35	AS YOU LIKE IT (transl. by Mose Karchava) . . .	81
Eter Lordkipanidze		W. Shakespeare	
UNEXHIBITED PICTURES	42	KING HENRY VI (transl. by George Jabashvili) . .	88
Niko Kevlishvili		Chronicle of Art	93
GEORGIAN THEATRICAL SOCIETY IN 1962!	47		

On p. 2, "Industry" by I. Skripkov; on p. 3, "Holiday of Georgia" by R. Sturua; on p. 7, "In the Mountains" by S. Artmeladze; on p. 13, "V. I. Lenin" by P. Vasiliev; on p. 17, "Harvesting" by V. Zozerskaya; on p. 19, "The Trumpeters of the First Cavalry" by M. Grekov; on p. 20, "The Taman March" by G. Savitski; on p. 21, "Manoeuvres" by M. Avilov; on p. 22, "Liberation of Kaluga" by P. Sokolov-Skalya; on p. 23, "Sevastopol Defence" by A. Deyneka; on p. 24, "The Year 1941" by A. Lysenko; on p. 25, The Crimea Front, 1944* (photo); on p. 26, at the Crimea front (photo) on p. 27, Vladimir Kilosanidze (photo); on p. 29, O. Dekanosidze, A. Koberidze and doctor Kupatadze (photo) on p. 30, Georgian warriors meeting Georgian partisans; on p. 31, I. Mburishvili (photo); on p. 33, the Erivan Square in the days of Lenin's funeral, mounted by K. Marjanishvili (photo); on p. 35, "Galaktion Tabidze" by S. Kakabadze; on p. 41, "The First Steel" by M. Gabunia; on p. 42-47, artist S. Khomasuridze's works: "Portrait of a Woman", "Organist", a sketch, "Portrait of a Young Man", "Portrait of a Youth"; on p. 50, "With Hyich" by E. Usikova; on p. 53, "Fine Morning" by A. Deynka; on p. 57, the song and dance ensembles of Makharadze and Marneuli palaces of culture (photos); on p. 60, "The Baku Commissars" by A. Papiqyan; on p. 61-63, stills from the film "Ivane's Childhood"; on p. 65-74, photoillustrations for G. Sikharulidze's article "They Defended the Honour of Their Fatherland"; on p. 75, G. Abramishvili (photo); on p. 76-77, scenes from "Emilia Galloiti" at the Gori theatre; on p. 79-80, stills from the film "A Hussar Ballad"; on p. 87, scenes from G. Kifadze's ballet "Sinatie".

On the supplementary sheets colour reproductions: "Khevsuris on the Post" by G. Gabashvili; "Mother" by U. Japaridze "Khevsurian Feast" by G. Gabashvili.

Editor-in-Chief: Otar Egadze.

Editorial staff: Shalva Amiranashvili, Gela Bandzeladze, Karlo Gogodze, Aleksi Matchavariani, Natela Urushadze, Grigoi Popkhadze, Dimitri Janelidze, Vano Tsulukidze.

Marjanishvili Street, 5, Tbilisi, Georgian SSR.
Tel. 5-10-24.

SABTSCHOTHA CHELOWNEBA

SOWJETKUNST

INHALT

42	40 JAHRE SCHPFERISCHER ARBEIT UND DES KAMPFES FÜR DIE KUNST DER KOMMUNISTISCHEN IDEALE . . . „SCHAFEN WIR FÜR DAS VOLK, FÜR DEN KOMMUNISMUS“—FETE LES SEFIETAS LES ZK DER SU. L. ILITSHOW BEIM TIEFEN DER PARTEILEITER MIT KUNSTSCHEFFENDEN AM 17 DEZEMBER 1962 . . .	4	Awtandil Gunia AUFBAU DES KOMMUNISMUS UND BEREICHERUNG VON GEISTIGEN SCHÄTZTEN DER WERKTÄTIGEN	49
	Leila Thabukaschwili VERAUSCHTIE KÄMPFE IN GEMÄLDEN	19	Alexander Kokaia „JOHANNS KINDHEIT“	61
	Astier Koberidse GEORGISCHE OPERATEURE IM GROSSEN VATERLÄNDISCHEN KRIEGE	25	Georg Tschitala LOMONOSOW UND DIE KUNST	64
	Alla Gatschetiladse EIN GROSSEK SCHÖPFER AUS KLEINEM THEATER	31	Georg Sicharulidse SIE SCHÜTZTEN DIE EHRE DES HEIMATLANDES	65
	Wladimir Matschawariani EIN ERLEBNIS AUS MARDSHANISCHWILIS LEBEN	33	Margaritta Gogolasciwili „EMILIA GALOTTI“ IM ERISTHAWI—THEATER IN GORI	75
	Georg Tschikobawa BLÄTTER AUS DEM LEBEN DES DICHTERS	35	Kona Mikadse HUSAREN BALLADE	78
	Ether Lordkipanidse VERBÜRGENE BILDER	42	Viliam Shakespeare „WIE ES IHNEN BELIEBT“ (übersetzt von Kartschawa)	81
	Niko Kewilswili GEORGISCHE THEATERGESELLSCHAFT IM JAHRE 1962	47	Viliam Shakespeare KÖNIG HEINRICH VI (übersetzt von G. Dshabaschwili) Chronik der Kunst	88 93

Auf der 2. Seite—„Industrie“—von I. Skripkow. S. 3 Georgische Feier—von R. Sturua. S. 7 Aut den Frühlingsweiden—von S. Arthmelidse; S. 13 W. Lenin—von P. Wasiliew. S. 17 die Ernte—von W. Soserskaia. S. 19 Trompeter der ersten Reiter—von M. Grekow. S. 20 die Tamanschlacht—von G. Sawizki. S. 21 Auf den Übungen—von M. Awilow. S. 22 Befreiung von Kaluga—von P. Sokolow. S. 23 Verteidigung Sewastopols—von A. Deineka. S. 24 „Das Jahr 1941—von A. Lisenko S. 25 An der Krimer Front (Foto). S. 27 Wladimir Kilosanidse (Foto). S. 29 O. Dekanosidse, A. Koberidse und der Arzt Kupatadse (Foto). S. 30 Treffen von georgischen Kämpfern mit georgischen Partisanen. S. 31 I. Meburischwili (Foto). S. 33 Erewaner Platz in Trauertagen des Todes von W. Lenin 1924, Ausstattung von K. Mardshanischwili (Foto) S. 35 G. Tabidse—von Bildhauer Kakabadse. S. 41 der erste Stahl—von M. Gabunia. S. 42-47 Zeichnungen von Chomasuridse: Portrait einer Dame, Harmonikspieler, Skizze, Portrait eines jungen Mannes, Bildnis eines Jungen. S. 50 Beim Ilitsch—von E. Usikow. S. 53 Ein schöner Morgen—A. Deineka. S. 57 Kulturgruppen aus den Macharadse—und Marneuli—Kulturhäusern (Foto). S. 60 Kommissare aus Baku—von A. Papikiani. S. 61-63 Szenen aus dem Film „Johans Kindheit“. S. 66-74 Photoillustrationen zum Aufsatz von G. Sicharulidse „Sie schützten die Ehre des Landes“. S. 75 G. Abramischwili (Foto). S. 76-77 Szenen aus dem Theaterstück „Emilia Galotti“. S. 79-80 Szenen aus dem Film „Husarenballade“. S. 87 Szenen aus dem Ballett von G. Kiladse „das Licht“.

Auf farbigen Einlagebogen: G. Gabaschwili—„Chewsuren auf der Wacht“. U. Dshaparidse—„Die Mutter“. G. Gabaschwili—„Chewsuren beim Schmaus“.

Chefredakteur—Othar Egadse.
Redaktionskollegium: Sch. Amiranaschwili, G. Bandseladse, K. Gogodse, A. Matschawariani, N. Uruschadse
 G. Pophadse D. Dshanelidse, W. Zulukidse.

Georgische SSR, Tbilissi, Mardshanischwili str. 5.
 Telefon: 5-10-24

6. 1/30

76178